Apare sub egida
Uniunii Scriitorilor
din România

POEZIA

revistă de cultură poetică
Anul XXII, nr. 1 (79)/ primăvară 2017

Poezie și ironie

primăvară 2017

APARE SUB EGIDA
UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

POEZIA

revistă de cultură poetică
nr. 1 (79)/ primăvară, 2017

Tema numărului

POEZIE ŞI IRONIE

primăvară 2017

Editor: FUNDAŢIA CULTURALĂ POEZIA
Număr apărut cu sprijin de la bugetul local

REDACŢIA:

DIRECTOR FONDATOR: Cassian Maria SPIRIDON
REDACTOR ŞEF: Marius CHELARU
REDACTORI: Emanuela ILIE, Liviu PAPUC
SECRETARIAT DE REDACŢIE: Doina BUCIULEAC, Mariana IRIMIŢĂ

COLEGIUL:
Lucian ALEXIU (Timişoara)
Leo BUTNARU (Chişinău)
Dragoş COJOCARU (Iaşi)
Chiril COVALGI (Rusia)
Olimpia IACOB (Satu Mare)
Miron KIROPOL (Franţa)
Carmelia LEONTE (Iaşi)
Güner AKMOLLA (Constanţa)
Mihaela MOSCALIUC (SUA)
Mircea M. POP (Germania)
George POPA (Iaşi)
Adam PUSLOJIC (Serbia)
Christian W. SCHENK (Germania)
Baki YMERI (Priştina)
Andrei ZANCA (Germania)
Michael WATERS (SUA)

coperta: doina **l**iliana **b**uciuleac

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Str. I.C. Brătianu nr. 22, etaj 1
700037, Iaşi
Tel./Fax: 0232-260390
e-mail: *poezia95@yahoo.com*
www.poezia.usriasi.ro

ISSN 1582-0890

RO53RNCB0175033618300001 – BCR IASI

ABONAMENTE pe adresa **REDACŢIEI** sau în **contul** revistei
(cu condiţia expedierii pe adresa revistei a documentului de plată precum şi a adresei poştale complete unde să fie expediată revista)
*Preţul abonamentului pentru anul 2015 este de **36** lei + **8** lei taxe poştale (**9 lei**/ număr)*

Tipărit la **BLUE SIM & CO**

SUMAR

Cassian Maria SPIRIDON – *Ironia, un duh care slujeşte poetul* **/ 5**

„Arta a unit mereu oamenii”,
convorbire **Djurdja Vukelić-Rožić**, Croaţia **/ 15**

POEME de: Ioana DIACONESCU (27), Valentin TALPALARU (28), Ianoş ŢURCANU (31), Marin IFRIM (33), Vitalie RĂILEANU (35), Passionaria STOICESCU (36), Alexandru ŞERBAN (39), Valentin TUDOSĂ (41), Ticu LEONTESCU (43), Gabriela PACHIA (44), Dan MINOIU (45), Mugur ANDRONIC (48), Luca CIPOLLA (49), Manolita DRAGOMIR-FILIMONESCU (51), Livia MĂRCAN (52)

TINERI AUTORI: Carmen MĂCELARU (54), Marian HOTCA (55), Theo GUŞAT (57), Irina-Lucia MIHALCA (59)

POEZII DE IERI PENTRU AZI: Petru CERCEL **/ 61**

ARTE POETICE LA ROMÂNI: I. HELIADE-RĂDULESCU – *Regulile sau gramatica poeziei* (I) / 64

POEME româneşti de*:* Mihai EMINESCU (68), Lucian BLAGA (76), A.E. BACONSKY (78), Aurel RĂU (79), Petre STOICA (80), Nichita STĂNESCU (82), Marin SORESCU (85), Mihai MERTICARU (87), George COŞBUC (88), Lucian ALEXIU (90), Gheorghe MOCUŢA (96), Victoria MILESCU (98), Mariana CODRUŢ (100), Menut MAXIMINIAN (102), Cassian Maria SPIRIDON (103)

***traduse de**:* Leopold LEWIN, Gabriela PACHIA, Guner AKMOLLA, Dagmar Maria ANOCA, Alessio COLARIZI GRAZIANI, Francisca RICINSKI, Livia MĂRCAN

Marius CHELARU – *Biblioteca* HAIKU/ **106**

POEME de*:* Samuel Taylor COLERIDGE (114), Jacob Michael REINHOLD LENZ (121), Johann Wolfgang GOETHE (121), Rita R. FLORIT (123), Luca MARTINI (124), José María EGUREN (129), Ramón Rafael DE LA FUENTE BENAVIDES (131), Javier HERAUD (134), César CALVO SORIANO (140), Antonio CISNEROS (141), José WATANABE (144), Eduardo CHIRINOS (145), Julio BUSTOS (147), Salah STÉTIÉ (151), Evgheni EVTUŞENKO (154), Alexandru BLOK (158), Jozef LEIKERT (159), Jáchym TOPOL (163), Carole GLASSER LANGILLE (165), Jane KIRWAN (168), Petr HRUŠKA (169), Lee PASSARELLA (170), Justin QUINN (172), Bethany SHAFFER (174), Henryk Józef KOZAK (175)

în românește de: Felix Gelu CONSTANTINESCU, Mircea M. POP, Eliza MACADAN, Iulia RăILEANU, Mădălina MOTOȘAN, Timea Katalin POP, Ilinca ILIAN, Mirabela NEDELCU, Ana VRĂJITORU, Denisa CRĂCIUN, Nina GONȚA, Dagmar Maria ANOCA, Lucian ALEXIU, Ligia Doina CONSTANTINESCU, Alexandru G. ȘERBAN, Guner AKMOLLA

P O E Z I E Ş I I R O N I E
Daniela ANDRONACHE – *Ironie, autoironie și umor în lirica engleză modernă* / **184**
Cristina RUSU – Eshatonul de pe cruce – o mare durere, o mare batjocură, o mare dragoste **/ 190**

E S E U
Leonida MANIU – Însemnări despre lirica japoneză arhaică și medievală / **194**
Anastasia DuUMITRU – *Zen – O cale a Luminii* **/ 204**

C R O N I C I Ş I R E C E N Z I I
Ioan HOLBAN – *Poezia ca o rugăciune profană* **/ 211**
– *Dumnezeu își are în noi făptura* **/ 212**
Paul ARETZU – *Influența tradițiilor și a obiceiurilor populare în poezia creștină. Zona Călan* **/ 215**
– *O recuperare binevenită* **/ 218**
Christian W. SCHENK – *Dana Borcea și... un bob de lumină – un argument* **/ 220**
Mihai PĂSTRĂGUȘ – *Iubire și transcendență* / **224**
Marius CHELARU – Pași spre intrarea într-o „grădină japoneză" **/ 227**
– *Maci roșii, aripi de îngeri și calea spre lumina dinăuntru* **/ 229**
– *Îngeri cu aripi de ceață* **/ 231**
Diana Dobrița BÎLEA – *Alchimii lirice* **/ 232**
Ionuț CARAGEA – *Cu trenul de marfă spre vămile cerului* **/ 235**
Emanuela ILIE – Raftul cărților de poezie/ **237**

Î N S E M N Ă R I
Florentina NIȚĂ – POEZIA DIASPOREI (III). *Fără de cer, convietuind într-o limbă străină* **/ 241**

P A R O D I I d e Lucian Perța/ 243
P R I M A V E R B A – Carmelia LEONTE/ 248

Mihai EMINESCU: *O, rămîi /* **250**

Cassian Maria SPIRIDON

Ironia, un duh care slujeşte poetul

Quintilian, în *Arta oratorică* (Editura Minerva, 1974, traducere Maria Hetco), are un capitol, al VI-lea, *Despre tropi*: „Τρόπος (tropul) este mutarea iscusită a unui cuvînt sau a unei expresii din înţelesul său propriu într-un alt înţeles".

Între tropii enumeraţi şi definiţi aflăm: metafora, sinecdoca, metonimia, antonomasia, onomatopeia, catahreza, metalepsa, epitetul, alegoria, aluzia, comparaţia, ironia, perifraza, hyperbatonul, hiperbola. De interes pentru noi este ironia, despre care Quintilian ne spune: „Alegoria în care trebuie înţeles contrariul se numeşte ironie, în latineşte *illusio.* Ironia se deduce fie din ton, fie din caracterul persoanei, fie din natura subiectului. Dacă unul din aceste elemente este în dezacord cu vorbele, e clar că intenţia oratorului este contrară celor ce spune. Ceea ce este comun acestui trop şi la multe altele e faptul că trebuie să fim atenţi în general la ceea ce se spune şi despre fiecare persoană, fiindcă ceea ce am spus în altă parte este adevărat; putem blama pe cineva lă- udîndu-l şi îl putem lăuda blamîndu-l". După cum observăm afirmaţiile retorului se circumscriu expres la oratorie.

La 1730 César Chesneau Du Marsais, publică *Despre tropi sau despre diferitele sensuri în care poate fi luat un acelaşi cuvînt într-o aceeaşi limbă*, cu specificarea că-i de folos la înţelegerea Autorilor, fiind totodată şi o introducere în Retorică şi Logică. Lucrarea autorului francez va fi publicată în 1981, la Ed. Univers, traducerea, studiul introductiv şi aparatul critic aparţin Mariei Carpov. Pentru Du Marsais, *ironia este o figură prin care vrem să lăsăm să se înţeleagă contrariul celor ce spunem : drept care, cuvintele folosite în ironie nu sînt luate în sens propriu şi literal*. Oferă şi cîteva exemple, menţionînd: „Ideile accesorii sînt foarte mult folosite în ironie: tonul vocii şi, încă şi mai mult, cunoaşterea meritelor sau a păcatelor personale ale cuiva, precum şi a modului de a gîndi al celui ce vorbeşte, ajută la înţelegerea ironiei mai bine chiar decît cuvintele".

Maria Carpov, în *studiu introductiv* face cîteva precizări necesare: „Ironia, sprijinită pe raportul natural de opoziţie se recunoaşte adesea după elemente paraverbale sau trăsături suprasegmentale, precum şi după prezenţa unor factori perilingvistici: meritul / absenţa de merit a celui ce vorbeşte, felul lui de a gîndi, provenienţa socială, instrucţia etc. Aceste elemente au adesea o importanţă mai mare chiar decît aceea a expresiei

lingvistice, drept care ironia se defineşte mai precis prin raportarea la contextul situaţional".

Totodată traducătoarea remarcă inexistenţa unor *criterii fixe şi exclusive.*

Şi *Dicţionarul de estetică generală* (Ed. Politică, 1972) propune o definiţie a *ironiei*: „formă prin care comicul îşi manifestă, vizibil, latura sa subiectivă. I. presupune existenţa unei inteligenţe vii. În cazul *i*, disimularea, de obicei sub aparenţa naivităţii, se datorează subiectului şi are un caracter conştient, voit. Acesta e cazul aşa-zisei *bune ironii*, din specia căreia face parte şi celebra ironie socratică, întemeiată pe interogarea afectat ignorantă. Prin contrast, *i.* supune la umilinţă necruţătoare obiectul comic. Caracteristic *i.* este şi faptul că ce! care demască îşi ascunde intenţia şi conferă, aparent valoare nonvalorii, în aşa fel încît intenţia să fie totuşi lesne sesizabilă".

Hegel critică în *Prelegeri de estetică* (vol. I, Ed. Academiei, 1966, traducere D.D. Roşca), viziunea filosofică a lui Fichte, una care a marcat opiniile şi doctrinele lui Schelling şi ale lui Friedrich von Schlegel.

Le consideră *forme cu totul goale*, nimic nu mai există *în sine şi pentru sine*, şi, în consecinţă, *e privit ca fiind produs numai de subiectivitate*. Vestejind o astfel de ironie, anume ironia genială şi divină, semnificaţia ei reducîndu-se la *concentrarea eului în sine, eu pentru care sînt rupte toate legăturile şi care nu poate trăi decît în fericirea supremă ce o dă plăcerea de a se contempla şi gusta pe sine însuşi.*

„Prima formă a acelei negativităţi a ironiei este, pe de o parte, aceea care afirmă deşertăciunea a tot ce e substanţial, a tot ce e moral şi în sine plin de conţinut valoros, nulitatea a tot ce este obiectiv şi valabil în sine şi pentru sine. Oprindu-se pe această poziţie a ironiei, totul îi va apărea eului lipsit dc valoare şi van, exceptînd propria-i subiectivitate, care, prin aceasta, devine ea însăşi găunoasă şi goală, devine ea însăşi o deşertăciune. Pe de altă parte, invers, eul, în această delectare poate să nu găsească mulţumire, să-şi devină sieşi insuficient, încît să simtă de acum setea după ceea ce e ferm şi substanţial, să simtă nevoia unor interese determinate şi esenţiale. Cu aceasta îşi fac apoi apariţia nefericirea şi contradicţia: pe de o parte, subiectul voieşte, fără îndoială, să ajungă la adevăr, purtînd în sine aspiraţia după obiectivitate, dar pe de altă parte nu e în stare sa se dezbare de această singurătate şi refugiere în sine, să se rupă din această abstractă şi nesatisfăcută intimitate, şi e copleşit acum de nostalgia pe care am văzut-a provenind tot din filozofia lui Fichte" (Hegel, *Prelegeri de estetică*).

E o contradicţie pe care filosoful o subliniază punînd în lumină diferenţa dintre golul, neantul produs de negativitatea ironiei şi adevărul că

un suflet cu adevărat frumos acţionează şi e real. În contextul afirmării ironiei romantice, nu poate să nu-i constate prezenţa şi în artă, mai ales în poezie: „Întrucît însă din ironie s-a făcut acum formă artistică, ea nu s-a oprit numai la reprezentarea artistică a vieţii proprii şi a individualităţii particulare a subiectului ironic, ci în afară de opera de artă înfăţişînd propriile acţiuni etc. ale artistului, s-a cerut ca acesta să creeze şi opere de artă cu subiecte luate din exterior, ca produse ale imaginaţiei. Principiul acestor producţii care nu pot fi plăsmuite cu precădere decît în poezie este iarăşi reprezentarea divinului cu ceea ce e ironic. Dar ironicul, ca individualitate genială, rezida în autonimicirea a ceea ce e sublim, măreţ, excelent şi creaţiile artistice obiective vor avea să ilustreze numai principiul absolutei subiectivităţi; ca atare, ele înfăţişează ceea ce are valoare şi preţuire in ochii omului, ca lipsit de valoare şi autonimicindu-se. Reiese de aici nu numai că nu se ia în serios moralitatea, dreptul, adevărul, dar că tot ce e mai de preţ şi mai bun nu valorează nimic, întrucît, apărînd în indivizi, în caractere, în acţiuni, acesta se autoinfirmă şi se autonimiceşte, devenind în chipul acesta propria sa ironie”.

O astfel de ironie este în imediata vecinătate a comicului, ne atenţionează Hegel. De altfel, de la sfîrşitul secolului XIX şi pînă în prezent – de la afirmarea poeziei moderne pînă la literatura absurdului şi variatele mişcări de avangardă – vedem ironia cum se metamorfozează în nenumărate forme ale comicului.

Nu este uitat nici Solger care, în pofida cultivării a ceea ce Hegel numeşte *infinita negativitate absolută*, înrudită cu *dizolvarea ironică*, în care acesta văzuse şi *principiul activităţii artistice*, nu a fost, în fond, *un artist ironic*. Cu adevărat de interes pentru filosoful care şi-a început cariera la Universitatea din Jena este ironia socratică.

Scriind despre sistemul lui Platon în *Metafizica* sa, Aristotel îl menţionează pe Socrate, *care, fără să se intereseze cîtuşi de puţin de problemele Universului, se consacră problemelor etice, în care căuta noţiunile generale, îndreptîndu-şi cel dintîi atenţia asupra studiului definiţiilor*. Procedeu care îl va impresiona profund pe Platon şi implicit îl va influenţa în edificarea sistemului său centrat pe *Idei*. Şi tot aici, în *Cartea a XIII-a* Stagiritul glosează asupra interesului lui Socrate pentruj silogisme, cale de acces la esenţă.

În substanţa sa, filosofia lui Socrate era o filosofie practică, una trezitoare, prin care încerca să-l provoace pe cel cu care dialoga să gîndească.

Hegel, la fel ca Platon, era interesat de metoda socratică, filosofia lui fiind una dialectică. În *Prelegeri de istorie a filosofiei*, Vol. I (traducere D.D.

Roşca, Ed. Academică, 1963), un capitol consistent este dedicat *Filosofiei lui Socrate*: „Faptul că el acceptă reprezentări obişnuite, că le primeşte de la altul dă impresia că el se înfăţişează ca unul care nu ştie şi care îi face pe ceilalţi să vorbească, fiindcă el nu cunoaşte lucrul respectiv; şi atunci întreabă cu aparentă naivitate cerînd să i se spună de ceilalţi, să-l înveţe şi pe el. Aceasta este latura celebrei *ironii socratice*. – Ea are la el forma subiectivă a dialecticii; ea este un mod de conduită în contactul cu oamenii : dialectica este temei al obiectului, ironia este un mod particular de comportare de la persoană la persoană. Ceea ce voia el să obţină cu ajutorul ei era ca ceilalţi să se pronunţe, să arate care le sînt principiile. Şi din fiecare teză determinată sau din dezvoltarea ei, Socrate deriva contrariul a ceea ce exprima respectiva teză; anume el nu afirma contrariul acestei teze sau definiţii, ci, examinînd această dcterminaţie, arăta cum chiar în ea înşăşi se cuprinde tocmai contrariul ei. Sau uneori el dezvoltă dintr-un caz concret şi contrariul lui. Din ceea ce oamenii consideră ca fiind adevărat, el îi face să tragă ei înşişi consecinţe şi să recunoască apoi că acestea vin în contradicţie cu altceva, considerat de ei tot ca principiu ferm. în felul acesta, Socrate îi învaţă deci pe aceia cu care intra în vorbă să ştie că nu ştiu nimic; ba, ceea ce e mai mult, el înşuşi spunea despre sine că nu ştie nimic şi că, prin urmare, nici nu-i învaţă pe alţii. De fapt, se şi poate spune că Socrate nu ştia nimic, deoarece el n-a ajuns să aibă o filozofie şi să elaboreze o ştiinţă. El îşi da seama de acest lucru şi nici n-a fost scop al lui să aibă o ştiinţă”.

Ironia socratică prin afirmarea de către cel care o practică că el nu ştie nimic şi încearcă prin dialog să descopere împreună cu preopinentul să ajungă la adevăr, nu este lipsită de autoironie. Este mai aproape de ceea ce afirmă Aristotel către finalul *Retoricii* sale (Ed. IRI, 2004, traducere, studiu introductiv şi index de Maria-Cristina Andrieş, cu note şi comentarii de Ştefan-Sebastian Maftei): „Cît priveşte glumele deoarece ele par să fie de vreun folos în procese, şi cum Gorgias zicea, spunînd pe bună dreptate că trebuie distrusă seriozitatea adversarilor prin rîs, şi rîsul - prin seriozitate, s-a spus în tratatul asupra *Poeticii* cîte feluri de glume există, dintre care o parte corespund omului liber, altă parte, însă, nu; aşa încît oratorul va alege ceea ce îi este potrivit. Ironia este mai demnă de omul liber decît bufoneria; căci, pe de o parte, cel ce recurge la ironie face o glumă în vederea lui însuşi, pe de altă parte, bufonul – în vederea altuia”.

Socrate, prin afirmarea ironică şi autoironică a neştiinţei, încearcă să ajungă la adevărurile ultime asupra unor lucruri de interes general şi despre care se crede că toată lumea are aceeaşi opinie. Tocmai aceste presupoziţii

despre care aparent toată lumea crede că le defineşte la fel este necesar ca ele să fie supuse examinării.

În marginea ironiei socratice, Hegel dezavuează instituirea *ironiei universale a lumii* de către, între alţii, Friedrich von Schlegel sau Fichte, subliniind: „Ironia lui Socrate este foarte departe de această ironie a epocii noastre. La Socrate, ironia are, ca şi la Platon, o semnificaţie limitată. Ironia *determinată* a lui Socrate este mai mult o manieră de a conversa, este seninătatea sociabilă; ea nu înseamnă nicidecum acea negaţie pură, acea comportare negativă; nu este rîs sarcastic, nici făţărnicia că Ideea ar fi numai glumă. Ironia *tragică* a lui Socrate este însă opoziţia reflectării lui subiective împotriva moralităţii existente; ea nu e conştiinţa că el se găseşte deasupra acestei moralităţi, ci scopul lipsit de prevenţie de a îndruma spre *adevăratul* bine, spre Ideea generală".

Søren Kierkegaard dedică lucrarea sa de magister, susţinută la Facultatea de teologie a Universităţii din Copenhaga, acestui subiect. Titlul tezei este: *Despre conceptul de ironie, cu permanentă referire la Socrate*. Lucrarea va fi tipărită pe 16 septembrie 1841, iar pe 29 septembrie va fi susţinută; în urma celor şapte ore de examen va obţine titlul de doctor în filosofie. Încă din *Introducere* este conştient de „imposibilitatea" demersurilor sale asupra ironiei, concept care *pătrunde în lume odată cu Socrate*.

Primul volum din *Opere* cuprinde: *Din hîrtiile unuia încă viu* şi *Despre conceptul de ironie, cu permanentă referire la Socrate* (Ed. Humanitas, 2006), traducerea din daneză, prefaţă şi note de Ana-Stanca Tabarasi. Încă din *Introducere*, la *Punctul de vedere al lui Socrate înţeles ca ironie*, filosoful danez, cu privire la cercetarea sa asupra conceptului de ironie, remarcă: „Dacă spunem acum că ironia constituia substanţa vieţii sale (ceea ce reprezintă, desigur, o contradicţie, dar aşa şi trebuie să fie) şi dacă mai postulăm, în continuare, că ironia e un concept negativ, se va vedea cu uşurinţă cît de greu e să fixezi o imagine a lui Socrate; pare chiar imposibil, sau cel puţin la fel de dificil cum ar fi să desenezi un spiriduş purtînd pălăria ce-l face invizibil".

În partea a doua *Despre conceptul de ironie*, Kierkegaard subliniază în *Introducere* că *dacă ironia e o calitate a subiectivităţii*, rezultă că „sînt *necesare două forme de manifestare* ale acestui concept; şi realitatea le-a dat, într-adevar, cîte un nume. Prima formă e, desigur, cea în care *subiectivitatea, pentru prima oară* în istoria lumii, îşi afirmă drepturile".

Pentru apariţia unui nou mod de ironie, aceasta trebuie să se manifeste ca subiectivitate într-o formă mai înaltă: „Trebuie să fie

subiectivitate la puterea a doua, subiectivitate a subiectivităţii, corespunzînd unei reflecţii a reflecţiei".

Se apelează la Schlegel, la Tieck, la Solger la care face trimitere şi Hegel cînd îi combate.

Filosoful danez consideră că „ironia şi-a găsit naşul odata cu Hegel. Dacă prima formă de ironie n-a fost combătută, ci *calmată* prin faptul că subiectivitatea *şi-a dobîndit dreptul*, împotriva celei de-a doua forme de ironie s-a luptat pînă la a fi *nimicită,* întrucît, nefiind îndreptăţită, îşi putea obţine *dreptul* doar prin propria anulare".

Autorul lui *Sau-Sau*, propune în *Consideraţii orientative* o definiţie a ironiei: „Dacă observ acum subiectul vorbitor, am aici din nou de-a face cu o trăsătură caracteristică oricărei ironii, anume că *subiectul* este *negativ liber.* Atunci cînd sînt conştient, în timp ce vorbesc, că spun ceea ce vreau să spun şi că vorbele pe care le-am rostit exprimă înţelesul potrivit, cînd asum că persoana căreia îi vorbesc îmi înţelege pe deplin părerea, atunci sînt legat de spusă, adică sînt liber pozitiv în ea. Aici se potriveşte versul antic: *semel emissum volat irrevocabile verbum* (*odată emis, zboară irevocabil cuvîntul*, n.n.). Sînt legat şi faţă de mine însumi şi nu mă pot elibera în orice clipă aş vrea. Însă dacă spusa mea nu e şi ceea ce cred, ba e chiar opusul înţelesului dat de mine, atunci sînt liber şi faţă de alţii, şi faţă de mine.

Figura de stil a ironiei se autoanulează însă prin faptul că vorbitorul presupune că e înţeles de ascultători şi astfel, prin negarea fenomenului imediat, esenţa intră în identitate cu fenomenul".

Propune şi o formulare sintetică: „A spune ceva serios fără a-l lua în serios reprezintă cea mai obişnuită formă a ironiei. A doua formă, zicerea în glumă, în derîdere, a unui lucru luat de fapt în serios, apare mai rar. Dar cum am spus înainte, figura de stil ironică se autoanulează, e ca o ghicitoare căreia i se dă răspunsul în aceeaşi clipă".

Ironia îţi acordă şansa să fii altceva decît este ştiut că eşti, să-ţi asumi o altă poziţie, să ieşi din propriul statut, să-ţi disimulezi existenţa. „Dar cu cît aceasta e o nevoie lăuntrică de a fi om măcar o dată, altceva decît mereu funcţionar de cancelarie, ne spune cel care a scris despre *Conceptul de anxietate*, cu cît mai multă *infinitate poetică* se află aici, cu cît e mai artistic realizată mistificarea, cu atît mai evidentă devine ironia. Iar dacă îi reuşeşte pe deplin să ducă lumea de nas, poate chiar pînă cît pe ce să fie arestat ca persoană dubioasă, sau să fie amestecat într-o relaţie de familie interesantă, se cheamă că ironistul a realizat ce-şi propusese.

În toate aceste cazuri şi în altele asemenea, trăsătura caracteristică ironiei e *libertatea subiectivă* care are în puterea sa, în fiecare clipă,

posibilitatea unui început şi nu e deranjată de situaţii anterioare. Toate începuturile au ceva seducător, pentru că subiectul e încă liber, şi *aceasta este plăcerea* care-l atrage pe ironist. În asemenea momente, realitatea îşi pierde pentru el valabilitatea; e liber şi deasupra ei".

E *infinitatea poetică* la care fiecare îşi doreşte să fie parte. E *infinitatea* prin care e posibil să ia *naştere o detaşare ironică*. Kierkegaard consideră „corectă desemnarea hegeliană a ironiei ca *negativitate infinită absolută*" şi face distincţie între *ironia executivă* şi *ironia contemplativă*.

Scopul ironiei este unul metafizic, *scopul nu e altceva decît însăşi ironia* – este autoreferenţial: „Dacă, de exemplu, ironistul apare ca altcineva decît cel care chiar e în realitate, s-ar putea crede că scopul său e să îi facă pe alţii să creadă asta; dar scopul său e de fapt să se simtă liber, ceea ce se întîmplă prin ironie, astfel că ironia nu are alt scop, ci e scop în sine". E o situaţie în oglindă cu a poetului şi poeziei sale. E o viziune pe care filosoful o confirmă prin raportare la deşertăciune, la nimicul ce întemeiază, în fond, universul liric: „În ironie, cînd se arată că totul e deşertăciune, subiectivitatea devine liberă. Cu cît devine totul mai van, cu atît mai uşoară, golită de conţinut şi volatilă devine subiectivitatea. În timp ce totul devine deşertăciune, subiectul ironic *nu e van în propriii săi ochi,* ci îşi salvează propria vanitate. Pentru ironie, totul devine nimic, dar acest nimic poate fi luat în mai multe feluri. Nimicul speculativ este ceea ce dispare în fiecare clipă dinaintea concretizării, fiind el însuşi tînjirea după concret, *nisus formativus* pentru acesta; nimicul mistic e nimic pentru reprezentare, un nimic totuşi la fel de plin de conţinut pe cît e liniştea nopţii plină de sunete pentru cine are urechi să le audă; nimicul ironic în fine e tăcerea morţii, în care ironia bîntuie şi ia peste picior (această din urmă expresie fiind de luat în dublu sens)" (S.K.).

Ironia bîntuie tărîmul posibilului, judecă critic orice demers de la înălţimea libertăţii pe care şi-a acordat-o singură.

Doar prin accesarea libertăţii oferite de ironie se poate trăi poetic, în detaşare: „Ironia e liberă, liberă de tristeţile realităţii, dar de asemenea nu e legată nici de bucuriile, nici de binecuvîntarea ei, întrucît, neavînd nimic mai presus de ea, nu poate primi nici o binecuvîntare, întotdeauna doar cel mai mărunt fiind binecuvîntat de cel aflat mai presus. Aceasta e libertatea pe care o jinduieşte ironia. De aceea se supraveghează mereu şi de nimic nu se teme mai mult ca de faptul că ar putea fi copleşită de vreo impresie sau alta, pentru că doar cînd eşti liber în felul acesta trăieşti poetic, şi, după cum se ştie, marea cerinţă a ironiei este necesitatea de a trăi poetic...

Prin expresia «a trăi poetic» ironia *n-a* pornit doar un protest împotriva a tot ce e demn de dispreţ, nefiind altceva decît un jalnic produs al mediului, împotriva tuturor oamenilor de duzină, de care lumea e, din păcate, destul de plină, ci voia mai mult. Altfel spus, e una să te alcătuieşti singur poetic, şi alta să te laşi alcătuit poetic. Creştinul se lasă alcătuit poetic, şi din acest punct de vedere, un creştin trăieşte cu mult mai poetic decît multe alte minţi strălucite. Dar chiar şi cel care, în sens grec, se alcătuieşte pe sine poetic, recunoaşte că i s-a încredinţat o îndatorire. De aceea este acut necesar pentru el să devină conştient de ceea ce e originar în el, şi această originalitate este graniţa în limitele căreia alcătuieşte poetic şi e liber poetic" (S.K.).

Este şi o largă plajă a pozitivităţii în libertatea ironiei care asigură *suprema bucurie poetică*: „Dar libertatea poetică infinită, care a fost deja sugerată prin includerea faptului de a nu deveni nimic, se manifestă şi într-un mod mai pozitiv, întrucît individul ironic a parcurs cel mai adesea la modul posibilităţii o multitudine de destine, s-a familiarizat poetic cu ele, mai înainte de a sfîrşi prin a nu deveni nimic. În ironie, la fel ca în lume după învăţătura lui Pitagora, sufletul e întotdeauna călător, doar că nu are nevoie de atît de mult timp" (S.K.).

Omul ironic, în orgoliul său, nu doar se alcătuieşte pe sine ironic, ci şi mediul înconjurător, suspendînd realitatea în care trăieşte.

Kierkegaard îl apără pe ironist în contra blamului hegelian, considerînd pe ironist propriul său spectator, unul ce se autocontemplă, un histrion: „De fapt, nu se poate spune că omul ironic se plasează deasupra moralei şi eticii, dar el trăieşte prea abstract, prea metafizic şi estetic pentru a ajunge la concreteţea moralei şi eticii. Pentru el, viaţa e o piesă şi ceea ce-l preocupă e complicaţia ingenioasă a acestei piese. Este el însuşi spectator, chiar cînd e actor. Astfel îşi infinitizează eul, volatilizîndu-l metafizic şi estetic, şi dacă eul său se strînge uneori atît de egoist şi de îngust în sine, alteori flutură dezlegat şi dezintegrat, încît întreaga lume poate fi cuprinsă în el...

Dar în timp ce ironistul se alcătuieşte poetic pe sine, alcătuind deopotrivă mediul înconjurător cu cea mai mare licenţă poetică posibilă, în timp ce trăieşte cu totul ipotetic şi la modul conjunctiv, viaţa sa *îşi pierde orice continuitate.* Astfel, ironistul cedează totdeauna stării de spirit. Viaţa sa e *numai stări de spirit*" (S.K.).

Ce-i viaţa poetului: un lung şir de *stări de spirit* materializate în tot atîtea poeme.

Este forma lui de a fi. Una dintre ele.

Starea de spirit desprinsă de realitate ironistul o exprimă sub *forma contradicției*: „*Plictisul* e singura *continuitate* pe care o are ironistul" (S.K.). Spleenul care bîntuie pe poeții moderni de la Baudelaire către contemporani, e o temă recurentă a poeziei moderne și postmoderne.

Kierkegaard crede că *omul are o la fel de mare cerință de poezie pe cît are și morala, cerințe față de el*. Drept pentru care fiecare om, *dacă vrea cu adevărat, poate trăi poetic.* Context în care filosoful se întreabă ce e poezia și răspunde: „Dacă întrebăm anume ce e poezia, putem spune în general că e o biruință asupra lumii; prin negarea realității imperfecte, poezia deschide o realitate mai înaltă, extinde și explică imperfecțiunea întru perfecțiune și astfel îmblînzește profunda durere care vrea să întunece totul. În această măsură, *poezia* e *un fel de împăcare,* dar nu e *adevărata împăcare,* întrucît nu-mi dă împăcarea cu realitatea în care trăiesc, prin această împăcare nu are loc o transsubstanțiere a realității date, ci sînt împăcat cu realitatea dată prin faptul că mi se dă o altă realitate, mai înaltă și mai deplină. Cu cît e mai mare contrastul, cu atît mai imperfectă e împăcarea, astfel încît adesea nu are loc, în fond, nici o împăcare, totul fiind mai degrabă o învrăjbire. De aceea, abia *religia* e de fapt în stare să producă *adevărata împăcare,* din cauză că infinitizează realitatea pentru mine. Poeticul e de aceea, ce-i drept, un fel de victorie asupra realității, dar infinitizarea sa e mai degrabă o ieșire din realitate decît rămînere în ea. A trăi poetic înseamnă așadar a trăi la modul infinit. Dar infinitatea poate fi una exterioară sau una interioară. Cel care vrea să se desfete infinit la modul poetic are și el o infinitate înaintea sa, dar e o *infinitate exterioară.* În timp ce mă desfăt sînt mereu în afara mea, în altceva. Dar o astfel de infinitate trebuie să se suspende pe sine. Abia cînd ceea ce savurez nu e în afara mea, ci în mine însumi, abia atunci desfătarea mea e infinită, pentru că e *infinită interior.* Celui care se desfată la modul poetic, chiar dacă s-ar bucura de lumea întreagă, îi lipsește totuși o desfătare, întrucît nu se bucură de el însuși. Dar abia a te bucura de tine (evident, nu în sens stoic sau egoist, pentru că aici nu e nici o infinitate adevărată, ci în sens religios) înseamnă adevărata infinitate".

Finalul lucrării de doctorat este dedicat ironiei și raportului ei cu poezia, cu poetul, dar și a poetului cu ironia. Pentru Solger ironia era *contradicția oricărei creații artistice*. Filosoful danez cere poetului *să se raporteze ironic la poezia sa* și se explicitează cu aplicație la Shakespeare. Cînd acesta „*se raportează* ironic la ceea ce scrie, e tocmai pentru a lăsa obiectivitatea să domine. Ironia e acum, de asemenea, *prezentă pretutindeni,* sancționează fiecare trăsătură în parte pentru a nu fi prea mult sau prea puțin din fiecare, pentru ca totul să fie cu dreptate, pentru ca adevăratul

echilibru să poată fi obţinut în relaţiile microcosmice ale poeziei, datorită cărora poezia îşi are centrul de greutate în ea însăşi. Cu cît sînt mai mari contrastele puse în mişcare, cu atît mai multă nevoie este de ironie, pentru a conduce şi controla spiritele care vor să o ia furtunos înainte, de capul lor. Cu cît e prezentă mai multă ironie, cu atît mai liber şi mai poetic pluteşte poetul deasupra operei sale artistice. De aceea, ironia nu e prezentă într-un anumit punct al poeziei, ci e omniprezentă în ea, astfel încît ironia vizibilă în poezie *e la rîndul ei controlată ironic.* De aceea, ironia eliberează în acelaşi timp ironia şi poetul. Dar pentru ca acest lucru să se poată întîmpla, poetul însuşi trebuie să fie stăpîn pe ironie. Dar asta nu înseamnă întotdeauna că un poet care reuşeşte să fie stăpîn pe ironie în timp ce scrie e stăpîn asupra ei si în realitatea din care el însuşi face parte".

Se impune poetului să aibă o viziune totală asupra lumii pentru a fi cu adevărat stăpîn peste ironie, fapt ce impune cu necesitate *să fie într-un anumit grad filosof*: „Cînd se Întîmplă aşa, opera poetică individuală nu va avea doar o relaţie pur exterioară faţă de poet, ci el va vedea în fiecare poezie în parte un moment al propriei sale evoluţii. Motivul pentru care existenţa poetică a lui Goethe a fost atît de măreaţă e concordanţa creată între viaţa sa de poet şi realitatea sa. Pentru aceasta e din nou nevoie de ironie, însă, atenţie, de ironie controlată" (S.K.).

Goethe este pentru danez exemplul suprem al poetului, la care *ironia era în cel mal strict sens al cuvîntului un element controlat, era un duh care slujește poetul. Pe de o parte, fiecare poem se rotunjește pe sine prin ironie, pe de alta, fiecare operă poetică se arată ca element și astfel întreaga existentă poetică se rotunjește pe sine prin ironie.*

Ironia este totodată şi un *excelent chirurg*, în cazul în care e controlată, astfel *funcția ei e exprem de importantă pentru ca viața personală să redobîndească sănătate și adevăr*.

Poetul, plecînd de la *Albatrosul* lui Baudelaire, se află ironic şi autoironic într-un continuu balans între a fi *prinţ al norilor*, unul dintre *regii azurului* şi prinţul căzut, regele devenit măscărici, precum albatrosul căzut din azur, *frumos cîndva, acum e caraghios şi hîd,* coborît pe puntea vasului spre hazul marinarilor, dar împăcat cu condiţia sa, cît timp, cu detaşarea necesară, este stăpînul ironiei, duhul care îl slujește.

Viitoarele numere vor avea ca temă:

2017 – *Poezie și sărăcie; Poezie și castitate; Poezie și viciu*
2018 – *Poezie și profeție; Poezie și păcat; Poezie și clarviziune; Poezie și virtute*

ARTA A UNIT MEREU OAMENII

convorbire **Djurdja Vukelić-Rožić**, Croaţia

Djurdja Vukelici Rozici[1] s-a născut în 1956, în districtul Moslavina, din Croaţia, în fosta Iugoslavia. A studiat liceul şi parte din colegiu în Chicago. Revenind în ţară, a lucrat în Zagreb (unde a absolvit universitatea, studii economice), până la pensionare. Publică haiku de peste douăzeci de ani, este editor la diverse reviste din ţară, redactor şef al revistei „Iris", specializată mai ales pe lirică niponă, redactor şef-adjunct (secţiunea haiku) la revista „Diogen", din Sarajevo, Bosnia şi Herţegovina, condusă de Sabahudin Hadzialici. Publică (şi în kajkaviană) şi scheciuri umoristice, aforisme (ţine şi o rubrică de gen într-o revistă locală).

Şi înainte, dar mai ales după ce ne-am întîlnit şi faţă în faţă, cu ea şi cu soţul ei, Stjepan, la Pecs[2], în Ungaria, în 2010, am colaborat cu Djurdja la mai multe proiecte (mai ales la „Kadō", Review of Euro-Asiatic Poetry, Poetic Culture and Spirituality, dar şi în alte situaţii), am scris în revistele ieşene „Poezia" şi „Convorbiri literare" despre creaţiile sale.

Marius Chelaru: Dragă Djurdja, să începem discuţia noastră vorbind despre meleagurile tale natale din zona Moslavina, despre Ivanić-Grad, plecarea la Chicago şi revenirea la Zagreb, anii de început în ale scrisului…

Djurdja Vukelici Rozici: Locuiesc în oraşul Ivanić-Grad, patruzeci de kilometri est de Zagreb, unde m-am mutat cu părinţii mei cînd aveam opt ani. După clasele I-VIII mi-am continuat educaţia muzicală în Zagreb, cântând la flaut şi pian, scriind poezie şi proză scurtă ca un hobby. În 1972, părinţii mei s-au mutat la Chicago, SUA, ca emigranţi economici. Anii de emigrant au fost o bătălie incitantă pentru studiu, muncă şi pătrunderea în societatea americană. La vremea aceea, celebrându-şi bicentenarul, SUA era o societate foarte deschisă şi oferea oportunităţi minunate pentru o persoană tânără, responsabilă, silitoare şi curioasă. Majoritatea timpului

[1] Autoarea semnează astfel peste graniţă, dar în scrierea de acasă este: Đurđa Vukelić Rožić.
[2] Între 6 şi 8 august 2010, în Pécs, în Ungaria, 41 de poeţi din 11 ţări de pe mai multe continente s-au întâlnit la Festivalul WHA, la aniversarea a 10 ani de la înfiinţarea asociaţiei.

cât am fost în liceu şi colegiu am avut diverse slujbe. Am făcut pauză un semestru, m-am întors la Ivanić-Grad să am grijă de casa noastră, pentru ceva reparaţii la acoperiş. Părinţii mei plănuiau să se întoarcă în Croaţia după pensionare. În acelaşi timp, mi s-a oferit o slujbă interesantă la o bancă în Zagreb, să lucrez la corespondenţa internaţională, şi am dorit să rămân, să intru la universitatea din Zagreb. Am cântat la flaut în orchestra oraşului, care avea, plus corul mixt, cam 120 de membri, am călătorit mult, dând concerte, distrându-ne. Curând m-am căsătorit cu un coleg de orchestră. Acum suntem amândoi pensionari, sunt mândră să spun că avem trei băieţi minunaţi (doi dintre ei sunt fiii mei vitregi), şi suntem amândoi autori de haiku, punem poezia noastră pe muzică…

M.C.: În zona în care te-ai născut şi ai copilărit se vorbeşte dialectul kajkavian? Mi s-a părut interesantă opţiunea ta de a scrie în acest dialect şi lirică niponă, şi epigramă, aforisme. Sunt mulţi confraţi care fac acest lucru? Şi… aveţi cititori?

D.V.R.: Dialectul kajkavian e vorbit de croaţii din Croaţia centrală, Gorski Kotar şi Istria de nord. Oricum, kajkaviana nu e doar un dialect popular, ci a fost limba publică scrisă. Mulţi autori au scris în kajkaviană de-a lungul secolelor (Vramec, Ratkaj, Muhil, Brezovački, Ana Katarina Zrinska, Krleža, Matoš, I.G. Kovačić, Domjanić, Nikola Pavić....). Pe 12 ianuarie 2015 *International Organization for Standardization* l-a acceptat ca o limbă internaţională, având codul de limbă ISO 639-3 hrv-kay. Croaţia ţine la limbile şi dialectele sale, sunt concursuri de poezie şi proză în dialectul kajkavian (şi în alte dialecte, mai ales chakavian[1], din Istria), în diverse oraşe croate, în fiecare an. Mai bine de jumătate de secol înainte, în Krapina a fost iniţiat Festivalul cîntecului kajkavian, care a prezervat multe cîntece frumoase şi melodii scrise de poeţi croaţi faimoşi, puse pe muzică de muzicieni profesionişti. Încă este printre cele mai populare festivaluri pentru cei de vârstă mijlocie şi generaţiile vârstnice din Croaţia continentală. Un autor din Ludbreg, Mladen Kerstner, a scris scenarii pentru seriale TV în dialectul kajkavian – „Gruntovčani" (*Ţărănii*) şi „Mejaši" (*Vecinii*) cu succes incredibil şi largă audienţă, în trecut, dar şi azi, la noile generaţii. Personajele din aceste seriale comice au devenit parte din folclor şi viaţa poporului în zona rîului Drava (în kajkaviană

[1] Sau Čakavian. Dialect cu varietate internă; vorbit în zona Nord-est Adriatică, în Istria, golful Kvarner (italiană – Carnaro), mai multe insule din Adriatica, şi sporadic în alte zone din Croaţia, în Slovenia. O varietate a acestuia, „Burgenland" este vorbită sporadic în Austria, Ungaria, Cehia.

Podravina), din nordul Croaţiei. Şi poveştile şi dramele în kajkaviană se publică şi se joacă pe scenă.

M-am născut în Moslavina de Sud, regiune în care kajkaviana (adusă de imigranţii din Zagorje croată, Podravina şi Prigorje) era vorbită. Familii mari, cu mulţi copii şi puţin pământ au emigrat în Moslavina, la fel ca ţăranii din ţările Imperiului Austro-Ungar în secolul al XVIII-lea. Moslavina, pământ agrar productiv, cu zone înalte ideale pentru vii şi livezi, şi câteva râuleţe care se vărsau în Sava era o zonă nouă şi promiţătoare. Deşi educată în croată, cu mamă şi bunică vitregă născute în Zagorje Croată şi măritată cu bunicul meu (văduv de două ori) ca a treia nevastă, am vorbit mereu kajkaviana. Şi soţul meu vorbeşte şi scrie haiku în acest dialect, şi bunicul său a fost emigrant din Zagorje. Tatăl meu era vorbitor de shtokaviană[1], din Lika. În timpul şcolii mele în Croaţia, dar şi azi, elevii au de a face cu opere literare în toate dialectele de pe teritoriul croat, atât în şcoala primară, cât şi în cea secundară.

Educată în croata standard şi engleză, cu multă dragoste am revenit la kajkaviană, simţindu-o a mea, fiind acasă cu ea, ca şi în croată. Şi după ce am pătruns prin lume cu poezia japoneză mi s-a părut natural, s-a întîmplat firesc, să scriu haiku, senryu şi în kajkaviană. Pînă acum în kajkaviană am publicat un volum de poezie şi unul de haiku şi senryu, *Un drum de ţară*. Scriu şi proză şi comedii într-un act în kajkaviană, publicându-le periodic. În Krapina, Zagorje Croat, am avut „Haiku Day Dubravko Ivančan[2]", cu concursuri de haiku în dialectul kajkavian, la fel şi în Kloštar Ivanić. Un număr de autori croaţi de haiku scriu şi în dialectele kajkavian şi chakavian, alţii le vorbesc şi în ţară.

M.C.: Ştiu că publici şi scheciuri umoristice, aforisme (ţii şi o rubrică de gen într-o revistă locală). Călătorind în ţările din arealul fostei Iugoslavia, am constatat o preocupare pentru aforism, autorii fiind „găzduiţi" în diverse reviste. Dacă ne referim doar la Bosnia şi Herţegovina, dar şi la Croaţia, Sabahudin Hadzialici[3], despre care am amintit, este, al rându-i, unul dintre cunoscuţii autori de aforisme. În Croaţia, în afară de autorii bărbaţi, din ce ştiu eu, mai bine de douăzeci de femei publică

[1] Toate cele trei dialecte sunt denumite după felul în care se pronunţă „ce/ care": kaj, cha/ča şi shot însemnând acelaşi lucru.

[2] D. Ivanačan a fost/ a rămas primul şi cel mai faimos haijin croat. [n. D.V.R.]

[3] Scrie poezie, proză, recenzii, a publicat poeme, articole, eseuri, aforisme, teatru, proză scurtă în aproape toate revistele şi jurnalele din Serbia, Croaţia, Macedonia, Slovenia şi din ţara sa.

aforisme. Sunt gustate de cititori acest tip de scrieri, sunt multe reviste/ publicaţii care le găzduiesc?

D.V.R.: Nu cred că am dat încă ce e mai bun în genul aforistic în Croaţia. Şi umorului, în general. Mai e mult de făcut în domeniu, dar apoi, fiecare generaţie de scriitori vor dezvolta astfel societatea în toate aspectele. O veste bună este că între ţările din fosta Iugoslavia cooperarea se dezvoltă în direcţii pozitive. Arta a unit mereu oamenii, şi azi, în era internetului, ar trebui să fie mai uşor ca oricând ca autori din aceste ţări să publice în toată regiune. *Diogen* face o treabă extraordinară pentru artiştii din regiune.

M.C.: Povesteşte-ne despre istoricul haiku în Croaţia, dar şi despre prezent, despre Asociaţia „Trei Rîuri", din Ivanici Grad, despre cum a luat fiinţă revista Iris.

D.V.R.: În anii '60 ai secolului XX, Dubravko Ivančan, poet, translator şi bibliotecar, a publicat şapte volume de capodopere haiku în Croaţia. În valul al doilea l-am avut pe matematicianul Vladimir Devidé, care a publicat 19 lucrări despre Japonia, cultura ei şi poezia haiku, în timpul studiilor sale despre haiku timp de cincizeci de ani. Prima revistă de haiku în Iugoslavia, şi cel mai probabil în Europa, a fost iniţiată în oraşul Varaždin, de prof. Zvonko Petrović, academicianul Vladimir Devidé şi foarte tânărul Željko Funda, în 1977. A fost marea deşteptare în regiune şi o consecinţă a fost că prin revista „Haiku" în care s-au tradus şi publicat şi o serie de „conferinţe"[1] ale lui Devidé, haiku a devenit foarte popular în Croaţia şi în regiune. La concursurile internaţionale în engleză, japoneză, la sfîrşitul secolului XX, haijinii croaţi au fost printre cei mai premiaţi din lume[2].

În oraşul Ivanić-Grad un grup de autori de haiku au fondat asociaţia „Trei Râuri", dar încă înainte de oficializarea ei organizam anual întâlniri haiku, cu un concurs internaţional şi local, publicând volume comune, în croată şi engleză în Kloštar Ivanić, un loc de lângă Ivanić-Grad. Azi această asociaţie publică revista IRIS (ediţie tipărită) şi versiunea ei engleză online[3]. De asemenea, organizăm întâlniri cu autori de haiku în fiecare toamnă, prin „Festivalul dovleacului", cu un concurs cu participare

[1] În original „tribina" – seri în care se adresa, în bibliotecă, auditorilor. Vladimir Devidé a avut peste 300 de astfel de „seri".

[2] Se poate vedea şi pe sit-ul Haiku Foundation, despre care am vorbit la rubrica „Biblioteca haiku" şi în acest număr.

[3] http://www.tri-rijeke-haiku .hr/ iris. html.

naţională/ internaţională, cu sprijinul primarului şi a „Tourist Board of Ivanić-Grad". Anul trecut am găzduit aproape 100 de poeţi din patruzeci şi două oraşe croate, oaspeţi speciali fiind dl. Ryohei Nakajima, ataşatul cultural al ambasadei Japoniei în Croaţia, şi primarul oraşului Ivanić-Grad, Javor Bojan Leš.

Deşi e o asociaţie mică, într-un oraş mic, reunim poeţi din toată Croaţia, şi avem parte de multă asistenţă şi sprijin pentru haijini, din care amintim câţiva: Boris Nazansky, Duško Matas, Ljubomir Radovančević, Tomislav Maretić, Zlata Bogović, Dejan Pavlinović, Nina Kovačić şi, desigur, cei care au fost Vladimir Devidé, Zvonko Petrović, Zdravko Kurnik, Ružica Mokos, Marela Mimica… De asemenea, afacerişti din oraş, primarul, ţinutul Zagreb ne ajută financiar, aşa că mica noastră asociaţie merge mai departe.

M.C.: Scrii mai multe genuri de lirică de sorginte niponă – haiku, tanka, haibun… Cum ai ajuns la lirica niponă?

D.V.R.: Cînd Darko Plažanin, autor din Samobor, a câştigat prestigiosul *Ehime Prefecture first prize 1990*, la Festivalul Cultural Naţional, în Japonia, s-a scris în ziarele croate ale vremii. De asemenea, un bun prieten mi-a dăruit volumul colectiv de haiku de la *Samobor Haiku Meeting*, fondat de Darko Plažanin (1957-2009) şi Milan Žegarac. Astfel, haiku mi-a fost prezentat via oraşul Samobor. A mai fost şi curiozitatea mea, şi aşa s-a întâmplat. Scriu poezie de mulţi ani, studiez şi citesc, scriu şi rescriu, găsind cea mai bună cale de a spune ceva care chiar s-a petrecut, în cel mai simplu şi mai scurt mod posibil – asta a fost haiku pe cale vieţii mele şi sunt recunoscător pentru asta.

Am trimis într-o scrisoare un grupaj din primele mele haiku lui Vladimir Devidé, şi în replică mi-a cerut să le retrimit, dar în engleză. A fost mereu pasionat să răspundă scrisorilor tuturor poeţilor, motivîndu-i şi dîndu-le o mînă de ajutor, promovînd haiku şi punînd oameni în legătură.

Atunci, spre anii '90 din secolul XX, informaţii despre concursurile şi publicaţiile de haiku circulau prin scrisori din Japonia sau prieteni poeţi de undeva din lume. Şi soţul meu a început să scrie haiku, am devenit membri ai The British Haiku Society, primind „scrisori trimestriale" cu informaţii/ veşti din lumea haiku. Obişnuiam să copii de multe ori informaţii despre concursuri, scurte eseuri şi să le ofer poeţilor la întîlnirile noastre. De exemplu, cam patru pagini de hîrtie au pătruns în lumea lui Božena Zernec, în Krapina, unde ea era la o întîlnire poetică (*The Dubravko Ivančan Haiku Day*) ca artist, şi 20 de ani după CV-ul ei conţinea un număr de premii internaţionale, patru cărţi de haiku şi haibun în croată şi engleză, inclusiv una de haiku în kajkaviană.

E plăcut să ştiu că, trăind aici în Croaţia, am fost înţeleasă de poeţi din alte culturi

M.C.: Ai şi o activitate revuistică intensă, din ce ştiu eşti redactor şef-adjunct (secţiunea haiku) la revista „Diogen", din Sarajevo, Bosnia şi Herţegovina, conduci revista „Iris", dar şi altele, despre care te rog să ne spui pe scurt.

D.V.R.: Să editez şi să traduc îmi place cel mai mult. Voluntar, am editat revista *Haiku*, rubrica de haiku din *Diogen* care a însemnat o mare experienţă, reunind poeţi regiune, în care am coordonat un număr de concursuri popularizînd haiku la „generaţia internet" cu o audienţă mare în lume. Fondînd Asociaţia „Trei Rîuri" în Ivanić-Grad şi revista IRIS, ca redactor şef voluntar, am întîlnit mulţi poeţi croaţi şi am avut mulţi oaspeţi din lume.

E o poveste despre o poetă haiku din Serbia, Izeta Radetinac. Ne-am întîlnit prin *Diogen*, cînd a trimis primul ei haiku să fie publicat online, după ce mi-a citit rubrica; am văzut o calitate deosebită în munca sa. I-am tradus două din cele mai bune haiku în engleză, le-am trimis la „Kusamakura International Competition", în Japonia, un concurs prestigios, la care orice haijin vrea să fie premiat. În acel an Izeta Radetinac a cîştigat Kusamakura Haiku Competion! Am plîns amîndouă de bucurie! Nu ne-am întîlnit niciodată în persoană, dar prietenia noastră haiku înseamnă mult pentru amîndouă.

Aş vrea să spun că sunt un mare număr de concursuri în lume. Eu însumi am primit mai multe premii, unele din România. E plăcut să ştiu că, trăind aici în Croaţia, am fost înţeleasă de poeţi din alte culturi, de pildă din România, SUA sau Japonia, mai ales când ştiu că au fost juraţi poeţi deosebiţi. Îmi place să public autori români în IRIS, cu tot respectul pentru munca lor şi poemele reuşite pe care le scriu.

Şcoala Haiku ţine cît viaţa poetului

M.C.: Să ne oprim acum la aspecte mai punctuale legate de haiku, la drumul dinspre kigo la keywords. Cît de apăsătoare sunt aceste „reguli"? Internaţionalizarea haiku a creat premizele pentru lărgirea cadrului discuţiei. Totuşi, te rog să discuţi conceptul pe scurt, şi în ideea că sunt

voci care consideră că dacă dăm deoparte kigo şi kidai dispare şi „spiritul haiku".

D.V.R.: Totul lumea asta e în continuă schimbare, aşa a fost haiku peste secole. Azi, haiku e scris în 58 de limbi, leagă oamenii într-un mod foarte special, şi eu chiar sper că va fi curând pe lista UNESCO cu „Intangible Cultural Heritage". În pofida numărului mare de autori din lume la acest moment, multor asociaţii, revistelor online şi miilor de volume publicate peste ani, haiku nu e chiar aşa răspândit. Ca editor, promovînd haiku, ştiu că dintr-un grup de noi poeţi care vor începe să scrie şi să studieze haiku, un mic număr vor creşte şi vor deveni poeţi care chiar scriu haiku. Pentru că, dincolo de posibilităţile oferite de internet, trebuie multă muncă, mult studiu, şi nu mulţi au timp, răbdare, interes. Să fii capabil să scrii cu adevărat un haiku bun e ceva cu care te naşti, şi încă mai ai mult de învăţat, şi cere muncă grea. Aşa e în artă, ca în viaţă. Am fost norocoasă să întîlnesc oameni care trăiau în felul haiku, altfel nu m-aş fi întîlnit nicicînd cu poezia haiku! Şi odată ce au descoperit micul poem japonez care ajută oamenii să se exprime pe ei înşişi, să-şi împărtăşească bogata lume interioară şi profunda legătură cu natura, să împărtăşească acel preţios „spirit haiku" cu alţii, ei devin lumini călăuzitoare pentru cei mai puţini norocoşi. Ei scriu haiku splendid, proaspăt şi puternic, adevărat şi mare, neavînd absolut nici o problemă cu nici o „regulă". Haiku e casa lor. E important să întîlneşti aceşti oameni, haiku curge în sîngele lor, chiar de nu locuiesc în Japonia sau n-au întîlnit niciodată marea cultură japoneză. Îmi pare că haiku este marea lor moştenire, în lumea asta. Cum se întîmplă, numai Domnul ştie şi, poate, savanţii vor găsi odată răspunsul, în sîngele nostru, în cromozomi ori creierele noastre care din fericire apără amintirile speciei umane.

Soţul meu, Stjepan Rožić nu auzise niciodată de haiku pînă nu am adus acasă cărţi de haiku şi am încercat să scriu primele mele poeme. Am vorbit despre această nouă poezie care ne pătrunsese în casă, şi i-a părut rău pentru „necazurile" mele cu traducerea şi scrierea, a început să adune „momentele haiku" ce i se întîmplau uşor, de m-a lăsat uimită. Cel mai rău lucru pe care l-a putut face a fost să-mi spună: „O, foloseşte-le...!". Astfel, am tradus, acele, în opinia mea, poeme bune, în engleză şi le-am trimis la *Ito En Oi Ocha New Haiku Contest*, în Japonia, în 1997, cu numele lui, bineînţeles. A fost foarte generos permiţîndu-mi să aleg şase din poemele sale, din cele şaisprezece pe care le notasem, după ce mi le recitase. Câteva luni mai tîrziu am primit un telefon de la V. Devidé la locul meu de muncă, la banca din Zagreb: „am primit un telefon de la un prieteni din Japonia,

autorii croaţi au câştigat trei premii doi la „*Itoen's* Haiku Contest", din cele şase. Unul era Nediljko Boban, apoi modesta mea persoană, al treilea e domnul Rožić. De vreme ce aveţi acelaşi nume de familie poate ştii Cine e acest poet?" A fost foarte greu de ştiut care era cel mai fericit dintre noi trei. Devidé a trăit haiku şi haiku-ul croat cu fiecare respiraţie a sa, haiku a fost misiunea vieţii sale, afară de matematică şi cariera universitară.

Păstrîndu-şi toate simţurile deschise, în conexiune cu natura, adevăraţii haijini simt şi ştiu, că precum orice, haiku se schimbă, să menţionăm doar că Şcoala Haiku ţine cît viaţa poetului. Şi poeţii se schimbă. În Japonia, un studios în haiku are 72 de sezoane de studiu. Fiecare dintre acestea are cuvintele lui *kigo*! Pentru cei mai mulţi poeţi occidentali e aproape incredibil, aşa că ar trebui să spunem că în orice, şi în haiku, superficialitatea nu va duce la opere de calitate. Ar trebui să fim serioşi, şi afară de talent, să respectăm rădăcinile şi să învăţăm de la maeştri, cei care au fost şi cei care scriu azi.

Sunt mari diferenţe între culturile din Orient şi Occident şi cred că ar trebui întîi să ne întoarcem la origini, la cultura care a dat haiku lumii. Şi cei care vorbesc despre moarte şi dispariţia haiku... ei bine, îmi pare că vorbesc despre moartea a ceva din ei. Şi asta se poate întîmpla doar de nu sunt poeţi adevăraţi, autori de haiku adevăraţi, pentru că un adevărat (haiku) spirit nu moare nicicînd. Şi asta face o enormă diferenţă.

Haiku e viaţă, viaţa e haiku

M.C.: Azi haiku nu mai este ca în trecut, e cert. Sunt poeme, acceptate într-un fel sau altul ca fiind haiku, despre tot felul de aspecte ca: incest, război, violenţă ş.a. Care ar fi "definiţia" „spiritului haiku" azi?

D.V.R.: „Spiritul haiku" nu s-a schimbat şi nu se va schimba nicicînd. E o parte adîncă şi deplină a sufletului haijinului, de neexplicat şi de nespus. Doar cei ce îl trăiesc ştiu.

Poemele la temă, dacă un poet lucrează din greu la textul lui/ ei, chiar de-i haiku, ar putea duce pe mai departe la opere bune în artă. „Trei Râuri" ţine concursuri de haiku pe tema bostanilor. Au veni la concurs cîteva haiku foarte bune şi interesante, care după experienţa mea înseamnă că poeţii au avut întîlnirile lor cu un dovleac, „zucchini", plăcintă de bostan sau o supă, în viaţa lor, şi acum a fost salvată de uitare[1].

[1] http://www.tri-rijeke-haiku.hr/iris/kabocha.pdf

Croatian Institute of Transfusion Medicine, din Zagreb, a ţinut un concurs internaţional de haiku pe tema donării de sînge, în engleză, anul trecut. Au sosit cîteva poeme pline de umor, interesante, de calitate! Poeţii au scris despre experienţele lor şi sensibilitatea lor a dus la cîteva idei neaşteptate despre donarea de sînge. Cum ştii, premiul al doilea a revenit lui Cezar-Florin Ciobîcă. A primit o „menţionare" pentru haiku despre bostan, la fel şi Daniela Lăcrămioara Capotă a primit două „menţionări". E plăcut să văd autori din ţări ca România, Croaţia, Polonia, Bulgaria concurînd umăr la umăr cu vorbitori nativi de engleză venind din ţări mari şi puternice şi culturile lor.

Haiku e viaţă, şi viaţa e haiku. Dacă un autor e conectat cu subiectul în speţă, de pildă de e bostanul, floarea, vie sau fructul în orice fel posibil, şi a scris cu o tehnică bună, despre un moment autentic, ar putea fi un haiku bun, desigur, doar dacă e adevărat. E acea inexplicabilă experienţă Zen în haiku. Am scris un haibun şi cîteva haiku despre dovleci ani înainte de a avea *Pumpkin Festival Haiku Contest*. În felul lor, dovlecii mi s-au întîmplat şi mie.

Dar, dacă ai spune acum, de pildă, un cuvînt, POD, mă îndoiesc că pot scrie un haiku, că pot crea un „haiku de birou" în acest moment. Aş putea scrie un fel de poem scurt despre pod, sau un eseu despre fiinţa umană cu rîurile ca mari necazuri, înainte ca oamenii să înveţe să ridice poduri, dar sigur nu ar fi haiku. Ar trebui să-mi amintesc podul care m-a inspirat ceva timp în urmă, să caut în notele mele, să văd ce am notat, să-mi amintesc ce s-a întîmplat la întîlnirea cu acel pod anume. Abia acum, fără ca măcar să scriu, m-am amintit fetiţă mică, dusă de tata pe umeri, în Belgrad pe cel mai mare pod din lume pe care-l văzusem pînă atunci. Lega malurile Dunării unde Sava întîlnea acest mare fluviu european. Troleul şi un camion au trecut aproape de noi, tot podul s-a clătinat. M-am agăţat strîns de părul gros şi negru al tatei, destul de înspăimîntată, şi el îmi spunea că e ok, trebuie să se clatine, şi eram cu ochii pe acest fluviu incredibil de lat! Acum aş putea probabil să scriu un haiku ori o tanka despre o întîmplare adevărată, despre sentimente adevărate care încă trăiesc cu mine (frică şi neajutorare) de altfel tatăl meu a murit, şi astfel, noi profunzimi ar pătrunde în haiku (ori tanka) cu durerea pierderii şi cu tot cu ce înseamnă efemeritatea.

M.C.: Da, din câte ştiu, Issa a scris 109 haiku fără kigo. Se spune (am putea aminti pe Kenneth Yasuda, *The Japanese haiku*) că discuţia despre „experimente" şi haiku a început în Japonia, poate chiar din vremurile lui Masaoka Shiki, şi a doi dintre elevii lui cei mai renumiţi, Hekigotō (ajuns

editor la revista „Hototogisu”/ „Cucul”, în 1897, apoi la jurnalul „Nippon”/ „Japonia”, 1902), mai radical, novator, şi Takahama Kyoshi (1874–1959. Ne amintim, Ogiwara Seisensui scria, în 1912, că de fapt kigo e o restricţie artificială, pentru începători. Apoi că, în timp, s-a ajuns la „muki haiku” – haiku fără termen/ referire sezonală. Ce înseamnă în viziunea ta experiment în haiku? Până unde poate merge pentru a mai rămâne haiku?

D.V.R.: Ar putea ca peste un secol sau aşa ceva lumea de după noi să aibă un nou tip de poezie scurtă, cu rădăcinile legate de haiku, senryu, tanka... Poate va avea un nume la care nu ne putem gîndi azi. Haiku (*hokku*) îl ştim azi, era poemul de deschidere din poemul „legat” numit *renga*. Haibun, scriem azi, vine de la notele legate de/ cu referire la haiku, pornite de la Bashō şi documentate astfel în scrisoarea sa către studentul său, Kyorai, în 1690. A fost o nouă exprimare literară atunci, Buson, Issa şi Shiki au continuat să scrie astfel, şi a devenit foarte popular în restul lumii spre sfîrşitul secolului XX. Nu văd nici un motiv să pierdem timp valoros din viaţă pe predicţii, prea multe dezbateri şi griji de tot felul, cel puţin neimplicînd sute de oameni. Cum ştim, mereu sunt cîţiva înţelepţi care au o adevărată înţelegere a lumii şi pot explica cu adevărat şi mai bine înţelesul lucrurilor.

M.C.: Există voci care spun că haiku este şi va rămâne haiku doar în Japonia, impregnat de spiritul locului. Orice poem scris de un non japonez nu este haiku ci poate, cel mult, „în stil haiku”. Este vreun sâmbure de adevăr în astfel de afirmaţii? Şi, în siaj, există un “specific croat” în haiku?

D.V.R.: Despre haiku croat aş putea, subiectiv, desigur, să scriu sute de pagini, Croaţia e o ţară cu mii de insule, cîmpii, rîuri, lacuri, munţi, avem o mare tradiţie în poezie în limba şi dialectele noastre. Intrarea haiku-ului într-o astfel de parte specială a lumii a dus la noi autori de calitate. Croaţii sunt sensibili şi deschişi la inimă, o naţiune mică cu un mare număr de poeţi şi scriitori. Spre deosebire de mai apăsata dezvoltare tehnologică a Occidentului, noi trăim mai legaţi de natură, strămoşii noştri au depins de ea, au păstrat înăuntru dragostea şi respectul faţă de natură. Ţara noastră, prin diverse fonduri şi instituţii, protejează natura şi de la zi la zi, tinerii şi copii învaţă despre legătura omului cu celelalte fiinţe, ca părţi ale naturii. Se observă că locuitori ai marilor oraşe se întorc în regiuni rurale, şi, în zilele acestea de dezvoltare tehnologică şi a comunicaţiilor, micile noastre oraşe şi sate nu mai sunt locuri uitate de lume.

Sunt o poetesă din „Occident” (în relaţie cu haiku care vine din Orientul Îndepărtat), studiind şi iubind haiku şi o voi face atît timp cît natura fiinţei mele fizice mi-o va permite. Nu contează cum va fi sau cum

va fi numit. Haiku aşa cum l-am întîlnit (cu numele de haiku) are profundul meu respect, ca şi oamenii şi cultura de la care vine. Sunt recunoscătoare pentru timpul şi resursele acelor bărbaţi şi femei care şi-au petrecut timpul vieţii studiind, traducînd şi scriind aşa fel că am putut ajunge la haiku, şi asta mi-a făcut un mare bine mie ca fiinţă umană şi ca poet.

Nu e niciodată prea tîrziu să împărtăşim cu alţii ideile, sentimentele şi experienţele noastre artistice

M.C.: Sunt tot felul de discuţii legate de terminologie, dar şi formă şi fond în ce priveşte haiku, haiga şi computer. Care crezi tu că este până la urmă modul în care computerul poate influenţa haiku, haiga, lirica niponă în general?

D.V.R.: Ştim, *Panta rei,* totul curge, şi, sigur, totul se schimbă. Am văzut şi m-am bucurat de frumoase haiga de Kuniharu Shimitzu, preotul, autorul de haiku şi pictorul, create în vreun program de computer. Cînd suntem în legătură cu munca artistică, ştim că un artist poate alege duzini de tehnici diverse să se exprime, inclusiv arta pe computer. E important dacă e un artist adevărat şi poate transfera spiritul artei către noi.

M.C.: Cu ceva timp în urmă am publicat un text despre creaţia sa în una dintre cele mai vechi şi prestigioase reviste de cultură din România, şi poate şi din această parte a Europei, „Convorbiri literare". În „Poezia" am scris de mai multe ori despre cărţile tale. Aş vrea, te rog, să încheiem cu proiectele tale, dar şi cu un gînd al tău pentru cititorii revistei „Poezia", în care va apărea convorbirea noastră, pentru care îţi mulţumesc.

D.V.R: Mulţumesc, dragă Marius, pentru tot ce ai făcut pentru haiku, pentru haiku-ul croat, pentru şi munca mea şi a soţului meu! Parcă ai ceva aripi cînd eşti susţinut de alţi oameni şi eu apreciez asta foarte mult, cu adevărat.

Am publicat (editat, selectat) - 22 de cărţi pînă acum, am editat un mare număr de selecţii, reviste, volume colective şi le-am tradus în engleză. Am avut mare înţelegere şi susţinere din partea familiei, mai ales a lui Stjepan, şi el haijin. Am trăit mereu sub steagul curiozităţii, învăţînd şi citind cît de mult am putut, în afară de activităţile cotidiene ale unei femei care a mers la muncă 35 de ani şi a avut grijă de familia şi casa ei. Provin dintr-o familie multiculturală şi am crescut cu încrederea că e cel mai mare cîştig al meu dacă pot împărtăşi ce ştiu şi ce am cu alţii. Dăruindu-mi timpul liber poeziei haiku, traducînd-o, editînd şi organizînd întîlniri cu

poeţii şi concursuri, mi-am îmbogăţit viaţa, m-a făcut să cunosc oameni foarte speciali, şi mulţumesc haiku-ului pentru asta. Mai ales acum că m-am pensionat.

Vine vremea cînd trebuie să facem lucruri pe care le-am visat în viaţă, şi nu am avut mai devreme şansa, din cauza alegerilor noastre, a condiţiei sociale sau familiale. Nu e niciodată prea tîrziu să împărtăşim cu alţii ideile, sentimentele şi experienţele noastre artistice, ca poet, scriitor, editor, translator... pentru că nu ştii cînd şi cum vei schimba viaţa a măcar unei persoane, îl/ o vei face mai bună, şi împlinită cu noi valori. Şi dacă ai marcat acea persoană, i-ai schimbat viaţa ca să fie mai aproape de iluminarea şi pacea interioară decît era înainte de a te întîlni pe tine sau munca ta, atunci tu chiar ai îmbunătăţit lumea. Şi pentru asta merită să scrii şi să munceşti, nu contează cît de greu e uneori. Pentru că cineva a făcut asta şi pentru tine!

Îţi doresc ţie şi cititorilor revistei *Poezia* poezie multă şi minunată, şi ca oamenii să ajungă la ea!

Interviu, versiunea în limba română şi note: **Marius CHELARU**

Ioana DIACONESCU

S I L F I D Ă

Un mers aerian mă apropie de pământ
Planez peste miraculoasa mare de flăcări
Pletele mi se aprind se sting de inima lui

Nu mai sunt o silfidă mi-am părăsit
Perechea aeriană duhul aerului
Din aurifera scorbură răpită am fost şi ce bună îmi este
Pământeana răpire
Nu mai sunt o silfidă mi-am schimbat pielea
Cea veche a căzut ca pielea şarpelui
Un voal care-i înfăşoară braţele
Cum febra mea îi trece în suflet şi în sânge
În fosforescentul întuneric
Când îl ascund pe inimă adânc în coşul pieptului
Şi când de trup aripile silfidei se desprind

Amara noapte se desfăşoară în voluptatea ei
Silindu-mă să uit şi sunt din nou înaripata care scapă
În zborul ei într-o capcană a norilor unde îl aflu iar şi mă transform
Din nou silfidă şi tot aşa până la capătul cutremurării din care
A mă trezi
Nu vreau

LEUL ÎN IARNĂ

Căzând în iarnă am visat de mine şi de tot
Lumina albă răsfrântă în marginile Lumii
Vegherea mea pe largi întinderi negre
Visând la alb şi oxidînd văzduhul cu întunecimea lor
Fiară adormită sufletul meu se ridică sub forma unei flori
Şi rădăcina ei cuprinsă blând de moarte
Se arcuieşte-n sinele ce pare acum
Al celuilalt
Stihii aduc vrăjite păsări uriaşe cu clonţul salvator dar plin de sânge
Inima mea tresare într-o parte a pieptului
Care nu e al meu
Atunci de ce o simt

O stranie poveste se ţese în timp ce eu visez cuprinsă-n spaţii
Dusă-n spinarea păsărilor – fiară a care au hotărât
Să-mi lase Viaţa

ÎN RAZĂ
În Ceruri e ceaţă
Nu văd ceea ce aş vrea să văd
Se arcuieşte peste braţ o aripă de înger
Uitându-mă în sus la ceţurile oarbe
O stavilă-i pământul acum crescut în valuri
Ca pe un chip de om
Ajung la celălalt ştiu bine
Umbra lui mi se coboară pe picioare în loc de veşmântul necesar
O ţesătură clară şi fierbinte tulburată doar de febră mi-e chipul lui
Şi nu mi-e teamă
Un ochi în rază desfăcut triunghi
Se-aprinde pe amurg se ţese-n focul zorilor
Nu în iarna pe care n-o aştept
Şi nevăzutul îmi răsuceşte de departe coama părului ca pe cea a unui leu
Îmblînzit de genunea din care saltă ca dintr-un hăţiş
Sortit penumbrei
Dăruit luminii

Valentin TALPALARU

SCARA LUI RODION
15
...lui Rodion începură să i se năzară semne.
Mai întîi că ar trebui să meargă pînă la capăt
pe care să-l pipăie şi
să se bucure ca de cineva apropiat.
Nu pentru că l-ar fi oprit ceva.
Dar
dincolo de capăt nu mai era nimic, era
un fel de moarte, credea.
De ce mai avea nevoie? Aici
erau toate de care se bucura sau nu
dar semnul era limpede şi

singurătatea în care plutea fericit
nu-i mai era de ajuns nici
hrana aceea de apă – aer
nu avea saţ iar
de dincolo veneau alte sunete
ca nişte cute de aer în care se învelea
în joacă şi ele aveau noimă
ca şi cum cineva le-ar fi ales special pentru el
pentru tot ce avea să i se întîmple.
Şi Rodion trecea dintr-un ochi în altul ca lacrima
şi era curat înaintea vestirii

16
...şi aşa începu să tînjească.
Avea ochi să vadă, gură să spună
dar nu-i foloseau – ca
un drum spre nicăieri.
Murmure fără chip în jur;
în apa cea blîndă nu înota nici un peşte
iar lui îi era prea îndestulă.
Pe buze urcau întrebări ca şopîrlele
fără folos
uscîndu-se şi căzînd precum
carnea cea rea.
Ştia că totul va fi dintr-o dată, că
aveau să încolţească
de neunde
nebănuite făpturi şi
ele aveau să aducă
multe cuvinte şi multă trudă
pentru înţelegere
şi el nu va avea timp, ca aici.
Şi Rodion se legăna în tristeţe ca
într-un hamac
deasupra singurătăţii.
Dintr-un capăt în celălalt.
Dar apa în care
Rodion îşi muia mereu mîna
şi se binecuvînta singur

era ca o încăpere
din care era scos ce e viu
cu aer cu tot
și în care respirai altceva.
Către Rodion începură să curgă
limpezi icoane în rîul șerpuind
printre ierburile verzi ale sufletului
și lumini care se cîntau și care
puteau fi hrană și
un pom cu frunze de aer și fructe de foc
și cineva care era Ea și era cu El
îi legăna sufletul în poală
și totul era peste tot
precum aici și acolo
dar Rodion știa că acestea
nu le poate purta cu sine că
nu le poate duce în altă parte că
între Naștere și naștere
e tăcere și smerenie în necunoaștere.
Și soarele acela care pulsa
și se auzea ca o inimă
era tot mai aproape
și Rodion își privi mîinile
în care se iviseră răni
și din rănile acelea începuse să curgă izvoare
spre dincolo, unindu-se cu zgomot
în ultima curgere și
Rodion a început să se pregătească.

17
...și așa a fost prima întîmpinare a lui Rodion.
Ce avea împrejur era leagăn
iar el
era și pasărea de sus
și făptura care săgeta adîncul
cu multe nume
și cu care se juca deprinzîndu-le
ca pruncul.
Și începea să cunoască

rostul lor și drumul de la una la alta
și cum se hrăneau ele una din alta
și cum el stătea între ele
așteptînd să-i crească
pene ori solzi
cu care să judece dreapta împărțire
a lumii
de care se desprindea
ca de un fir de paing.
Ceva îi spunea să lase
totul așa, fără nume,
căci somnul cu care treci
dintr-o naștere-n alta
e de ajuns și că
acolo
vor fi alte vorbe și alte cîntece
de deprins.

Ianoş ŢURCANU

METODOLOGIE

Chiar şi atunci cînd vorbim prostii,
trebuie să o facem
după o metodologie bine pusă la punct,
verificată în diferite auditorii,
o metodologie europenizată,
globalizată, modernizată –
altfel cum am putea fi luaţi în serios
şi cum ar evolua cariera noastră?

Dacă nu ar exista această
cercetare ştiinţifică
cu imagini concrete şi cuvinte potrivite,
cu forţa necesară de convingere
(fără a băga degetul în nas
sau a ne mușca de propria ureche),
prostiile rostite

nu ar nai avea niciun efect
şi ar rîde lumea de noi,
ca de un băieţel
care şi-a vopsit ciucurelul
cu verde de brialiant.

Vorba ceea:
cînd vremurile sînt îmbîrligate,
trebuie să le ştii pe toate.
...şi aşa mai departe.

UNEORI...
Uneori, mă simt
ca un lucru pus într-un colţ
şi uitat.

Dar cînd tu, iubito,
deschizi fereastra
şi mă chemi ca să privim
cum străluceşte marea
în noaptea înstelată,
iar părul tău sălbatic
vibrează în apele lunare,
simt doar o zbatere de pleoapă
în inma
ce se trezeşte iar la viaţă.

Şi fericirea
e atît de-adevărată şi de calmă.

O, timpule, nu te grăbi
să-mi pui pe buze
buzele tale, ultime.

SENTINŢĂ
Văzîndu-l trist
şi plimbîndu-se aiurea
prin grădinile Edenului,

Dumnezeu l-a chemat pe Adam,
i-a scos o coasta,
a modelat-o pe Eva şi i-a zis:
– Alegeţi-o de nevastă!
– Cum să aleg, Doamne?
Fără alternative?
Am eu vreun drept democratic?
– Bărbaţii deştepţi nu întreabă
aşa ceva. Priveşte-o!
Nimic mai bun nu puteam face
dintr-o coastă prăpădită.
– Şi cît timp voi fi obligat
să stau cu ea?
– Pînă la sfîrşit!

Femeia zîmbea enigmatic.
Începu să-şi aranjeze părul
cu degetele ei gingaşe şi delicate,
parcă acuzîndu-l
că n-are gust estetic.

– Ce să înţeleg eu, Doamne,
din chestia asta?
– Că sînteţi două jumătăţi
care treptat-treptat
vor reconstitui întregul.
– Doamne, mă simt ca şi cum
aş fi condamnat
să părăsesc Raiul!...

Marin IFRIM

Tristeţi simulate pe viu, din mersul trenului

Ce-o fi în mintea ei, lîngă zgomotele trenurilor, într-un salon special
Unde doctorul vine din cînd în cînd să se mulgă de profesie. Ceaiuri
şi compoturi, pline cu dragoste şi milă extraterestră, înţelegere a
bolilor. Doctorul guiţă în saloane, ca mistreţul în lanul de porumb.
Orbii văd calea ferată, spitalul, cartierul din apropiere. Nu se mai fac

Injecţii, pacientele sînt tratate în particular, lipite de pereţii cerului
Cu guri desfăcute spre pastile şi cu dureri fizice de cap. Secolul acesta
A luat-o din loc. Numai doctorii şi pacienţii nu au habar că deja nu
Mai sînt. Nu mai e nici spitalul, nu mai e nimic. Cine plînge la urmă
E mort. Aşa se termină orice poveste cu spital între şinele de tren.
Sinucideri simulate la căldura rece dintre doctor şi mintea ei, a şinei
De fier. Vorba ceea, să-ţi trăiască halatul. Şi moarta. Şi profesia.
Şi chefereul adeneului părintelui cu ecartament ecarisat de mai nimic.
Doar de ţipetele unui tren alergic la trecerea peste suflete de fier.
Tristeţi simulate pe viu, din mersul trenului, mai nimic, ceaiuri şi compoturi.
Chioşcăreli de la chioşcul sau chioaşcăul din apropierea gării. Mai nimic.
Plus o factură morală. Suflet plătitor inclusiv de păcate. Riscul şi pliscul.

Sufletul tău are nevoie de un pian acordat
Se deschide o uşă cît o pleoapă adormită. Ţi se întră în ochi, apoi în suflet
Şi taci pentru că aşa e viaţa, sufletul tău are nevoie de clape de pian
Acordat. Şi îţi cînţi lacrimile. Ce degete ai. Parcă ai inventat muzica.
Lacrimi curg din degetele tale. Lacrimi cu amprente. Lacrimi umplute
Cu mici porţii de suflet, pe ici, pe colo, prin cuie înfipte în lumina cărnii.
Citeşti alt suflet şi parcă te-ai mărturisi, sînteţi gemeni de la naturi astrale.
Se deschide o uşă. Se intră şi se iese. Cu ochii, cu paşii, cu sufletul peste tot
Ca şi cum niciodată nu o să fii singur. Ca şi cum deja intri în sufletul tău
Ca în foamea şi setea de zi cu zi. Ca şi cum niciodată nu o să fii singur.

Moartea ne iubeşte pe toţi
Moartea ne iubeşte pe toţi. Ne suferă, ne alină, ne duce între sfîrcurile ei
Pline cu vîrfuri de iarbă. E doar Moartea. Nu e mare lucru. E ceva trecător
Precum o operaţie pe creierul Cerului, fără anestezii dar cu fermitate.
Eu nu iubesc moartea. Trag de timp cu toţi doctorii înghesuiţi într-un ceas
Cu cuc. Un ceas de pădure, cu frunze căzute în rădăcini. Sînt oarecum
Peste tot, ca un fel de elemente compuse de jur şi de împrejur. Nici dacă ar
Fi să nu mai fiu, nu mă doare în cot. Tare frumos am văzut cum întunericul
Se coboară sub limba mea de copil astîmpărat de toţi, de părinţi, de profesori
De sisteme. Aş spune că sînt prieten cu moartea, că m-am culcat cu ea, că are
Ceva din mamele tuturor copiilor avortaţi. Mîine e mîine dimineaţă şi nu sînt
Sigur dacă a să mai văd Moartea. Nu e de glumă. Dar nici de plîns mai devreme
Decît Ea. Cine ştie, s-ar putea să mă plîngă. Sînt sigur că are lacrimi de apă
De ploaie, nu de acid sulfuric, e şi Ea o femeie nemăritată acum şi în vecii
Vecilor. E doar o Moarte, ceva sfinţit inclusiv de popii planetei. Doar o moarte...

Vitalie RĂILEANU

* * *

în acest remuu de aer
şi de ani
a re/ versului
o să încerc să-i scot ochii întunericului
şi nu voi mai pretinde să se termine totul

îmi desfac braţele
oprind furtuna agăţată printre degete
mă simt iarăşi viguros
ca un personaj din dramele ibseniene

cei mai puternici oameni sunt cei mai singuri…
doar ei reuşesc să sculpteze destine în marmura neatinsă
şi în noaptea uitării

te voi dezamăgi!
eu n-am fost niciodată chiar singur…
m-am aflat mereu în acest imens larg
fără să mă fure gândurile sinuciderii
deşi
uneori
fiind deprimat
m-am simţit îngrozitor
oribil
dincolo de toate
că cineva îmi poate remedia izolarea morală
care mă mistuie

cu alte cuvinte
singurătatea este ceva ce nu mă incomodează
în acest întuneric fără un ochi
deoarece am trăit mereu
o sete teribilă de solitudine

mă disimulez în acest infinit

ce-mi aparţine
mă ascund în aceste valuri imense
deoarece nu vreau să mă tăinuiesc
în scoici sidefate

îi compătimesc pe unii/ unele
dar eu n-am fost niciodată
singur…

astfel sunt cea mai bună formă
de divertisment pe care o am…

Passionaria STOICESCU

Către sus

Aş fi nefericită să nu fi pus
în poeme acele muzici şi culori
cu care s-a contopit uneori
sufletul meu către sus...

„Carmina Burana”
cu Orf cel bun de adâncit rana,
„Concertul de Aranjuez” pentru pansat,
Manuel de Falla înteţind focul iscat,
Enescu, însufleţitorul pentru scrum,
Rimski Korsakov purtându-l pe-al apelor drum,
Grieg, bun de spânzurat într-al lunii hallo,
ca să mă coboare-n arginturi Lalo...

De-aici, până la paftalele
filigranate ale lui Klimt,
cel ce mi-a transformat porii
în ochi care simt,
pentru jocul fără egal
de-a Marc Chagall
cântând pe acoperişuri sau în zbor,

să-i respir pe Miro
şi Kandinski multicolor,
să haicuiesc după Utamaro,
gheişă contemporană,
să sorb din Dali fum,
să-mi aflu în Picasso hrană,
a fost cel mai simplu drum
să nu fi luat
măcar un pic de la fiecare,
în numele iluziei scrisului,
a hoţiei lui cinstite
sub îngăduitorul, orb soare...

Despre caii verzi
Computerul s-a blocat,
hârtia s-a scumpit,
de aceea scriu acest poem
pe spatele unor poezii
tălmăcite din Mesut Şenol, un confrate…
El nici nu ştie asta,
dar între poeţi se poate…

Cai verzi pe pereţi –
rup sigilii, peceţi,
dau gândul înapoi
spre o mansardă de pe Arbat,
unde îndrăgostitul bărbat
al Bellei Ahmadulina, din care
iarăşi am tălmăcit într-o suflare,
adică m-am tradus,
decorase tavanul cu poemele ei
ţintuite-n piroane, sus, sus…
Ea n-a fost de găsit,
n-avea chef să fie tradusă,
doar ea pe cei pe care i-ar fi iubit…
Dar era de citit neapărat,
cu văzul spânzurat,
cu sufletul spânzurat
într-un tavan pe Arbat…

La Lisabona n-am ajuns,
m-a purtat virtual computerul
tot pentru că s-a scumpit hârtia,
dar ecranul mi-a îndatorat sufletul
adulmecând poezia,
cu pensiunea ieftină unde a zăbovit Pessoa,
cel cu mai multe identităţi,
ca să nu ştie nimeni unde-a trăit,
pe cine-a iubit,
unde şi-a scuturat roua…
Dar în "Aqui viven o poeta F.P."
o cameră are în chip de tapet
poemele lui cu absconse francheţi…
Cai verzi pe pereţi!

Chiar într-o redacţie de lângă Primărie,
în Bucureştiul murdar,
era iscălit pe albul din var,
poezie de poezie, un talentat contemporan –
Liviu Vişan…

Eu,
ca să nu-mi simt versul plebeu,
l-am înnobilat în caligramă,
o găselniţă care nu se mai poartă,
fiindcă cere încă o artă,
să justifice pusul în ramă.

Cai verzi pe pereţi!
Bieţii poeţi…
Scriu pe unde apucă,
îşi transcriu sufletul pe tavan,
îşi zăgăzuiesc dorul de ducă
în ireala Poeziei cătuşă,
transcriindu-se pe pereţi,
pe ferestre, pe uşă,
pe tot ce se-nchide,
pentru a se deschide,

despre tot ce proslăveşte,
dar viaţa desfide,
şi stăruie, stăruie, stăruie
zidind noaptea ceea ce ziua se năruie,
pe aer, pe apă,
pe râs, pe "a plânge",
iscălindu-se cu propriul lor sânge,
adică versul curs în poeme,
adică sângele verzilor cai,
să mai existe încă o vreme,
să traducă faustic "Clipă, mai stai!"

Alexandru ŞERBAN

AUTOPORTRET

Credinţa mea este poezia,
Scrisă pe seară sau în miez de noapte,
E plină de tainice şoapte,
Ca să nu mânjesc defel hârtia.

Plăcerea mea este sonetul
Şi-l strâng cu grijă, an de an,
Mă străduiesc să fie petrarchian,
Că altfel mă lasă, procletul.

Cele mai bune sunt portrete,
Despre prieteni, chiar despre golani…
Nu scriu niciodată despre fete,

Poate peste vreo câţiva zeci de ani…
S-o strânge-ncet argintu-n plete
Şi voi avea mai mulţi gologani.

Toţi pe buze-având virtute, iar în ei monedă calpă,
Chintesenţă de mizerii de la creştet până-n talpă.
Şi deasupra tuturora, oastea să şi-o recunoască,
Îşi aruncă pocitura bulbucaţii ochi de broască...
Mihai Eminescu: Scrisoarea a III-a

SONET NERUŞINAT I
Cuprins de o lehamite mortală,
A părăsit din zori salteaua
Şi s-a pornit s-aleagă mangafaua,
Acolo, unde-s cabinele, la şcoală.

Oripilat de poze buhăite,
Crezând că, iată, îşi alege Omul,
Împins din spate de domnul…
S-a pierdut printre babe apelpisite.

”Eu zic s-alegem râtanul!”
Spune una, mestecând o gumă,
”Că-i tot mai bun decât prostanul..

Va face şi el figură bună –
Va scoate decrete cu toptanul,
Iar noi vom chirăi la Lună.”

SONET NERUŞINAT II
„Fraţi Români! La Dumneafoastră
A zis Angela ca să vii
Şi am adus drept zestre-a noastră
Cinci case şi un farfuri.

M-au văzut că-s mare şi voinic,
Politica o ştiu câte un pic;
A doua oară m-au votat cu carul,
Crezând că le voi scutura amarul.

Dar eu sunt gospodarul pas cu pas,
Cu zece-otomobile jos la scară,
De călătorii săptămânale nu mă las!

Tuturor le povârnesc viaţa amară …
Mai scot de undeva câte un cas *
Să aibă unde sta cucoana mea sprinţară.”

Valentin TUDOSĂ

I

niciun semn
de la aceea supusă vântului
care ne-a lăsat tineri
în voia ispitei
cea cu pene-aurii
nici ieri nici astăzi ne-am grăbit
amăgiţi de uşurinţa cuvintelor năvalnice pe
drumul acestui ţărm de sus să repetăm
că înţelegem cum au repetat
cu fiecare tresărire a valurilor
atâţi visători în lumina
rece a stelelor cu care şi noi călătorim ori
supuşi şoaptelor din somnul greu
al seminţelor ce
ne ţintuiesc de propriile gânduri
prin taina sevelor şi-a rostirii să
aşteptăm simţind cum
ne cresc
crengi şi frunze şi flori
mândri printre alţi oameni şi ei înfrunziţi în
duminica noastră a arborilor un
semn de la aceea ce ne priveşte
poate din cer în ochiul hulpav în care
în haina purpurie gloriei
şi noi ne vom pierde învinşi

II

după câteva încercări a-nceput
să zboare nu prea sus doar puţin
mai sus de salcâmi peste uliţele
pline de oameni care-l priveau cu
mâna streşină la ochi să nu-i
orbească soarele şi de-aceea n-a mai
zburat o vreme decât când
soarele scăpăta puţin

pe după siluetele lor înalte pentru
că şi ei se făceau tot mai înalţi
când e încă lumină
pentru tot satul să vadă cum
zboară dar nu ca oamenii pe urmă
într-o dimineaţă s-a
înălţat sus sus de tot încât
toţi se uitau cu mâinile streaşină
la ochi dar nu-l vedeau si
se-ntrebau unde e unde e uite-l
acolo sus nu e el şi stăteau
aşa cu ochii în cer în ziua perpetuă
cu mâna streaşină la ochi
flămânzi şi săraci şi nu-si
coborau ochii decât
când murea dintre ei în sat câte unul

III

pe acesta l-a găsit la fântână cu
calul se cunoşteau si-au venit
şi alţii mai mari mai mici mai
prietenoşi cu vitele întârziind
soarele ca şi–cum am văzut-o la
marginea lanului era chiar
în partea aceea o vezi
n-o vedem nu se vede au spus
ceilalţi priviţi şi atunci
unul dădu la o parte cu mâna
câţiva copaci de la drum si-atunci
au împietrit cu toţii şi-n
tot timpul acesta calul n-a spus nimic a
dat doar din cap zornăindu-şi
lanţul prin praf şi-au rămas
acolo-mpietriţi se făcuse
noapte se făcuse zi se făcuse
toamnă şi nu se mai auzea nici
zornăitul lanţului ei numai
nechezatul acela din cer

Din *Douăsprezece poeme întru slava grădinii cu paiaţe*

Ticu LEONTESCU

Pe ulițe pustii

Vedenii cereşti,
revelau pe pământ
planul cel sfânt.
Arhanghelu-n pridvor –
ceresc emisar vestind…
Buna Vestire.
Umplută de har,
de toţi preafericită,
Maria cânta.
Iosif, logodnicul ei,
printre-ai pădurii copaci,
un măr domnesc era.
În Betleemul din Iuda,
alt Soare – Isus –
din iesle răsare.
Păstorii, turmele veghind,
cor îngeresc aud cântând –
întâiul colind.
„Noian de slavă sus în cer,
troian de pace pe pământ”.
Iosif tace transfigurat.
În braţele Mariei culcat,
Pruncul visează o… Cruce!
Uimiţi, păstorii zăresc
blândeţe de Miel,
pe chipu-I regesc!
Pe cerul Iudeii,
urmând *Steaua din Iacov,*
magii iau lecţii de… astronomie.
Marelui Irod,
beţia puterii, minţile furându-i,
beţie de sânge ceru.
La ordinul său,
haini călăreţi au întrerupt
prin curţi inocentul joc.
Pe ulițe pustii,

doar mame despletite,
în cernite straie.
Mama mamelor – *Rahela* –
cu plânsu-i nealinat spăla
însângerat caldarâm.
Clopotul Ramei –
glas de-aramă clopotind –
plânsu-i plânguind…

Gabriela PACHIA

Angine
(*Demiparodie*)
Captive-n inefabila tranziţie,
sătule de miriştea uitării şi deglutiţie,
Gine, Niculine, Nadine, Valentine, Nine,
ondine neîncepute-n starea de sine,
zboară-n nisipoasele clepsidre,
zîmbind ca macii supţi de hidre,
căci amplele promisiuni de joi
captive sunt pe-un miez de nucă şi-n foi –
rezemate de zidul cuvîntului şampanizat,
sărat aliterează timpul înfrigurat...
Iubitul abstract le-a plecat hamal
în portul visurilor cantabile – halal
poet al străzilor, rugină pe timp,
sătul de roşu-alternativ, de ghimp',
cu fluturi în călcîie, cu tolba sufletului fadă,
descinzi din erezii second hand, din cuponiadă...
"*La liberté commence où l'ignorance finit.*"
Aprig i-au ars pe arcadieri deşerturi răscolite,
– mirificul efect de Terra pe termite –
sunt nouăzeci la sută idoli de strajă,
suflete la ofertă, antologii de cultură şi prajă,
femei-aripi, lacrimi de rug, ecouri de rubin,
iubiri perseverente, viziuni de chersin :
nădejdea şi suratele ei tinctoriale
s-au dăruit şlefuirilor de goluri mensuale...

E craterul lumii plin de emoţii valeriene...
Trăieşte puţin măceşul între hienele cotidiene...

Mă iartă, demiurgule erast
de microunivers pervers,
dacă-n balastul tău cranioclast
rapsodiile-mi nu le-am submers !

Vremuri de volbură
Rîurile ochilor codaţi
învolburînd urechea,
Întrebările rănilor în triunghi
pitindu-se-n lunci de copci,
Păstăile amintitelor A, M, O,
hrănindu-ţi deşertificarea piramidei,
Colţul mistreţului, fost-de-cîmpie-acum-de-aur,
trădîndu-şi căprioara,
Textul dactilografiat eclatant de sferic
sărind imberb peste rînduri,
Chemarea brumată-livadă-de-zarzări,
cotrobăind încă-n izvoare…

Suntem îngereşti mîine-mîini, aripi yin-yang,
forfotind pe claviatura mileniului,
Silabe scanate-n curcubeu,
ţîşnind panere cu fructe,
Suflete-cămăşi împunse-n două verbe,
împătimite-n patru,
Icoane-n busuioc de-alinat o turlă netrupească,
încercînd înaltul,
Două potire de zori-de-zori,
nenuntite pe de-a-ntregul în vin,
Sol tot mai pur în azur şi lebădă-n dulce volbură,
îmbrăţişîndu-se
tot-mai-alb,
tot-mai-aproape-de-alb...

Pe-acest perete al fiinţei...
Am ţesut un curcubeu pătrat cu bine

peste neorînduiala-ncercănată-n mine
şi-am răsărit la fereastra ta din stei,
cu broască ţestoasă şi răcănei,
cu perdeaua slinoasă a lui unu şi trei,
cu potire încuiate pentr-un drept temei.
Într-o zi cu decolare spre berze,
tăiat-am cîmpiile şi trenurile-adverse
cu hermesiene aripi de-alint
ţi-am intrat, sfioasă,-ntr-un colind...

Aş lega-n decoloratele-ţi frînghii
vrajba frunzelor-uscate pe care o mai ţii
printre anii două-mii pitită, ticsită
de atîtea larme ciudate,-mpietrită,
aş trimite nearsele-ţi cioturi de ruguri
la începuturi, în fluturi, în muguri,
la izvoarele de-altiţă dalbă
unde umbra inimii îşi are scaldă.
Mi-aş revărsa mai dornic picturile cu stele,
de-ai vrea, pe-acest perete al fiinţei tale-mele...

Dan MINOIU

Cîntec lui Esenin
Ţipăt neuitat şi neiubit
Primăvara a uitat să doară
Timpul plînge acum în asfinţit
Pentru şoapta care o să moară.

Visul tîmplei ne-a uitat pe veci
Grija s-a întors într-o clipită
Cînd pe buze tu, cu braţe reci
M-ai cuprins în veşnica-mi risipă.

Clopote în ganguri nu mai bat
Tu mă laşi pentru întîia oară
Eu pentru întîia oară zac
Şi nu merg la votcă-n astă seară.

Vremea s-a urcat lîngă fereşti
Viaţa a-nvăţat să nu mai moară
Am s-te duc iubito în călești
Şi-am să pierd pentru întîia oară.

Frunzele se sparg în ochii muţi
Glasul meu prin toamnă se va scurge
Cînd vom asculta cu ochii sluţi
Visul tău, ce-n iarbă, mă va plînge.

Timpul a uitat de dorul tău,
Să despice fire în fereastră
Doamne, cît ai vrea un derbedeu
Să mai pună floare într-o glastră.

Şoaptele mi le-am uitat pe veci
Nu mai ştiu în lume cum e cursul
Dar cu-a tale buze moi şi reci
Vreau să îmi cîştig pe veci recursul.

Nu mai pot în toamnă să te am
Nici la treburi nu mai sînt ca lumea
Doamna mea, îmbracă-te-ntr-un ram
Cînd ne desfrunzim, ca ieri, pădurea.

Glasul meu e stins pe-un alt trotuar
Lasă-I tu, nu-l ridica de-acolo
Şi cu foaia smulsă-n calendar
Vino să fugim, pe icik pe colo.

Parcurs
În glasul monoton al roţilor de tren
Te strig cu adierea din ultimul refren,
Cîntat în cîrciumi slute, sordide-n absolut
Cînd împărţeam risipa în care ne-am avut.

Bilet de clasa a doua, cu-ntoarcere firească
Mi-ai dăruit femeie, în clipa-aceea albastră

Cînd doar tăcerea vremii mai tremura
În noi împărtăşind speranţa din lada de gunoi.

Am coborît adesea în gara fără nume,
Crezînd doar în povestea de-a ne avea cumplit
Şi-n toamna ta de snoave, de zgomot şi de glume
Mai împărţeam tăcerea din visul adormit.

Plecat e astăzi trenul, şi gara e departe
În noi, e numai iarnă, zăpezi privind în ochi
Te chem, te strig femeie, cuvîntul ne desparte
Cînd cîrciuma e plină, cu cîntec, de deochi...

Mugur ANDRONIC

„Après moi le déluge”... După mine potopul (Ludovic XV)

Îmi spuse regele în şlapi şi cu turban din şerpi,
Cu o ţigară în gura sa de caracatiţă flămândă,
Dar nu mai apucă să facă nici un salt de circ, în timp
Căci sângele i se închegă cu fum pe limbă.
Şi iată că sfârşitul vieţii lui îndestulate,
Se frânse brusc
şi n-apucă să facă sex cu menajera
Şi nici să scrie măcar un rând d-adio
lui Dante sau Boccaccio.
Rămase în istorie doar pentru şlapii săi celebri
cu care păşise
Peste păcatele vieţii cu lăcomia
unui tiran certat cu lumea...

Între Cer şi Pământ...

Iubito, sau asistenta mea de moarte apropiată,
Îmi rupi petale de suflet nedestăinuit nopţii păcatelor lumeşti,
Spre a-mi prăda polenul visului meu de desprindere
Între Cer şi Pământ,
Un zbor, din care – aş vrea să ţină o veşnicie –
Voi cade bătrân şi leucemic în mare,

Nu departe de ţărmurile insulei Andros...
Spre a deveni statuie antică,
Păzită cu alge şi peşti multicolori...
Şi nu am nici timp suficient, de acolo,
În reflexele valurilor cerului apei nesfârşite,
Să desfac cu lama cuţitului de lumină,
Scoici de argint, la nesfârşit, spre a găsi
Doar în una, în cele din urmă,

Perla Vieţii fără de regrete şi fără de pierzanie...

O tragedie pariziană – 2015
Ra ta ta, ra ta ta,
Tuşi răguşit Kalaşnikovul
La Moulin Rouge,
Drept în corsetele
Puse în şpagat,
Pe geana păcatului...
Iar când am finalizat actul
Asudând de plăcere,
Te-am alintat mimând reproşul:
- *Păcătoaso...*
-Da, dar păcatul e dulce...
Mi-ai spus,
Şi la asta,
Crăpă icoana pictată
Pe sticlă, acoperindu-ne nudurile
cu cioburi-oftat...

Luca CIPOLLA

Back home

Rotind,
celulele mi-am pierdut
şi dăruit vântului,
împletite la firele de

arabesc…
note indescifrabile
pe care le adun
în mecanismul similar
unui ceas zguduit şi
eşti tu, sunt eu,
readuşi acasă
răniți;
ne redeşteptăm culoare,
curcubeie, maci
şi spice care
spală durerea
în aura ambrei înfăşurând sângele risipit
şi-l pierde într-o
simplă amintire..

Cleopatra

Erai reculeasă la umbra
gândurilor-ceaţă,
mama aceea
pe care n-o mai zăresc,
eclipsată de egoul meu,
un deşert
pe care imaginea îl subliniază.
Cleopatra,
o zi te temeai de şerpi,
vreau să spun şi din cârpă,
şi între degete citeai
destinul meu… apoi,
alunecată în spaţiul unui atom,
văzui forma ta
să mă orbească
şi privirea mea
ţintită
spre o picătură a regretului
şi a bucuriei fericite.

Manolita DRAGOMIR-FILIMONESCU

TRECERE DE NOAPTE

Culori de noapte coborîte în palma
unui vînt trecător. Este ora cînd păsările
se pun la adăpost. Nici un strigăt nu sfîşie timpul
acestui colţ secret. Nicăieri paşii nu răsună ca
sticla spartă. Sufletul se descoperă la sunetul unui instrument
care nu cîntă decît pentru singuratici. Sufletul se ridică mai apoi
către o dimineaţă posibilă. Este ora-n care nu-ţi mai ascunzi
lacrimile topite la liziera de sunete. Sîntem pe meterezele
unei fortăreţe pe care însuşi sufletul le păstrează
ca şi cum aripile unei alte păsări ar fi semănat calmul
pe piatra ce respiră şi ea încetişor.

LUCRURI PIERDUTE RECENT

Pe jumătate căzută-n zăpadă o pasăre îşi uită grijile
pană după pană, încetişor ca pentru a pătrunde în
coridorul morţii. Acolo nu mai sînt vînturi aspre şi
amărăciunea ofilind albastrul cerului. Acolo se trăia
cu aer şi cu flori căci oxigenul nu mai aprindea somnul zborurilor.
Pe jumătate despărţită de aripi pasărea surîde şi-şi scoate
penele din celelalte bucăţi din soarele pictînd în galben
iarba şi privirile uscate. Sub cerul nopţii nimeni nu
revine ca să urmărească spectacolul neaşteptat al scenei
ridicate cu puţin în urmă. Pasărea zboară peste sîngele
ei risipit şi-şi lasă penele să cadă arse de poemele pe
care nimeni nu le va mai rosti vreodată.

SEMNE ŞI CULORI

Să revii pe urmele anotimpurilor la umbra
eternei catedrale. Semne şi culori
pe umerii copacilor ciudaţi. Revii
de fiecare dată pe urmele anilor fixaţi
în pragul amintirii celei vii. Să reuşeşti cu vocea ta
pînă în vîrful crengilor. Să laşi să curgă sîngele sevelor
îngreunate de căldură.
Să renaşti norii născînd mereu alte ploi.
Inutile demersuri, sălcii plîngătoare de-a lungul canalului

Bega adormit şi el. Somnul secolului.
Să-ţi refaci viaţa după modelul curajos al strămoşilor.
Să le retrăieşti luptele, să le retrăieşti iubirile. Totul
oferit mamei – pământ totul asumat şi alte anotimpuri,
alte dureri sfîşiate ca ţesătura unui vis
încă refuzat.

Livia MARCAN

Poem în proză

Pasăre de-o clipă

Vrînd să-mi omor pe nesimţite timpul, am luat oglinda şi am privit-o bine. Am rămas uimită văzînd că timpul, el mă omora pe mine. Era o crimă surdă, înfăptuită cu premeditare. Am azvîrlit oglinda la o parte, să nu-l văd cum înaintează. Dar ea s-a spart şi-n cioburile sale l-am văzut cum rîde şi înaintează. Se pare că lucrurile lumii acesteia sînt bătute de vînturi ca trestia, doar iubirile stau drepte în bătaia vîntului şi aşteaptă. Desfăcute de toate ispitele îşi închid cu grijă aripile; de acolo, din vîrful catargului, sînt stăpînele urgiei şi ale largului. Niciun val nu le abate privirile, niciun sunet le curmă rotirile. O frunză pluteşte în derivă, iar tu încerci să dai un înţeles iubirii absolute. Printre pîclele moi ce le scutură, numai părul de aur în vînt le flutură. Împrejurul lor toate furtunile răscolesc cu sete genunile. In zadar sînt cu toatele, pînă la urmă scad şi apele. Dacă vei trece, însă, pe cealaltă parte a sufletului, vei găsi păduri dormitînd sub spuza stelelor tomnatice. Înarmat cu vaste bolţi de linişti, nu vei pregeta să te laşi robit de armonia viilor incendiind colina. Frînturi de vise te vor cere ca pe un prizonier la curţile împărăteşti. Înarmat cu tăceri şi cuvinte, solstiţiul îţi va aduce-aminte de cereasca grafie a zodiacului.

Adumbrind marginile iazului, copaci înşiraţi ca şi arşicele, clatină acum zodiile. Pînă la ei, din străfunduri, răzbate un glas înlănţuit de legiunile vîntului. Pe cer se anunţă triunghiul migratoarelor. Ţipătul lor ne cuminică în zorii zilelor cu aurora apelor. Un soi ales de prefacere ne devoră, iar timpul se gudură la picioarele noastre, adulmecîndu-ne. Poate primăvara care va fi după iarnă, ne va răsplăti cu lumina şi blînda cădere a razelor, poate primăvara viitoare ne va acoperi cu flori oglinda timpului.:.

Haideţi să lăsăm încă luna să hoinărească după nestemate de stele. Boarea care mîngîie creştetul lumii este o inimă de vis.

Nu ştiu dacă m-am născut prea devreme sau prea tîrziu. E greu, tare greu, să fugi de tine, atunci cînd eşti pasăre de-o clipă!

Vrînd să-mi omor pe nesimţite timpul, am luat oglinda şi am privit-o bine. Am rămas uimită văzînd că timpul, el mă omora pe mine. Era o crimă surdă , înfăptuită cu premeditare. Am azvîrlit oglinda la o parte, să nu-l văd cum înaintează. Dar ea s-a spart şi-n cioburile sale l-am văzut cum rîde şi înaintează. Se pare că lucrurile lumii acesteia sînt bătute de vînturi ca trestia, doar iubirile stau drepte în bătaia vîntului şi aşteaptă. Desfăcute de toate ispitele îşi închid cu grijă aripile; de acolo, din vîrful catargului, sînt stăpînele urgiei şi ale largului. Niciun val nu le abate privirile, niciun sunet le curmă rotirile. O frunză pluteşte în derivă, iar tu încerci să dai un înţeles iubirii absolute. Printre pîclele moi ce le scutură, numai părul de aur în vînt le flutură. Împrejurul lor toate furtunile răscolesc cu sete genunile. În zadar sînt cu toatele, pînă la urmă scad şi apele. Dacă vei trece, însă, pe cealaltă parte a sufletului, vei găsi păduri dormitînd sub spuza stelelor tomnatice. Înarmat cu vaste bolţi de linişti, nu vei pregeta să te laşi robit de armonia viilor incendiind colina. Frînturi de vise te vor cere ca pe un prizonier la curţile împărăteşti. Înarmat cu tăceri şi cuvinte, solstiţiul îţi va aduce-aminte de cerească grafie a zodiacului.

Adumbrind marginile iazului, copaci înşiraţi ca şi arşicele, clatină acum zodiile. Pînă la ei, din străfunduri, răzbate un glas înlănţuit de legiunile vîntului. Pe cer se anunţă triunghiul migratoarelor. Ţipătul lor ne cuminică în zorii zilelor cu aurora apelor. Un soi ales de prefacere ne devoră, iar timpul se gudură la picioarele noastre, adulmecîndu-ne. Poate primăvara care va fi după iarnă, ne va răsplăti cu lumina şi blînda cădere a razelor, poate primăvara viitoare ne va acoperi cu flori oglinda timpului.:.

Haideţi să lăsăm încă luna să hoinărească după nestemate de stele. Boarea care mîngîie creştetul lumii este o inimă de vis.

Nu ştiu dacă m-am născut prea devreme sau prea tîrziu. E greu, tare greu, să fugi de tine, atunci cînd eşti pasăre de-o clipă!

TINERI AUTORI

Carmen MĂCELARU

Percepţii
În preajma ta mă port ca o sîrmă ghimpată, te înconjor o dată, de două ori
Mă asigur că vei rămîne cu mine în ţarcul aceleiaşi poveşti
Ne continuăm unul altuia propoziţiile, ridurile, liniile din palmă

Paşii mei întîlnesc paşii tăi cu zgomot de pahare brumate

În preajma ta vin la adăpat cumva cu frică, cu ochii mari în stînga şi-n dreapta
Setoasă ca în preajma unui rîu în savană, niciodată nu ştiu ce fel de capcane
Ai pus sub piele, plonjez ca un cormoran în iubirea de pe fundul toracelui

Cuvintele date prin sîngele tău cresc mai mult, lucesc, capătă alte sensuri

În mod consecvent scot acest lichid din tine ca atunci cînd eram mică
Şi-i scoteam bunicii o găleată cu apă la prima oră a dimineţii
Mai întîi îmi vedeam chipul reflectat, apoi ea bea din licoarea asta

Şi întinerea, întinerea, aşa se întîmplă şi acum în preajma ta
Răspîndesc miros de utopii, sînt un stol de cocori trecînd pe foaia albă
Îl poţi împrăştia oricînd, iar cenuşa, cenuşa e făcută din particule vii

În preajma ta mă port ca în faţa unui cîmp deschis, nu mai am repere
Nu mai am ficţiune, un lup tăvălindu-se în zăpadă se uită la mine

Iar eu te port sub unghii ca pe un pămînt în care am căutat rădăcini

Fiecare femeie
Duce în spate un singur asfinţit pentru singurul bărbat pe care l-a iubit
Fiecare femeie are un declin, o arsură pe spinare, un loc unde ploile nu mai cad
O singură tăcere şi o singură moarte pentru singurul bărbat pe care l-a iubit
Fiecare femeie are un sfîrşit de glorie, o amputare a viselor, o singură armură

Care doar o singură dată poate fi pătrunsă, o singură dată învinsă
Vine o vreme cînd iubirea nu mai e ţesută din carne vie ci cîrpită cu fire de iută
Ca pentru orice sac ponosit, fiecare femeie măcar o dată în viaţă stă
Pe marginea sufletului uitîndu-se în gol, dîndu-şi rotocoale propriului trup
Aşa cum păsările mult timp îşi hrănesc puii şi într-o zi renunţă
Fiecare femeie doar o singură dată trece razant pe lîngă inima iubitului
Atunci e şansa să fure cufere cu aur, doar într-o singură noapte
Are o mie de mîini şi tot ce va urma după aceea sînt doar repetiţii mai mult
Sau mai puţin reuşite ale acelei nopţi, pentru că, desigur, în acea noapte
Are o mie de ochi cu care vede în măruntaie, în vise şi-n stelele lui ocrotitoare
Doar o singură dată poate coase fin, atît de fin, încît niciodată nu se va cunoaşte
Că sînt de fapt două suflete închegate, o singură dată trece albia rîului
Şi dacă a rămas de partea cealaltă nu mai există cale de întoarcere

Marian HOTCA

poem de duminică
ştiu că lumina de azi e beţivă
mai scurtă
decît sarea topită în apă
şi-o ploaie veştedă
legănîndu-se
între plictis şi uitare
mă contopeşte
într-o iluzie

şi ploaia cu întrebări
îmbibate în galben
îmi adînceşte groapa din mine
de parcă aş fi fost ceaiul
din care viaţa a uitat
să mai bea
în dimineţile ei bune

acestui trup ca o frunză
lipită de cuvînt
îi voi scrie
uitarea

adînc
am deschis fermoarul cerului
şi s-a făcut lumină în viaţă
nu suficientă
să-mi încălzească
adîncul

vid
prin crăpăturile vidului
a început
să plouă
cu frunze moarte

jos putregaiul
nu mai avea hotar
pentru bocetul
vîntului

alt poem de duminică
soarele s-a făcut
gol-goluţ
pe fruntea noastră
plină de cer

şi-am auzit lumina
desprinzîndu-se
dintr-o geană neagră

poate oglinda noastră
visează ceva frumos
printre fisuri

foşnete
atîţia îngeri foşnesc
în copacul din faţa casei
de parcă această ceaţă
i-ar fi înrăit
să cadă în păcat

Theo GUŞAT

după vizionarea filmului *voyage of time* al lui t. malick
energie. formă. timp.
se întîlnesc.
Bang!
două săptămîni în pat,
în faţa televizorului
şi simt diferit legile fizicii. cea mai evidentă
e gravitaţia schimbată, cînd îmi pun
picioarele jos, la marginea patului, cobor pe planeta pămînt
dintr-un loc în care şi timpul s-a dilatat,
unde am făcut încălzire pentru viaţa viitoare
adică această [viaţă
boală e o navă spaţială.
ce a fost înainte de big-bang? nu are importanţă.
ce a fost înainte să renunţ la încrîncenările mele,
înainte să învăţ să iert?
nu are importanţă
decît că toate lucrurile au picat pe albia lor.
precum toate constantele energetice
au picat pe albia lor la big-bang.
pînă atunci chiar şi eu trăiam într-o gaură neagră
poate nu într-o rană dar sigur într-o absenţă.
iert azi şi tot va trebui să iert şi mîine. e un ciclu şi probabil
greşeala e o resursă la fel ca fructele ude ca o fată
pe care le mănînc tacticos în faţa televizorului.
la ştiri astrofizicienii spun că au mai găsit o planetă
asemănătoare cu Terra
la mii de ani lumină de noi.
osiris trece prin faţa televizorului şi se face întuneric.

se așază și se scarpină repede la o ureche.
nu-și alege întrebări existențiale
și nu se ia la trîntă cu universul. nu se ridică în două picioare
să-și arate amenințător ghearele spre cer.
egoul lui felin și-l ține pentru el. mă privește lung dar nu e un savant.
fire de blană îi cad încet ca șoaptele.
dacă ar scrie poezie, nu ar da lecții, nu s-ar certa cu moartea,
n-ar crede că e primul care iubește și că asta-l face special.
e o pisică neobișnuită, care nu se place prea mult.
buddha spune că urecheatul mi-ar putea fi cineva drag mie,
venit de departe să mă salute.
deja îmi este.
și mă-ntreb cînd îl văd scărpinîndu-se:
poate în alte lumi, mamiferele lor nu se scarpină
fiindcă sîngele se știe linge singur pe blană.
într-o altă lume, sînge blănos nu e un epitet.
dar atît motanul meu cît și sîngele blănos trec peste aceleași
încercări, ca eroii mitici. le depășesc să reprezinte ideea de viață
în felul lor. asemeni unei metafore spuse despre același lucru,
apoi în ansamblu să vezi o față de om. o pisică, o față de pisică.
pentru fiecare în felul său, de la minunea de a-ți aminti pînă la uitări
glorioase.
noi sîntem habitatul natural al vieții. luate în parte metaforele sînt indicii,
nimic altceva,
dar lasă impresia unei povești
puse pe reluare, în caz că ai pierdut emisiunea. apoi ești liber.
chiar și pămîntul vomită un ghem de blană din cînd în cînd. de lavă.
de ce și pămîntul? niciun sistem nu poate rezista complet închis și izolat.
faptul că linsul și scărpinatul pot fi două metode cu același rezultat,
seamănă cu dragostea
și aud universul cum toarce.
mă duc să-l iau în brațe, iar vrea puțină atenție ștrengarul. sforarul.
îmi pun picioarele pe marginea patului. cobor pe Terra. nu ar trebui să mă
ridic, însă înțepenesc
stînd toată ziua în pat.
oricum, asemeni șeherezadei
întotdeauna universul pune punct poveștii tale înainte să

Irina Lucia MIHALCA

Chemarea

Un gând alb, ca un porumbel,
se roteşte
pe cerul inimii lor.
Un gând alb.
Un gând alb se roteşte.
La ţărm de mare se opresc
ţinuturile prin care
au traversat
încântate cuvinte,
ursite cuvinte,
înflorite cuvinte,
plămădite,
în lumina lunii,
la revărsatul zorilor,
din lut şi dintr-un nou pământ,
scăldate în apa de izvor
şi-n roua lacrimilor.
La ţărm de mare.
La ţărm de mare se opresc.

În căutarea lor, în noapte,
şoapte imperceptibile plutesc peste ape,
peste ape întinse
plutesc în splendoare,
printre pleoape, cuvinte albite
de dor şi lumină
zboară prin timpuri,
spre noi ţinuturi,
spre ţinuturi de vis,
peste păduri, câmpii,
zăpezi, focuri,
nori şi ape,
departe,
departe,

tot mai departe,
în inima pietrei,
în inima apei,
la marginea lumii,
sub cerul cu stele
se regăsesc în iubire.
În căutarea lor. În noapte.

POEZII DE IERI PENTRU AZI

Petru CERCEL
(1545-1590)

Stăpâne Domn pe-adânc şi pe văzduhuri,
Tu, ce-ai făcut pământ şi cer şi mare,
Pe om din lut şi nevăzute duhuri;
Tu, care din fecioară întrupare
Ai vrut să iei, Părinte preaputernic,
Ca să-nviezi şi să ne dai iertare;
Tu, ce vărsându-ţi sângele cucernic
Ai sfărâmat a iadului tărie
Şi l-ai legat pe diavolul nemernic;
Tu, ce-ai deschis a ta împărăţie
Şi blând te-arăţi şi milostiv cu mine,
Spre-a-mi face raiul veşnică moşie;
Ascultă, Tată, ruga mea ce vine
La tine arzătoare şi plecată,
Tu, ce-ai fost om ca să mă-nalţi la tine.
Cum voi plăti, stăpânul meu, vreodată
Atâtea bunuri mie hărăzite,
Şi ce-aş putea să-ţi juruiesc răsplată?
Mă-mbelşugaşi cu daruri nesfârşite,
Fiind nevrednic eu, şi cu-ndurare
M-ajuţi mereu, mă-ndrepţi din căi greşite.
Tu nu pui preţ pe-averi sau pe odoare,
Pe perle, nici pe pietre nestemate,
Căci tot ce e, e-al tău, stăpâne mare.
De tine-au fost făcute-n lume toate,
Şi omul mârşav nici c-un pai subţire
Să se fălească-a fi al său nu poate.
Cu o bătaie d-aripi, cu-o privire
Chiverniseşti şi-ndrepţi orice făptură,
Şi cerul, şi tărâmul de sub fire.
Plăcute-astfel de jertfe nu-şi mai fură,
Alt dar decât o inimă curată
Şi închinată ţie cu căldură,
Şi, toţi să te mărturisească, Tată,

Drept domn al Israelului, cel care
L-a înecat pe Faraon odată.
Tu vrei doar faptă bună şi-nchinare
Şi toţi să te slujim, căci ştii în minte
Şi-n inimă ce-ascunde fiecare.
E mică plata ce ne ceri, Părinte,
Şi n-o-mplinim pe toată cu dreptate,
Dar tot ne vei moşteni? ai slavei sfinte.
Prea multă dragoste şi bunătate
Arăţi spre noi, căci cu nesocotire
o preţuim, şi numai cu păcate
Răspundem la a ta milostivire
Şi-al tău judeţ, cu care plin de fală
Călăuzeşti cu bine-ntreaga fire.
Cu multă neştiinţă şi greşală
Noi ne trudim să-ţi dăm în închinare
O inimă plecată cu sfială,
Dar, bieţi de noi, greşim fără-ncetare
În faţa ta, puternice-mpărate,
Şi-ţi risipim averea-n desfătare.
Pân ce Ursitele neînduplecate
vor rupe-al anilor mei fir subţire,
Îmi iartă, Doamne, grelele păcate
Şi-atât de mare ai milostivire
Spre mine, sluga ta cea vinovată,
Ca să trăiesc cu tine-n nemurire.
Şi fă-mă, Doamne, vrednic de răsplată,
Nu-mi da pedeapsă după-a mele vine,
Ce trec măsura ce-ar fi fost iertată,
Greşit-am, Tată, milă ai de mine,
Aprinde-mi sufletul şi mă învaţă,
Şi fă să vin alăturea de tine.
Tu, ce eşti cale, adevăr şi viaţă,
Ştiu că tot binele ce va să-mi vie
Mi-l va trimite sfânta ta povaţă.
Ferice de voi fi şi-n bogăţie
De stare şi avere, dă-mi putere
Cu spaimă mare să ţi-o-nchin tot ţie.
Iar cazn㠠când avea-voi şi durere,

Să fiu ca Iov cu strașnică răbdare
Și să-ți slujesc statornic îți voi cere.
Orice ți-e voia, Împărate mare,
Nespus de mult mă bucură și-mi place,
De-ar fi spre bine sau pre grea-ncercare.
Mi-e gândul doar la slujba ce voi face
Măriei-Tale tot mereu, căci ție
Cel ce-ți slujește va trăi în pace
Și va zbura la cer cu bucurie.

1579/1580; originalul italian s-a imprimat în Stefano Guazzo,
Dialoghi piacevoli, Veneția, 1586

Traducerea de **Al. Ciorănescu**,
în ediția *Literatura română veche*, 1969, vol. I, p. 293-295.

ARTE POETICE LA ROMÂNI

I. HELIADE-RĂDULESCU

(1802-1872)

Regulile sau gramatica poeziei (I)[1]

Nimic nu este aşa de anevoie decît a începe cineva un cuvînt înainte la o carte, şi mai vîrtos la aceasta. Lucru este destul de vorbit; începutul însă este cu greu pînă să-l găsească cineva. Puţintică răbdare numai, că dăm peste căpătîiul firului. (Norocit este acum cineva, cînd merge pînă în celălalt căpătîi fără să încurce aţa.) Să începem de acolo de unde o să înceapă a critica, cînd vor lua în mină această carte, acei iubitori de pace cari nu umblă decît neîncetat căutînd pricini. Eu ştiu ce or să zică; or [să] zică: „Eu nu înţeleg nimic“ (lăsăm la o parte potoapele de vorbe, care de la astfel de oameni fieştecine poate ghici că nu or să fie ceva laude), vor zice, zisei, că „eu nu înţeleg nimic“; şi eu tot aşa zic. Dar cînd citeşti chinezeşte, domnule, sau altă limbă care n-ai învăţat, înţelegi? – Şi altă dată am mai vorbit – şi înaintea mea mii de oameni, că toată ştiinţa şi meşteşugul îşi are limba sa. Aşa eu am văzut mulţi oameni luînd cîte o carte în mînă şi, dacă este scrisă intr-o limbă care nu o cunoaşte, o închide şi o lasă jos zicînd că nu ştie acea limbă, şi de îi este plăcută, mai adaugă că ar dori să o înveţe. Acum să mai fac o întrebare: – Învăţat-ai sau ştii domnia-ta limba poeziei? – Ba nu. – Apoi iată, domnule, pricina pentru ce nu înţelegi. Poezia îşi are limba ei, ca şi toate celelalte ştiinţe şi meşteşuguri, şi ca să o înţelegi, trebuie să o înveţi, precum se învaţă toate limbile, ba încă să treci şi prin toate învăţăturile care te pot face destoinic a învăţa acest meşteşug frumos.

Am mai văzut iară un fel die oameni care au ajuns într-o stare de ştiu ce le lipseşte ca să înveţe, si nu se amăgesc singuri să crează că ştiu toate. (Ce bine ar fi cînd de aceştia s-ar afla mulţi!) Ei, cînd iau o carte în mînă care vorbeşte pentru lucruri ce n-au învăţat, numaidecît zic: n-am învăţat, nu înţeleg; adică, dacă el este ostaş şi cartea este scrisă pentru doctorie, el numaidecît zice: este pentru doctori; dacă este doctor şi cartea

[1] Pe copertă: *Regulile sau Gramatica poezii. Traduse în rumâneşte de I. Eliad,* Bucureşti, 1831. Lucrarea n-a cunoscut alte editări ulterioare cu excepţia *Prefeţei* lui Heliade, pe care o reproduce D. Popovici în ediţia de *Opere,* tomul II. Ed. Fundaţiei pentru literatură şi artă, 1943, p. 9–12 (n. ed.). După voi. *Din istoria teoriei şi a criticii literare româneşti 1812–1866,* Editura didactică, Bucureşti, 1967, ediţie îngrijită de George Ivaşcu.

vorbeşte pentru corăbierie, zice: este pentru corăbieri; o lasă jos, nu se mînie şi nici nu se leagă de cel care mi-a scris-o că nu a scris-o rumâneşte.

Mai ştiu un fel de oameni!... (Dar ce anevoie este în ziua de astăzi să fie cineva în pace cu lumea!) Domnilor, eu n-am de gînd să le spui pe toate, o să mai las ceva, pentru că este de prisos, între noi ne ştim: să mai iertaţi şi domnia voastră ceva din cîte o să zic, şi iată un mijloc frumos ca să fim iarăşi prieteni: trebuie să iertăm unul altuia greşalele. Mai ştiu, zisei, un fel de oameni! Cum au crescut, Dumnezeu ştie, că un om nu poate să ştie toate; cum au trăit şi trăiesc, aceasta nu este treaba mea: aci ne este vorba de literatură, iar nu de moral[1]. Ei, încît pentru mine, ar fi prea buni; eu numai trebuie să mărturisesc că sînt rău, căci mă leg de lume; ce-mi pasă mie daca ei cred că ştiu toate, şi nimic nu este în lume care să nu-l cunoască? N-aş zice nimic, cînd ar lăsa numai cărţile de pace. Ei, cînd le intră din nenorocire în mînă vreo carte de astea de ale pricopsiţilor din ziua de astăzi, numaidecît se supără şi necazul, poate să credeţi, că le este pentru că nu ştiu acea ştiinţă şi meşteşug, sau cum ar face ca să le înveţe? Nu, ci scriitorul este de vină, el trebuie să fie sau vreun nemţoiu sau ungurean de nu scrie rumâneşte (adcă de nu se gîndeşte tot pentru lucrurile ce se gîndeşte mulţimea). Logofătul nostru ştie toate. Şi cum s-ar putea să nu ştie şi ce este în acea carte, cînd n-ar fi scrisă... Cum să fie scrisă? Ştiu şi eu cum? iaca cum au scris pînă acum tata şi moşul şi au trăit.

Să îndrăznească cineva a îi zice că nu ştie limba grămaticii sau a poeziei sau altceva, în acel minut vrednic de privelişte, cînd trîntește cartea din mînă cu despreţuire, începe a face volte prin casă, scoate batista cea afînată din sîn, şi cu un braţ îngîmfat şi arcuit îşi şterge fruntea, umflă mustăţile şi suflă pe nas, şi pe urmă scoale mătăniile ca să-şi arate mărimea; atunci să-i atingă cineva iubirea de sine, că nu ştie toate, cînd el este omul cutăruia[2] şi al trebii şcl., şcl... Apoi atunci să vezi ce cununi se gătesc nenorociţilor acelora ce asudeaza intru a tîlmăci şi a tipări cărţi, din însuşi neaverea lor! Atunci răsplătire plină de mulţumire şi mîngîere a neobositelor lor osteneli!

Foarte lesne de dezlegat este acum ghiotura pentru că nu se înmulţesc cărţile în limba rumânească şi pentru ce, prin urmare, literatura

---

[1] Mai iată încă două vorbe de pricină; eu nu ţineam cel puţin în această prefaţă să nu vorbesc nici o vorbă de acestea şi mă pomenii cu ele aici. Acest fel de vorbe sunt surghiunite, nu le priimesc oamenii şi mai vîrtos vorbeşte lumea că nu sunt rumânești. Aşa este, domnilor, că literatura şi moralul nu este pentru noi? Eu cel puţin nu mă învoiesc la aceasta. (n.a.)

[2] Acesta este titlul care împlineşte locul de boierie şi nobilitate acolo unde nu e, şi cel care îl are se mîndreşte că este lucrul altuia (n.a.).

şi moralul nu sînt vorbe rumâneşti; pentru ce rîvna spre bine este amorţită, şi acolo unde se înfierbîntă iarăşi îngheaţă; pentru ce cărţile care s-au tipărit stau neîmpărţite şi aceleia care s-au împărţit, în loc ide mîngîiere, au pricinuit amărăciune scriitorilor săi.

Cine este rumân adevărat şi iubeşte luminarea şi îndreptarea neamului, crez că nu se va mînia de acest portret ce am vrut să zugrăvesc, ci va căuta adevărul, va cerceta chipul şi, de i se va părea că îi mai lipsesc cîteva feţe ca să semene cu originalul, va mai adăuga şi îl va mai îndrepta. – Bine este cînd apucă cineva înainte şi de-aceea gîndesc că este vremea să răspunz mai nainte de a mă întreba cineva: „– Pentru ce dar dai afară lucruri ce nu este încă neamul în stare de a le înţelege?" – Greşită este întrebarea aceasta cînd este vorba pentru ştiinţe şi meşteşuguri pe care, ca să le înţeleagă cineva, trebuie să le înveţe, şi ca să le înveţe, trebuiesc a se face cărţi pentru cei ce doresc a învăţa. Nu trebuie să ne supărăm pentru o carte cînd iese, fie de ce fel va fi; trebuie să ne bucurăm că s-a mai adăugat încă una lîngă celelalte şi, de nu o înţelegem noi, o va înţelege fiul nostru, o înţelege prietenul nostru carele o găseşte la noi.

Altul iar poate să-mi zică: „Pentru ce începi *Adaosul Literal* de la poezie?" – Pentru că scopul lui este literatura, şi literatura tuturor neamurilor de aci a început. Al treilea iarăşi îmi va zice: „Ai dreptate; dar nu vezi că abia 30 de prenumăranţi ai, şi cu atîtea mădulări ajutătoare nu se poate ţinea acest început ce priveşte spre înlesnirea cum să se dea afară şi să se întinză cărţile, mai vîrtos ale acelor ce nu au mijloace a le tipări? Oamenii vor glume, minuni, cabale, păpuşi, şi cu acest mijloc îi poţi trage spre ajutor". Acestui prieten cunoscător de oameni îi voi răspunde că prea bine vorbeşte; dar ca să începem trebuia să se facă începutul de unde trebuie. Acest A d a o s pe tot anul va cuprinde 12 părţi; rîvnitorul ce se va prenumăra va găsi într-însul materie şi pentru sine, şi pentru fiul său ce învaţă, şi pentru prietenul său ce a învăţat; şi cu micul ajutor ce va da pe an, întîi va face să dobîndească limba rumânească 12 cărţi mai mult, apoi va face ca dintr-însele să se folosească mai multe feluri de oameni, cari poate că nu au mijloace a dobîndi aceste cărţi.

Toţi prenumăranţii acestui A d a o s la un loc nu se socotesc decît o mică soţietate făcătoare de bine, care se sileşte pentru înlesnirea tipăririi cărţilor şi mădulările ei, unii ajută cu osteneală de a tîlmăci şi a scrie, şi alţii cu un mic ajutor de bani pentru care şi priimesc cîte o carte pe lună. Spre aceasta dar şi sînt poftiţi toţi carii se ostenesc întru tîlmăcirea şi alcătuirea cărţilor, ca cel ce va avea din ostenelile sale vreo faptă care să nu fie mai mare de 10 coale scrise cu mîna, şi care să potrivească cu scopul

acestui A d a o s , să binevoiască a aduce la redacţie, unde va afla mijloc a o tipări fără cheltuială, dîndu-se pe seama autorului 500 exemplare, precum şi o sumă pe seama prenumăranţilor, de la care autorul va priimi şi o mulţumire deosebită pentru osteneala sa.

Bună este zisa aceea că *vorba multă este sărăcia omului.* Eu cu atîta vorbă era să uit a arăta că aceste reguli de poezie nu sînt făcute de mine, ci alţi bărbaţi au lucrat, alţii au cules, şi eu n-am făcut decît lucrul gata a-l preface în rumâneşte. Ciudat lucru era să fie, să fac lumea să crează că eu am cugetat atîtea! Norocire numai că sîntem în veacul acesta: odată era ruşine a se mîndri cu lucru strein, acum însă lumea este mai blîndă, şi pielea leului o întrebuinţează şi alte vieţuitoare. Ce lucru bun ar fi fost cînd nu s-ar fi născut zugravul acela ce a zugrăvit pe Vremea descoperind Adevărul! Ideea aceasta strică la toţi cheful, şi mie nu mai puţin, că regulile de poezie culese din cursul de literatură al lui Lévizac era să treacă că sînt ale mele. Poate că cineva va socoti că acest sfîrşit este un fel de trăsură satirică, dar să nu crează, că eu am vrut numai să arăt aceea ce dorea inima mea.

POEME ROMÂNEŞTI ÎN LIMBI STRĂINE

Mihai EMINESCU

SCRISORILE LUI EMINESCU ÎN POLONĂ

Leopold Lewin, cunoscut poet şi traducător polonez, scriitor din generaţia lui Czeslaw Milosz şi al Wieslawei Szymborska (1911- 1995)[1] a realizat în anii 60 ai secolului trecut traducerea a două din cele cinci scrisori eminesciene. Ele au şi fost incluse şi publicate în florilegiul Mihail Eminescu, *Poezje,* care a văzut lumina tiparului în 1960, de Editura vPIW din Varşovia. Autorul culegerii a fost poetul de Stanislaw Dobrowolski,[2] - autor cunoscut, în vogă atunci în Polonia. Am menţionat în exegezele mele că ediţia respectivă, tipărită cu prilejul celei de-a 110-a aniversări de la naşterea poetului naţional român, se producea şi datorită "dezgheţului" petrecut în Polonia după evenimentele din iunie 1956 de la Poznan – cele care le-au precedat pe cele din Ungaria din acel an –, după care prioritate aveau veritabilele valori naţionale şi universale de pretutindeni. Dobrowolski a motivat întârzierea apariţiei nu ideologic, pentru că ştia prea bine că nici în România, patria natală a lui Eminescu nu se înfăptuise mare lucru în popularizarea poetului nepereche, handicapul se datora - potrivit acestuia unui hiatus provocat de "bariera lingvistică", cea care îi desparte pe polonezi de români, inclusiv "de multe încă alte comori inestimabile ale poeziei lor".

Deschiderea realizată de Dobrowolski va fi benefică, în sensul că în anii care au urmat poeţii români au fost tot mai traduşi în polonă, bucurându-se de succesul meritat. S-a dovedit, la Varşovia, în acei ani şi până în 1989, că dacă există voinţă artistică, sprijinită de cea politică se pot face – fără exagerare – minuni.[3]

Florilegiul lui Dobrowolski continua opera de transpunere în polonă a lui Eminescu, începută în 1932 de compatriotul său Emil Zegadlowicz, la propunerea poetului Aron Cotruş, ataşat cultural şi de presă al Legaţiei Regatului României în Polonia.

---

[1] Nicolae Mareş, *Tălmăciri,* p. 141, Opera Omnia, Ed. TipoMoldova, Iaşi, 2014

[2] Nicolae Mareş, Dobrowolski şi Eminescu sau despre poetul naţional al României, care-i doar istorie azi la Varşovia, Contemporanul, nr. 7/ 2016

[3] Danuta Bienkowska, Irena Harasimowicz, *Antologia poezji rumunskiej,* PIW, 1989, lucrare masivă de aproape 700 de pagini, neegalată până în prezent şi probabil în acest secol.

După publicarea în paginile „Poeziei” a poemului *Împărat şi proletar*, înserăm, pentru prima dată şi Scrisoarea III-a de Mihai Eminescu în limba polonă.

List trzeci

Pewien sułtan, z tych, co to zmieniają ojczyznę,
Gdy im dla stad potrzebne świeże łąki żyzne,
Spał na ziemi, pod głową – ramię rozpostarte;
Zamknięte jego oczy, na wewnątrz otwarte,
Widzą, jak księżyc schodzi na ziemską krainę
I zbliża się w cudowną zmieniony dziewczynę.
Pod jego stopą wyrasta kwietna łąka żywa,
Jej źrenica tajemne tęsknoty ukrywa;
Lasy szumią, gdy zoczą jej piękne spojrzenie,
Przeźroczyste oblicza wód przebiega drżenie;
Jak mgła powiewny pył opada diamentowy,
Promieniąc się w przestworzu dokoła jej głowy;
Jak czarowna melodia szmer płynie zielenią,
Na bladym niebie tęcze barwami się mienią.
Siada przy nim, księżyca tchem opromieniona,
Kruczy włos jedwabiście spada na ramiona.
„Życie me związę z tobą. Pójdź w objęcia moje,
Słodką tęsknotę w twojej tęsknocie ukoję.
W księdze wieków od dawna gwiazdy zapisały,
Że będziesz moim panem, ja – panią twej chwały”.

Blednąc w oczach zanika cudowna niewiasta,
A on czuje, że z serca drzewo mu wyrasta
I wznosi się wysoko, jakby rosło wieki,
I nad morzem rozpina skrzydła w świat daleki,
I jego cień potężny sięga widnokręgu,
Tak, że świat w cienia tego spoczywa zasięgu.
Gór w każdej stronie ziemi łańcuch nieprzerwany:
Atlas, Kaukaz, Tauryda, prastare Bałkany;
Widzi Eufrat i Tygrys, Nil i Dunaj blisko –
Cień wspaniałego drzewa obejmuje wszystko.
Także Azja, Europa, Afryki pustynie
I każdy czarny okręt, co po rzece płynie,
Fale pszenicy, które kąpie ranna zorza,
I twierdze przy limanach, i ościenne morza –
To wszystko pod nim leży jak dywan olbrzymi,

Kraj po kraju, narody z sąsiadami swymi;
Jak przez mgłę je dostrzega w cichym rozmarzeniu –
Tworzą rozległe państwo w jego drzewa cieniu.

Nie dotrą szybujące orły do gałęzi.
Nagle wicher zwycięstwa zrywa się z uwięzi,
Uderza w liście, budzi w nich szumy i szmery,
Okrzyk „Allach" przebiega piętra atmosfery.
Jakby wzburzony przypływ morza, rośnie wrzawa,
Wzmagają się odgłosy bitwy, grzmi kurzawa,
Wiatr wygina w przelocie zaostrzone liście,
Które nad nowym Rzymem kłonią się faliście.

Zadrżał sułtan. I widzi na niebios wyżynie,
Jak księżyc nad polami Eskiszeru płynie.
Smutny patrzy na dom szeika Adebali
I czuje, że spojrzenie dziewczęce go pali –
Zza krat okiennych patrzy smukła jak leszczyna
Córka wodza, Malkatum, cudowna dziewczyna.
I pojął sen zesłany w nocy przez proroka –
Że czeka go w przyszłości nagroda wysoka:
Z jego ziemskiej miłości imperium powstanie,
Tylko niebo zna jego rubieże i trwanie.
Rozpostarły się orle skrzydła jak konary –
Mocarstwo z każdym dniem pomnaża swe obszary;
Zielony sztandar coraz to wyżej łopoce,
Idą za nim sułtani, rosną jego moce,
Drogę zwycięskiej sławy znaczy kraj po kraju –
Szczęsny Bajazid dotarł wreszcie do Dunaju.
Statek przy statku tworzą – na sygnał – ląd stały,
Wszystkie przy dźwięku fanfar przechodzą oddziały
Spahisów, ulubieńców Allacha – janczarów,
I roi się rowińska równina i parów.
Rozbiegają się, wznoszą namiot przy namiocie,
A w dali bór dębowy w szumie i trzepocie.

Z białą chustką nadchodzi pokoju wysłaniec.
Bajazid pyta, skrywszy się za wzgardy szaniec:
„Czego chcesz?" – „My? Pokoju. Nasz pan się odważa
Prosić, aby mógł stanąć przed tronem cesarza"
Pada znak – wolna droga – i starzec sędziwy

Zbliża się do namiotu – skromny, urodziwy.
„Tyś jest Mircea?" – „Ja". – „Bij przede mną pokłony,
A nie zmieni e w cierniowy wieniec twej korony."
„Cesarzu, chociaż nie wiem, jakie twe zamiary,
Póki jest pokój, witaj! Ja jestem za stary,
Aby ci hołdy składać. Proszę cię o jedno:
Czyli chcesz zawojować mą ojczyznę biedną,
Czy też wrócić tą samą, którąś przyszedł, drogą,
Powiedz, jeżeli łaska, czy może spać błogo
Mój lud, czy przeznaczona mu przeprawa zbrojna?
Niech wiemy, co nas czeka: pokój czyli wojna?
„Co takiego? Czy chcesz, aby Osman mocarny
O mały pień się potknął, o szkopuł tak marny?
Nie śni ci się, staruchu, jakie zmiotłem siły,
Jakie się moce przeciw mej władzy zmówiły,
Kwiat rycerstwa Zachodu, cesarze, królowie,
Wszyscy, których ochrania krzyż, kawalerowie
Maltańscy – zakon, w ciężkie miecze uzbrojony,
Papież – jedna na drugą – trzy złote korony
Włożył, i skierowali wszystkie swoje gromy
Przeciw temu, co zdobył lądów, mórz ogromy.
Dałem znak ręką, wzrokiem i wnet z pola chwały
W wielkim popłochu hufce Zachodu czmychały.
By krzyż zwycięstwo odniósł, wyruszyło mrowie,
Które wydały lasy, odległe pustkowie,
Na krańcach świata czasy nastały gorące,
Widnokrąg zaciemniły tarcz i dzid tysiące,
Lasy szabel i mieczów przerażenie siały,
Grozą przejęte morza pod statkami drżały.
Ile pod Nikopolem rozbili namiotów!
Cały Zachód do walki z mą armią był gotów.
Gdy ujrzałem to mrowie, jak wezbraną wodę,
Klnąc straszliwie przysięgłem na proroka brodę,
Że przelecę nad nimi w okrzykach i w dymie,
I że nakarmię konia na ołtarzu w Rzymie!
A ty się chcesz przed burzą bronić swym kosturem?
Sądzisz, że się przed starcem ugnę jak przed murem?
„Przed starcem. Lecz ten starzec – pomnij – z siwą brodą
Jest głową państwa, jest rumuńskim wojewodą.
Nie życzę ci, byś poznał nasz gniew, zapał święty,
Aby Dunaj twą armię wciągnął w swe odmęty!

Wielu wchłonęła woda, a wielu gęstwina,
Jednego z nich – Dariusza – do dziś lud wspomina.
Wielu z nich budowało mosty na Dunaju
I siejąc grozę hurmą wpadało do kraju;
Monarchowie z wojskami tu szli ogromnemi,
Domagając się wody i żądając ziemi.
Nie chcę straszyć ni chwalić się, lecz w krótkiej chwili
W naszych oczach się w ziemię i wodę zmienili.
Pysznisz się, że w proch starłeś monarchów, oddziały
Rycerskie, które tobie poddać się nie chciały;
Chełpisz się, że Zachodu rozbiłeś legiony –
Lecz o co w bój wyruszył Zachód uzbrojony!?
Chcieli ci wawrzyn zerwać z żelaznego czoła,
Bo rycerz chwały szuka, o zwycięstwo woła.
A ja cóż? Trosk i nieszczęść mego ludu bronię,
A więc lasy i rzeki, wąwozy i błonie
To przyjazne mnie tylko, tobie wrogie siły –
Nieubłaganie będą cię nienawidziły.
To mur – nie zadrży przed twym gniewem, Bajazodzie!"

Zaledwie starzec odszedł, jakiż pęd i wrzawa!
Szczęk broni, dźwięki trombit, bór grozą napawa.
Wysypują się z mroków zieleni tysiące –
Ich głowy długowłose, szyszaki błyszczące.
Ustawiają się jeźdźcy według danych znaków,
Strzemieniem z drzewa bijąc w boki swych rumaków,
Które w pędzie zgarniają ziemię pod kopyta;
Błyskają długie lance, drży ziemia ubita,
Ciemną chmurą jak cień gradowej nawałnicy
Ze świstem huraganu mkną zewsząd łucznicy,
Pole huczy tętentem, łoskotem i rykiem;
Rumuni napierają wyuczonym szykiem.
Cesarz jak rozwścieczony lew ryczy daremnie –
Cień śmierci coraz ciemniej pada, coraz ciemniej;
Próżno wznosi swój sztandar zielony nad armią,
Której czoło i skrzydła popłochem się karmią.
Chwieją się przerzedzone szyki nad równiną –
Samotnie i całymi oddziałami giną;
Padają na kolana i ludzie, i konie,
Świszczą strzały i ostrzem przebijają skronie,
Jakby grad runął albo zerwała się chmura –

Zda się, że niebo na nich zwaliła wichura.
Mircea sam prowadzi nawałnicę wściekłą,
Która miażdży i zmienia pole boju w piekło.
Jeźdźcy jak mur wysoki mkną z chrzęstem i szczękiem,
Serca pogan panicznym napełniając lękiem.
I czmycha nieprzyjaciel pod naporem koni,
I coraz więcej godeł rumuńskich w pogoni.
Wzburzone rwie się morze i potop zalewa.
Poganie wnet rozsiani jak na wichrze plewa,
Ku Dunajowi wrogie zepchnięte oddziały,
A w ślad rumuńska armia – zwycięzca wspaniały.

Kiedy napastnik został doszczętnie rozbity,
Słońce nimbem wieńczyło zmierzchające szczyty;
Postrzępione kontury, pod graniami cienie
Błyskawica jasnością oblała na mgnienie.
Wnet gwiazdy swoje źródła opuszczą odwieczne
I drżący księżyc przedrze się przez mgły nadrzeczne,
Aby na stratowaną spokój zesłać ziemię.
Lecz jeden z synów władcy krainy nie drzemie –
Chłonąc miłe wspomnienia i śródnocną ciszę,
Do dalekiej bogdanki list serdeczny pisze:

„Z doliny zwanej Rowina
Mówię do ciebie, jedyna,
Posłaniem, a nie ustami,
Boś za górami, lasami.
Proszę cię w nocnej godzinie –
Przyślij mi, co w twej dolinie
Z najwyższej urody słynie:
Polany i las dębowy,
Oczy i piękny łuk brwiowy.
Na prawach zaś wzajemności
Nasze przesyłam piękności:
Mój hufiec, jego sztandary,
Las i potężne konary,
Z piórami szyszak z mej głowy,
Oczy i piękny łuk brwiowy,
Na dowód, że jestem zdrowy.
I wielbiąc Chrystusa Pana,
Całuję Ciebie, Kochana!”

Z owych czasów czerpali godność kronikarze,
A nasz wiek zaludniają błazny i kuglarze.
W starym tekście istnieją jeszcze bohatyry,
Ale czy można głosem marzycielskiej liry
Sławić olbrzymów z ery, która we krwi tonie?
O, ukryj się przed nimi, ukryj, Apollonie!
Bohaterzy przeszłości z jasnym nimbem glorii,
Modnie jest was wyciągnąć z pomroków historii;
W wielkość waszą drapują się durnie, miernoty,
W jałowym przeżuwając pochmurnie wiek złoty.
O, spijcie Besarabów cienie, Muszatynów,
Twórcy praw i zwyczajów, bohaterzy czynów,
Mieczem, który wojuje, pługiem, który orze,
Rozszerzyliście państwo po Dunaj i morze.

Czyż teraźniejszość nie jest wielka, pełna chwały?
Czyżby wśród nas nie znalazł się skarb okazały?
Czy sławy się w kawiarni, na bruku nie rodzą?
Retoryki dzidami czyż ludzie nie godzą
Jedni w drugich, przy tłuszczy ulicznej oklaskach –
Ci rodzimi kuglarze w coraz innych maskach
Znanych z komedii kłamstw? A czyś się im opierał?
Czyż o prawdzie i kraju nie prawi liberał,
Że piejesz o czystości jego cnót peany?!
Nie przyjdzie ci do głowy, że to kawiarniany
Frant, co jak rękawiczki zręcznie słowa zmienia.
Tam znów człowiek bez duszy, czoła i sumienia –
Twarz nalana, a w oczach iskry przebiegłości,
Czarny, zgarbiony, istna kopalnia chciwości;
Jadem zatrute bajdy rozsiewa po świecie,
Na ustach cnotę mając – w fałszywej monecie.
To sam ekstrakt podłości, nędzy umysłowej,
A stronnicy wynoszą go nad innych głowy –
Monstrum, co wytrzeszczone ma oczy ropuchy.
Takiego się wybiera, choć na wszystko głuchy,
Na posła, by zasiadał w gmachu Golii świętej,
W koszuli i szlafmycy, godnością przejęty.
Oto są filozofowie nasi, prawodawcy,
Pełni cnót patrioci, świętych ksiąg wyznawcy!
Kipiąc zepsuciem, knując podstępy i drańst wa,
Podziwiają się wzajem w gmachu Rady Państwa –

Grecy o cienkich nosach, z grubymi karkami,
Bułgarzy są rzekomo dzisiaj Rumunami!
Grecko-bułgarska zgraja – wnukami Trajana!
Zatrute szumowiny, plebs, gnijąca rana –
Oto nasi panowie, oni nami rządzą!
To, co w krajach ościennych zakażone żądzą,
Piętnem hańby znaczone i zgnilizny smrodem
Przeżarte – to panuje nad moim narodem!
Cały perfidny Fanar, te dusze sprzedajne,
Chciwcy, wyczuwający żyły złotodajne,
Zbiegli się tu, pyszałki i niebieskie ptaki,
I rządzą tym narodem – głupcy i tępaki!
I to mają być starych Rzymian potomkowie!
Poturczeńcy, eunuchy, błazny z pustką w głowie,
Cyniczne kreatury, siedliska rozpusty –
Ośmielają się mówić bezwstydnymi usty
O naszej przeszłej chwale, kazić ją zgnilizną,
Mają czelność wymieniać twe imię, Ojczyzno!
W Paryżu w rozpasanych dziewek lupanarze,
W cynizmu, wyuzdania orgiastycznym gwarze
Zatraciliście mienie, a młodzież przy kartach –
Cóż to z niej zrobił Zachód, że nic nie jest warta?!
Każdy powrócił z móżdżkiem jak słoik pomady,
Z monoklem i laseczką, przemęczony, blady,
Zwiędły przed czasem, umysł jego zdziecinniały,
Pamięta tylko walce i stare kawały,
Ale majątek mieści w kapciu kurtyzany –
Podziwiam cię, potomku Rzymian zblazowany!

Dziś na sceptyczne twarze patrzycie z rozpaczą,
Dziwiąc się, że już wasze kłamstwa nic nie znaczą.
Bo tych, co pięknych słówek mają pełne usta,
Bóstwami są – bez pracy zyski i rozpusta.
Dziś, gdy nic nam po fałszu i po gładkim słowie,
Inni tu zawinili, czyż nie tak, panowie?
I choć naród na kłamstwie późno się poznaje,
Tak hańbiliście język przodków, obyczaje,
Że dla wszystkich już jasne, ktoście wy – łajdacy,
Których celem jedynym jest korzyść bez pracy.
Cnota? Toż to przeżytek! Charakter? To bieda,
Która niesie kłopoty, szczęścia zasię nie da.

Choć przodków nam zostawcie, niech śpią w pyle dziejów –
Z szyderstwem patrzeć będą na niecnych złodziejów.
Że też nie zejdziesz, Panie, z niebieskich zaświatów –
Rozdzielić na dwie zgraje łotrów i wariatów,
Do dwóch lochów ich wtrącić, śród mroczne kamienie,
I z dymem puścić dom wariatów i więzienie!

Przełożył **Leopold Lewin**

Lucian BLAGA

The Hour

Belatedly, about the hour of bitterness, when I grasped that
I had uttered all my words to no avail,
that their meanings had never reached you,
I made my exit into the night's full sail.

Alas, I once firmly believed
that blessedness would never cease.
Every now and then I urged you, "Follow the Vestals' advice
if you don't want the flame to appease."
Every now and again I forewarned you, "Can you behold the embers,
the toil to tend the hearth fire ?
The blue smoke which sacredly ascends
eternally looms the sky's tender mends.

I suspect you sat at the table for much longer, in distress,
resting your head in your hands,
a faraway look – your eyes lost in the recess
of your dreams'enclosures. I suspect it can't be disburdening
for you even today in your fortress with its raised drawbridge.
If you wish that, amongst other things left in storage,
nobody should ever drink your wine,
pour some ashes in the pitcher's foretokening.

Spring Fires
Keeping company to Heavens
boughs sough in vales, the Earth leavens.
Dry wood is set ablaze, blue pyres.
Fruit trees burgeon, sorely aspire.

Becharmed by the leafing spirit
we are enlivened by gardens.
Minding nature's lofty merit
thoughts unbind, our mind dishardens.

Forgotten lore is rekindled.
Garments hide buds that overwhelm.
We seek in spring our time spindled
within a long foreshadowed realm.

We seek the sprouting land where soon
we'll come into mythical being,
open our eyes as mankind's boon,
yet bloom like fruit trees, sage peaking.

Awakening
The tree throbs. March heralds over the fields.
The bees gather and store in combs their yields
and mingle nature's brisk resurrection,
the beehive's wax and honey perfection.

Wavering between borders, it upstands
its veins spreading under seven ploughlands,
soaring to the skies like a dauntless kite
there sleeps my chosen tree, bold and forthright.

My messenger tree.
Winds shake it, March heralds over the fields.
The world's throng of forces rallies and wields,
to uproot it from the depth of its being,
waking it from sleep, from its godlike cling.

Who bounteously sifts from soft hillocks
such profuse waves of light over its locks ?

Like blessed tears – its buds have gushed all over.
Sun, sun, why have you roused it from its hover ?

English version by **Gabriela PACHIA**

A.E. BACONSKY

Meditation at the Tide's Pace

Solely by being silent and pondering on the wholeness
will you come to realise that out of everything you've ever desired
too few things stay by your side,
solely by beholding how all your mistaken paths
catch light and die out at night – solely by allowing
their dust to enwrap will you come to know
regret is the yellow serpent which you used to hear in a dream
as if it were a river falling asleep at your feet,
falling asleep and awakening again. Speechless, screamless :
whether you call it by its name or whistle it, the road you've trodden
will never return to you ; somebody has thrown
its black and brown thread ball into the ocean. Silence is better
than any pang of regret. Solely by being silent and pondering
will you come to realise that the past is a deserted house,
the redemption of all your sins lies solely in time, solely in red,
solely in people, in their deeds. Silence stays behind !
Everything solely lies henceforward, everything lies ahead. Run
obliviously, whatever you fail to forget will chase you along with
the herd of pellucid deer, which might be your dreams.
Everything solely lies ahead, everything lies in the years
which are all afire and welcome you on your way.

Silent Prayer

I beseech the light to descend and appease
The forest, gently sneaking like a soft breeze –
I reverently bow to kiss the long beards
Of drowsy fir trees – my footstep's rare, affeared's
The fallen leafage when I stroll and whisper

Stories of northern deer with affright's lisper.
I beseech the pilgrim, the distressful wind,
To ban my being from memory, though chagrined,
To carry on the birdlike life of dead leaves
Farther away beneath the distant lakes' eaves –
I beseech the foresters to leave open
The low hut doors to be hosted and holpen,
I beseech the paths to grope for me, smarted
As soon as the night's almost half departed,
And then, at long last I beseech the New Moon
To dig my grave in time, in the echo's tune,
When its glacial, shrewd, hallucinating beam
Adrift in the skies takes to rest my stray stream.
Thereafter I shall beseech none to appease –
The greenish moss will lastingly grow on trees,
While leaves depart and bud out from gluttony
With nothing to relieve their monotony.

English version by **Gabriela PACHIA**

Aurel RĂU

The River's Prayer

Gruelling oh how gruelling it is
to have to climb up amongst the volcanic cones,
and to get scratched by quartz crystals.

Gruelling oh how gruelling it is
wherever darkness disguises itself as light
to safeguard a patch of pellucidity, an indivisible
wave,
an unyielding susurration.

Gruelling oh how gruelling it is
to unflinchingly lead
your fated pair of riverbanks,
slithering between the peaks, down the hillocks, and across the fields,
the outlandish herbs, and through the entrapping watermill wheels.

Gruelling, much more gruelling than dying in a war
or hanging head downward in the outer space.

How gruelling it is to build your house from sounds,
your destiny
from mirrors.

English version by **Gabriela PACHIA**

Petre STOICA

A Sumptuous Spring

The women carry bags full of vegetables frozen fish
some onions roll by the sewer cover
slowly and steadily their delicate nacre wings unfold
joyfulness settles down in the epigastrium melancholy
vanishes under the ficus peering through hotel front window

at the street corner Little Red Riding Hood takes off one shoe
shakes the pebbles out and caresses her heel
which looks like a dusty rose petal

in the vicinity of this touching scene
two fellows resembling some Peripatetics drink lemonade
and boisterously debate
upon the hydrogen within the metaphysics' hump

an eccentric poet rides his bike across the sky
he pedals towards the exceedingly rare rhyme
and fails ending up in a tub swarming with crawfish

zebra run on the stadium and for a twinkling the football
overshadows the virginal sun
golden peels fall of the shoulders sweet sweat drips from the buds

from the post clocks at the crossroads of the boulevards
you can hear bones crackling and insects murmuring
the time's placenta distends enormously

it's a festive coming and going
it's a green fervency
it's a blue epiphany

tomorrow the swallows' silver enters the picture

Guests
Here they come here they come the cherished townspeople in person
stand aside stand aside
there have arrived the wedding candles the ribbons the fir tree
there have notably arrived the wedding godfather and the wedding godmother
take a look around allow yourselves to be amazed :
here comes the bride's uncle the engineer
shakes hands with the bride's uncle an engineer himself
here comes a crocus-eyed aunt
here comes the footballer-godson who plays in Division C
here comes the godson's godson he smokes only Kent
here comes a poet-male cousin whose verses have been undeservedly rejected
here comes a nurse-female cousin
here come a brother-in-law and a sister-in-law wearing imposing rings and earings
and here come some more relatives of lesser consequence :
an officer a manager in his leather coat and a wigged woman cashier
a flap-eared male high-school student a cultural activist
a financial inspector carrying his umbrella a vigorous welder
a fruit-holder-headed female student a male philatelist a peacock
a male cashier with his handbag an almost meek train conductor
concurrently here come thirty-eight children
who cry who laugh who demand

welcome everybody

here come the fiddlers
here comes the photographer well provisioned with a blitz camera

and there have also arrived :
the dust

the wind
the fire
and the rain

Should It Be...
Should it be Thursday today
the magpie wouldn't asseverate around the house
the plum brandy wouldn't taste subtler
the pumpkin would throw friendly glances
the firewood would stack all by itself
the rat would still be a rat
the rain would stop all of a sudden

should it be Thursday today
my forefinger wouldn't hurt
the fly's buzz wouldn't be such a torment
I wouldn't think of your gravedigger's grin
I wouldn't stumble over an unnoticed object
the rain would stop all of a sudden

Should it be Thursday today
the secular slaughter would come to an end

today is merely today
an run-of-the-mill unnamed day
a garmentless voiceless soulless day

English version by **Gabriela PACHIA**

Nichita STĂNESCU

Wrongfulness as a Form of Contemplating Nature
My feathers would hunch
and my flight would plunge into water.
"A", My Lord,
what a church bereft of its motherland !
The stars give birth to children
and my lifelight is red from the blood, –
my unwordness throbs up into my brains,

my father's unlovingness for you, mother.
In what era did you bring me forth,
on what thatch mat did you deliver me,
who cut my umbilical cord,
who midwived me ?!
Why did you allow my father
to wash my face ?
Where is your sacred blood,
that which, strengthening all over me like flint,
would scare away the Persians
whenever I chant my paean ?
Are you thirsty, mother,
how do you suffer the scorching sands ?
I am cold, mother,
drink me up to quench your thirst !

This Land of Dreams
When the road's asphalt ends
my body and your body will turn into asphalt
lest this land of dreams
should remain untravelled.

When the tree's leaves fall off,
when the field's grass withers,
my hairlocks and your hairlocks
will lay upon the fields
lest this land of dreams
should remain shivery.

When the wellsprings dry out
and when the rains swerve upwards
you and I will hold each other's hand
and we shall weep and weep
lest this land of dreams
should remain bereft of sorrow.

When the dogs die,
when the horses perish,
when the rabbits are engorged

by death's mouth,
when the black crows
and the white seagulls
are devoured by the air's neck pouch,
you and I will be
both a dog and a horse
both a rabbit and a crow,
yet above all we shall be
the white seagull
lest this land of dreams
should remain deprived
of its quick flesh diadem.

The Reading Lesson
Writing is everything.
The fish is a letter
in the sea's alphabet.
The birds in flight are a complex sentence.

Everything is writing.
Everything is to be read.
The stone can be read, –
whereas the clouds tell us a story.

Doleful, well-wrought alphabets,
sequencing vast hystories.
Even my hand hides within itself
the long-forgotten writing of a hymn.

I sit all alone and lost in my thoughts, my Lord,
while my thoughts are letters to me.
I try to recompose a complex sentence
yet my lifetime changes my fated writing.

O, if only I could read you,
O, if only I could fathom
These quaint alphabets...

English version by **Gabriela PACHIA**

Marin SORESCU

The Village Museum

Considerable sections in these people's lives
Are missing,
While others, such as their
Worldly wellbeing, happiness, and a lucky hand
At history's cards,
Are sparsely represented.

You won't come across any coins hereabouts,
Since, deprived of gold and silver,
Year after year the peasants would engrave their likeness
On kernels of millet, wheat, and maize
Which haven't been bequeathed to us.

It's perfectly right, they could have furnished
A plentifulness of stuffed birds,
Yet they wouldn't kill, feeling deep kinship with
The nightingale, the lark, the blackbird, and the cuckoo,
Who'd warble for them, free of charge, during their lifetime,
And all through their afterlife.

The primitive ages,
The ancient times, the Middle Ages
Emerge as undifferentiated in this continuum,
Because the peasants, unschooled in booklore,
Never noticed that these epochs
Display fundamental
Disparities.

The most numerous museum exhibits hereabouts
Are the bordei houses.
After tilling the land,
The peasants would descend straight off under the ground,
For their eternal rest.
Here and there among the earthen hovels,
You'll encounter a few inserted uprisings :

Doja's, Horea, Cloşca and
Crişan's, Tudor's,
Conversely raised above the surface
With a striking sense of architectonic
Symmetry.

Dear visitors,
Please, don't touch the poverty and the sorrow
On display throughout the museum.
They are originals,
Crafted by this people's hands, soul, and depths
In its strained instant of striving and spontaneity
Which has endured for
Two thousand years.

The Mountain
I serve as a substitute for a paving stone,
I got that low
Due to a regrettable misunderstanding.

I've been trodden and driven upon
By small cars,
Lorries,
Tanks
And all sorts of feet.

I've endured the sun up to its axle,
And the moon
Around midnight.

The clouds oppress me with their shadows,
Severe and significant
Events
Have callused me.

And in spite of bearing
My granite fate
With considerable stoicism,
I sometimes find myself roaring :

Travel solely on my soul's
Roadway,
Barbarians !

English version by **Gabriela PACHIA**

Mihai MERTICARU

Sonnet to the Romanian Mother Tongue

Dear Romanian language, our karma wreath,
Our blest bread and salt, our divine Sun and Moon,
The old Black Sea and the Carpathians' boon,
Our forefathers' fairytale and the vault's sheath,

The mountain spring quenching the yard well at noon,
Our tricolour flag furling flowers beneath,
The golden sunbeam weaving webs underneath,
You're our native blood, the seed, our land's gadroon.

From a Latin breed you've nurtured our nation,
Distinguishing us from an empire's strife,
Conceiving us from love, from heart's devotion.

Let's abide by our SACRED flag's vocation,
May your water of life forever flow, rife
With unflagging wisdom to be overrife !

The Sonnet of the Eternal Temptation

Taking shape from consummate light and colour,
Bosom friend of kindred surreptitiousness,
Woman's the soul of artwork and superbness,
Should you be lucky, she'd unveil love's splendour,

She's the gate into the land of sinfulness,
So she'll get you into the trouble's clamour
If she's adored, she'll teach you the flight's savour,
She'd swear fidelity for groom's faithfulness.

Like Athena, Diana, Aphrodite,
She is endowed with multifarious gifts,
To remain the eternal temptation's bite.

Should she prove our good or bad luck erudite
And whatsoever tricks our destiny sifts,
We smoulder and blaze up wherever love drifts.

The Sonnet of Happiness
All love is a pure sunshine-laden season,
Your soul dances with the wooing birds in flight,

The whole Earth jumps for joy, feeling featherlight,
The planets forsake their course and turn crimson.

Happiness warbles in the soft brook's bedight,
The moments gush into infinite foison,
The heavenly stars resound in unison,
The round "hora" engirdles mankind's delight.

Thus devote your life to the frenzy of love,
Be honoured to dwell in its sacrality,
Embellish it with pearls, glorify the dove,

Never betray love, consenting to frost's glove,
Fight for it with Achaeans' audacity,
If need be, the lions' den means probity !

English version by **Gabriela PACHIA**

George COŞBUC

Koy ışında qış *(Iarna pe uliță)*

Tıneunden başladı qar caumağa
Ama şımdı toqtaldı,
Bulutlar ters aylandı
Kunbatarğa keleyatır aqmağa,
Koy bastırdı.

Kuneş yoq, ama kokte,
Su ustunde duman bar.
Cel de esmi, toqtap turar
Gurultı ose koy ışında,
Toldi collar.
Bala olar. Qızaqları kop,
Bayır ustı baqıralar;
İteşkende kule olar;
Yasadılar qardan top;
Oynay olar.

Ğurultısı tırmen eken;
Surulerge qarışalar,
Qavğaları qalau aşar,
Bulutlarman keler eken
Cavunlar.

Balabanlar qızıp qaray,
Qavğaları başlay tura;
Kışkeneler aşqa cüvra;
Cılaşalar aş dep, olay
Qapılarda.

Anyaq koşe korungende
Qaydan bılmem, bala şığa
Adımları anca aşıla
Kışkenedır kelgende,
Bar mı, yoq mı, asılda.

Cer sıpıra tonşığıman
Tırnap cüre – yavaşıdan
Beşı kırer ton ışıne otursan;
Ablam, essın celı qorqmadan
Yavaştan!

Qaber ketıre o bızge,
Anasından koy söz ketıre,
Sıması da sertigende,
Acele etıp kele;
Ozınnı aqay bıle;

Cığılğanda şalt turdı;
Baş ustune tuşure
Bır qozıdan, qalpaq kiye:
Qarap tursan, o qalpağı
Balabandır ozınden.

Kele tura, qayta, kele
Bırden kore koz korışnı,
Toqtap – qaray koz carığı !
Bolar, pıtmiy, kele, kete,
Bala geşe!
Saqlanmağa cer qaradı
Korılmegen koşeden,
Balalarda onı korgen!
Bala surısı oğa keldı
Pıtmeden.

– „Qarasanız, qalpağına,
Orazalı kun qadar –
Vay Allayım, ayu bolar!
Yedı koynı totıra
Quytular!

Vadilerge tuşe olar;
Oz arada şaqa bola -
Işkı yoqtır ortalıqta
Colda kımge rastkelseler,
Kipındeler !

Qart apaqay coldan kele
Qopqan tonı sarqıp taya
Şıjımlarğa baylap saya
Aldında bala kore
Sonı qoya.

Qızdı yaman qart apaqay
Kışkenege sert qaradı.
– „Delırgenge uşataman men senı-
Balam, qol ber mağa, men qartanay,
Qurtarayım mından senı!

Diyler, otnı sondıre toban
Ot tutuşqan samanıqta
Men romenmen desen qalqqa
Anlarsın, qartın alı bek yaman
Balalar şorbacı bolğan.

Qara quşlar kenarında
Onı şay aylandıra
Tızıleler arqasına

Aketıp koy ortasına
Alayınıda.

Onlar laftan anlamaylar
Oturmaylar aqıllı!
Sekıreler ayaq ustı,
Aylanıp ta baqırşalar,
Yorulmadan.

Qart apaqay şaşırğanda
Urıp, sogıp, baqırğanda,
– „Şaytan, dinsız"? dep aytqanda
Tayaq kerek oz qolına
Onı itten qorumağa!

Uzun tayaq aylandırdı
Balalardan qurtılıp;
Endı boşlıqnı korıp;
Totırdılar etrafnı
Ses cıberıp.

Bolay kettı qalabalıq
Baqırşuvlar kokke cetıp:
Ortalıqta abay turıp,
Tukure korgen başlıq
Şaytanlıq.

İtler ure koy ışına cayılıp
Azbarlardan başqaları
Ustlerına kelgende, anaları,

Qarap qala koy qartları,
Şalaşlardan

„– Ne bar colda? Duburdıler ne?
– Yoqtır bırşey. Bala–şağa.
– Osken sonra aytmanız ya,
Tatarlar mı boyerlerde,
De tătari!

Versiunea în limba tătară crimeeană: **Güner Akmolla**

Lucian ALEXIU

POĽOVNÍCKA BESIEDKA
v poľovníckej besiedke
oddychujú oblaky
hniezdia blesky

v poľovníckej besiedke
sa ukryli rysy
skryli sa hady

toľko zázrakov
naraz
pokope

mohlo by sa ti stať že sa ti na súmraku prihovoria
drozdy
že ťa nad ránom zbuntoší
anjel

ZÁZNAM
slnko vstupujúce na zajesenenú horu
šikovnosťou líšky
mĺkvosťou jazveca

slnko ktoré sa ponára do zeme
podvečer
pomalosťou krtka

jeho slepou poslušnosťou

slnko čo sčervenáva modrotu morí
sťa pysk žraloka
ako rameno rozkmásaného rybára

NEMAJ STRACH
nemaj strach
na východe nebo býva červené

nemaj strach
katedrály sa občas mimovoľne vznietia

nemaj strach
lietadlá padajú sťa kamene do mora

nemaj strach
ryby sa hore bruchom uberajú dolu vodou

nemaj strach
vietor doďaleka odveje dymové oblaky

nemaj strach
ak je nás priveľa
bude nás menej

FIFTH AVENUE
predovšetkým otvoriť dvere
predovšetkým zostúpiť po schodoch
predovšetkým uzrieť priesvitnú ženu
chladivú zvírenú ako voda
vidieť ju ako plynie po ulici
nadol
počuť ako poskakuje z kameňa na kameň
zo žľabu do žľabu
pozdraviť sa jej
uprie na teba užasnutý pohľad
a znáhla zabočí na
fifth avenue

EDEN
v záhradnej tíšine
had si skrúca telo
ako nebožiec

UMENIE ZVÁDZAŤ
hylas so stovkou tvárí
shiva so stovkou ramien
kŕdeľ s tisíckou očí
strom s tisícimi koreňmi
zúrivo sa
rozhadzujú
v povetrí –

umenie zmnožovať
umenie zvádzať
v prírode

(prípadová štúdia
za starých čias)

NATURFORSCHUNG
pravdu o poézii
vedia iba juričky straky orly

deň čo deň pridržiavajú v pazúroch nebesá
kmášu tenkú vrstvu oblakov

rozrážajú lesklú hladinu jazera
režú do ešte živého tela
požierajú zdochliny
na kraji cesty

strieľaš na ne
aby si si upravil streľbu –
i kapsa ti oťažieva
od planých čerešní
od škovránkov

LEV V ZIME
lev v zime: *teľacie nôžky*
telo orla pysk oči
jahňacie

v očiach vlnenie ďateliny
v nozdrách vôňa májového slezu
v ušiach bzukot divých včiel
na jazyku mrcvolenie
termita –

i z obrovského lievika neba len
modrého len červená tekutina
len vietor s pieskom
v prázdnych očných jamkách v hlave v
hrudnej kosti medzi kostičkami
rebier deň čo deň
belšie
deň čo deň dlhšie
tenšie

SNEHY NA KILIMANDŽÁRI
smrť bez konca:

trblietanie snehu v bielych zreniciach
slnko ako chleba v korýtku
prihrievané horúce
pod košeľou
na hrudi

EPIFÁNIA
stopy v prachu nížiny:

na kraji mesta
nedeľná dizertácia
vetra –

stretnutie
s malučkým papuľnatým bôžikom

sotva vyliahnutým
v hniezde riečnej
lastovičky

Versiunea în limba slovacă de
DAGMAR MARIA ANOCA

Gheorghe MOCUŢA

divoké ohavnosti detstva

„Kdekoľvek som chodil, básnik šiel predo mnou."
(Freud)

už v rozprávkovom veku
sotva som ušiel z babkinho náručia
a zbavil sa nudných drevených hračiek
koní z kukuričných šúľkov
rozľahlej panónskej nížiny
vymyslel som prvé ohavnosti:
učil som kačiatka plávať pod vodou
v drevenom studničnom vedre pokým sa nezadusili
ukameňoval som potulných dedinských psov
rozcapartil som hrôzostrašné hady po kanáloch
neďaleko mláky, kde som sa naučil zhlobiť plť
zaživa som pochoval spolu s dedom čerstvo vrhnuté
mačience
ja som za rohy pridržiaval veľkonočné jahniatko
(jeho oči ma ešte aj teraz prenasledujú vo farebných snoch
ako sa ich usilujem vrátiť na miesto)
ja som vidlami ubil psa, ktorý
mi roztrhal obočie
ja som mučil starú kobylu jazdou po burine
a bodliačí
ja som bol fascinovaný podpálenou slamou, ktorú napokon v potutvári
uhasili susedia,
ja som objavil celý vzrušený s ostatnými rovesníkmi zašitými kdesi v kúte
postavený úd
pokým mi raz dievča v meste neukázalo na čo to vlastne slúži
aj ja som pocítil horkastú príchuť prvých cigariet

šlohnutých z dedovej izby
aj ja som púšťal šarkanov
aj ja som sa pobil s priateľmi, dohrýzol ich chutné
telo
aj ja som rozfúkal páperie púpavy na všetky štyri strany
svojho písania
aj ja som porozbíjal hlavy a zlomil si ľavú ruku
aj ja som sa prekoprcol keď ma na paši rohom prestrčila krava
aj ja som si až po kosť prerezal prst čepeľou svojho prvého vreckového
nožíka vo forme ryby
aj ja som potajomky sliedil po dospelých ako sa zmietajú
jeden druhému v náručí
aj ja som počúval susedovo rozprávanie ako vo vojne preklal
dvoch Rusov
aj ja som pocítil ako chutí vražda keď som vrazil nôž
do srdca brava
aj ja som pobehoval za imaginárnymi nepriateľmi po kopcoch v Radne
aj ja som bol pripravený vraždiť a znásilňovať zarovno s hrdinami
amerických filmov
aj ja som beštia ako vy všetci, ktorí sa ma pokúšate
udusiť vašimi utkvelými myšlienkami
vynášajúc na dražbu moje detstvo
aj ja si môžem podvedomie premietnuť až do oblakov
pri nohách stvoriteľa
aj ja som uhnietený z toho istého cesta predstáv
ktoré sa rozpŕchajú a rezorbujú v terajšej chvíli
v tejto chvíli, keď nemám žiadne iné želanie
len znova všetko pekne začať od počiatku
s tými istými rodičmi, s tými istými učiteľmi
ale s inými hriechmi.

Námestie zmierenia
kráčam po mäkkom koberci
sveta
prevráteného hore nohami.

akoby vaječníky
posvätnej kravy.

známky života
v noci bolo tak krásne počuť kuvika
na streche župnej nemocnice
až sa mi chcelo vystúpiť
po lúčoch mesiaca
ako majster štetca
alebo ako striga z ruských bájí
a dovŕšiť pastel noci
pre všetkých nenapraviteľných snilkov.

na druhý deň sa v novinách písalo
že v neďalekej márnici sa prebrala
žena.
podarilo sa jej tváriť sa, že je nebohá,
ibaže potom takmer od strachu zomrela
medzi dokrájanými mŕtvolami.

Versiunea în limba slovacă de **DAGMAR MARIA ANOCA**

Victoria MILESCU

SOTTO LA STELLA DEL CANE

Sempre vagando di camera in camera
Su scale a chiocciola
Che portano a soffitti inondati da corpi celesti,
Attraversando androni, sale, corridoi
Con ombre che si fondono nei muri
Impigliandosi in drappeggi, campanelli, panoplie,
Aggrappandoti a ringhiere
Dal gemito umano,
Ti svegli súbito
Faccia a faccia con Dio stesso
Che abbassa il suo sguardo attentamente,
Ti incoraggia con occhi sfavillanti.
Chiedigli qualsiasi cosa, adesso è il momento.

Ora abbracci, respirando a scatti,
La Magna Charta della tua vita.
Una sola parola e
Puoi uscire dall'anonimato;
Una sola parola e
Quella famosa casa editrice
Che stai cercando nel sordido edificio
Ti renderebbe di colpo famoso;
Però Dio va di fretta
E mentre ti risvegli è già volato su per le scale
Tra gli iperborei pilastri.
Guardi stordito
Dietro la nube di polvere fina,
Nell'aria spumeggiante di mille stelline
Che si accendono e si frangono
Spruzzandoti: che occasione! Che occasione!...

CAMUFFAMENTO

Dispieghi il foglio bianco del giorno,
Incominci a scrivere i primi passi,
Poi la doccia, il caffè.
Dai un'occhiata alla finestra:
Qualcosa è accaduto,
Si vede ad occhio nudo!
La nuova era è arrivata e se n'è andata.
Rigiri il tempo in tutti i suoi lati,
Non gli trovi nessun difetto.
Forse ha preso sul serio il suo impegno
Proferito ieri, sorseggiando una birra nella Piccola Parigi.
Ti vesti per uscire, però da dove
Neanche i vicini che ti battevano alle pareti
Battono più.
Gorgoglìo dei tubi, scarafaggi bianchi, farfalle trasparenti
Che spingono alla follìa, dal Messico fino a Panama.
L'ambulanza sbuffa,
La macchina della polizia suona a vuoto,
I pompieri, cenere e fumo.

Scrivi con cenere di perle:
È il primo giorno, sono felice! ...

Tradotto da **Alessio Colarizi Graziani**

Mariana CODRUŢ

Das Hochbett
Du trägst mich im Schädel mit Ehrfurcht
so wie der Bauer einen seltenen Samen
in seinem Hochbett mit Anpflanzerde.

Aber merkst du denn garnicht ,
dass der Wind mich zermatscht hat
vor deinen Augen?

Elegie für das Zukünftige
Das wollte ich lange nicht wahr haben:
Die Einsamkeit ist ein schützender Schoß,
wo ich frei schwimmen,
tauchen,
mich drehen kann
in schwarzweißen Kreisen.

Mir geht es gut, sagte ich eines Tages
mit lauter Stimme, hier geht es mir am besten,
nur allein ist man frei.
Die nahe Stimme der Mutter
– einer unschuldigen Nichtstuerin –
antwortete mir: Also dann, also
wirst du von mir stracks in den Tod geboren.

Spielzeugtraktor
ich gehe zu meiner Schwester, sie gibt mir zu essen,
danach packt sie die Sachen für meinen Besuch
bei den Eltern unter der Erde – vier Blumen,
ein paar Äpfel und Kerzen, mit spitzer Stimme
schreit sie mir hinterher: Sag ihnen, ich werde auch

vorbei kommen, wenn die Arbeiten hier weniger werden!
Nach meiner Rückkehr schwätzen wir noch über dies und
das unter dem Nussbaum. Während ich über den Zaun in
den verwilderten Garten meiner Mutter schaue, bestaunt
die Schwester meinen Kopf wie einen Spielzeugtraktor.
Manchmal holt sie aus der Werzeugkiste den Hammer
und mit zwei genauen Schlägen haut sie den Schädel ein,
um zu sehen, was drin ist, danach schluckt sie insgeheim
die Schrauben und Drähte hinunter, während alles Übrige
begraben wird. All dies strengt sie so sehr an.

Nur der Sonne verzeihe ich die Halbheiten
Als Fundamentalistin, wie ich eine bin, verzeihe ich nur der Sonne die Halbheiten.
Nur vor ihrem Werk verbeuge ich mich bis zum Boden: Ich komme aus dem Staunen
nicht mehr raus, wenn ich sehe, wie sie das Kommen des Baumes aus der Gebärmutter
eines Samens einleitet. Wie sie die unreifen Früchte zur ihrer süßen Wahrheit zieht,
aber vor dem nahenden Ende erschrickt. Wie sie mein Wesen aus langen Farbpausen ausreißt. Wie sie die Form in den Abgrund stößt ...

Wie der Regen fließt
Ich höre den Regen trommelnd über den Wohnblocks, seine reine Offenheit.
Seine sinnlose Offenheit in einem Land, wo selbst der Tod ein Politiker ist: Er achtet
nicht auf den Schein, auch nicht auf das, was sich darunter versteckt, ein einziges
Ziel pumpt ihm Blut ins Herz - das Siegen.

Wie der Regen in einem Land von Politikern fließt, ein Theater, wo die Hauptfiguren
durch Affen mit roten Hintern ersetzt wurden ... Ob es Winter oder Sommer ist,
die Affen fliehen das Licht: Nach unten, ins Rattennest, nach oben, in den Speicher

voll betäubter Motten. Aber sie haben keine Angst: Flaggen des Debakels, Stöcke
auf Dächern, auf denen die noblen Häute flattern.

(Aus „Hiatus“ Lyrik, Paralela 45, 2015)
Aus dem Rumänischen übertragen von **Francisca Ricinski**

Menuţ MAXIMINIAN

I mani (Mâinile)
I miei mani
Ci sono come dei tuoi
Il corpo si agita.
Com un guanto malato,
Ma i ditti
Ci sono come le frangie di neve

Quando nevica
I mani rossi si avvicinano,
Come gli inamorati alla luce del fuoco.
Le mie palme
Hanno zappato una fossa
În care îşi ţin misterul.
I miei mani
Ci sono di vetro
Vedi per esse le vene ruotando il sangue.

Radici in cielo (Rădăcini în cer)
Un’acqua quanto l’universo
Sui miei pensieri.
L’anima è prigionera
Nel cassetto di sù.
Neanchè il vento non batte
Per la mia patria.

Là,sotto la pietra rossa,
Si trova il sangue degli eredi
Rana de pe cuţit La ferita di cottelo

Canta…
Uccelli si cercano il nido
Nella terra madre
I rami degli alberi crescono in giù,
Le radice si alzano a cielo.

Tramonto (Apus)
Un arsenallo di pallottole
Sulla mia casa
C'è la piove…

Le nuvole nere
Ce ne invadano l'intimità
Prendendola in posesso
Sulle strade anguste

Il geranio trema
La finestra a righe,
Il fuoco si piange…

Passi di cavallo
Prendono in possesso il timpano
Quanto ce ne
Fin'al tramonto del mondo?

Traducere în limba italiană de **Livia Mărcan**

Cassian Maria SPIRIDON

LA VOCE DEL BUFFONE (Glăsuirea bufonului)
*
mi habito un po' indifferente
mi occupo il corpo
mi occupo la carne
passo per spazio
senza soffi e onde di freddo
in seguito di me
nessuna carta non si alza in piedi
palpo il vuoto
o lo passo

*

subito
si trovava anche il cuore
mischiata per cielo
e nevicava
a fiocchi pesanti
in quanto giuravo
che mi sono fatto un lago
quasi un lago
in quale bianco il mano digeriva

*

per notte viene a passi come fosse di ombra
l'anima
porta sulle spale la testa palida
a capelli di cenere
si muove per la camera vuota
difficilmente respirando
nasconsto in dietro dei libri sento la respirazione
allora spaventato cerco Il Libro
il quale lo apro

*

la pallottola fatto per il mio cuore
va persando per mondo
mi cerca senza riposo
chiuso in dossieri
tre o quattro stampi
per i quali la legge si ha messo d'accordo
essere stanzati qualche grami di piombo

*

mi porto l'ombra malata di male
nascosta/ a macchie viollette
tagliata dai fili dell' erba
colpita con pietre

mi porto l'ombra malata di male

d'aereo/del vento pieno della polvere del giorno
della polvere della notte
malata di vuoto

mi porto l'ombra come una luce
salita su cielo
impolverita/ scacciata
segue la mia anima

*

important' è
che non finiamo più

a pulircene le scarpe
dalle nostre spale senza invidia

non facercene problemi
la bocca si lascia vista
i denti si lasciano sentiti

importante è
il primo passo
domani troverò la porta della camera/strappata
fogli di carta dispesi su tutto il campo
cinghi senza di volo

macchi sulla faccia invisibile
poemi sinucisi

Traducere de **Livia Mărcan**

BIBLIOTECA *HAIKU*

Marius CHELARU

*

Haiku, revistă de interferenţe culturale româno-japoneze, editată sub egida Societăţii Române de Haiku, an 26, nr. 56/ 2016, toamnă – iarnă.

Numărul se deschide cu „Noutăţi editoriale" – *Călători prin anotimpuri*, de Alexandra Flora Munteanu: despre antologia româno-americană de haibun cu acelaşi titlu, semnalată şi în revista noastră; autoarea, cunoscută cititorilor noştri şi pentru activitatea în Societatea de Haiku din Constanţa, şi pentru cărţile sale, scrie despre carte, are şi cîteva consideraţii legate de istoricul publicării haiku la noi/ în Europa, reviste care publică acest gen ş.a. Urmează un grupaj consistent de poeme haiku ale membrilor Societăţii Române de Haiku. Magdalena Dale semnează un text despre Haiku Foundation şi autorii de la noi, bine reprezentaţi (pentru secţiunea din luna august a anului trecut au fost selectate poeme a 33 de creatori români) în acest spaţiu virtual – conceput şi organizat de Jim Kacian, cu care am colaborat la diverse proiecte – al cărui scop este „de a păstra şi arhiva realizările primului nostru secol de haiku în limba engleză şi să ofere resurse pentru extinderea sa în următoarea perioadă". Apoi avem un articol mai amplu despre antologia de haibun mai sus amintită, semnat de Letiţia Iubu, care analizează detaliat cartea, cu mai multe exemple şi analize punctuale (pentru autorii români, de data aceasta), şi concluzia că: „poemele haibun ale autorilor români, abordează o tematică diversă şi stiluri diferite, dar toate sunt pătrunse, mai mult sau mai puţin, de spiritul filozofiei Zen şi de o mare încîntare în faţa frumuseţii naturii". Apoi avem un nou grupaj consistent, de data asta cu senryu (mai apoi avem grupaje de tanka, poeme într-un vers), ale membrilor SRH, un „dialog senryu" Dan Norea – Eugen Deutsch, un grupaj senryu Dan Norea, „Grădina Japoneză" – secvenţă haiku de Letiţia Iubu. La secţiunea de traduceri - haibun de Bruce Ross - SUA, haiku de Nicole Pottier - Franţa, Neal Withman - SUA, Diane Descôteaux – Canada. Mai avem haibun de Constantin Stroe, semnale editoriale/ recenzii – Valentin Nicoliţov, despre *D'un champ à l'autre,* Jean Antonini şi Véronique Dutreix, cu poeme ale celor doi, un text *in memoriam* Jane Reichhold, al lui Vasile Moldovan, cîteva poeme ale acestei autoare despre care cititorii revistei noastre au putut afla mai multe şi dintr-un interviu publicat nu demult, semnalări reviste, cărţi, autori români premiaţi peste hotare: Adina Enăchescu la Sofia, Bulgaria, Valentin Nicoliţov – la The 3rd Japan Tsunenaga Hasekura Haiku Award, şi la „Art and life", Nagoya, Japonia, concursul revistei, anunţuri.

Un sumar bogat (în română, engleză şi franceză), de interes pentru creatorii de gen, şi în acest număr al revistei „Haiku".

*
* *

Ludmila Balabanova, *Dewdrops on the weeds*, haiku, ediţie bilingvă bulgară-engleză, prefaţă, versiunea engleză: **David G. Lanoue**, ilustraţii: **Irina Karakehayova**, Small Station Press, Sofia, Bulgaria, 2016, 62 p.

De-a lungul timpului am căutat să prezint cititorilor revistei autori de haiku şi din ţară, din Japonia ori ţările în care lirica de sorginte niponă are deja un drum semnificativ, dar şi din cele învecinate nouă. Între autorii bulgari despre care am amintit deja se numără şi Ludmila Balabanova, unul dintre numele importante, în domeniu, de la Sud de Dunăre. De asemenea, nu este prima colaborare pe care o are cu David G. Lanoue (să amintim doar antologia de haiku *Mirrors*, apărută la LCR Publishers, Sofia, 2005, sau volumul Ludmilei *motes in the sunbeam*, apărut la Plovdiv, în 2007). A scris, în afară de aceasta, şapte cărţi de poezie (două fiinde de haiku), şi una de critică în domeniul liricii nipone, *Haikui, libelula de sub pălărie. Puterea nespusului*, 2014. Creaţiile sale (pentru care a primit o serie de premii) au apărut în diverse reviste/ antologii din ţară şi de peste hotare. Sunt treizeci şi nouă de poeme (pe fiecare pagină este unul, în versiunile engleză şi bulgară) în care şi, parcă pentru a sublinia ce spunea în carte sa de critică, pare că în fiecare în felul lui autoarea lasă cititorului o cale spre a simţi, a dori să caute acea „putere a celor nespuse". Din punct de vedere tehnic/ comparativ, pentru că am semnalat cititorilor rubricii şi celelalte două cărţi de haiku ale sale, *cricket song* şi *motes in the sunbeam* (pe fiecare, aşa cum am arătat la vremea lor, îl putem considera „o treaptă") acum cred că Ludmila are propria sa cale în a înţelege ce înseamnă un haiku, atît formal, cît şi din punct de vedere stilistic, înţelegînd prin aceasta şi ideea de „5-7-5" (sigur, avînd în vedere şi diferenţele între bulgară şi engleză), dar şi cele de percepţie a modului în care vede că trebuie să „includă" în poemele sale kigo, cezura (în acest volum, ea vizibilă fiind sub forma punctelor de suspensie), începutul poemului cu literă mică, scrierea atît în trei rînduri, cît şi pe un rînd ş.a. De asemenea, nu de puţine ori, putem vorbi de un „balans" pe linia dintre „cele nespuse" şi metaforă (cu unele expresii surprinzătoare, delicate care degajă o frumuseţe, o nostalgie/ o dorinţă de a spune fără să folosească tuşe îngroşate ci „umbra" abia ghicitului), în linie modernă „promovată" de atîţia autori cunoscuţi azi; un exemplu: „cuvintele lui…/ o lumină neaşteptată/ sub aripile unei molii".

Subscriu celor spuse de David Lanoue, anume că Ludmila s-a apropiat de haiku nu atît ca un intelectual, ci mai ales cu inima, şi, în încheiere, nu înainte de a remarca şi că acest volum a apărut cu sprijinul Ministerului Culturii din Bulgaria, trei poeme: „steaua mea/ luminează ani înapoi…/

libelule"; „noapte de dragoste/ stelele cad pe cîmp/ şi se preschimbă-n maci"; „în avion împărţim aceleaşi aripi".

*
* *

Springtime in Edo. A kasen to commemorate the 300th anniversary of Kikaku's death. An account of our master Basho's last days, by Takarai Kikaku, also known as Shinshi, compiled by **Nobuyuki Yuasa**, Arbitrators: **Nobuyuki Yuasa, Eiko Yachimoto, John Carley, Kirsty Karkow**, bilingual edition Japanese-English, Published by Keisuisha Co, Hiroshima, Japan, 2006, 52 p.

Semnalăm succint, ca şi în alte ocazii asemănătoare, o carte tratată pe larg în „Convorbiri literare". Este alcătuită din două părţi distincte, prima fiind un gen de poezie alcătuită în colaborare de mai mulţi poeţi (o strofă a unui poet care a trăit cu secole în urmă, Kikaku, e punctul de pornire; în ce priveşte denumirile renga, renku, kasen etc., cititorii rubricii sunt deja familiarizaţi cu noţiunile), a doua o relatare despre ultima perioadă din viaţa lui Bashō.

Takarai Kikaku (1661-1707), cunoscut şi cu numele de Enomoto Kikaku, sau/ şi Shinshi, a fost discipol al lui Bashō. El a editat două dintre antologiile prin care şcoala maestrului său şi-a dobîndit reputaţia. La acest kasen, compus pentru a-l comemora pe Kikaku, au participat cinci poeţi japonezi şi cinci non-japonezi[1], care au lucrat funcţie de o serie de convenţii/ norme de lucru/ reguli enunţate în carte.

Aşadar, o carte în două „secţiuni", fiecare interesantă din propria perspectivă, ambele fiind legate prin Kikaku. O lectură care poate face cititorul să înţeleagă mai bine cine a fost Basho, cum a trăit şi cum a plecat din lumea asta, dar şi ce înseamnă haiku, dincolo de aspectele de limbă şi tehnică specifice.

*
* *

Constantin Stroe, *Sub aceeaşi frunză/ Under the same leaf*, prefaţă (*Îngemănarea cu natura*) şi traducerea poemelor: Vasile Moldovan, traducere prefaţă: Mihai Popescu, Editura Societăţii Scriitorilor Români, Bucureşti, 2016, 106 p.

Constantin Stroe e unul dintre oamenii care au participat intens la activitatea SRH, şi despre care am mai amintit de mai multe ori în rubrica noastră. După prima sa carte de haiku (*Casa bunicii/ Grandma's House*, 2008,

[1] În ordine alfabetică, numele şi semnătura din kasen: Haku Asanuma (Haku), Akiko Sakaguchi (Akiko), Eiko Yachimoto (Eiko), Shizuka Yamamoto (Shizuka), John Carley (John), Norman Darlington (Norman), Stephen Gill (Tito), Kirsty Karkow (Kirsty), Dick Pettit (Dick).

semnalată la *Biblioteca haiku* în vara lui 2009), acum publică un al doilea volum de gen, în colaborare tot cu V. Moldovan.

Poate că spunînd „sub aceeaşi frunză" autorul s-a gîndit la un pod peste ani, la o legătură nefrîntă cu bunicii, cu casa bunicilor. Este şi asta în acest volum, dar poate mai pregnante sunt alte trăsături ale poemelor sale (grupate în secţiunile: Vestitorii primăverii, Vuietul mării, Amurg de toamnă, Flori de gheaţă) sunt cele care relevă legătura profundă a omului cu natura (de altfel, foarte puţin şi vagi, abia ghicite accente ale „modernismului/ lumii de azi" pot fi regăsite, şi acelea deloc apăsate, stridente – ici acolo un manechin, o gară ş.a.), nostalgia, apăsarea curgerii timpului, ecouri ale vieţii sale de militar (dar în ton nostalgic), măcinarea pînă şi a amintirilor, unele tot mai ruginii, sub presiunea timpului ş.a.

Una peste alta, Constantin Stroe are felul său aparte de a privi lumea, de a surprinde momente sau stări de suflet în cele cîteva cuvinte ale unui haiku, găsind calea să le transmită cititorilor săi. Toate acestea într-o formulă cît mai aproape de versiunea clasică, din mai multe puncte de vedere, începînd cu 5-7-5, kigo, cezura ş.a.

Două poeme: „Sfîrşit de toamnă –/doar o frunză pe creangă,/ bunica singură"; şi un altul, care mi-aduce aminte ce pustiu e cimitirul eroilor neamului, chiar şi în zilele în care „legal" se vorbeşte despre ei: „Ostaşi păzind/ mormîntul eroilor –/ hoţii rup florile".

REVISTE

„Ginyu", nr. 72, 20.10.2016

Un nou număr al revistei care apare în Japonia, la Fujimi, Saitama, sub egida WHA, şi oblăduirea lui Ban'ya Natsuishi şi Sayumi Kamakura.

Din sumar: Ban'ya Natsuishi despre poemele lui Mohammed Bennis (din care am tradus şi în această rubrică cu mai multe numere în urmă), grupaje semnate de: irakianul Abudlkareem Kasid (în engleză de Paul Rossiter, japoneză de Ban'ya Natsuishi), marocanul Mourad El Khatibi, Raja Morjani (Maroc), Georges Friedenkraft, Franţa, Katica Kulavkova, din Macedonia – cu care colaborăm cam număr de număr la „Carmina Balcanica", Angelina Bong, din Malaiezia, unul masiv, în mai multe limbi, semnat de Ban'ya Natsuishi, un grup masiv de autori japonezi, între care Sayumi Kamakura, Toshio Kimura, Hideki Ishikura ş.a,, un raport pe marginea celei de-a 19-a Ginyu Haiku Meeting semnat de Ichitaro Yamamoto, Ginyu Haiku Prize pe 2016 – Mikihiko Itami, din Japonia, Ginyu Ban'ya Natsuishi Prize pe 2016 – Yoshihiko Furuta. În final, ca de obicei, Ginyu Gallery, cu poeme selectate şi comentate succint de Ban'ya Natsuishi: Bill Cooper şi Ana Cates, SUA, Lavana Kray, din România, Jacob Kobina Ayiah Mensah, Ghana.

Cîteva poeme: „În fondul grotei/ Mohammed/ cîntînd în tăcere" – Mohammed Bennis (Maroc), „dimineața asta/ nici spiritele/ nu trec curtea" – Abudlkareem Kasid (Irak), „Parfum de iasomie/ Flashback/ efluvii de bunica" – Raja Morjani (Maroc); Un sat gol/ deşeurile de-aici şi de-aiurea schimbă insulte/ unde sunt oamenii?" – Mourad El Khatibi (Maroc); „Moartea unei cicade/ nu am ştiut niciînd cum/ să-i închid ochii" – Mikihiko Itami (Japonia); „Speranţa e fără rost,/ vine un timp/ pentru consolare. Sfîrşitul." – Katica Kulavkova (Macedonia); Bărbat privindu-şi telefonul/ fată atingînd manechine îmbrăcate/ băiat bolnav zîmbind stelelor" – Angelina Bong (Malaiezia).

*

„Gong", Revue francophone de haïku, numărul 7, octombrie 2010

Revista, editată de Asociaţia franceză de haiku, dedică acest număr mai vechi mai ales unui „concurs special" al Asociaţiei, iar Ion Codrescu semnează pentru haiga. De altfel, Ion Codrescu a mai colaborat cu autori de limbă franceză/ revistele franceze. Cîteva poeme premiate/ menţionate: premiul I, Philippe Wallach: „În zăpezi/ Ventoux/ ca un nor" (notă: Ventoux – numele unui munte); Karine Brodsky, poem menţionat: „Mîna la frunte/ contra soarelui strălucitor./ La nesfîrşit deşertul"; Dominique Champollion, poem menţionat: „am schimbat trotuarul/ doar pentru a fura/ parfumul rozelor".

Cititorii rubricii noastre sau ai revistelor apărute în Franţa, şi a celor de limbă engleză, cunosc deja diferenţele de abordare; la aceste poeme sesizăm aspecte legate de punctuaţie, număr de silabe, chiar joc de cuvinte/ metaforă.

*

„Gong", Revue francophone de haïku, hors serie nr. 13, octombrie 2016, special concurs AFH

Acest număr e dedicat concursului din toamna acestui an. După editorialul semnat de Angèle Lux (organizatoarea concursului), în care aceasta explică cîteva chestiuni care ţin de criterii, aspecte legate de selectare ş.a., apoi sunt premiile pentru fiecare din cele două teme impuse (Herbe(s) et feuille(s) şi libre, art du kireji), cu motivaţiile şi selecţiile juriului.

Notînd că pentru prima temă s-au primit 191 de texte de la 64 de autori, pentru a doua 130 de texte („terţete", cum sunt denumite în editorial) de la 44 de autori, că sunt cîteva şi „bîlbe" de redactare care îngreunează înţelegerea (prima secţiune e notată drept concursul AFH 201 – este nr. sau, probabil 2015/6?, a doua din 2015, în editorial citim că e vorba despre 2016), dar şi că temele sunt interesante, mai cu seamă a doua, despre arta cezurii, cîteva exemple din care putem vedea şi cel fel de poeme sunt selectate (am în vedere şi aspecte tehnice, de vocabular, formă ş.a.), sub egida AFH: Premiul I la secţiunea „liberă", „art du kireji/ arta cezurii": „crîng pe ţărmul mării - / şi eu sunt atît de departe/ de casă" – Angèle Lux (cu menţiunea că, vedem, şi la alte

case se întîmplă ca, uneori, pe la noi în mediile haiku, organizatorul concursului ia un premiu, de fapt nu unul, ci ambele premii I la ambele secţiuni); din selecţia juriului la prima temă: „Vînt de toamnă – chiar şi la sol/ frunzele/ dansează dansează" – Dany Albaredes; premiul 3 la prima secţiune: „Încă o dimineaţă/ în care te caut peste tot – frunza asta moartă" – Joëlle Ginoux-Duvivier.

ALTE CĂRŢI ALE AUTORILOR DE HAIKU

Radu Şerban, *Japonia după Fukushima. O economie în refacere*, Editura Tribuna Economică, Bucureşti, 2016, 270 p.

Dat fiind specificul rubricii doar vom semnala, succint, o carte interesantă a lui Radu Şerban, care, în calitate de diplomat în Ţara Soarelui Răsare, ne oferă o imagine aşa cum a înţeles-o „la faţa locului" despre felul în care a evoluat Japonia după dezastrul de la Fukushima, dar conexiunile şi analizele sale lărgesc aria temporală.

Structura (după prefaţa autorului): Cap. I. Macroeconomie niponă, Cap. II. Evoluţii sectoriale, Cap. III. Specificităţi sociale, Cap. IV. Finanţe, Cap. V. Interferenţe euro-nipone, Cap. VI. Japonia în economia globală.

Încheiem cu un citat sugestiv din cartea lui Radu Şerban, şi ca un îndemn la lectură: „Se spune uneori, cu amară înţelepciune, că marile tragedii aduc cu sine şi veritabile oportunităţi. În privinţa Japoniei, unii experţi presupun că tripla tragedie din martie 2011, adăugată surclasării pe locul doi al economiei globale de către China, a adus cu sine oportunitatea „celei de-a treia mari deschideri spre lume", prima fiind Restauraţie Meiji (începută în 1868), iar a doua reconstrucţia postbelică (începută în 1945). Prin impetuozitatea ei, aceasta din urmă s-a înscris în paginile istorie drept „miracolul japonez", nedescifrat pînă astăzi în toate faţetele sale".

*

Ion Untaru, *Comoara sfinţilor,* proză spirituală, Editura Amurg sentimental, Bucureşti, 2016, 552 p.

Am primit, în prag de decembrie an 2016, un demers mai aparte. Astfel, Ion Untaru a alcătuit o carte care ar putea interesa pe cei care cred în tradiţii, în faptul că sfinţii, credinţa în general are un loc bine definit în viaţa noastră spirituală. Într-un tom de peste 550 de pagini, fiecare lună în parte este abordată, cu explicaţiile pe care autorul le-a socotit necesare pentru fiecare sfînt, dar şi legat de unele sărbători.

„*Comoara sfinţilor* face loc tuturor sfinţilor români pentru care am găsit material disponibil", scrie Ion Untaru. Şi adaugă, pe de altă parte, că „unele zile sunt prezente cu un sfînt sau doi, altele chiar cu trei, funcţie de importanţa şi documentaţia găsită".

Aşadar, socotim binevenit să semnalăm această carte a unui autor cunoscut pentru creaţiile sale în domeniul liricii nipone.

*

Ana Ruse, *Strălucirea din ambră*, prefaţă: Lenuţa Popa, coperta I şi desene: Ina Burduţă, Editura Next Book, Constanţa, 2015, 106 p.

Ana Ruse, un nume întîlnit în revistele frecventate de autorii de gen de la noi, ale cărei cărţi le-am mai semnalat în rubrica noastră, a găsit calea spre a îmbrăca în haine ca ale liricii de sorginte niponă clipele de neuitat de care îşi face parte în viaţă, în călătoriile pe tot locul de pe această planetă (din Insula Bali, de pildă, pînă în Lamanai, din jungla din Belize, ori din Iordania, Malaiezia sau Balcic, Sarmisegetusa, Turdaş ş.a.), dar şi altele, care ţin de locuri din inimă (reale sau păstrate în amintire), mai aproape de casa ori de sufletul său. De asemenea, sunt evocate şi aspecte care ţin de fiinţa, de tradiţiile poporului nostru -. Zilele babelor, Noaptea de Înviere/ Paştele („Miel rătăcit –/ pînă la Paştele viitor/ va fi prea mare"), Crăciunul („săniuş întrerupt/ chiar în ziua de Crăciun –/ curcubeu pe cer"), legătura noastră cu trecutul („Ziua Eroilor – / flori la monument, în rest/ doar porumbei") etc.

Din punct de vedere al tehnicii/ aspectelor formale, poemele citate sunt şi cu titlu exemplificator.

Volumul cuprinde secţiunile: Poeme haiku (partea cea mai cuprinzătoare, în care sunt şi unele grupaje evidenţiate prin titlurile lor – exemple: *Secvenţe indiene, Secvenţe nepaleze* etc.), Haibunuri: Anul nou cu trandafiri albi, Amintiri care dor încă, Oaza Chebika, Lamanai, un sit în junglă, Udatul Ionilor, Armonii în Insula Bali.

*

Oana Cătălina Bucur, *Transmutatio Mundi*, cuvinte de deschidere Gheorghe Caruțiu, Interferenţe: Anastasia Dumitru, Editura Ex Ponto, Constanţa, 2016

O propunere mai deosebită primim de la Constanţa. Oana Cătălina Bucur, azi profesor (odinioară frecventa un cenaclu condus de Anastasia Dumitru), cu preocupări şi în domeniul artelor plastice. Autoare a altor două volume (ambele de versuri: *Alb în verde de Damasc*, 2006, şi *Paşii de prin cenuşă*, 2008), publică acum o carte în care are în vedere o viziune aparte de a îmbina pata de culoare şi cuvîntul. Pe scurt, dat fiind specificul rubricii noastre, dincolo de mesaj, textele, în general concise (aducînd, uneori, prin asta, aminte de maniera poemelor stil haiku), se completează cu tuşele de culoare verde generînd un mesaj tuşant. Am văzut tipuri relativ asemănătoare de concepţie/ gîndire, chiar dacă nu în acelaşi mod prezentate, şi în alte colţuri ale lumii, şi, unele, cum este şi acesta, mi s-au părut interesante.

Dar, fiind într-o revistă de poezie, încheiem cu două poeme (deşi nu putem reda ce le oferă tuşele de culoare): „Începutul şi sfîrşitul.// Utopie inocentă/ a unei secvenţe/ multidimensionale."; „Pietrele continuă să respire/ chiar şi atunci cînd oamenii/ uită să le privească/ sau/ să le asculte."

Pe scurt din reviste

„InterArtes", nr. 9, noiembrie 2016

Nu este prima dată cînd semnalăm un număr al acestei reviste, care apare la Constanţa (redactor şef – Anastasia Dumitru, redactor şef adjunct Mirela Savin, secretar general de redacţie Nastasia Savin) la care colaborează/ sunt în colectivul redacţional mai mulţi autori de haiku (Olga Duţu, Laura Văceanu, Alexandra Flora Munteanu, Paula Romanescu, Clelia Ifrim ş.a.) şi care semnalează/ prezintă şi cărţi/ activităţi ale autorilor de lirică niponă, ale societăţilor haiku.

În acest număr (în afară de alte texte pe diverse teme semnate de Dan Norea, Paula Romanescu ş.a.) – un amplu „portret de autor": Olga Duţu, realizat de Alexandra Flora Munteanu, un grupaj liric: *Ghetele mamei, Haiku, poem de dragoste, Cuiburi* – Clelia Ifrim, şi, la secţiunea „Info-cultural", Anastasia Dumitru scrie despre: *Haiku – alternativă educaţională creativă* şi *Colocviul Naţional de poezie clasică japoneză*.

„Constelaţii diamantine", Anul VII, nr. 12(76)/2016,

În acest număr: la p. 27 – Paula Romanescu, cu un grupaj de lirică niponă, o pagină intitulată *Toamna în haiku*, la p. 49 Milena Munteanu (Canada), un text intitulat *Crîmpeie de farmec nipon* – note de călătorie, p. 59 – Grigore Chitul, aici nu cu haiku, ci cu epigrame.

Emel/ Ideal, revistă de cultură trimestrială, bilingvă/ üç ayliq kültür mecmuasi eki tilde, în tătară şi română, nr. 53, Constanţa, ian. 2017.

Semnalăm această publicaţie trimestrială (a intrat în anul 87 de la prima apariţie; seria nouă – condusă de Güner Akmolla) aici şi pentru că la ea colaborează, fac/ au făcut parte din staff-ul redacţional şi autori de lirică niponă (inclusiv subsemnatul).

Între articolele din acest număr (dedicat „Simpozionului Internaţional „Experimentul Piteşti-PERT 2017"): Tudor Vasile: Şcoala militară română de Pilotaj în mîinile bolşevicilor din Odessa, Anastasia Dumitru: Două antologii ale detenţiei anticomuniste din spaţiul românesc, un fragment despre Mahmud Crimeeanul, despre care cititorii au putut afla mai multe în revista noastră, un text despre cine a fost Riza Fazîl, fostul preşedinte al Uniunii Scriitorilor Tătari Crimeeni, Drumul spre iad al scriitorului Vasile Ţepordei ş.a.

P O E Z I E S T R Ă I N Ă ÎN TRADUCERE ROMÂNEASCĂ

P O E Z I E E N G L E Z Ă

Samuel Taylor COLERIDGE

CORBUL

O POVESTE DE CRĂCIUN,
SPUSĂ DE UN ŞCOLAR FRĂŢIORILOR ŞI SURIOARELOR LUI

Sub un vechi stejar bătrân
Mulţi porci fără stăpân,
Guiţau ronţăind catargul:
Era copt şi cădea smântul.
Au tropăit, venind vântul:
Doar o ghind-au mai lăsat, alta nu vedea gândul
Şi veni un Corb, căruia nu-i plăcu astă nebunie:
Aparţinea, ei spuneau, ielei Melancolie!
Era mai cernit decât jgheaburi picurate,
Zbura jos în ploaie, cu pene neudate.
Luă ghinda şi o îndată o mormântă
Lângă o apă uriaşă şi adâncă.
Unde s-a dus, unde Corbul s-a dus?
A fost în jos şi a fost în sus,
Peste deal, peste vale, negrul Corb s-a dus.
Multe Toamne, multe Primăveri
Călători cu aripi fără cer:
Multe ierni şi multe veri –
Nu-ţi pot povesti juma din întâmplări.

Pe urmă se întoarse cu el şi o Ea,
Şi ghinda crescuse un înalt steja'.
Şi-au făcut un cuib în cel mai înalt ram,
Şi puişori avură, fericiţi de-acum.
Dar curând veni un Tăietor îmbrăcat în blană,
Sprânceana marchiză i-atârna în geană.
Avea un topor în mână, un cuvânt n-a spus,
Ci cu multe hâcuri izbind hotărât,
Doborî al bietului Corb cuib-nstejărit.
Puişorii i-au fost ucişi; n-au putut să fugă,
Mama le-a murit că n-a putut să ducă.

Crengile copacului le tăie Tăietorul;
Şi plutiră-n jos pe şuvoaie din fluviu.
Le-au tăiat în scânduri, scoarţă au dat jos,
Şi din copac şi alţi-au făcut vas frumos.
Corabia, lansată, aproape de ţărm
S-a ridicat o furtună de neţărm.
Se izbi de-o piatră, valuri şiroinde:
În jur şi în jur zbură Corbul chemând năvălinde.
Auzi ultimul ţipăt al sufletelor pierind - -
Vezi! Vezi! peste catarg nebuna apă rotind!
Bucuros a fost Corbul şi-ndată-a zorit,
Şi Moartea mergând spre casă pe-un nor a-ntâlnit,
Şi i-a mulţumit iar şi iar atunce:
I-au luat totul, iar RĂZBUNAREA A FOST DULCE!

1797

RIMA BĂTRÂNULUI MATROZ

ÎN ŞAPTE PĂRŢI (Fragment)

Facile credo, plures esse Naturas invisibiles quam visibiles in rerum universitate. Sed horum omnium familiam quis nobis enarrabit? et gradus et cognationes et discrimina et singulorum munera? Quid agunt? quae loca habitant? Harum rerum notitiam semper ambivit ingenium humanum, nunquam attigit. Juvat, interea, non diffiteor, quandoque in animo, tanquam in tabulâ, majoris et melioris mundi imaginem contemplari: ne mens assuefacta hodiernae vitae minutiis se contrahat nimis, et tota subsidat in pusillas cogitationes. Sed veritati interea invigilandum est, modusque servandus, ut certa ab incertis, diem a nocte, distinguamus--T. BURNET, _Archaeol. Phil_, p. 68.

PARTEA I

Un bătrân Matroz întâlneşte trei Crai invitaţi la o nuntă şi opreşte unul.
Este-un bătrân Matroz
Şi-opri unul din tri
„Pe măturoiu-ţi cenuşiu şi ochi strălucitor,
Acu de ce m-opri?
Uşile mirelui-s deschise larg,
Iar eu sunt ruda lui
Poporu-i strâns, ospăţu-i prins,
N-auzi ce zgomot şui?”
Îl ţine cu mâna-i de mort

„Era un vechi barcaz, vorbi el începu.
„Jos, gheara jos, nebun cărunt!"
Şi drumul îi dădu.
Nuntaşul e vrăjit de ochiul
bătrânului marinar şi silit
să îi audă povestirea.
Îl ţine cu strălucitoru-i ochi
Şi stătu nuntaşu-aci
S-asculte ca-un prunc-nţărcat
Matrozul birui.
Nuntaşu-se aşează pe-o piatră
Nu poate decât s-audă
Şi-aşa vorbi cel om bătrân,
Matroz cu ochi de dubă.
„Vasul urat, portul lăsat,
Voioşi plecarăm noi
Lăsarăm schit, lăsarăm câmp
Şi farul de văpăi.
Matrozul povesteşte cum corabia
navigă spre sud cu vânt bun şi
vreme frumoasă, până când ajunse
la Linie.
Din stânga steaua apărea
Din mare se năştea!
Lucea puternic şi în dreapta
În mare se-ngropa.
Mai sus şi sus în orice zi
Peste catargu-n şuier
Nuntaşul se bătu în piept
Când auzi din fluier.
Nuntaşul aude muzica de nuntă,
dar Matrozul îşi continuă
povestirea.
Mireas-acu intră în sală,
Roşie ca roza ea-i
În tact bătând-naintea ei
Voioşi sunt muzicanţi-i.
Nuntaşul se bătu în piept,
S-audă poate decât

Şi cel bătrân aşa vorbi
Matroz cu ochi arzând.
Corabia e purtată de furtună spre
polul sud.
Şi-acum PRĂPĂD veni şi el
Neîndurat şi crud
Lovind când aripile lui sosiră
De ne-alungă spre sud.
Catarge îndoind şi prova scufundând
Cel ce-o urma cu hăis şi cânt
Încă venea după umbră-i în vânt
De-n jos fruntea-i apleacă,
Barcazul fugea, furtuna urla
De tot în sud ne poartă.
Şi-acum veniră ceţi şi-omăt
Făcându-se cumplit
Şi gheaţă până la catarg plutea
Verde ca smaraldul.
Ţinutul de gheaţă şi de sunete
înfricoşătoare unde nimic viu nu
era de văzut.
Şi de groază străluceau
Peste gheţuri înzăpeziţi gheţari
Oameni şi fiare nu văzurăm
Gheaţă în orice zări.
Gheaţă aici, gheaţă acolo,
Gheaţă în orice fir
Scârţâind, hârâind, răgând, urlând
Ca zgomote-n delir!
Până când o mare pasăre
de mare numită Albatrosul veni
prin chiciură şi fu primit cu mare
bucurie şi ospitalitate.
Apoi trecu un Albatros
Prin ceaţă el trecând
De parca ar fi fost duh creştin
'L primit-am în Domnul sfânt.
Mâncând ce nu mâncă nicicând
Şi în cerc şi-n cerc zbură

Sparte-s gheţuri cu un tunet
Năierul pe drum ne purtă.
Şi vezi! Albatrosul s-a dovedit a
fi un semn bun urmînd corabia ce
se întorcea spre nord prin ceaţă
şi gheţurile libere.
Şi-un vânt bun veni din sud
Ne urma Albatrosul zburând
Şi-n orice zi la tain sau joacă
Venea l-al năierilor cânt!
În ceaţă ori în nor, pe catarg ori în pânză
Stătu el nouă vecerne
Când tot în noapte prin pâclă albă
Dalba Lună încerne!
Bătrânul matrod neospitalier ucise
pasărea pioasă de semn bun.
„Domnul! bătrâne marinar,
Mântuie-te de draci şi chinoros!
De ce arăţi astfel?" – Cu arbaletă, eu,
Împuşca-i pe ALBATROS.

PARTEA a II-a
Soarele apărea din dreapta
Din mare se năştea
Ascuns în fum şi-n partea stângă
În mare se-ngropa.
Şi vântul bun din sud sufla
Dulci păsări nu vedem zburând
În nici o zi la tain sau joacă
Jos l-al Matrozilor cânt!
Camarazii urlă împotriva bătrânului
matroz, pentru uciderea păsării de
noroc bun.
Şi eu făcui lucru-ndrăcit
Ce-aduce doar necaz
Ei toţi jurând, pasărea omorâi
Ce făcea vântul să bată.
Mişel! Spun, pasărea omorî
Ce făcea vântul să bată!

Însă după ce pâcla dispare, îl
îndreptățiră, făcându-se astfel
părtași la fărădelege.
Nici lucitor și nici carmin precum Chipul divin
Slăvitul soare urcă
Și toți jurând, paseri omorând
Ce-aduc ceață și pâclă.
E drept, spun toți, s-ucizi pe paseri
Ce-aduc ceață și pâclă.
Vântul bun continuă; corabia intră
În Oceanul Pacific și navighează
Spre nord până ajunge la Linie.
Bunul vântul bătea, spuma mării zbura
O brazdă urmându-ne-n tării
Noi furăm primii ce călcarăm
'N cea mare a liniștii.
Corabia se linişti dintr-o dată.
Căzură vânt, căzură pânze
'Ra trist cât trist noi știam
Și noi vorbeam dar ca să frângem
Tăcerea de noian!
Tot i-un cer de cupru-ncins
La prânz soare de sânge
Deasupra de catarg
Doar Luna-l poate stinge
Fără suflu ori mișcat
Opriți ca un pictat barcaz
Pe un ocean pictat.
Și Albatrosul începe să fie răzbunat.
Apă apă, peste tot
Și tot lemnul se-usucă
Apă apă, peste tot
Nu-i pică în cănucă.
Întregu-adânc se putrezea
Hristoase! Că se vede
Cum fiare mucede se-urcară
Pe valuri mucede.
În jur, în jur tresărind aiure
Focul-morții juca în noapte

Apele ca uleiuri de vrăjitoare
Ard verde, albastru lapte.
Un Spirit îi urmărise; unul din acei invizibili locuitori ai acestei planete, nici suflete plecate, nici îngeri; în legătură cu existenţa cărora învăţatul evreu Josephus şi platonicul constantinopolitan Mihail Psellos pot fi consultaţi. Sunt foarte numeroşi şi nu există climat sau element fără unul ori mai mulţi.
În vise la câţiva s-a zis
De Duhul ce ne otrăvi
La nouă noduri în adînc
Din locul de omăt şi-al ceţii
Şi-n astă sete orice limbă
Este-ofilită din pământ
O, n-am vorbi nici de mai mult
Funingine mâncând.
Corăbierii, în amarul lor necaz,
vor să arunce întreaga vină pe
bătrânul matrod: semn în care îi
atârnă moarta pasăre marină
de gât.
Oh, bunătate, ce rele priviri,
Bătrâni şi tineri azi!
În loc de cruce pe-Albatros
Legat'mi-au de grumaz.

Traducere de **Felix-Gelu CONSTANTINESCU**

POEZIE GERMANĂ

Jacob Michael REINHOLD LENZ

(1751-1792)

Soarelui
Suflet al lumii, neobositule soare!
Mama* iubirii, bucuriei, vinului!
Ah, fără tine încremeneşte pământul
Şi creaturile în tristeţe.
Şi cum pot eu aici singur
De înrîurirea ta animat şi fericit
Ah, cum pot eu să-ţi întorc spatele?

Căldură, blîndeţe! Patria mea
Cu cea mai dulce rază a ta, lasă-mă
Ah, te implor, aici, mai aproape de tine
Ca vulturul, aproape de tine să stau.

Traducere din limba germană: **Mircea M. POP**

Johann Wolfgang GOETHE

(1749-1832)

Preocupare genială
Aşa rostogolesc eu mereu
Ca sfîntul Diogene butoiul meu.
Cînd e serios, cînd e glumă;
Cînd e dragoste, cînd e ură;
Cînd e asta, cînd e altceva
Este un nimic şi este ceva.
Aşa rostogolesc eu mereu
Ca sfîntul Diogene butoiul meu.

Autorul
Ce aş fie eu
Fără tine
Publicule, prietene!
Toate simţirile mele monoloage,
Toate bucuriile mele mute.

* Soarele în germană este de genul feminin.

Rugăciune-şoc
De suferinţele lui Werther
Ba chiar şi de bucuriile lui
Fereşte-ne pe noi, bunule Dumnezeu!

Deliciul melancoliei
Nu vă uscaţi, nu vă uscaţi,
Lacrimi ale eternei iubiri!
Ah, ochiului doar pe jumătate uscat
Ce pustie, ce moartă lumea îi pare!
Nu vă uscaţi, nu vă uscaţi,
Lacrimi ale nefericitei iubiri!

Drăgălaşă Lili ai fost mereu
Drăgălaşă Lili ai fost mereu

Toată plăcerea şi cîntecul meu!
Eşti, vai, acum, durerea mea toată
Şi totuşi încă cîntarea mea toată

Căsătorie neuniformă
Chiar şi aşa o pereche cerească se găsi după unire inegală:
Psiche era mai în vîrstă şi înţeleaptă, Amor mai este încă un copil.

Pentru Charlotte von Stein
De unde sîntem noi născuţi?
Din iubire.
Cum am fi noi pierduţi?
Fără iubire.
Ce ne ajută să învingem?
Iubirea.
Putem chiar iubire să găsim?
Prin iubire.
Ce nu te lasă să plîngi îndelung timp?
Iubirea.
Ce să ne unească mereu?
Iubirea.

Traducere din limba germană: **Mircea M. POP**

POEZIE ITALIANĂ CONTEMPORANĂ

Rita R. FLORIT

Rita R. Florit trăieşte la Roma. A publicat *Lezioni inevitabili*, Lietocolle 2005. Textele sale sunt prezente în antologii. Video-poeziile sale, produse de autoare însăşi, au fost prezentate în festivaluri din Italia şi din străinătate. Rita R. Florit este şi autoare de texte pentru teatru-dans şi instalaţii. Poezia ei a fost tradusă în franceză, engleză, spaniolă şi punjabi.
Textele traduse în limba română fac parte din volumul *Passo nel fuoco*, Edizioni d'if, 2010.

Caută în adînc vei găsi rana
de a trăi cu inima devorată
strînsă lărgită umflată în sînge
pînă cînd supliciul dictează curgerea

Caută în mijloc vei găsi cheia
potecilor secrete calcifiate
opriri de viae crucis înnoroiate
cînd faţa căzută în mocirlă

a fost declarată de neiertat
a fost scutită de orice datorie
mai caut-o în punctul exact
dureros de crudă plăcere

să picuri o emblemă de aripi desfăcute
să parfumezi zdrenţele cărnii
nu încă larvă inertă
nu încă trandafir nocturn ofilit

caută în fine în amintirea ta
de trecute viitoare universuri
dendrite recompuse din dorinţa
de a revedea stelele din infern.

* * *

Noaptea înaintează grăbită
somnul anihilează corpul vindecă

mă desface mă răsfoieşte mă înfioară
paralizează picioarele încetineşte
inima buimăceşte apoi prinde
iat-o că resimte breşa
dorinţa ce înmoaie carnea
muşcă şi continuă.

* * *
Îmi torturez versul
într-o mie de pîraie mă lichefiez
nu ştiu decît să gem şi să tac
să mă scufund şi să ies la suprafaţă
să sufoc umbra care mă atacă
să stîng şi să prind
şi în tine să cad
cad din nou iubire fără inimă
în centrul exact al florii mele.

Prezentare şi versiunea română: **Eliza Macadan**

Luca MARTINI

Luca Martini s-a născut în iarna anului 1958 la Milano, unde trăieşte şi este jurnalist profesionist. A absolvit Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Milano iar domeniul lui de interes este literatura. Textele traduse în limba română sunt inedite şi fac parte din volumul în pregătire *Tra due stazioni*.

St. Martin
Pentru mine viaţa va rămîne
mereu o după-amiază în care tolăniţi
pe o canapea veche ne uitam la televizor
la *Au revoir les enfants* eram într-un hotel pustiu
din Alpii francezi
în munţii de lîngă noi se deschidea
spre azur
o fereastră imensă de piatră
ne încuiaseră într-o statuetă
a Maicii Fecioare, frumoasă, ciobită şi
noi am aruncat doar o privire

motanul se numea Tigrou

Poezia unei nenorociri oarecare
Rămînem uluiţi cînd
nenorocirea loveşte
înainte de asta eram mîndri
în poză ţineam marginile sacoului
pretenţioşi, cumva aluzivi,
cu vreun murdar gînd
plimbîndu-ni-se incognito
prin cap
Rămînem uimiţi cînd
nenorocirea loveşte
– ictusul care lasă legume
pe un pat de spital sau în stradă
victime ale unui accident –
Rămînem uluiţi cînd
nenorocul loveşte
– scoate la iveală fisura intimă ascunsă
pînă şi celui care îţi stă alături şi se roagă
pentru tine la lumina unei lumînări

Te-am urmat la *Madonna dell' Orto*
stăteai în genunchi pe iarba arsă
în faţa statuetei ciobite
care trimitea un fir
de lumină
din culorile ei de altădată.
Un cîine răbdător te aşteaptă şi el
tăcut la poartă.
Pentru o clipă credem că
renunţarea găsită distrusă pe cale
scrie versuri de lord byron în delir
şi că vecinul nostru e
un maestru de coarde sau de virtuţi teologale
ne gîndim că bărbatul care e un dealer mărunt
s-ar trezi dintr-o dată tovarăş sfînt al lui dostoievski
dar îl vezi pe urmă ghemuit
între picioarele unui jandarm.
Rămînem uluiţi cînd
nenorocirea loveşte

Suntem copii cu un bănuţ
în buzunar
sau cu un picioruş de iepure
siguri că ne poartă noroc.

Sankt Petersburg
În *Casa de pe Fontanka*
prin întuneric se mişcă
foşnetul unei rochii zdrenţuite
ea nebună îngenunchează
printre gunoaiele negre
aruncă praful
cu scheletul degetelor
sapă între copacii arşi
o groapă pentru mesajele căzute din crengi –
bătrîna numără ca pe nişte picături de aştri
aceste oase de cîini.

Lido
Doamna Komin din Istria şi contabilul Ancona
– o cataractă deschisă către seară şi un falit rentier rătăcit –
dintr-o grădină întunecată din Lido unde mai trăiesc
trimit lumini fosforescente
halouri de degete apăsate pe ochi
urme albăstrii
ca balele
de baterii stricate
faruri de dinam
lanterne sparte
de bicicletele de copii
aceste roţi se învîrtesc
încă o dată
pe pietriş

Bill Owens
Prin panorama de fotografii vechi cu Bill Owens
loc precar al unui timp stratificat
– cimitirul orfic descoperit aici – nu pot înlătura minutele trecute
taxiul care-a trecut

alte şi alte imagini obişnuite
motel cronicles,
vile mici, găini, feţe inspirate de nebuni
traversează cu mine
peisajul
dar merg în altă parte

Supermarket
te aştept aici
ziceam *let it bleed*
îmbrăţişaţi
picura sînge şi urină
se legăna lumea
hai să ne ridicăm în picioare ca înainte
sub porticul
pîrlit de pete
umede
linse de amanţii în patru labe
văd şi acum pe cei doi
murdari de gunoaiele de la supermarket
plastic şi sînge văd
ochii lor şi spinările
cu zvastici tatuate
numai în carnea lor
e iarăşi octombrie
şi plouă teribil
toată dragostea dezvrăjită
fără viaţă
depozitată
într-un sketch

Testament I
citesc poeţi terminali
întîlniţi în documentare sobre
compilatori înfocaţi
de abecedare scheletice
făcuţi şi smintiţi
aleg în cele din urmă
o singură formă

a cuvîntului
cea rămasă în bufnitura
celui care cade
în adîncul sinelui
una dintre cele o mie şi una
de nimfe ale lui monet

Testament II
Mă încredinţez ţie
nomenclator slăbănog
de memorie moartă
ca să mă joc de-a listele
cu persoane uitate şi dispărute
sunete nesigure de versuri
trimise minţii
păpuşi ale unui teatru
întunecat
în revoltă.

Zbor
Păsări albastre
pe sîrme
amuţesc răsăritul
uitate
cîntecele memoriei
ajung împreună
poveste de doliu
într-un zbor la firul ierbii

Prezentare şi versiunea română: **Eliza Macadan**

POEZIE HISPANICĂ

Şapte poeţi peruani

Poezia peruană este dominată de geniul lui César Vallejo, al cărui gest de recucerire a limbajului poetic în limba spaniolă, decurgînd din asumarea integrală a lecţiei avangardiste, are repercusiuni asupra întregului spaţiu hispanofon. Forţa acestui poet poate fi percepută datorită traducerii în română a volumelor corespunzînd etapelor mai puţin ermetice din creaţia sa: *Heralzii negri* (datînd din 1919, traducerea semnată de Mihai Cantuniari a apărut în 1979 şi a fost republicată în 1992) şi *Poeme umane* (scrise între 1931-1937, versiunea românească a lui Constantin Abăluţă a fost publicată în 2011).

Un asemenea poet nu avea cum să răsară din neant, la fel cum era imposibil să lase nealterat cursul poeziei din ţara de origine. Poezia peruană e de o bogăţie impresionantă şi, prin selecţia a şapte poeţi peruani, din generaţii diferite, ne-am propus să schiţăm în linii foarte sumare o zonă a liricii mondiale mai rar vizitată în limba română. Această selecţie a fost prilejuită de celebrarea poeziei peruane printr-un eveniment organizat de Consulatul Onorific al Republici Perú, reprezentat la Timişoara de Excelenţa sa domnul Rufino Delgado Montenegro. Ambasada Republicii Perú în România a fost reprezentată de Excelenţa sa domnul consul Juan Pablo Guillermo Artaza Buenaño. Studentele şi masterandele hispaniste ale Facultăţii de Litere Mădălina Motoşan, Mirabela Nedelcu, Pop Katalin Timea, Iulia Răileanu, active în cercul de traducere literară Spanish condus de subsemnata, au tradus împreună cu profesoara lor, aceste poeme.

José María EGUREN

(1874-1942)

este considerat primul poet modern din Peru. În critica literară latinoamericană circulă această concepţie, datorată lui Octavio Paz, conform căreia modernismul latino-american corespunde de fapt romantismului european, dat fiind că romantismul propriu-zis, cel din secolul al XIX-lea, nu e decît „reflexul unui reflex“, o imitaţie tîrzie şi pauperă. Or, abia o dată cu modernismul, consideră Paz, are loc reforma ritmului poetic, revalorizarea trecutului indigen, dar şi deschiderea către forme de credinţă alternative (de pildă, ocultismul, magia etc). Teoria lui Octavio Paz e seducătoare, deşi criticii actuali obişnuiesc să o critice. Modernitatea lui Eguren e dată în primul rînd de faptul că, în ciuda influenţelor pe care le primeşte din partea simboliştilor francezi şi a lui Rubén Darío, reuşeşte să creeze o poezie cu totul aparte: aplecarea spre exotism şi imagini cvasi onirice, de pildă, sînt supuse la Eguren unui amplu proces de alegorizare, creîndu-se imagini încifrate, care cer o interpretare atentă.

Eguren a fost un poet solitar: şi-a trăit tinereţea şi maturitatea în Barrancos, o staţiune satelit a Limei, locuind împreună cu două surori, ca şi el, necăsătorite. Abia în ultima decadă a vieţii s-a mutat din nou la Lima. A fost, însă, înconjurat cu dragoste de familie şi a avut un cerc de admiratori fideli, creînd chiar un fel de cenaclu *sui generis* în locuinţa din Barrancos. Recunoaşterea a venit totuşi tîrziu şi mai degrabă din străinătate: primii care au scris despre el în mod serios au fost un american şi un englez. Printre puţinii admiratori se aflau totuşi personalităţi importante: Vallejo şi Mariátegui, cel din urmă anticipînd că după cele trei volume de poezii (*Simbólicas, La canción de las figuras, Sombra*) (1911, 1916, 1924) Eguren se va îndrepta mai degrabă spre proză, ceea ce s-a şi întîmplat: în anii 1930 scria proze scurte care ulterior vor fi integrate în volumul *Motivos*, publicat postum. În poezia sa cea mai cunoscută, *Regii roşii*, se creează un univers format din culori, corespunzînd orelor zilei, pe fondul cărora apare o înfruntare între forţe stranii, care trimit fie la un Ev Mediu stilizat, fie la o descriere cifrată a peisajului local, fie chiar la forţele vieţii şi ale morţii care se înfruntă în mod etern şi impersonal, într-un ciclu neîntrerupt al creaţiei şi distrugerii. E vorba de „o orbită de simboluri şi alegorii încifrate care fac aluzie la misterul existenţei; nu putem să le înţelegem sensul fără să le distrugem“ (José Miguel Oviedo).

Regii roşii
Din zori
Luptă regii roşii
Cu lance de aur.

Prin verde pădure
Şi pe dealurile de purpură
Le tremură frunţile.

Regi şoimi
Luptă în zări
De aur albastre.

Prin lumina cadmie
Mînioase se văd umbrele lor
Mici şi negre.

Vine şi noaptea
Şi fermi se luptă posomorîţi
Regii roşii.

(trad. **Iulia Răileanu**)

Ramón Rafael DE LA FUENTE BENAVIDES

Printre poeţii care se adunau în casa lui Eguren se afla şi tînărul **Ramón Rafael de la Fuente Benavides**, născut în 1908, şi care urma să semneze cu pseudonimul Martín Adán o operă impresionantă. Pseudonimul (pe care, potrivit unora, i l-a sugerat chiar Carlos Mariátegui, conform altora, şi l-a luat pentru a fi admis în cercul lui Eguren) a fost gîndit ca o sinteză între Geneză şi darwinism (Martín înseamnă maimuţă la Lima, iar Adam, evident, face trimitere la omul biblic). Acest nume e de fapt o mostră a spiritului rebel, jucăuş, înclinat spre farsă, care a rezonat profund cu avangarda contemporană lui. Ca şi în alte ţări din America Latină, în Peru spiritul avangardei a fost extrem de fecund, iar dovada cea mai clară este apariţia unui poet imens, César Vallejo. Martín Adán este „trezit" la viaţa literară de spiritul avangardist: la nici douăzeci de ani publică un volum de proză, pretinsă carte pentru copii, intitulată *Casa de carton* care e un regal de umor, spirit de observaţie, ironie, inventivitate verbală, capacitate de a condensa stampe din mediul staţiunii Barrancos.

Ceea ce urmează acestei perioade rebele este însă o creaţie mult diferită, care, în ciuda boemiei şi alcoolismului tot mai accentuat al poetului, se îndreaptă spre o recuperare creatoare a tradiţiei baroce. Poemele din *Rosa de la espinela* sau *Travesía de extramares – Sonetos a Chopin* (1950) lasă în urmă jocurile suprarealiste şi se reîntorc la gravitatea unui Quevedo, a misticilor, dar şi a lui Rimbaud şi Rilke. Dilema poetului rămîne cea între a da frîu liber impulsului nihilist al avangardei sau a urma o tradiţie ce promite – dar fără să-şi onoreze promisiunea – o imagine a eternităţii. O dilemă paralelă e cea dintre atracţia poeziei cu ancorare în realitate (chiar dacă această realitate e considerată demnă de a fi distrusă, în linia avangardistă) şi cea spre o poezie autoreferenţială, aflată la marginea tăcerii, aşa cum o dovedesc versurile din ultimul sonet inclus în volumul *Diario de poeta*: „Poezia nu spune nimic / Poezia stă, tăcută, / Şi îşi ascultă propria voce". Sub acest semn al dilemei stau volumele din a doua parte a creaţiei, reluată după o nouă serie de internări în spitale psihiatrice, *La mano desasida* (1961) şi *La piedra absoluta* (1966). Cel din urmă este un omagiu adus unui arhetip al eternităţii, ruinele de la Machu-Picchu, pe care poetul îşi proiectează angoasele legate de prea puţina existenţă şi de prea multa necunoaştere a eului pe fondul infinitului şi al iminenţei morţii. Volumul postum *Diario de poeta* (1966-1973), care cuprinde 120 de sonete, a fost alcătuit de prietenii şi admiratorii săi de pe notele dezordonate lăsate de poet.

Legenda vie pe care a incarnat-o, cea de poet blestemat, autodestructiv, a ecranat, din păcate, poezia lui în afara Perului. Figura lui Martín Adán, mai mult decît poezia sa, pe care o cunoştea prea puţin, l-a atras şi pe Allen Ginsberg, care l-a vizitat la Lima într-o călătorie care avea ca scop procurarea de ayahuasca, o băutură stupefiantă cu virtuţi curative. Adán e însă un poet de referinţă, care, aşa cum a observat cu fineţe Carlos Mariátegui, posedă un spirit raţionalist şi clasic pe care însă îl desfide prin exerciţiul „absurdităţii pure" (*el disparate puro*): dezordinea din absurdul distrugător duce la o nouă ordine. Umorul şi non-sensul nu sînt lipsite de

o logică *sui generis,* cum o dovedesc aceste versuri din „poemele underwood", incluse în *Casa de cartón*:

Dură şi splendidă e proza străzilor din oraş lipsite de nelinişti estetice.
Pe ele le străbaţi ca să mergi cu poliţia la fericire.
Poezia ochelari ai ferestrelor e un secret al cusătoreselor.
Nu există bucurie mai mare decît să fii un domn bine îmbrăcat.
Inima ta e un claxon interzis de regulile de circulaţie.
Casele îşi rumegă pacea bovină.
Dacă ai lăsa să se afle că eşti poet, ai fi dus la poliţie.
Spală-ţi ochii de entuziasm.
Maşinile îţi ating şoldurile, întorcîndu-şi capetele după tine. Să crezi tu că sînt femei vicioase.
Aşa vei avea aventura ta şi zîmbetul de după cină.
Bărbaţii peste care dai au carnea bătătorită de la birou.
Iubirea este la toate colţurile, dar nicăieri nu-i altfel.
Trec muncitorii cu ochii plini de obidă din cauza serii, a oraşului şi a oamenilor.
De ce ar trebui să te execute poliţia secretă a ruşilor, Checa? Doar nu ai pus stăpînire pe nimic altceva decît pe inima ta.
Oraşul linge noaptea ca o pisică înfometată.
Iar tu eşti un bărbat fericit, poate unicul bărbat fericit.
Porţi cămaşă şi nu ai mari gînduri de niciun fel.
Acum mă apucă furia împotriva acuzatorilor şi a celor care aduc consolare.
Spengler este un biet astmatic, iar Pirandello e un bătrîn idiot, aproape propriul lui personaj.
Dar nu trebuie să mă enervez din nimicuri.
O grămadă de lucruri au făcut bărbaţii mai rele decît culturile lor: romanele lui Victor Hugo, democraţia, şcoala primară, etc etc etc.
Însă oamenii se încăpăţînează să se iubească unii pe alţii.
Şi, cum nu reuşesc, ajung să se urască.
Pentru că nu vor să creadă ca totul este iremediabil.
Cetatea greacă îmi vine să cred ca a fost un bordel unde trebuia să mergi cu un revolver.
Iar grecii, în ciuda culturii lor, au fost fericiţi.
Nu am păcătuit mult, dar ştiu cum stau treburile astea.
Bertoldo ar spune mai bine lucrurile astea, dar Bertoldo nu le-ar spune niciodată. Şi el nu se bagă acolo în chestii prea complicate – şi este bătrîn, vrea pace şi chiar îi votează pe moderaţi.

Lumea nu-i chiar nebună, însa da, e prea decentă. Nu ai cum să o faci să vorbească atunci cînd e beată. Iar cînd nu este, afurisește beția sau își iubește aproapele.
Însă eu sincer nu știu ce este lumea și nici ce sînt oamenii.
Știu doar că trebuie să fiu corect și mîndru și să-mi iubesc aproapele.
Și iubesc miile de oameni din mine, ce se nasc și mor în fiecare secundă și nu trăiesc deloc.
Iată-mi semenii.
Justiția este una dintre statuile urîte din pieţele oraşelor.
Nici una dintre ele nu-mi place nici prea mult și nici prea puțin – nu sînt zeițe și nici femei.
Eu iubesc justiția femeilor fără tunică și fără divinitate.
La capitolul sinceritate, nu sînt chiar dintre cei mai răi.
Îmi mănînc și eu pîinea singur, fără să-i dau motiv de invidie aproapelui meu.
M-am născut la oraș, și nici nu vreau să aud de sat.
Am fost ferit de păcatul de a-mi dori să fie al meu.
În schimb îmi doresc cerul.
Aproape că sînt un om virtuos, aș zice că aproape un mistic.
Îmi plac culorile cerului pentru că sigur nu sînt culori germane.
Îmi place să cutreier străzile cam cîine, ușor mașină, aproape deloc om.
Nu sînt foarte convins de umanitatea mea; nu vreau să fiu ca alții. Nu vreau să fiu fericit cu acordul poliției.
Acum pe străzi a ieșit un pic soarele.
Nu știu cine l-a luat, ce om rău, lăsînd urme pe pămînt ca un animal decapitat.
Trece un cățeluș schiop – uite și singurul act de milă, singura grijă, singura formă de iubire de care sînt capabil.
Cîinii nu-l au pe Lenin, și asta le garantează un trai uman dar adevărat.
Să umbli pe străzi ca personajele lui Pío Baroja – (toți un pic cîini) –.
Să mesteci oase ca poeții lui Murger, dar plin de seninătate.
Însă oamenii au o viață de-apoi.
Pentru asta își dedică viața iubindu-și aproapele.
Banii îi fac pentru a-și omorî timpul inutil, timpul fără rost...
Diogene este un mit – umanizarea cîinelui.
Dorința pe care o au toți marii oameni de a fi cu totul și cu totul cîini.
Oamenii mărunți vor să fie cu mari oameni, milionari, și uneori zei.
Dar lucrurile astea trebuie spuse în șoaptă – mi-e frică să mă aud pe mine însumi.

Eu nu sînt un mare om – eu sînt sînt un om oarecare bărbat care încearcă marile fericiri.
Însă fericirea nu e de ajuns ca să fii fericit.
Lumea este prea urîtă, şi nu-i chip de a o face frumoasă.
Pot doar să mi-o imaginez ca un oraş cu bordeluri şi fabrici sub unduirea unor de steaguri roşii.
Eu îmi simt mîinile delicate.
Cine sînt şi ce vreau? Sînt un om şi nu vreau nimic.
Sau, poate, un om ca taurii sau ca alţii.
Tu n-ai urechile prea mari.
Eu vreau să fiu fericit la modul micuţ. Cu dulceaţă, su speranţă, cu insatisfacţii, cu limitări, cu timp, cu perfecţiune.
Acum mă pot îmbarca într-un transatlantic. Şi să pescuiesc acolo aventuri aşa cum se prind peştii.
Dar unde aş pleca?
Lumea nu îmi ajunge.
Este prea mare, şi n-am putut s-o mărunţesc în mici satisfacţii cum aş vrea.
Moartea este doar un gînd, nimic mai mult, nimic mai mult...
Iar eu vreau să fie un lung desfăt cu sfîrşitul lui, cu virtutea lui.
Portul, plin de ceaţă, este mult prea romantic.
Citera e o staţiune balneară din Statele Unite.
Americanii din nord au carnea prea proaspătă, cam rece, aproape moartă.
Panorama se schimbă ca un film văzut de la toate colţurile.
Sărutul final sună deja în umbra sălii plină de lumînări şi ţigări. Însă asta nu e scena finală. Din cauza asta sună sărutul.
Nimic nu-mi ajunge, nici măcar moartea; vreau măsură, perfecţiune, satisfacţie, desfătare.
Cum de-am ajuns în acest cinematograf pierdut şi îmbîcsit?
Seara deja s-o fi încheiat în oraş. Şi eu încă mă simt ca şi cum ar fi seara.
Acum îmi amintesc perfect anii nevinovaţi. Şi toate gîndurile mizere mi se şterg din inimă. Mă simt un om care nu a păcătuit niciodată.
Sînt fără trecut, cu un viitor excesiv.
Mă duc acasă...

(trad. **Mădălina Motoşan**)

Javier HERAUD

Generaţia căreia îi aparţine **Javier Heraud** este diferită faţă de cea anterioară, marcată de avangardă, dar împărtăşeşte cu ea un element esenţial: credinţa în

mitul reînnoirii totale. Pentru avangardă, reînnoirea presupunea o tabula rasa şi o reîntoarcere la zero pentru a se putea construi lumea; în actuala etapă o asemenea credinţă se incarnează într-un mit cît se poate de puternic: e vorba de mitul revoluţiei şi al capacităţii de a transforma însăşi natura omului prin lupta împotriva nedreptăţii. Întruparea acestei credinţe – care ulterior s-a dovedit a fi o iluzie – este Javier Heraud, poet şi luptător în *guerrilla*, născut în 1942. A fost un tînăr precoce: la şaisprezece ani intra primul la facultatea de litere a Universităţii din Lima, în acelaşi an primea un post de profesor de engleză şi spaniolă la un liceu (probabil e cel mai tînăr profesor din Perú); la optsprezece ani publica primul volum de poezii, *Rîul*, răsplătit cu un premiu pe care l-a împărţit cu César Calvo; peste doar cîteva luni mai publica şi volumul *Călătoria*. În 1961 a intrat în rîndul Mişcării Social Progresiste şi participă la mitinguri (de pildă cel îndreptat împotriva vizitei lui Nixon în Peru) şi militează ferm pentru cauza social-democraţiei. În acelaşi an a călătorit în URSS, ceea ce va reprezenta un moment de cotitură în viaţa sa, orientarea sa de stînga îndreptîndu-se hotărît spre varianta tare, comunistă. A călătorit tot atunci în China, la Paris şi la Madrid, iar la întoarcerea în ţară a reuşit să obţină o bursă în Cuba pentru a studia cinematografia. În 1963 se reîntoarce în Perú pentru a lupta împotriva militarilor care de cîteva luni conduceau ţara în urma unei lovituri de stat. Ca membru al Armata Eliberării Naţionale, o mişcare de guerrilla de inspiraţie cubaneză şi care de altfel a avut o viaţă scurtă, a participat într-o acţiune care l-a costat viaţa. Traiectoria lui aminteşte oarecum de Nicolae Labiş, dispărut prematur. Heraud a murit la 21 de ani, lăsînd în urmă o legendă şi o poezie care promitea mult.

Rîul

1.
Sînt un rîu,
ce coboară printre
pietrele largi,
ce coboară printre
rocile dure,
prin poteca
desenată de vînt
În jurul meu sînt copaci,
umbriţi de ploaie.
sînt un rîu,
cobor de fiecare dată
mai furios, mai violent ,
cobor de fiecare dată cînd
un pod mă reflectă în arcul sau.

2.
Sînt un rîu,
un rîu,
un rîu,
cristalin dimineaţa.
uneori sînt darnic
şi bun. Alunec suav
prin văile fertile,
adap de mii de ori
vitele, oamenii blînzi.
Copiii se apropie de mine
ziua,
iar
noaptea îndrăgostiţi tremurînd,
îşi sprijină ochii pe ai mei,
îşi scufundă braţele
în limpezimea întunecoasă
a apelor mele fantasmale.

3.
Eu sînt rîul,
uneori curajos
şi puternic,
dar uneori nu ţin seamă
nici de viaţă, nici de moarte.
Cobor printre cascadele învolburate,
cobor cu furie şi cu
ranchiună,
lovesc pietrele tot mai mult,
le fac una cîte una,
bucăţi la nesfîrşit.
Animalele fug,
fug fugind,
cînd mă revărs
pe cîmpii,
cînd presar cu pietre mici
povîrnişurile,
cînd inund,
casele şi păşunile,

cînd inund
porţile şi inimile lor,
trupurile şi inimile lor.

4.
Şi atunci mă grăbesc cel mai mult,
cînd pot ajunge la inimi,
cînd pot cuprinde sîngele ,
cînd îi pot privi din interior.
Iar furia mea se întoarce
lin,
şi mă întorc
arbore,
şi mă opresc
ca un arbore,
şi stau în linişte
ca o piatră,
şi tac întocmai ca un
trandafir fără spini.

5.
Eu sînt un rîu.
Sînt rîul
etern
al fericirii. Deja simt
brizele apropiate,
deja simt în obraji
vîntul,
iar călătoria mea printre
munţi, rîuri,
lacuri şi lunci
devine interminabilă.

6.
Eu sunt rîul care călătoreşte pe ţărmuri,
arbore sau piatră seacă
Sînt rîul care călătoreşte pe maluri,
poartă sau inimă deschisă
Sînt rîul care călătoreşte printre păşuni,

Floare sau trandafir tăiat.
Sînt rîul care călătoreşte pe străzi,
Pămînt sau cer ud.
Sînt rîul care călătoreşte prin munţi,
Stâncă sau sare arsă.
Sînt rîul care călătoreşte printre case,
Masă sau scaun atârnat.
Sînt rîul care călătoreşte în oameni,
Arbore fruct
Trandafir piatră
Masă inimă
Inimă şi poartă
Înapoiate

7.
Eu sînt rîul care cîntă
La amiază şi pentru
Oameni,
Care cînta la mormintele lor,
Care-şi întoarce chipul
Spre albiile sacre.

8.
Eu sînt rîul întunecat.
Cobor prin strîmtorile
Frînte,
Prin necunoscutele sate
Uitate,
Prin oraşe hiperaglomerate de public
uitîndu-se la vitrine.
Eu sînt rîul
deja merg prin păşuni,
sînt arbori în jurul meu
înveliţi de porumbei,
arborii cântă
cu rîul
arborii cîntă
cu inima mea de pasăre,
rîurile cînta cu braţele mele.

9.
Va veni ora în care
va trebui să mă vărs în
oceane,
să-mi amestec apele limpezi
cu apele lor tulburate,
va trebui să-mi
încetez cînturile
luminoase,
va trebui să-mi potolesc
ţipetele furioase în
zorii fiecărei zile,
să-mi limpezesc ochii cu marea.
Va veni acea zi,
iar în mările imense
nu îmi voi mai vedea cîmpiile fertile,
nu îmi voi mai vedea copacii verzi,
al meu vînt apropiat,
al meu cer senin,
al meu lac întunecos,
al meu soare,
ai mei nori,
nu voi mai vedea nimic,
nimic,
doar cerul albastru,
imens,
şi
totul se va dizolva într-o
cîmpie de apă,
unde un cînt sau un poem
vor fi doar rîuri mici ce coboară,
rîuri repezi ce coboară pentru a se uni
în noile mele ape luminoase,
în noile mele
ape
stinse.

(trad. **Pop Katalin Timea**)

César CALVO SORIANO

Spre deosebire de Heraud, **César Calvo Soriano**, născut în 1940, a avut norocul de a se putea maturiza ca poet, chiar dacă şi el a trăit destul de puţin, murind în 2000. Şi poezia sa îşi trage seva din credinţa – nicicînd renegată – în mitul comunismului triumfător; de altfel, a fost prieten cu Heraud, cu care nu doar a împărţit premiul de poezie tînără din 1960, ci a şi scris *Eseu pe două voci* publicat în 1967. Este un scriitor activ, care publică mult, primeşte premii numeroase şi călătoreşte mult (trăieşte pe rînd în Iquitos, Cuzco, Londra, Paris, Roma şi Barcelona). Este un aventurier, un spirit deschis, prietenos, hipervital, militant pentru drepturile indigenilor, iubitor de femei şi fanatic al naturii. De altfel, în ultimele decade a devinit un ecologist militant, luptînd pentru apărarea pădurii amazoniene. Introduce accentele colocviale specifice generaţiei 60, deşi poezia sa rămîne fidelă liricii tradiţionale, văzute ca o cutie de rezonanţă a sentimentului. După volumul de debut *Poeme sub pămînt* (1960) urmează *Absenţe şi întîrzieri (*1963) iar mai tîrziu plachetele care vor alcătui volumul *Piedestal pentru nimeni* (1975). Ca mulţi poeţi, la maturitate se apucă de proză (scrie romanul *Cele trei jumătăţi ale lui Ino Moxo şi alţi vrăjitori din Amazon*). Ca o curiozitate trebuie spus că este şi autorul unui volum intitulat *Variaciones rumanas*, apărut postum în 2005, unde Calvo a selectat 18 poeţi români, de la Eminescu la Nina Cassian şi Nichita Stănescu, ale căror poeme sînt mai mult decît traduse, „interpretate" ca nişte partituri de un poet dotat cu un incomparabil simţ muzical, fapt care îi înlesneşte dialogul poetic cu alte limbi.

Acea frumoasă rudă a păsărilor

Acea frumoasă rudă a păsărilor
ce-şi ascundea umbra de ploaie
în vreme ce tu îi îndreptai
zborul iscat de mînă înspre carnetele înflăcărate.
Copilul care se urca
pe roşia stamină-a verii
ca să îţi spună cîte-n stele de rîuri de miresme,
de păr bălai şi ţări de chiparoasă.
Copilul tău iubit – de l-ai vedea! –
e sufletul unui biet orb care îşi duce chinul între cactuşi.
E astăzi altul, cel ce-n veci nu rîde, lovitul de paloare,
Încrîncenatul grădinar al toamnelor în glie îngropate.

Şi-acum ştiind acestea l-ai iubit atîta?
L-ai împrietenit cu marea
şi cu soarele,
cu vîntul, pentru ca azi să gîfîie înecîndu-se

în puţul naufragiilor?
Pentru această biată stare neguroasă
ai fost apărătorul luminii sale de îndrăgostit?

Oh, poezie, nu vreau calea asta
care mă face să păşesc pe sînge-n iarbă
cînd luna spune că e rouă
iar sufletu-mi se jură că e groază.

Poezie, nu vreau destinul ăsta.
Ia-ţi tu sandalele!
Dă-mi mîinile-napoi!

Sfîrşitul poveştii îl vor spune stelele
şi frunzele care vor fi să îmi acopere lin somnul,
somnul îngropat.

(trad. **Ilinca Ilian**)

Antonio CISNEROS

(1942-2012)

face şi el parte din Generaţia 60, dar în cazul lui frazarea colocvială, ironia şi „poanta" sînt consubstanţiale poemelor. A scris mult şi a cîştigat numeroase premii (în 1965 a primit premiul naţional de poezie, iar în 1968 a fost distins cu prestigiosul *Premio de la Casa de las Américas*, care avea o extindere continentală). A predat la universităţi din Perú, din SUA şi Europa. Biografia sa este oarecum săracă în evenimente. Pretindea că nu îl interesează faima, ba chiar nici poezia, nici cultura, nici boema. „Printre priorităţile mele nu se numără ce operă trebuie să scriu sau să las. Nu-mi pasă nici cît negru sub unghie. Mult mai mult mă interesează cei cinci nepoţi", spunea el. Stilul aparent accesibil, cu exclamaţii şi răbufniri sentimentale fruste, caracterul direct amintesc pe alocuri de poezia lui Marin Sorescu.

Păianjenul atîrnă mult prea departe de pămînt

Păianjenul atîrnă mult prea departe de pămînt,
şi are la fel ca mine opt picioare păroase şi rapide
şi-i arţăgos şi poate fi obraznic
şi e femelă-sau e mascul, la păianjeni e greu e dificil
să-ţi dai seama, şi are vreo doi-trei prieteni.
De cîţiva ani

se înfruptă cu tot ce-i cade în propria-i pînză,
şi are o poftă aproape ca a mea, deşi eu curăţ
animalele înainte de a le mânca şi sînt dezordonat,
Păianjenul atîrnă mult prea departe de pămînt
şi va muri in casa lui rotundă, de salivă.
şi eu atîrn mult prea departe de pămînt
dar asta mă pune pe gînduri: aş vrea să mă plimb fericit
câţiva kilometri pe întinsele păşuni,
înainte să fiu dus la groapă
iar asta ar fi iscusinţa mea.

(trad. **Mirabela Nedelcu**)

Recviem
La imensele întrebări celeste
nu am alt răspuns
decât comentarii simple şi nesărate
despre fetele
care stau aproape de casa mea
între farul si digul Cisneros.
Şi să nu vedeţi
în pălăvrăgeala prostească această modestie
a grecilor antici.
Se întâmplă doar
că imensele întrebări celeste
scot la suprafaţă
dezamăgirea şi plictiseala mea.
Până la urmă
îmi tot dau târcoale
ca un ţânţar la căderea serii.
Fac să treacă timpul,
până ce vine ceasul
când mi se face prohodul,
care nu va fi un mare lucru
bineînţeles.
În aceste timpuri rele îmi ajunge
un catâr bătrân
şi o amforă de lemn
strălucitoare şi neagră
ca spatele umed al unui delfin.

Ah întrebările celeste!
Imensele.

(trad. **Iulia Răileanu**)

Salinele

Eu n-am văzut niciodată zăpadă şi totuşi am trăit cu ea de-a lungul întregii mele juneţi
La Saline, unde marea nu se termină niciodată şi valurile erau dune de sare,
La Saline, unde marea nu udă, ci pictează.
Zăpada tinereţii mele promiţătoare ca un pom de mango.
Pentru fiecare familie de creştini douăzeci de măsuri de sare. Şi chiar mai mult.
Sare de ne-o schimbau cărăuşii pe apă de ploaie. Şi chiar mai mult.
Nici solide, nici lichide albicioasele ţărmuri ale acestei mari.
Scânteiau mai tare ca aripile de argint ale calcanului sub soarele de februarie.
(Şi ardeau pupilele)
Câteodată mareele – ora soarelui, ora lunii – se înălţau ca spinările unui cal.
Dar mereu se întorceau.
Până ce într-o vară rea şi o iarnă, apele s-au aşezat pentru multă vreme şi nici rugăciuni, nici plânsete n-au reuşit să le despartă de câmpurile de sare.
Iar marea şi-a ridicat acoperişul.

Acuma că mi-am îngropat tatăl şi fratele mai mare, iar copiii mei sînt pe cale să mă îngroape,
S-au întors sub soare Salinele înalte şi orbitoare.
Nişte macarale şi turnuri separă acidul de clor.
(Şi nimic nu mai e cum trebuie).
Eu ies puţin, dar Luis – fiul lui Julian îmi spune că nu te lasă cîinii să te apropii.
Pare o prostie mincinoasă.
Rău au mai brodit-o fiii fiilor sării.
Mama mă-sii
Ce de cîini ar trebui să păzească albicioasele ţărmuri unde nici mare, nici pământul nu se termină
Ce de câini, Doamne, ce întunecime.

(trad. **Pop Katalin Timea**)

José WATANABE

Un poet extrem de interesant dintr-o generaţie de altfel extrem de strălucitoare, generaţia 70, este **José Watanabe**, născut în 1942, fiul unei peruance şi al unui japonez emigrant, extrem de săraci. Copilăria poetului s-a petrecut la ţară, unde părinţii săi munceau din greu. Un noroc cu totul neaşteptat le-a schimbat tuturor soarta: au cîştigat la loterie, ceea ce le-a permis să se mute la Lima, unde viitorul poet îşi va face studiile liceala şi va urma doi ani la facultatea de arhitectură, pe care o va abandona ca să se dedice scrisului. Scria poezie, dar şi adaptări pentru televiziune, film şi teatru. Cea mai cunoscută adaptare e cea a *Antigonei* de Sofocle pentru grupul de teatru Yuyachkani, un grup reprezentativ pentru mişcarea de înnoire artistică din anii şaptezeci, care creaţia colectivă şi prelua idei avangardiste şi inspirate din Artaud, Brecht, Grotowski. În 1970 Watanabe a primit acelaşi premiu ca Heraud şi Calvo, care l-a propulsat în lumea literară. Recunoaşterea plenară vine mult mai tîrziu, prin volumul *El huso de la palabra*, scris în urma unei experienţe traumatice, o boală groaznică din care îşi va reveni. Moare totuşi tînăr, în 2007, la 62 de ani, lăsînd o operă de „poet-înţelept", care foloseşte, într-o combinaţie cumva paradoxală, pe de o parte, lecţia haiku-ului şi arta sobrietăţii nipone, primite ca educaţie de la tatăl său, pe de altă parte, limbajul colorat al oamenilor simpli din Perú. Influenţa niponă grefată pe experienţa peruviană este marca unei creaţii caracterizate prin minimalism şi sublimarea unor sentimente tumultuoase, însă ţinute sub control strict. Poemele sale au adesea aerul unor parabole clasice, deşi limbajul, în general sobru, nu e lipsit de accente colocviale.

Limba de mare

Sînt
gri pe gri. viaţa mea
depinde de cât de bine la nesfîrşit copiez
culoarea nisipului,
dar acest truc iscusit
care îmi dă de mâncare şi îmi înşală duşmanii
m-a deformat. Am pierdut simetria
preafrumoaselor animale, ochii mei
nasul
s-au dus pe aceeaşi parte a feţei. Sînt
un mic monstru invizibil
veşnic întins pe albia adâncă a mării.
Micuţii peşti anşoa care trec pe lîngă mine
cred că-i va devora
o rafală de nisip
şi marii prădători se alătură fără a-şi

da seama de propria-mi frică. Teama curge mereu prin corpul meu
ca un alt sînge. Corpul meu nu-i mare. Sînt
un pumn de organe îngropate în nisip
şi marginile nedeterminate ale cărnii mele
nu se află prea departe.
Uneori visez că mă lăţesc
Şi mă întind asemenea unei pajişti, calm şi fără frică, şi mai mare
ca înşişi marii marilor. Şi sînt atunci
întregul nisip, întreaga întindere a marelui necunoscut oceanic.

(trad. **Mirabela Nedelcu**)

Eduardo CHIRINOS

Eduardo Chirinos este un reprezentant de marcă al generaţiei 80, generaţie care îmbină atracţia şaizeciştilor pentru tonul colocvial şi căutările deopotrivă ludice şi profunde ale avangardei. Născut în 1960 a studiat în Lima iar apoi şi-a făcut doctoratul în SUA, cu o teză despre tăcere în poezia latino-americană. Teza de altfel a devenit o carte de critică importantă, *La morada del silencio*, 1998, publicată în Mexic la prestigioasa editură Fondo de Cultura Económica. Ne aflăm într-o altă perioadă culturală, în care poeţii de multe ori îmbină creaţia cu activitatea universitară: Chirinos a predat la diferite universităţi din SUA: Universidad de Binghamton (1999), la Universidad de Pensilvania (1999-2000) şi la Universidad de Montana (2000-2016). Poezia lui Chirinos este minimalistă, iar vasta cultură îi permite adoptarea unei poziţii caracterizate prin ironie detaşată, deşi postura sa existenţială nu exclude implicarea socială profundă.. A murit anul trecut, la doar 55 de ani.

Înainte de a adormi

E tîrziu, dar aş vrea să spun ceva.
Acea muzică tîrzie, aceste ecouri ce se sparg în pietre şi creează linişti. Nu, de fapt nu e asta: între ecou şi ecou e o muzică, şi în ea un lătrat, o durere, o lovitură seacă.

Cuvîntul,
pe care uneori îl ştergem
se întoarce de unde a venit.
La fel ca muzica,
ascultată tîrziu, la fel ca liniştea

Dar nici asta nu e. Să scrii:
să taci: să închizi ochii. Ecouri
Ce se lovesc de pietre, şi din nou lătratul, durerea,
Lovitura seacă.
Nu ştiu cum să explic.
Dar e târziu,
Şi de fapt nu vreau să zic nimic.

(trad. **Pop Katalin Timea**)

Prezentări de **Ilinca Ilian**

DIN POEZIA COLUMBIANĂ CONTEMPORANĂ

Julio BUSTOS

Nimănui

Hai
să lăsăm
să cadă frunzele,
timpuri ale morţii.
E toamnă.
Iar de pe crengile ei
frunzoase
se desprinde
foliajul sufletului său.

Îl culegem.
Facem din el drumul
nostru.
Adunăm şiruri de
natură inertă şi
fertilizăm cu ele
fiecare lăstar al zilelor noastre.

Însămânţăm, aşa,
cu durerea încă proaspătă
a amintirilor sale, în fragila şi
înşelătoarea memorie,
sămânţa efemeră
a tristeţii care ne
înalţă
deshumându-ne
strălucirea efemeră
a temniţelor
meschinăriei noastre.

Aşa, grădina mea,
fruct al morţii
şi nimic mai mult.

Crepuscul

Ce fragilă
devine viaţa
când aripile tale
se desfăşoară
în eter.

Când îţi întinzi
penajul celest
şi te îndrepţi
către levant
mă scufund
în tartarul adânc
infern solitar
unde Sisif cară stânca
din prăpastie în sus.

Până pe culmile lui Hades
care se pierd
care se confundă
cu noaptea luminată
de făclia
palidă – în reflecţia ei
te voi căuta.

Tortură inutilă
căutare vană
a unui oracol pe care îl păstrezi
în penajul neted
al penelor tale
ca un secret nedat,
nerevelat de zeiţe
în seva
crepusculară a fiinţei.

Acum
când în visele mele au revenit

pletele tale aurii,
pielea obrazului albă
şi înfăţişarea ta sibilină
ştiu
că pentru desemnarea cărărilor
imaculate ale eterului
eşti fanion astral
al unei constelaţii ce se naşte.

Fără îndoială,
crepusculul aşteaptă încă
în toamnele de fiecare zi.

Petra

Acum,
pe drumul de piatră
pe unde se merge
era cărarea timpului
construită
numai de uitare.
Silueta
unei imagini,
ocultă,
se reflectă în apele
stătute
ale rugăciunii.

De multe zile
timpul
a minat
filonul glorios
producând
o grotă pustie
pe unde circulă
şi geme
în veghea sa
solitară

şi dezordonată
vântul.

Acum
nici pe drumul de piatră
– insist –
nu se va putea restaura
noblețea
pură
a zilelor infidele
imaginea reală
ce se înalță
în mausoleele
mânăstirilor vechi
ascunse toate
de vreascurile războaielor
şi de catranul
chipurilor anonime
care au jefuit
cele mai pure unghere ale sale.

Locuri sfinte
acelea
consacrate rugăciunilor febrile
şi oraţiilor
pentru soarta
înaltelor proiecte.

Traduceri din spaniolă de **Ana Vrăjitoru**

POEZIE FRANCOFONĂ CONTEMPORANĂ

Salah STÉTIÉ

Salah Stétié, născut în 1929 la Beirut, este unul dintre importanţii poeţi şi eseişti francezi contemporani a cărui operă, scrisă în franceză, este tradusă în aproape toate limbile Europei, dar şi în arabă. Fost ambasador al Libanului la UNESCO, în Olanda şi în Maroc, apoi Secretar general al Ministerului libanez al Afacerilor Externe, Salah Stétié este autorul a peste cincizeci de cărţi. Opera sa a fost încoronată cu numeroase premii, dintre care amintim Premiul Max Jacob, Marele Premiu al Francofoniei al Academiei franceze, Marele Premiu european de poezie de la Smederevo şi Marele Premiu internaţional al Bienalelor internaţionale de la Liège.
Volume de poezie: *Vara marelui* nor (*L'été du grand nuage*, Fata Morgana, 2016), *Fiinţa* (*L'être*, Editura Fata Morgana, 2014), *Dintr-o limbă* (*D'une langue*, Editura Fata Morgana, 2013), *Într-un loc de arsură* (*En un lieu de brûlure*, Editura Robert Laffont, Paris, 2009, în care sunt cuprinse toate volumele sale de poezie apărute de-a lungul timpului la Editura Gallimard); *Fluiditatea morţii* (*Fluidité de la mort*, Editura Fata Morgana, 2007).
Nuvela: *Pisica culoare* (*Le chat couleur*, Editura Fata Morgana, 2014).
Memorii: *Extravaganta* (*L'Extravagance*, Editura Robert Laffont, 2014).
Eseu şi traducere de poezie mistică sufită: *Râbi'a de foc şi de lacrimi* (*Râbi'a de feu et de larmes*, Editura Fata Morgana, 2010); *Vinul mistic* (*Le Vin mystique*, precedat de traducerea cărţii *Al Khamriya* de Omar Ibn al-Farîdh, cu reproduceri de caligrafii de Ghani Alani, Editura Fata Morgana, 1998).

Răguşire
Pe creasta valului e franjul
Soarelui şi echilibrele sării

Mii de săbii în cuibul ars de viu
Au dispărut din cer păsările

Uccelli! În jurul tău strălucirea
Lacului fără cheie cu încăperile-i de verdeaţă

Apoi dintr-odată ca un strop de sânge în ziuă
Stâncile, strigătele înăsprite, răguşirea

Lacul
Nimeni asemenea apei…
Viaţa-mi cu atâta cer în arbori

Atâtea săbii atâtea
Lacrimi pe fluviu

Copilul a toate acestea
E cel mai pur cu gazele lui prelungi
Ca sângele în reţeaua corpului
Ce străluceşte şi moare

Copilul a toate acestea
Urmează calea apei sub frunziş
Oferit fluturilor albeţei
Porumbiţă cădere a albului
Dintr-odată în aerul intact
Şi aceste cute asemănătoare unui păianjen al chipului
Alergând pe lacuri închipuite

Căldăruşa Unicului
Şi braţele slăbite de greutatea râurilor
Înalt munte înalt
Pur şi mai pur decât dac-ar fi fost gol
Doar cu, rănita, floare de căldăruşă a Unicului
Munte al Unicului
Înalt munte înalt
Netezit prin grija Unicului

Lumină în două împărţită din lumina ta inserată
Inserată şi tremurătoare
Este o grădină unde e vegheată cu câţiva corbi
Limba cedând, pierzându-şi conjuncţiile, limba
dezonorându-şi ruinele
Dimineaţă promisă, oarbă şi blândă dimineaţă promisă
În care mergem, mai mulţi,
Să culegem floarea înflorită a mormintelor

Perfecţiunea inimii
Fluturele perfecţiunii inimii
În vâlvătăi să ardă! şi-n vâlvătăi cu zăpada şi duratele ei!
Înalt munte înalt
În jurul tău cine suferă în uitare

Roua toată e în inimă roua toată
e pentru inimă
Munte înalt, devastat de uitare

Împletituri
Graţia căderii unei vrăbii în lume
Ţi-o dau, femeie a peisajelor,
Mai mare cu pasiune în zgomotul munţilor
Numai arsură pe sânii tăi numai ger pe dinţi
Atâta dorinţă în grămăjoara picioarelor tale

Norul ţi-a aflat numele de compasiune
În cioburi de grâu şi acte de nisip
Fastuoasă ţi-e viaţa peste măsură
Noaptea ferigii tale serveşte până la cer

Păşunile pierdute din viaţa ta se evaporă
În jurul tău, femeie a peisajelor,
Îndrăgostită şi rodnică,
Închisă în împletiturile lacurilor

Cu porumbeii, copiii viilor
În jurul tău, femeie,
Iubită-n fornăitul cailor

Dumnezeu-şobolan
Nu mai este lumină în lumină
În ziua şobolanului cu dinţii încleştaţi în porumb
În pământul şi în pajiştile scurtate
Până la capătul ochilor iubirii noastre
O preaiubită în ţara aceasta a ne-iubirii
Din nimic înflorită

Poeme din volumul *Fluiditatea morţii*
Traducere din limba franceză: **Denisa Crăciun**

POEZIE RUSĂ

Evgheni EVTUŞENKO

RECUNOŞTINŢĂ

Trăgînd perdeaua încet
peste-al copilului pătuţ,
mi-a zis şoptit: „Eu cred c-a adormit".
Stinse şi becul cel de sus...
Alunecînd foşnit şi lin,
capotul ei pe scaun a căzut...
Noi despre dragoste
nu am vorbit deloc,
am fost...cuminţi,
ea îmi şoptea ceva-n ureche, gîngav,
o literă de „r" pierzînd-o printre dinţi -
`n şiragul lung de albi mărgele...

„Dar ştii, eu am scuipat demult
pe viaţa mea,
zău, mă uimeşti!
Bărbat în fustă, cal de povar-am fost.
Şi uite, dintr-odat`, să rîzi –
sînt iar... femeie!"

Să-i fiu recunoscător
a mea-ar fi datoria,
cel ce-apărare-am căutat în corp... neapărat.
În noianul de albituri
ascunsă-i faţa de ruşine eu,
un lup flămînd şi... rătăcit.

Dar ea, ca o vulpiţă strînsă-n colţ..
întruna îmi vorbea,
îmi mulţumea,
în lacrimi calde toţi obrajii mi-a şoptit,
m-ardea ca focul,
de ruşine, mă-ngheţa...
O, Doamne!

Ar trebui cu rimă s-o-nconjor,
şi să mă pierd, încremenit,
în părul ei de catifea,
dar nu, femeia! mie-mi... mulţumeşte!
pentru că eu, bărbat!
sînt... cu ea!

Cum s-a ajuns
să se întîmple asta pe pămînt?
Pe semne viaţa şi-a pierdut
din sensul ei primar –
al cui păcatul?
femeia-am confundat-o,
am umilit-o...
pîn` la... egalitatea cu bărbatul!

Ce crude vremi a`noastre pregătite,
perfid, viclean, cred,
de mai multe veacuri,
bărbaţii deveniţi - muieri,
femeile –
aproape ca bărbaţii!

O, Doamne,`n curbura umărului ei neted,
se-nfipse degetele mele mari...
înfometat şi gol...
Iar ochii ei frumoşi şi umezi,
plini… de plăcere,
priveau sclipind la mine,
strigînd şi mulţumindu-mi...
în tăcere.

apoi penumbra i-a-nghiţit încet...
abia se-ntrezăreau în întuneric,
ca nişte lumînări plăpînde în biserici...
Căt de puţin îi trebuie femeii,
Doamne,
s-o socotim...

şi să se simtă–n veci –
Femeie!

Mereu se va găsi o mînă de femeie
Mereu se va găsi o mînă de femeie
uşoară, răcoroasă,
de tine ei fiindu-i milă,
iubindu-te poate niţel,
ca pe un frate,
să te liniştească...

Mereu se va găsi un umăr de femeie,
în care tu, aprins,
să sufli
căzut pe el
cu capul tău destrăbălat şi uşuratic,
încredinţîndu-i somnul tău rebel.

Întotdeauna se vor găsi ochi de femeie,
care durerea toată a ta
s-amortizeze,
iar dacă nu chiar toată - o bucată,
o mare parte,
să vadă şi să simtă suferinţa ta.

Există pentru tine însă
o mînă de femeie - deosebită,
mult mai dulce...
Cînd ea de chinuita frunte-a ta s-atinge,
îţi simţi destinul,
veşnicia te străpunge!

Există pentru tine-un umăr femeiesc,
ce nu se ştie pentru ce ţi-e dat,
nu pentru-o noapte, nu,
pentru vecie!
Şi asta-ai înţeles-o tu demult.

Şi sînt aşa ochi de femeie,
privesc mereu la tine melancolici,
trişti,
pînă-n ultimele de viaţă zile –
sînt ochii dragostei
şi conştiinţei tale.

Dar tu trăieşti fără probleme,
nu ţi-e de-ajuns acea o mînă,
acel umăr şi-acei ochi
îngînduraţi, frumoşi şi trişti,
pe care i-ai trădat
de-atîtea ori!

Şi iată, răzbunările sosesc:
„Trădătorule!" –
din răsputeri ploaia în faţă-ţi spune,
„Trădătorule!" –
crengile-n faţă te plesnesc,
„Trădătorule!" –
ecoul s-aude-n pădure...

Te-agiţi şi te frămînţi..
tu însuşi nu îţi ierţi nimic...
Şi numai acea mînă limpede,
curată,
te va ierta mereu...
deşi e supărată.

Şi numai acel umăr obosit,
te va ierta pe tine iar şi iar,
astăzi şi mîine,
şi altădat`...
Şi numai acei ochi
trişti şi...frumoşi,
îţi vor ierta ei tot,
ce n-ar fi trebuit nicicînd
să poată fi iertat...

Traduceri de **Nina Gonţa**

Alexandru BLOK

Cînd eşti înfrînt şi hăituit

Cînd eşti înfrînt şi hăituit
de oameni, de tristeţe sau de griji,
cînd, sub scînduri grele de sicriu,
tot ce cîndva te încînta, acum e adormit,
cînd prin oraşul pustiit,
bolnav şi disperat,
te-ntorci, într-un tîrziu, acasă,
iar genele ţi-s grele de chiciura groasă -
atunci, opreşte-te pentru-un moment,
ca să asculţi tăcerea nopţii:
Vei prinde, cu auzul, o cu totul altă viaţă,
pe care, ziua, n-o poţi desluşi.
Tu altfel vei privi...
fumul de rug, îndepărtarea uliţelor ninse,
noaptea, ce-n liniște-şi aşteaptă dimineaţa
peste livada albă şi pufoasă.
O carte printre cărţi - e cerul;
Vei regăsi în inima ta goală, pustiită,
din nou, al mamei tale chip spre tine aplecat,
şi, în această minunată clipă -
desenele pe sticla de fanar,
frigul ce sîngele-l îngheaţă,
a ta iubire - sloi de gheaţă -
în inimă-ţi vor izbucni - recunoştinţă - toate.
Pe toate - le vei binecuvînta.
Că viaţa e cu mult mai mult,
decît quantum satis al lui Brand[1],
tu vei afla,
şi că această lume-i minunată,
şi... că ea, dintotdeauna, a fost aşa!

Traducere de **Nina Gonţa**

[1] Brand – eroul poemului dramatic al lui G. Ibsen (1865).

POEZIE SLOVACĂ

Jozef LEIKERT

Jozef Leikert s-a născut în 22 octombrie 1955 în localitatea Zlaté Moravce, Slovacia. A absolvit Facultatea de Filozofie a Universităţii „Comenius" din Bratislava. Redactor şi redactor-şef la mai multe publicaţii („Smena", „Pravda", „Gama magazín"), a lucrat din 1996 în cadrul Institutului de Istorie al Academiei Slovace de Ştiinţe (Historický ústav SAV). Între anii 2000-2004 a fost angajat la Cancelaria Preşedintelui Republicii Slovace – doi ani a îndeplinit funcţia de purtător de cuvânt al preşedintelui R.S., R. Schuster, iar doi ani pe cea de consilier personal. Fiind primul profesor universitar din domeniul culturologiei, a condus Catedra de Culturologie a Facultăţii de Filozofie a Universităţii „Constantin Filozoful" din Nitra. A fost preşedinte al Asociaţiei Organizaţiilor de Scriitori din Slovacia, pe durata a două mandate. În prezent este preşedintele Clubului scriitorilor de literatură non-fiction din Slovacia (Klub spisovateľov literatúry faktu na Slovensku). Din 2012 este decan al Facultăţii de Mass-media din cadrul Institutului Superior Paneuropean. Locuieşte la Bratislava. Volume: *În linişte* (Potichu, 1995), *Clopote cu funia tăiată* (Odstrihnuté zvony, 1997), *Lut cosit* (Pokosená hlina, 1999), *Şoaptele paşilor* (Šepot krokov, 2000), *Faţă nudă* (Nahá tvár, 2001, selecţie), *Finitudine* (Pominuteľnosť, 2005), *Atingerile sufletului* (Dotyky duše, 2006), *Veşnicia rădăcinilor* (Večnosť koreňov, 2007, ediţie bibliofilă), *Desculţ* (Naboso, 2009, selecţie), *Palmă dublă* (Dvojdlaň, 2014), *Devenire în tandreţe* I (Zláskavenie I., 2014), Devenire în tandreţe II (Zláskavenie II., 2014), *Devenire în tandreţe* I şi II (Zláskavenie I. a II., 2014), *Pânza de păianjen a fiinţării* (volum bilingv, Pavučina bytia / The Cobweb of Being, 2015). A publicat numeroase lucrări non-fiction, publicistică cu caracter cultural-politic, ştiinţific, monografii. A primit numeroase premii, atât pentru poezie, cât şi pentru scrierile sale cu caracter non-fiction. Poezia sa a fost tradusă în mai multe limbi de circulaţie.

Pădurea
Arborii, de când lumea,
susţin cerul.
Acea frunte înaltă,
înţeleaptă.

Un altar mai frumos
decât pădurea plină de lumânări
nu există.

Monumente mai înalte
nici că putea să ridice.

Veşnicia rădăcinilor
Mâini retezate
pe ambele părţi ale drumului.
Pe urmă mult,
mult timp nimic.

La capăt
cioburi de linişte şi lumină.

Veşnicia rădăcinilor
care zi de zi
mă strânge de gât.

Tablou
Sufletele extenuate de muncă
nu sunt cămăşi de duminică
ci o ramă mânjită
la un tablou vechi.

Şi o podea murdărită de paşi.

Şi un cer
curat, plâns.

* * *
Cu apă curgătoare
sub limbă
căutăm dimineaţa de mâine.

Toate sunt,
cum nu ar trebui să fie.

Arborii fac riduri
iar oamenii orbesc.

* * *
Moartea sprijinită de cer.

Copacilor le despletește
cosițele
iar celorlalți șireturile
de la pantofi.

Pământul nu dă înapoi,
doar se clatină.

* * *
Nu înțelepciunea,
ci adevărul.

Intră
și nu uita să descui.

Învierea.
Nepovestită până la capăt.

* * *
Vara a explodat
din frânghia pentru rufe.

Pe neașteptate,
dar cu precizie.

Pe masă
cafea neterminată
iar în fereastră
soarele nestins.

* * *
Lumina
la îndemână.

Lumina din noi
şi puţin în faţa noastră.

Lumina
cu ochii străpunşi.

* * *
Noaptea se scurge
ca o ceară fierbinte.

Nu e poiana întinsă,
nici parfumul de scorţişoară pudră
ci tăcere nesimţitoare.

Viaţa
e doar o bâtă roasă.

Un orb aşteptând să traverseze.

Traduceri de **Dagmar Maria ANOCA şi Lucian ALEXIU**

(Alte şapte) IPOSTAZE din LIRICA CEHĂ Recentă (V)
Poezie anglofonă

Jáchym TOPOL, Carole GLASSER LANGILLE, Jane KIRWAN, Petr HRUŠKA, Lee PASSARELLA, Justin QUINN, Bethany SHAFFER[1]

Jáchym Topol (n. 1962, Praga, Cehia) este poet, jurnalist, romancier, autor de lirică rock, şi redactor fondator la *Revolver Revue* (la origine, o revistă culturală samizdat prioritizînd scriitura cehă modernă). S-a născut într-o familie de literaţi: tatăl, Josef Topol, a fost poet, dramaturg şi traducător din Shakespeare; iar mama, Jiřina Topolová, era fiica renumitului scriitor catolic ceh Karel Schulz. Dizidenţa (politică) a tatălui i-a deturnat perspectiva de studii universitare către cea de muncitor-meşteşugar. Pentru scrierile publicate samizdat şi pentru activităţile de colaborare cu Solidaritatea poloneză, a fost întemniţat de cîteva ori. A fost unul dintre semnatarii declaraţiei pentru drepturile omului, Charter 77. În timpul Revoluţiei de Catifea din 1989 (Cehoslovacia), a fost jurnalist la o publicaţie independentă[2], care ulterior s-a transformat într-un săptămînal de investigaţie[3]. Din 2009, face parte din colectivul de redacţie al unui cotidian[4]. A scris în toate genurile, cele mai multe scrieri fiindu-i traduse în mai multe limbi. Romane: *Sister*,1994[5], – pe care Florin Iaru[6] îl evaluează ca fiind „poate, cea mai mare revelaţie a anilor ’90 în literatura cehă. A definit un stil nou, cu propriul limbaj, ambele copiate mai târziu de alţi scriitori. Acţiunea romanului se desfăşoară la Praga în jurul anului 1989, dar şi în peisaje onirice şi halucinante, iar naturalismul brutal se îmbină cu poezia”; *Angel*,1995[7]; *Nightwork*, 2001[8]; *Gargara cu gudron*[9]/

[1] Toate scrierile lirice selectate sînt antologate în *Prague Tales*, eds John a’Beckett, James Coon, Andrew Fincham, Warsaw, 2007. Versiunea în limba română a întregii antologii e inclusă pe **Research Gate** ca proiect 2016, cotat *DOI* (sub semnătura personală).

[2] Informační servis

[3] Respekt

[4] Lidové noviny.

[5] *Sestra* (Atlantis, 1994)/ Premiată în 1995 cu Cena Egona Hostovského/ traducere în engleză de Alex Zucker: *City Sister Silver* (Catbird Press, 2000)/ traducere în poloneză de Leszek Engelking: *Siostra* (Wydawnictwo W.A.B., 2002)/ Tradusă şi în germană şi ungureşte. Tradusă în româneşte în 2015 la Editura Art

[6] *Scurt breviar de literatură cehă*, BookShake, Bucureşti, 4/2015

[7] *Anděl* (Hynek, 1995), German translation Peter Sacher: *Engel Exit* (Volk und Welt, 1997)/ French translation Marianna Canavaggio: *Ange exit* (J'ai lu, 2002)/ Turkish translation Martin Alaçam: *Andel* (Norgunk, 2005)/ Also translated into Hungarian.

[8] *Noční práce* (Hynek, 2001)/ French translation Marianna Canavaggio: *Missions nocturnes* (Laffont, 2002)/ Polish translation Leszek Engelking: *Nocna praca* (Wydawnictwo W.A.B., 2004)/ English translation Marek Tomin: *Nightwork* (Portobello Books, 2014)/ Also translated into Croatian, Dutch, German, Italian, Spanish and Swedish.

[9] Tradusă în romînă şi publicată în 2016, la aceeaşi editură Art

Gargling Tar, 2005[1]; *Through a Chilly Land*, 2009[2]; *The Devil's Workshop,* 2009[3]. Scrieri nuvelistice şi dramatice: *Golden Had,*2005[4]; *Supermarket of Soviet Heroes*,2007 [5]; *A Little Honey*[6]. Scrieri lirice. *I love you Madly*, 1988[7]; *The War will be on Tuesday*,1992[8]. A tradus şi publicat *Thorn Girl*, 1997[9]. (Actualmente el traduce în cehă poezie scrisă de americani nativi). Mai are şi scrieri în alte genuri/specii: novella[10], partituri muzicale[11] şi scenarii de film[12]. E cîştigător al Premiului *Jaroslav Seifert,* 2010, al Premiului *Tom Stoppard*, 1988, al Premiului *Egon Hostovský,* 1995, şi al Premiului *Vilenica*, 2015, conferit de Asociaţia Scriitorilor Sloveni pentru contribuţiile aduse la literatura Europei centrale. Poemul *About 500 Diary Pages/ Cam 500 pagini de jurnal* a fost tradus din cehă în engleză de Alex Zucker, şi e antologat în *Prague Tales*, 2007.

Cam 500 de pagini de jurnal

Statui colorate tîrîndu-se şi încolăcindu-se în parcul de lîngă
gară în verdeaţa verii, unele cu umbrele de soare,
altele ţinînd cărţi sau căţeluşi. Şi americanii
veniseră.

---

[1] *Kloktat dehet* (Torst, 2005)/ French translation Marianna Canavaggio: *Zone cirque* (Editions Noir Sur Blanc, 2009)/ Polish translation Leszek Engelking: *Strefa cyrkowa* (Wydawnictwo W.A.B., 2008)/ English translation David Short: *Gargling with Tar* (Portobello Books, 2010)/ Also translated into Dutch, German, Italian.

[2] *Chladnou zemí* (Torst)/ Received the 2010 Cena Jaroslava Seiferta/ Swedish translation Tora Hedin: *Kallt land* (Ersatz, 2009)/ Italian translation Letizia Kostner: *L'officina del diavolo* (Zandonai, 2012)/ English translation Alex Zucker: *The Devil's Workshop* (Portobello Books, 2013).

[3] Chladnou zemí

[4] *Zlatá hlava* (Torst, 2005)

[5] Supermarket sovětských hrdinů (Torst, 2007)

[6] full text (The Short Story Project)

[7] *Miluju tě k zbláznění* (samizdat, 1988)/ Topol's first collection of poetry received the Tom Stoppard Prize for Unofficial Literature (founded in 1983 by Tom Stoppard and awarded by the Charta 77 Foundation in Stockholm); first non-samizdat edition published by Atlantis in 1990.

[8] *V úterý bude válka* (Edice 13x18, 1992)/ Five poems from this collection were published in Alex Zucker's translation in the *Spring* 1994 issue of *Trafika: an international literary review*.

[9] *Trnová dívka* (Hynek)/ A collection of Native American legends and myths, selected and translated into Czech from English by Topol.

[10] *Výlet k nádražní hale* (Outing to the train station concourse; Edice Slza, 1994, limited edition of 350)/ English translation Alex Zucker: *A Trip to the Train Station* (Petrov, 1995; Albatros Plus, 2011; Czech-English bilingual edition).

[11] Psí vojáci: *Sestra: Jáchym Topol & Psí Vojáci* (1994) Monika Načeva: *Možnosti tu sou* (There are possibilities here; 1994) Monika Načeva: *Nebe je rudý* (The sky is red; 1996) Monika Načeva: *Mimoid* (Weirdo; 1998).

[12] *Anděl Exit* (Angel Exit; 2000), directed by Vladimír Michálek; screenplay by Vladimír Michálek and Jáchym Topol, *Sestra* (Sister; 2008), directed by Vít Pancíř; screenplay by Vít Pancíř based on the novel by Jáchym Topol; music by Psí vojáci.

Mama distribuia porţii de pîine grozav de mult, chiar insecte şi păsări
şi-au primit porţia. Un tip a cerut ajutor şi a luat 200.
Toţi erau toleranţi.
Şi ca întotdeauna ziua a demarat cu inerţia ei, şi
abia dacă era timp pentru ceva.
Bunurile aveau greutatea lor şi unele erau gratuite.
Secte împărtăşeau cum se cuvine chiar duminica.
Spre seară am găsit capul cuiva în tufişuri ca o
minge de fotbal. După aceea cîţiva copii răzleţi m-au hărţuit pînă acasă
şi chiar în timp ce le trînteam uşa în faţă,
schimbătorii de culise[1] au început să psalmodieze.
Nu uita luna ! spun.
Cel care ţinea o bere a întrebat dacă o doream din nou plină.
Mda, am spus în cele din urmă fără să mă gîndesc de două ori şi rapid am stins luminile.

*

Carole Glasser Langille (n. New York City, SUA) a studiat cu John Ashbery şi Carolyn Forche. Are o bogată experienţă didactică universitară[2], predînd cu predilecţie cursuri de *Creative Writing*. A publicat poezie, roman, literatură pentru copii[3], iar multe texte sînt incluse în antologii[4]. Dintre colecţiile de poezie, cîteva titluri sînt: *Late in a Slow Time,*2003[5]; *In Cannon Cave,*1997[6]; *All That Glitters in Water,*1990[7]; *Church of the Exquisite Panic: The Ophelia Poems*, 2012. Scriitura sa în proză se intitulează: *When I Always Wanted Something,* 2008[8]. „Poezia sa transformă cunoaşterea efemeră, derivată din experienţă şi gîndire, într-o

[1] Screenshifters
[2] The Humber School for Writing Summer Program, Maritime Writer's Workshop, the Community of Writers in Tatamagouche, and at Women's Words the University of Alberta. Mount Saint Vincent University, the Nova Scotia College of Art and Design, Dalhousie University.
[3] Where the Wind Sleeps,1996 (Roseway Publishing); Interview with a Stick Collector, 2004.(Roseway Publishing).
[4] In Fine Form: The Canadian Book of Form Poetry, 2005 (Raincoast Books); Coastlines: The Poetry of Atlantic Canada, 2002 (Gooselane); Words Out There: Women Poets in Atlantic Canada,1999 (Roseway); Windhorse Reader: Choice Poems of '93,1993 (Samurai Press); Vintage'92, 1993 (Sono Nis Press); Blood to Remember: American Poets on Holocaust. (Texas University Press, 1991).
[5] Mansfield Press,
[6] Brick Books
[7] New Poetry Series, Baltimore
[8] The Mercury Press

desfătare de percepţii rafinate şi proaspete – o desfătare transcrisă în mod constant într-o limbă memorabilă, strălucitoare şi originală, deşi directă şi simplă -. Avizată şi amuzantă, intimă şi publică, variată în tonuri şi subiecte, poemele lui Langille nu-şi pierd niciodată firul, ele reliefează. *A consuma scurtimea vieţii/aşa cum vîntul de Nord consumă iarna/devenind puternic*".[1] A primit numeroase şi prestigioase premii[2].

Cît de mult ?

Mulţumiri pentru că ai scris. Pentru că m-ai înştiinţat
că ai reuşit să sari gardul
în întuneric, prietenul tău grăbindu-se în spatele tău. Cînd ai auzit
cum a lovit glonţul, ai văzut cum cade prietenul tău,
ai continuat să mergi. Un tînăr pe care-l ştiai
şi-a întredeschis uşa,
a spus nu, nu puteai sta acolo.
Dacă ar trebui să mă întorc
sub acoperire, în oraşul meu, pe cine
aş căuta? În copilăria mea, semne:
numere pe braţul unei femei mai jos de cvartal.
Tatăl german al lui Judy amintindu-şi ‚Prietenul meu a rămas în urmă
Să-şi ia hainele de la curăţat. Au venit după el în noaptea aceea.'
Deşi părinţii mei erau în siguranţă în New York, totuşi am întrebat
– Nu ţi-a fost teamă? De atunci am aflat
ce s-a întîmplat, am vizualizat
ce s-ar fi putut întîmpla.
Reconstitui repetat cum ne înrudim:
Bunica ta poloneză. O vacanţă la Marea Neagră.
Ce făcea acolo familia tatălui meu
nu ştiu. Ei erau iobagi în Rusia. Dar drumurile lor
s-au intersectat. Sînt sigur. Şi-au dat mîna

---

[1] 'Tîrziu'/ 'Late' din titlul cărţii (*Late in a Slow Time*) nu vrea să însemne 'prea tîrziu', ci 'realizat recent, după experienţă îndelungată' (*Moritz, A.F. "Carole Glasser Langille". Writers' Federation of Nova Scotia. Retrieved 09 Nov. 2016).*

[2] Established Artist Recognition Award, 2013 from Arts Nova Scotia; *Church of the Exquisite Panic: The Ophelia Poems*, nominalizată pentru The Atlantic Poetry Award, 2013; *When I Always Wanted Something* inclusă pe lista lungă, 2009 ReLit Award (proză scurtă); Finalistă, CBC Literary Contest, Poetry, 2004; Nominalizată pentru the 1998 Atlantic Poetry Prize; 'In Cannon Cave'; nominalizată pentru the 1997 Governor General's Award; 'In Cannon Cave'; Canadian Children's Book Choice in 1996; 'Where the Wind Sleeps'; Nominalizată pentru the 1998 Atlantic Poetry Prize; 'In Cannon Cave'.

purtînd şaluri pentru rugăciuni.
Ai ajuns atît de departe încît să-mi spui că eram eu, sau aproape eu,
cea care alerga în spatele tău.
Îmi închipui cum îţi croieşti drum înapoi spre Praga,
capul tău ras ascuns de o batistă.
Spunîndu-mi-se să mă aliniez la stînga,
Sar în sus. În acel vis
Renunţ la bunica mea, bucuros
Că nu e mama mea.
Ură. Cuvîntul alimentează mînia stomacului.
Dar nu am găsit ură în cuvintele tale.
Chiar cînd Bolşevicii i-au înlocuit pe Nazişti,
cînd ţi-au arestat soţul. I-ai auzit
vocea drogată, confesiunea lui forţată.
Înainte ca ei să-l îndepărteze pentru ultima dată
el ţi-a vorbit. Şaizeci de ani mai tîrziu mi-ai vorbit.
Unde locuiesc acum, în Nova Scoţia, se spune,
- M-a evreizat la pămînt. Nimeni nu tremură
la gîndul că peşterile marine sînt denumite ‚Cuptoare.' De fiecare dată
sînt recunoscător că sînt evreu, deşi cît de mult
ştiu eu despre această religie? Heda,
haşurez unde converge istoria noastră pentru a vedea
dacă este în mine ceva din puterea ta, deoarece
o femeie ca tine nu ar da atît de mult, tu nu ai
întinde pod peste ani, peste continente, dacă nu
am fi în conexiune. Nu ai fi
atît de hotărîtă, atît de onestă
dacă nu am împărtăşi ceva, chiar dacă este doar
această lume, nerecuperată încă,
şi această Credinţă, care pentru mine, e doar cu numele, în mare parte.
(pentru Heda Margolius Kovaly[1])

[1] Heda Margolius Kovály (n. 1919,Praga – m. 2010, Praga) a fost scriitoare şi traducătoare cehă-evreică, care a supravieţuit experienţelor traumatizante ale gheto-ului şi ale Auschwitz-ului, unde i-au murit părinţii. Ulterior, în decursul transferării spre Bergen-Belsen, a evadat, dar i-a luat mult timp să-şi re-găsească rostul, de a scrie multe cărţi (Cf site-ul Margolius.co.uk., administrat de fiul său, Ivan. (Cf Wikipedia)

*

Jane Kirwan[1] (n. Anglia) Din părinţi irlandezi, locuieşte anual, cîteva luni, la Praga. Jane Kirwan s-a calificat ca dentist înainte de a studia literatura engleză şi irlandeză. A publicat[2] colecţiile de poezie *Furtul turnului Eiffel*[3] (1997), *Vînzătorul de oglinzi*[4] (2003) şi *Alt exil*[5] (cu Ales Machácek)[6], ultima publicată cu versiunea în limba cehă în 2011[7]. În co-autoriat cu Wendy French, a publicat în 2013[8] *Născut în SNS*[9], un melanj de poezie, proză, memorii şi întîmplări[10]. Relativ recent, a terminat de scris două romane[11]. Nominalizată de două ori[12] la Concursul Naţional de Poezie, Jane Kirwan a cîştigat în 2002 un premiu al scriitorilor de la Consiliul de Discipline Umaniste. Poemul său *Alchemical Limits of Anger* a fost scris în limba engleză.

Limitele alchimice ale mîniei

Lipicios în palma alchimistului,
prea mic pentru un sîn, sau pentru pipetele
paharului gradat, fierte înăbuşit în băi acide,
mînjeşte şarlota pe geamul murdar.
El adulmecă suflarea contesei
– sulfuroasă – urmăreşte transformarea
mîniei în naturaleţe. Adînc sub pivniţe
hohotesc în vîlvătăi fitile de lumînări groase de altar
scuipă ceară, acoperă amfitrionul bărbierit
în griul părului său. El distilează licoare
dintr-o despicătură în picioarele ei. Mirosul de
experiment – portocalele desfăcute nu îl pot acoperi –.
Pîrlindu-şi mina, el simte mai mult decît durere,
o întoarce neschimbată. Ea o va lua liniştită,
o va împodobi cu dantelă, această proprietate mobilă,
o va returna în timp ce şi-o îndeasă în corsaj.

---

[1] (janekirwan at hotmail.com)
[2] Poemele sale au apărut în reviste şi antologii din Marea Britanie şi Republica cehă
[3] Stealing the Eiffel Tower
[4] The Man Who Sold Mirrors
[5] *Second Exile* (poeme cu proză)
[6] Rockingham Press
[7] *Druhy Exil* la editura Novela Bohemica
[8] Hippocrates Press
[9] Born in the NHS
[10] Conceput pe cînd comentau despre Serviciul naţional de sănătate cu ameninţările la care era expus
[11] *The Arrangement; Don't Mention Her* (Blue Door Press)
[12] pe locul al doilea

Prinde-o de pielea ei, urmărită de şoareci
Ce muşcă fără dinţi la porţile coliviilor de salcie.

*

Petr Hruška (n. 1964, Cehia) e poet, critic literar şi profesor universitar ceh. A studiat la Universitatea tehnică şi la Facultatea de Filosofie din Ostrava între 1983-1987; a predat limba şi literatura cehă la Catedra de Critică literară a Universităţii din Ostrava între 1990 – 1994; iar la Universitatea Masaryk, între 1994 – 1995, a făcut practică (internship) la UCL ASCR, sucursala Brno. Şi-a făcut studiile doctorale în literatura cehă la universitatea Masaryk din Brno între 1998 – 2003, studii finalizate cu teza *Suprarealismul postrevoluţionar şi reacţia avant-gardei la modelul inerţial din poezia formală*[1]. Din 1997, face parte din echipa de redactori ai revistei *Host,* e redactor al publicaţiei periodice *Obrácená strana měsíce*, iar între 1995-1998, a participat la publicarea revistei *Landek*. A publicat cărţi de poezie: *Unrest Rooms,*1995[2]; *Host,*1998[3]; *The Door Had Always Been Closing,*2002[4]; *The Green Sweater,*2004 [5]; *Cars Drive Into Ships,*2007 [6]. Are contribuţii în antologii cehe şi străine; a publicat un mare număr de studii de specialitate, de scenarii de film şi televiziune, precum şi cărţi peste hotare[7]. A cîştigat Premiul Naţional pentru Literatură în 2013 pentru colecţia cea mai recentă *Darma.* A contribuit la elaborarea *Istoriei literaturii cehe între 1945 şi 1989/* H*istory of Czech Literature from 1945 to 1989*[8], a *Dicţionarului de Scriitori cehi după 1945/ the Dictionary of Czech Writers since 1945* (partea a II-a), şi a *Dicţionarului de reviste literare, antologii şi almanahuri periodice literare,1945-2000/ the Dictionary of Czech literary journals, anthologies and literary periodical almanacs 1945-2000.* Receptat ca poet al neliniştii şi al pericolelor invizibile din viaţa cotidiană, Petr Hruška îşi confruntă cititorii cu o lume aparent familiară şi totuşi surprinzătoare, în realitate.Situaţii aleatorii devin surse de tensiuni subtile şi sensuri profunde, indicibile la prima vedere, cum formulează într-un interviu.[9] Poemul ‚*Early Spring*' a fost tradus din cehă în engleză de Jonathan Bolton.

---

[1] *Postwar surrealism and the avant-garde response to the inertia model in formal poetry, 2003*
[2] Obývací nepokoje, Sfinga, Ostrava, il. de Adam Plaček
[3] Měsíce, Brno, il. by Zdeněk Janošec-Benda
[4] Vždycky se ty dveře zavíraly, Host, Brno, il. by Daniel Balabán
[5] Zelený svetr, Host, Brno
[6] Auta vjíždějí do lodí, Host, Brno, il. by Jakub Špaňhel.
[7] Meseci in druge pesmi (Društvo Apokalipsa, Ljubljana 2004), tr. by Anka Polajnar and Stanislava Chrobáková-Repar, Slovenia; Jarek anrufen (Edition Toni Pongratz, Hauzenberg 2008), tr. by Reiner Kunze, Germany.
[8] čtyřsvazkových
[9] *'I think that real grace and gracefulness appear only where all the gloominess, depression, and weariness of life, all the 'loneliness of the relationship' are somehow present as well. Only in the midst of that can a thin thread of light shine, a thin thread, which however contains all the fateful nearness that two people are capable of.'* (Interview).

Primăvara timpurie
Ei erau pe punctul de a se aşeza pe pat.
Atunci bărbatul şi-a amintit că rămăsese deschisă curtea din spate.
A bîjbîit prin hol, pe lîngă colivii întunecate
de ateliere şi spaţii. Pe lîngă colivii întunecate de mîneci pe
cuierul în comun. Casa îşi căsca ferestrele, salvîndu-se.

Cu mîna pe clanţă, el a observat ultimul bulgăr de zăpadă lîngă
alunii de sub acoperiş. Zăcea alb şi mare, ca un animal
ce-şi înălţa capul, ca un umăr dezgolit. Ca puţine lucruri în viaţă
de fapt. Zăcea alb şi nepotrivit lîngă poarta
curţii din spate.
El s-a înapoiat bîjbîind, încet şi liniştit, deoarece femeia, posibil, dormea.

*

Lee Passarella (n. SUA) a crescut în Philadelphia[1], a frecventat cursuri la Universitatea Temple şi la Universitatea din Pennsylvania, unde şi-a dat doctoratul în Literatura Engleză. Lucrează ca redactor literar senior la revista *Atlanta Review*. Poezia sa a apărut în multe publicaţii americane[2]. A publicat următoarele cărţi: colecţiile de poezie *The Geometry of Loneliness,*2006[3], şi *Redemption,*2014[4], poemul narativ *Swallowed Up in Victory,* 2002[5], placheta de versuri *Sight-Reading Schumann,* 2007[6]. A fost premiat de cîteva ori pentru poezie, şi a fost nominalizat de două ori pentru Premiul *Pushcart*. Poemul '*Dvorak[7] and the Crows'* a fost scris în engleza (americană – Spillville, Iowa).

Dvorak şi ciorile
El e afară la plimbare, într-o marţi de iunie
din 1893. Şi el crede despre cîmpul de porumb tînăr
de peste rîu, lanţete de un verde pastel împungînd

[1] the City of Brotherly Love/Oraşul Iubirii Frăţeşti
[2] Chelsea, Cream City Review, The Formalist, Antietam Review, Mediphors, Edge City Review, The Wallace Stevens Journal, Snake Nation Review, Slant, Italian Americana, The Louisville Review, Tar River Review, The Writer's Journal, Poems & Plays
[3] David Robert Books
[4] Future Cycle Press
[5] Inspirat din Războiul civil American. White Mane Books.
[6] Puddinghouse Press
[7] Antonín Leopold Dvořák (n.1841, Nelahozeves,Republica Cehă – m. 1904, Praga), renumit compozitor ceh, rivalizînd cu Bedřich Smetana în privinţa recunoaşterii internaţionale. Între 1857-1859, a studiat în Praga la Şcoala de orgă, ajungînd să compună printre altele renumitele Simfonia a IX-a, Rusalka, Dansurile slave.

spre nori, că îi va aminti de casă celui mai puţin bolnav de nostalgia căminului,
emigrantului cu ochii cei mai uscaţi.

În această dimineaţă era cîntec de pasăre (o vrabie[1]
o numeau, o creatură a naibii de mică şi roşie!)
– el s-a jurat că e prima pe care o aude de cînd a pornit pe mare.

Clopotele de la St. Wenceslaus cîntă o melodie
la fiecare oră. Imediat, de parcă claviatura
micii orgi de biserică ar fi chiar în faţa sa,
el vede clapele albe ridicîndu-se sub greutatea degetelor
invizibile, şi amuţind, în timp ce clapele negre
se afundă şi se înalţă, ciorile izbindu-se de nori.

Cîmpul vibrează în ceaţa uşoară. Un şoim
singuratic se roteşte deasupra porumbului.
Între mişcările precaute pe care le fac clopotele,
el aude pentatonuri, clapele negre
gravînd claviatura în mintea sa.
El o citeşte cu mîinile ca în Braille.
Ca întotdeauna se gîndeşte la pîine neagră, pămînt fertil,
păduri adînci. Asta va deveni prima temă ascendentă
A Cvartetului său Opus 96.

El simte un amestec de bucurie şi profesionalism, se grăbeşte acasă
spre pianul său, unde melodia devine proprietate publică
în după amiaza fierbinte. Vecinii o aud.
Şi fiica sa adolescentă, Otilka, o aude
şi aprobă în felul ei amuzant, solemn,
dansează cîteva runde pe ea. Camera devine
răcoroasă în scurt timp, aripi negre în faţa soarelui.
Prea curînd, soţie nouă cam la douăzeci de ani,
ea va fi plecat, un atac de cord. Dar pînă atunci
muzica se va fi oprit. Şi acum,
în această zi de marţi însorită, el e fericit ca un bărbat
care tocmai a fost făcut bunic de către copilul favorit.
(Spillville, Iowa)

[1] Tanager.

*

Justin Quinn (n. 1968, Dublin) e poet şi critic, conferenţiar de literatură americană şi engleză la Catedra de Engleză, Facultatea de Pedagogie, Univ. Boemia de Vest, şi la Univ. Carol, Praga. A studiat la Trinity College[1]. Este, împreună cu David Wheatley, redactor fondator al revistei irlandeze de poezie *Metre*[2]. Tomáš Fürstenzeller i-a tradus poeme în cehă[3]. Romanul *Mount Merrion,* 2013[4] i-a fost tradus în cehă[5] şi publicat în 2015[6]. E prolific în toate genurile[7]; a publicat şapte colecţii de poezii[8]: The *'O'o'a'a' Bird,* 1995[9], *Privacy,* 1999[10], *Fuselage,* 2002[11], *Waves & Trees,* 2006[12], *The Months,* 2009, *Close Quarters,* 2011[13] şi *Early House,* 2015[14]. A tradus din poeţii cehi Petr Borkovec, *From the Interior*, publicat în 2008[15], şi din Ivan Blatný[16]. Personalizînd influenţe din scriitori americani, mai ales din Wallace Stevens, dar şi din Anthony Hecht sau James Merrill, precum şi din

[1] BA & PhD

[2] Cu spectru internaţionalist şi cu interes pentru formalism în poezia irlandeză.

[3] *Vlny a stromy*; Opus, 2009

[4] Penguin

[5] De soţie, Tereza Límanová

[6] Argo

[7] Studii de artă: *Jiří Mědílek, Obrazy* (Prague: Opus, 2008).Ocazional, colaborează la Dublin Review. (Landscape and Memory in the Sudetens, The Cabinet: A House in Prague). O monografie *Between Two Fires: Transnationalism and Cold War Poetry* i-a fost publicată în 2015 de Oxford University Press.

[8] *Poezia sa a fost publicată în, printre altele, Yale Review, TLS, Berfrois, Poetry Review, Irish Times, New Yorker, Poetry Ireland Review, Souvislosti, The Literateur, Body şi Irish Review . Colecţii: The 'O'o'a'a' Bird (Carcanet, 1995), Privacy (Carcanet, 1999), Fuselage (Gallery Press, 2002), Waves and Trees (Gallery Press, 2006),The Months (2009), Close Quarters (Gallery Press, 2011), Early House (Gallery Press, 2015). Roman Mount Merrion (Penguin Ireland, 2013); Critică: Gathered Beneath the Storm: Wallace Stevens, Nature and Community (UCD Press, 2002); American Errancy: Empire, Sublimity and Modern Poetry (UCD Press, 2005);The Cambridge Introduction to Modern Irish Poetry, 1800-2000 (Cambridge UP, 2008); Between Two Fires: Transnationalism and Cold War Poetry (Oxford, 2015). Traduceri: The Drug of Art: Selected Poems of Ivan Blatný (trs Justin Quinn et al., Ugly Duckling Presse, 2007); Petr Borkovec: From the Interior, Poems 1995-2005 (Seren, 2008); Studii de artă: Jiří Mědílek, Obrazy (Prague: Opus, 2008)*

[9] Carcanet, nominalizată pentru cea mai bună primă colecţie, ***Forward Poetry Prize***

[10] Carcanet

[11] Gallery

[12] Valuri şi copaci

[13] Gallery

[14] Publicată de Gallery Press

[15] Seren

[16] <u>*Traduceri:*</u> The Drug of Art: Selected Poems of Ivan Blatný *(trs Justin Quinn et al., Ugly Duckling Presse, 2007);* Petr Borkovec: From the Interior, Poems 1995-2005 *(Seren, 2008);*

scriitori irlandezi, ca W.B. Yeats şi Paul Muldoon, scriitura sa e distinctivă[1], printr-o exuberanţă senzuală, modulată de conştientizarea violenţei în istorie. Prin juxtapunerea dintre un formalism sofisticat şi inovaţii experimentale, textele sale anulează reprezentările despre poezia irlandeză, preconceptă în termenii unei dihotomii rigide: conservatism formal şi inovaţie, ancorate în deceniul trei (secolul XX). Are şi substanţiale contribuţii universitare: *Between Two Fires: Transnationalism and Cold War Poetry*[2], *Cambridge Introduction to Modern Irish Poetry, 1800-2000*[3], *American Errancy: Empire, Sublimity and Modern Poetry*[4], *Beneath the Storm: Wallace Stevens, Nature and Community*[5]. E şi redactor*: Irish Poetry After Feminism, 2008; Lectures on American Literature*[6], *Auden`s Cold War Fame,* în *Auden at Work*[7]*. Regionalism, Globalism and Seamus Heaney`s Latin Lift-Off*[8]. Multe studii sînt recente sau în curs de apariţie[9]. Poemul *Landscape by Bus* a fost scris direct în limba engleză.

Peisaj din autobuz

Priveşte pe fereastră – jumătate
Dintr-un peisaj, jumătate din copacii ei,
Schimbă focalizarea. Reflecţii ale,
Restului trec plutind pe acestea
La şaizeci de mile pe oră
Lumea reintră înfăşurîndu-se
Într-o valiză. Unde
Oh, unde voi despacheta eu ?

---

[1] Caracter distinctiv confirmat şi prin deczia redactorilor de a-i aloca cea mai substanţială 'porţie' din antologia *The New Irish Poets* ,2004, Bloodaxe
[2] OUP, 2015
[3] Cambridge UP, 2008
[4] UCD Press, 2005
[5] UCD Press, 2002
[6] 3rd edition, 2011
[7] Ed. Bonnie Costello and Rachel Galvin. Palgrave, 2015. 231-249.
[8] *Journal of European Studies* 46.1 (2016): 1-14. Special Heaney Issue, eds Jacek Gutorow and David Kennedy
[9] Selecţie de studii (recente sau în curs de apariţie)**:** California Dreaming: Miroslav Holub and Seamus Heaney. The Obscenities and Audiences of Peter Fallon. *Peter Fallon: Poet, Publisher, Translator, Editor*. Ed Richard Russell. Irish Academic Press, 2013 (161-77). Irish Poetry in the Victorian Age. *Handbook to Victorian Poetry*. Ed. Matthew Bevis. Oxford University Press, 2013 (783-99). W. H. Auden: At Home in Italy and Austria. In: *Auden in Context*. Ed. Anthony Sharpe. Cambridge University Press, 2013 (56-66). Incoming: Irish Poetry and Translation. *Handbook to Modern Irish Poetry*. Ed. Fran Brearton & Alan Gillis. Oxford University Press, 2012(341-54).

*

Bethany Shaffer (n. 1979, Virginia, SUA). După ce în 2003, a absolvit Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii Virginia Commonwealth, a zăbovit un timp să reflecteze la opţiunile sale existenţiale; şi, mai mult sau mai puţin întîmplător, a ajuns în Republica Cehă, găsindu-şi un loc în nişa literară a Pragăi. În loc de un an, cît intenţiona să rămînă, a stat doi-trei ani, interval în care a fost activă în cîteva domenii: didactic – profesor de engleză –, publicistică – jurnalist[1] –, dar şi organizatoare de evenimente, literar-muzicale[2]. Poemul său *New Season*, scris direct în engleză, e datat 2005, la Josefuv Dul.

Anotimp nou

Pesemne e prematur anotimpul
Şi culorile verzi de-abia s-au îngălbenit
Asemeni unui promiţător prolog de transformare
Şi într-o lună, sau chiar în cîteva săptămîni
scenariul îşi va etala varietatea integrală, desăvîrşită.
Culori portocalii şi roşii, amestecate într-o gamă
De scrum ars, împrăştiate, afînat, pe pămînt,
Scîrţîind sub tălpi, semnalînd cărarea spre casă
În amurg, prin mirosul de fum
Cenuşa fraţilor lor ridicîndu-se în ceaţă
Şi peste trecătoare către următorul cătun –
O jertfă pentru mîinile străinilor.
Pesemne asta se va întîmpla în noiembrie
Şi speranţa mea ar trebui să se transforme în aşteptarea
Priveliştii cu căminul pe care mi-l amintesc:
Vălurele înalte de trei picioare în curtea tatălui meu
Printre care înaintez cu greu cu spasme şi tasări ce anticipă
Zilele mai scurte şi apropierea perspectivelor aride,
Şi găsind consolare în culorile
Pentru care aştept în mijlocul unui anotimp
verde şi galben cu speranţa că nu şi-a încheiat transformarea.

Selecţie, prezentare, versiunea în limba română şi note de
Ligia Doina Constantinescu

[1] colaboratoare-independentă la *The Prague Post* (ziar de prim rang, în engleză), la Secţia Arte, a făcut cronici despre expoziţii de artă şi prezentări de spectacole muzicale; a fost membru fondator al revistei Provokator, publicaţie redutabilă de contracultură pentru comunitatea expatriaţilor din Praga, unde a activat tot ca redactor şef la rubrica Arte.

[2] Emcee.

POEZIE POLONEZĂ

Henryk Józef KOZAK

Poezie îndărătnică despre tinereţe [Wiersz przekorny o młodości]
doamnei Tatiana N.
o Doamnă
cât de mulţi
înţelepţi
vor să mă lipsească de amintiri
iar unii fără odihnă
îşi bat joc de tinereţea mea
de sumanul meu
popular
şi de vigilenţă
dar eu doară nu mă spăl de ea
nici de Patrie
de mama
şi de Anna Maria Magdalena
nici de vecinul hoholul
care serile
când se-ntorcea din oraş
cânta mereu balade ucrainene
ori romanţe ruseşti
iar sâmbăta
la remiză
de-ale noastre din Podlasie
toate pline de dor şi lăcrimoase
precum ţipătul pescăruşilor de baltă
deasupra tufişurilor noroioase
dincolo de sat
Doamnă
eu nici n-am visat o alta
şi mi-este ruşine să recunosc
că în ciuda lor a înţelepţilor
tot mereu mi-e dor
de ea
chiar şi dincolo de teii aceia
pe câmpul de la Zarośla
când striga taică-meu

că sunt leneş sunt nerod
fiindcă nu ştiu
să lucrez cu coasa sau la plug
iar acestea sunt considerabil mai grele
decât să te tolăneşti cu o carte
sub părul din grădină
oh cum aş mai alerga
din nou sâmbăta
spre lacul de la Włodawa
măcar până la Serpelice
pe Bug
ştiu
că mă invidiezi
doamnă

Locul naşterii
[Miejsce urodzenia]
iar
când vei fi citit
majoritatea cărţilor
vei fi învăţat
multe limbi şi vei fi măsurat
lumea jumătate
într-o bună zi
cineva te va opri
pe neaşteptate pe scări
şi-ţi va spune inutil
atunci abia
vei înţelege că important de memorat
e doar locul naşterii
mama învăţându-te
aşezarea literelor
drumul cu pruni
la biserică şi la şcoală
şi repetările
doar că rămân
singure zori
o singură noapte
prima dragoste

și-o seară
anumită
New York, mai 1994

Convingere [Przekonanie]
mă voi mai trezi cândva în zori
primăvara
în casa părintească
în deschiderile dintre bârne
graurii
îşi vor fi face cuiburi
iar eu voi alerga desculţ
prin grădină
s-o întâmpin pe mama
care se-ntoarce de undeva
şi totul va fi precum a fost
altădată
tânăr
luminos
şi frumos
New York, mai 1994

Eram liber sau Manhattan [Byłem wolny albo Manhattan]
e adevărat
mereu am fost liber
pofticios
şi-ndrăzneţ
am adunat aur prin întreaga
Europă
am neguţătorit cu cosmetice şi votcă
în final
m-am decis să scot din Aleea Cincea
din Manhattan toţi dolarii
şi să-i pun în contul meu
la Prima Bancă de Comerţ SA
din Lublin
ştiu
mai erau mulţi ca mine
pe unii i-am zărit pe străzile

din Greenpoint şi în parcul din Passaic
acolo lor
le era totuna unde şi ai cui sunt
aceşti dolari
le ajungea chiar o ceaşcă
de votcă ieftină dubioasă
şi-un carton aşezat pe trepte
unii mai cădeau
de pe schele şi de pe scaffolds-urile
de sub ceruri
mureau
fără de nume prin spitale
se stingeau
împuşcaţi de adolescenţii negricioşi
prin metrou sau prin staţiile de benzină
eu am rămas
să servesc la Walton-i
pentru trei dolari juma pe oră
pe podelele strălucitoare de la Wal-Marty
în Filadelfia ce-şi risipea forţele
în Florida însorită şi în orăşelul numit
o ce ironie Liberty
am devenit indiferent
ştiam deja
că cetatea Manhattan
nu este de cucerit
m-a exploatat precum femeia
pe care nu reuşeam
s-o alung din memorie
prea mult îmi amintea
de tinereţe
iată de ce
m-am întors încă o dată
la dânsa

Traduceri de **Alexander G. Şerban**

DIN ISTORIA LIRICII TĂTARE (II)

Marius CHELARU

Am început, numărul trecut, să prezentăm cititorilor noştri pagini din istoria literaturii poporului tătar crimeean, una prea puţin (dacă nu mai deloc) cunoscută în ţara noastră, cel puţin publicului larg.

Reamintim, am pornit de la o carte importantă în acest sens, anume *Istoria literaturii tătare crimeene*, Simferopol, Crimeea, 2001, de Riza Fazîl şi Safer Nogaev, şi care se află în curs de apariţie în limba română. Între timp, în noiembrie anul trecut, am aflat cu tristeţe, a murit şi al doilea autor al acestei cărţi, Riza Fazîl, nemulţumit şi de situaţia tulbure prin care trece Crimeea acum.

După *Yusuf*[1] *şi Zuleiha/ Zeliha*, în versiunea lui Mahmud Qărîmlî/ Mahmud Crimeeanul (sf. sec. al XII-lea – începutul sec. al XIII-lea), continuăm, conform periodizării făcute de cei doi autori, cu o secvenţă din secţiunea „Epoca veche: de la începuturi şi pînă la invazia mongolă", pentru ca în numărul viitor să o „deschidem" pe următoarea, „Epoca Imperiului Oastei de Aur/ Altîn Ordu[2] (de la invazia mongolă pînă la Hanatul Qîrîm).

Spuneam în numărul trecut că această versiune a lui Mahmud Crimeeanul a rămas neterminată, dar a fost „încheiată" de Halil oglu Ali (Halil fiul lui Ali), spre mijlocul secolului al XIII-lea. Acesta a scris şi o variantă prescurtată a legendei, a tradus-o şi în turcă.

Autorii *Istoriei* consideră, şi în baza documentării, că, avînd în vedere data scrierii textului, 1232 (autorul decedînd, spune Riza Fazîl, că poate să fi fost şi chiar cu ceva ani mai devreme, dar aşa este datarea acceptată), că, alături de renumita, în lumea popoarelor de limbi turce/turcice – arabe – persane) operă a lui Mahmud „Kaşgarlî", *Divan-i lugati-t-turc* (despre care am amintit în numărul anterior), legenda „e cea mai veche creaţie scrisă într-o limbă turcică".

Aşadar, ne oprim acum la Halil Oglu Ali (după cum a scris chiar el, a trăit în secolul al XII-lea pînă la începutul celui de-al XIII-lea) despre a cărui viaţă se ştiu foarte puţine. Sînt şi unele discuţii despre cine a fost cu adevărat cel care îşi spunea „eu, acel Ali" sau „robul Ali", autorul *Poveştii lui Yusuf*.

În diverse surse din Kazan citim, în mare, că Qol Ghali (în tătară, cu litere chirilice Кол Гали, latine: *Qol Ğäli*), pe care în textele ruseşti îl regăsim, în general, cu numele *Kul Gali,* ar fi trăit aproximativ între 1183-1236), a fost

[1] Iosif şi „nevasta lui Putifar", care are acest nume în iudaism şi la musulmani.

[2] În multe convorbiri cu istorici, scriitori tătari, aceştia au subliniat mai mereu că termenul „ordu" a fost tradus greşit „hoardă", în loc ce „oaste", cum ar fi corect.

fondatorul literaturii tătare, şi era un tătar bulgar de pe Volga, dar se consideră că s-a născut pe unde ar fi azi Tatarstan. Ar fi studiat la medresa în Horezm, şi-ar fi scris poemul în 1233, şi a fost cel mai probabil ucis în 1236, în timpul invaziei mongole peste ţinuturile bulgarilor de pe Volga. După aceleaşi surse s-ar fi găsit, în timp, peste 200 de manuscrise printre tătari. Cam aceste date se regăsesc şi în Татар энциклопедия сүзлеге/ *Tatar Ensiklopediä Süzlege*, publicată în Tatarstan, întîi în rusă, apoi în tătară cu caractere latine. Mai sînt şi alte aspecte nuanţate faţă de citim aici.

Şi autorii *Istoriei* se întreabă dacă „la tătarii din Kazan (unde în secolul al XIX-lea, numai, povestea a cunoscut mai multe reeditări[1]) autorul numit „Qul Gali/ Robul Ali" n-ar putea chiar cel căruia i s-a atribuit şi *Povestea lui Yusuf*, şi discută despre exemplarul din Kazan, în dialect qazan[2], care a fost tradus şi în rusă. Chiar dacă Riza Fazîl şi Safer Nogaev subliniază cîteva aspecte de tipul: deşi textul la care fac referire este în dialectul din Kazan, şi multe cuvinte „sînt înţelese de cititori (turci) de oriunde", ei consideră că traducerea este „din afara Kazanului, poate chiar în Crimeea". Dar, dincolo de aceste discuţii, conchid aceştia, autorul *Poveştii lui Yusuf* „este poetul Qul Gali/ Halil oglu Ali, Ali".

Ali, aşadar, a terminat legenda începută de Mahmud Crimeeanul, şi, în plus, pentru a putea fi cunoscută de către cititorii de limbă turcă, a tradus-o în această limbă, chiar „turcizînd-o", scriu autorii *Istoriei*. Şi, după ce a terminat munca la *Yusuf şi Zyuleyha*, Ali a compus o creaţie proprie, în 1232, *Povestea (vieţii) lui Yusuf*, cum scrie chiar el:

„În anul şase sute şi treizeci[3]
Am creat această carte"

Cei doi autori citează un fragment din studiul unui cărturar turc, Ertaylan[4] (care nota: „Din aceste exemple se înţelege că exemplarul scris în dialectul osmanlî/ otoman, nu este originalul. Fie ca ortografie, fie ca termen sau necesităţi poetice (ale dialectelor azeri – „ceagatayî"[5]) exemplarul este

[1] Autorii *Istoriei* notează că, după Saadet Ceagatay, „Qıssa-i Yusuf" a fost reeditată de 13 ori în Kazan între anii 1839-1863, şi, probabil, acesta este, în fapt, „şi motivul pentru care legenda s-a păstrat acolo".

[2] Am păstrat, în acord cu Güner Akmolla, şi aici, ca şi în majoritatea situaţiilor, grafia lui Riza Fazîl, care scrie şi „Kazan", oraşul, „Qazan" ş.a..

[3] Este vorba despre calendarul după Hegira, 630 – în calendarul nostru 1232.

[4] İsmail Hikmet Ertaylan (1889 -1967, Istanbul). Istoric literar faimos în Turcia şi în lumea popoarelor de limbi turcice.

[5] În grafia din *Istoria*…

scris în dialectul tătar crimeean din acea perioadă istorică"[1]), *Yusuf şi Zuleyha* (Ertaylan notează că autorul şi-a intitulat opera deja *Qıssa-i Ysuf*[2]):

„Este păcat că omul nu rezistă
Să nu scrie ce altora li se dedică
Această stare nu rupe ştiinţa
Migrarea este calea şi voinţa.
Vin eu cu munca mea în litere, eu, Ali
Cu semne douăzeci, catrene vor veni...".

Pentru edificarea cititorilor, autorii *Istoriei* citează un fragment din Halil oglu Ali *Qîssa-i Ysuf*[3].

1. Un negustor trăia în vremuri de migraţii
El se numea Malik-ibn al „Dreptăţii".
Acesta, într-o zi a avut un vis
El vine acum cerînd un înţeles.

2. Mi-a spus: azi noapte un vis eu am visat
În Liban nu ştiu cum am acostat
Mergeam lîngă fîntîna ce caii-i adăpa
Cînd adevărul din ceruri a luminat fîntîna.

3. Luna plină a coborît venind din ceruri
Intrînd în pieptul meu a ieşit din guler
Curgeau mărgăritare-perlele pe noi.
Eu însumi traduceam învingînd nevoi.

4. Eu mă îngrijeam să le adun una şi una
Făceam şirag pentru a-mi umple lada
Eu fără rost visul acesta îl vedeam
De aceea greu îl înţelegeam.

5. Mi-a spus: stai lîngă mine un pic
Eu visul o să ţi-l explic
Pune-mi două vase cu aur pline
Sfinţit e visul cu care m-ai bucurat pe mine.

[1] „Yıldız/ Steaua", 1993, no. 2 p. 1322, Revista „Qasevet", 1996, No.1 p. 13. [nota R.F. şi S.N.]
[2] Mahmud Qîrîmlî, „Legenda „Yusuf ve Zuleyha", Istanbul, 1961, p. 6-11. [nota R.F. şi S.N.]
[3] Qırım türk-tatar edebiyatı" antologiyası. Ankara, 1999, p. 240. [nota R.F. şi S.N.]

6. Dacă tu ai trăit un asemenea vis
Fii sigur că există urma ce s-a permis
Dacă eşti parte în treburi grele de stat
Devii un rob, supusul cel adevărat.

7. Eşti robul ieftin cumpărat
Belşugul muncii l-ai aflat
De eşti funcţionar al statului
Poţi viaţa ta s-o dărui omului.

8. Poţi fi trimisul spre slava eternă
Poţi fi supusul creaţiei - cea divină
Ori poţi al necredincioşilor să fii
Să vezi lumea de aici şi pe cea de apoi.

9. Acum Malik se pregăti de luptă
Spre Liban privi ziua de mîine s-o vadă
A stat lîngă fîntîna cailor împovărat
De înţelesul tainic al visului abia visat.

10. Omul, Fazîl, putea vorbi în poezie
În caz de el ascultă la „ureche"
Acum o rugă a lui Sami se cere,
O rugă pentru faptele-i prea sfinte.

11. Cei ce citesc, cei ce ascultă ruga
Sînt cei ce speră în Bine şi-n Alla.
Aş fi eu martorul iertărilor divine
Limba mea în rugăciune va găsi liniştire.

12. Piatră spun ei, bijuteria nu e piatră
Nu cunosc toţi valoarea bijuteriei de altădată
Prostul nu ştie valoarea adevărului
Nu-i înţelege mintea starea poetului.

13. E păcat! Valoarea nu este recunoscută
Lipsa înţelegerii n-a fost şi nu e pedepsită
Nimeni n-a scris despre ignoranţa din lume
Abia s-a stabilit migraţia din vechime.

14. Eu,bietul Ali am pus aici poemul meu divin
Cu douăzeci de semne catrenele îmi vin
Bună vestire şi iertare vrem
De la Creator ne vine speranţa ce o cerem.

15. Speranţa e divină, e ocrotirea Ta
Eşti darnic, iertător şi eşti Alla
Iartă-l pe Ali cel de deasupra mea
Ultima suflare să-i fie cu iertarea ta.

16. Doamne, truda mea îţi este ţie dar
Iertarea ta să nu mă interzică, cer hotar
În final veni iertarea părintească-n dar[1].

17. De la Domnul ajutor noi aşteptăm
Luna cea preţioasă după treizeci o vrem
La data istorică de şase sute treizeci, fie,
Cartea noastră a devenit o temelie.

18. Puterea mi-a venit de la Mărirea lui Alla
Îţi mulţumesc că ai acceptat tu ruga
Cartea mea este pregătită lumii să fie dată
La realizarea mea cine s-ar opune vreodată.

Traducerea versurilor şi a citatelor din *Istoria literaturii tătare crimeene* **de Güner Akmolla.** Notele, afară de cele atribuite explicit autorilor sau traducătoarei: **Marius Chelaru**.

[1] Originalul are trei versuri – [n. G.A.[

POEZIE ŞI IRONIE

Daniela ANDRONACHE

Ironie, autoironie şi umor în lirica engleză modernă

Lirica engleză din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea se concentrează cu predilecţie asupra temelor morale şi sociale, precum şi asupra naturii umane pe care o reflectă în toată diversitatea manifestărilor ei. Poeţi englezi cunoscuţi sau mai puţin cunoscuţi şi-au folosit talentul, spiritul critic şi autocritic pentru a scrie opere originale în care sînt evidenţiate şi ilustrate moravurile, mentalitatea epocii şi tarele morale ale oamenilor din vremea respectivă. Nu de puţine ori, spiritul critic şi autocritic este dublat de ironie, autoironie şi umor.

Robert Burns, poetul naţional al Scoţiei, ne oferă un exemplu magistral de umor, ironie şi autoironie în poemul *Fetele din Bennals*. Poemul vorbeşte despre competiţia acerbă ce există între tinerii aristocraţi englezi pentru a se căsători cu fete cu stare din înalta societate, dar şi de dorinţa acestora din urmă şi a părinţilor lor de a încheia căsătorii avantajoase: „În Tarbolton, ştiţi, sînt tineri vestiţi/ Şi fete nurlii peste poate;/ Dar cele din Bennals, din neamul lui Ronalds/ În umbră le lasă pe toate.// E lord tatăl lor, un om strîngător/ Ce zestre cu grijă le-njgheabă;/ O sută de lire l-aşteaptă pe mire – / Mertic pentru un tînăr de treabă.// Miss Jean e cea mare; eu cred că sub soare/ Sînt multe frumoase ca ea-/ Ci-n gusturi alese şi port, nici prinţese/ S-o-ntreacă nicicum n-ar putea!// Mîndreţea şi vlaga, bujorul şi fraga,/ Se trec; dar o minte isteaţă/ N-are a se teme de maştera vreme,/ Căci ea tot mai mult o dezgheaţă!”[1]

După un asemenea elogiu adus tinerei fete pentru virtuţile, manierele şi zestrea ei – amănunt deloc de neglijat de tinerii aspiranţi la căsătorie, nu mai miră pe nimeni înflăcărarea cu care pretendenţii săi se aruncă în lupta pentru a cîştiga inima fetei, dar şi bunăvoinţa părinţilor ei. Şi aici ironia autorului se îndreaptă către tinerii amorezi care nu mai au linişte de cînd în viaţa lor a apărut o fiinţă atît de fermecătoare: „Vă place Miss Jean? Ci eu – vă previn:/ Lord Blackbyre, de-o vorbă, e gata/ Şi-n foc să se-arunce şi jar să mănînce,/ Doar-doar o să tulbure fata.// Viclean, hoţoman, lord Braehead de-un an/ În darn îi dă fetei tîrcoale;// Dar lordul de Ford! Cît e dînsul de lord,// De mult nu mai doarme pe moale!”[2]

Poemul continuă cu descrierea celei de-a doua fete a familiei: „A doua-i bălana şi vesela Ana;/ Frumoasă-i de pică, e floarea/ Cea plină de vrajă; că-n

[1] *Antologie de poezie engleză de la începuturi pînă azi*, volumul II, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 74.
[2] *Ibid*.

tainica-i mreajă/ Cad mulţi, nu vă prindă mirarea.// De-ar fi să descriu în vers cît mai viu/ Buchetul ales pe sprînceană/ Şi nu v-ar surprinde, şi nu v-aţi aprinde,/ De vină ar fi biata mea pană!"[1]

De ironie nu scapă nici poetul însuşi al cărui talent literar păleşte în faţa frumuseţii Anei. Acesta îşi recunoaşte limitele şi îşi asumă vina de a nu putea convinge pe deplin pe cititorii săi de frumuseţea şi unicitatea acestei fete. În plus, îşi mărturiseşte afecţiunea pe care o nutrise pînă acum în ascuns faţă de ea. Totodată, el dă glas conştiinţei faptului că aparţine unei clase sociale inferioare, ceea ce îi scade considerabil şansele de a fi considerat un tînăr eligibil: „Şi eu o-ndrăgesc, dar cum să-ndrăznesc/ Să-i spun cînd mă ştie calic?/ Ea-noată-n bănet, eu, de! Sînt poet,/ Adică puţin sau nimic."[2] Cu toate acestea, poetul nu e descurajat şi nici dispus să accepte un refuz din partea Anei. Consideră că atitudinea potrivită, siguranţa de sine şi farmecul personal pot substitui, în ochii Anei, rangul şi averea: „Şi, totuşi, n-aş vrea să-mi spună ea «ba»,/ Să aibă căderea s-o spună!// Nu am un fiorin dar ţanţoş mă ţin/ Ca unul din lumea lor «bună»!"[3]

În continuarea celor spuse, acesta uită de modestie (dar nu uită să-şi ironizeze contra-candidaţii), şi se descrie pe sine ca fiind un tînăr extrem de agreabil şi prezentabil, gata oricînd să rivalizeze cu ceilalţi pretendenţi ai Anei: „Chiar dacă nu ştiu pe-un murg bidiviu/ Trufia să-mi vîntur pe dealuri,/ Eu fruntea-mi port sus, ca unul sus pus,/ Crescut în mătăsuri şi şaluri.// Surtucul acesta, nădragii şi vesta,/ Din lînă de Scoţia-s toate!/ Pantofi port cu şnur; şi nu au cusur/ Şi nu-s rupţi ciorapii la spate!// Cămaşa mi-e nouă; ce zic, am vreo două,/ Curate, cu guler scrobit;/ Am basc şi fular, cravată, mai rar/ Poet în ăst fel dichisit."[4] Descrierea propriei persoane are accente comice şi conţine elemente care, în opinia poetului, constituie argumente imbatabile – „Şi nu-s rupţi ciorapii la spate" care să-l facă să fie acceptat în "lumea bună" a Anei. Mai mult de atît, el este convins că, îmbrăcat în felul acesta, este reprezentantul cel mai de seamă al tagmei poeţilor.

Penultima strofă a poemului reprezintă o ironie la adresa ipocriziei şi a mîrşăviei unora dintre contra-candidaţii săi care vînează averea rudelor în vîrstă: „De-amicul bogat eu nu m-am legat/ Şi n-am o mătuşă cu stare,/ Pe plac să-i tot fac ca neam mai sărac/ Şi-n gînd să mă-ntreb: nu mai moare?"[5]

În contrast cu aceştia, poetul e un om sărac şi cinstit care nu doreşte să pară altceva decît este sau să înşele aşteptările cuiva: „Cheag n-am prins nicicînd,

[1] *Ibid*., p. 75
[2] *Ibid*.
[3] *Ibid*.
[4] *Ibid*.
[5] *Ibid*.

şi nici n-am de gînd,/ În punga-mi nu fac banii pui./ Om nu sînt avut; nu dau cu-mprumut,/ Dar nici nu-s dator nimănui."[1] (traducere Leon Levițchi)

Luînd în discuţie un alt poem al lui Robert Burns, *Elegie pentru Peg Nicholson, iapa popii*, descoperim că nu este lipsit de ironie şi umor, deşi are un titlul înşelător. Poetul îi aduce un omagiu acestei iepe care a decedat, dar care s-a aflat toată viaţa în slujba unui prelat. Prin această misiune "sacerdotală", iapa este personificată şi astfel ajunge să capete atribute omeneşti. Mai mult de atît, ea devine obiectul unui transfer de personalitate din partea stăpînului ei, iar în finalul poemului iapa nu mai este considerată ca aparţinînd regnului animal, ci este numită „o făptură creştinească": „Peg Nicholson a fost o iapă,/ Şi umblă-acum fără picioare,/ Cu vechile-i potcoave-n talpă,/ Pe rîu la vale către Mare.// Peg fost-a cea mai bună iapă/ Din cîte-au frămîntat vîlcele;/ Acuma saltă-ncet pe apă,/ Şi-au mai belit-o şi de piele.// Cît a trăit, prea buna gloabă,/ L-a dus pe preot în spinare;/ Acum, bătrîna ei epavă/ La peşti le duce de mîncare.// Peg Nicholson n-a fost o iapă,/ Ci o făptură creştinească,/ Ce-a călărit-o pîn' la groapă/ Cinstita tagmă preoţească." (traducere Mihnea Gheorghiu)[2]

Allan Ramsay, un alt poet englez din secolul al XVIII-lea, care a fost influenţat de folclorul scoţian şi care a publicat şi fabule, îşi dă măsura talentului său literar, a umorului şi a ironiei în poemul *Omida şi furnica*: „Furnica, îngîmfata, într-o zi/ Zbura peste izlazuri cînd zări/ Omida ce se strămuta alene – / Prilej grozav ca să se umfle-n pene./«Domniţă, zise-omida,-s bucuroasă/ Că te-ntîlnesc – sînt toate bune acasă?»/ Furnica nu-i răspunse la bineţe/ Şi, măsurînd-o cu priviri semeţe,/ Pe spate-şi dete capul şi grăi: «Ce milă mi-e de tine, dac-ai şti!/ Jivină descleiată eşti, zidire/ Ce doar a încercat-o maica-fire;/ Cînd a văzut cam ce-a ieşit, scîrbită,/ Te-a azvîrlit cît colo-ntr-o clipită.»"[3]

După ce furnica îşi exprimă dezgustul şi dispreţul suveran faţă de omidă în cuvinte deloc măgulitoare, furnica se întrece în descrierea propriilor calităţi care nu suportă comparaţie: „«Ci iată, eu, cu evghenie-n neam,/ Sînt frumuşică, mădulare am/ Cu care mă mişc şi mă învîrt uşor/ Şi-oriunde-s gata să mă desfăşor./ În menuet şi-n orice danţ turbat/ M-arunc cu-ntreaga firea mea, nu cat!/ O, cavalerul mîna cum mi-o-ndeasă,/ Cum îi mai bate inima sfioasă,/ Cum…-dar de ce să mă-njosesc atît/ Şi cu ce este-n mine mai urît/Să-nfrunt o aschimodie ca tine,/ Nevrednică de un «rămîi cu bine»?/ Înaripata rîse apoi fudul/ Şi dispăru – stătuse doar destul./ Iar într-acestea jalnica omidă,/ Cuprinsă de durere şi obidă/ Că-i socotită lucru de nimic,/ Tăcuse, bineînţeles, chitic."[4]

[1] *Ibid*.
[2] *Ibid*., p. 76
[3] *Ibid*., p. 9-10
[4] *Ibid*., p. 10

În ultima parte a poemului, situaţia se schimbă radical în favoarea omizii care a devenit acum „fluture de soi" graţie procesului natural de metamorfoză. Rolurile se inversează, iar comicul de situaţie e de la sine înţeles: furnica dispreţuitoare şi triumfătoare din prima parte a poemului este umilită de „fluturele de soi" care fusese odată o biată omidă: „Dar cînd veni furnica mai apoi,/ Omida era fluture de soi/ Şi aripile gingaş străvezii/ Prin aer o purtau peste cîmpii;/ Şi fluturele, poposind pe-o floare,/ Cu gînd la acele vorbe jignitoare,/ Către furnică glăsui astfel:/ «Ce-ar fi să şezi, domniţă, puţintel?/ Doresc să-ţi dau un sfat: nu judeca/ Pe-acei ce-s mai prejos de seama ta,/ Căci soarta, care-i schimbătoare foarte,/ Cîndva, cumva, le poate face parte./ De-o vorbă, eu mă-nalţ acum în zbor,/ Iar tu eşti un biet vierme tîrîtor."[1] (traducere Leon Leviţchi)

Timpul şi soarta îşi dau mîna în acest poem şi lucrează în avantajul celor obidiţi ajutîndu-i să evolueze, să se desăvîrşească şi să domine răul, urîtul şi non-valoarea.

În poemul *Cîntec*, John Donne, poet englez din secolul al XVII-lea şi reprezentant de seamă al şcolii metafizice, se apleacă asupra moravurilor epocii sale, asupra nevoii de purificare spirituală, de a fructifica ceea ce este bun şi de a îndepărta ceea ce este rău. Este un poem filosofic din care nu lipseşte ironia spre final şi care conţine reflecţii în legătură cu experienţele umane de explorare şi de învăţare, precum şi îndemnuri şi concluzii impuse de aceste experienţe: "Prinde steaua ce-o să cadă,/ Scoate rod din mătrăgune,/ Fă-i Satanei nod la coadă,/ Unde-s duşi secolii, spune,/ Fă-mă dîrz şi să mă-nveţi/ Cum să scap de pizmăreţi,/ Zi-mi că vîntul/ Face gîndul/ Mai curat, înseninîndu-l."[2]

Desăvîrşirea, cultivarea virtuţilor morale vine la finalul vieţii, după ani de trudă şi căutări şi nu are nimic de-a face cu frivolitatea, vulgaritatea şi formele fără fond: "Dacă vrei minuni s-admiri/ Ce privirea nu le-atinge,/ Călăreşte ani la şir/ Pîn' ce Vremea-n păr ţi-o ninge;/ Iar la-ntors să-mi spui de toate/ Întîmplările ciudate.../ Şi-ai să juri/ Că nici aiuri/ Nu-i credinţă unde-s nuri."

În ultima strofă a poemului, John Donne, deşi se declară atras de frumuseţea feminină şi îşi doreşte o împlinire din acest punct de vedere, se răzgîndeşte imediat şi îşi exprimă cu ironie şi umor lipsa de încredere în fidelitatea şi onorabilitatea femeilor: "Ştii vreo mîndră credincioasă,/ Ca s-alerg hagiu spre ea…?/ Totuşi, nu m-aş duce, lasă,/ Chiar de-ar locui colea./ Căci de-o fi fidelă fata/ Pîn' ţi-aş da răvaşul gata,/ Pînă ce-ţi/ Pun şi peceţi/ Va-nşela doi trei băieţi!"[3] (traducere Tudor Dorin)

Samuel Daniel, un alt poet din secolul al XVII-lea, este autor de sonete şi în această calitate îi dedică un sonet iubitei sale – *Sonetul XXVIII*, din care nu lipseşte

[1] *Ibid*.
[2] *Ibid*., p. 195-196
[3] *Ibid*.

ironia în final. Adresîndu-i-se direct, poetul îi vorbeşte iubitei sale despre efemeritatea frumuseţii, încercînd să o pregătească pentru o altă perioadă a vieţii sale cînd nu va mai fi atît de frumoasă precum este în prezent: „Iubito, frumuseţea-i strop de rouă/ Pe geana zorilor înfiripat/ Cînd soarele-şi arată faţă nouă/Şi stinsă ca şi cum n-a fost vreodat'./ Ce grabnic piere-a frumuseţii fală,/ Cum se usucă înfloritul ram,/ Cum nurii măiestriţi daţi la iveală/ Sînt spulberaţi de un destin infam!"[1]

Dacă în prima parte a poemului poetul îmbină filozofarea cu tristeţea provocată de gîndul că natura şi fiinţa umană sînt supuse curgerii necruţătoare a timpului care le alterează progresiv trăsăturile fizice pînă într-atît încît se ajunge la extincţie, în a doua parte a sonetului, poetul se adresează iubitei pe un ton mult mai direct şi mai percutant avertizînd-o că se apropie de finalul destinului oricărui muritor: „Şi ţie într-o zi îţi va da de veste/ Că frumuseţea, vană, a fost ieri/ Şi moartea prea departe nu mai este..."[2]

În final, însă,poetul îşi ironizează iubita pentru vanitatea, superficialitatea şi cochetăria ei care o împiedică să îşi accepte condiţia de fiinţă efemeră: „Dar, vai, femeii să nu-i spui cumva/ Că într-o zi va îmbătrîni şi ea."[3] (traducere Veronica Focşeneanu)

Andrew Marvell, un alt reprezentant al şcolii metafizice engleze şi coleg de generaţie cu John Donne, găseşte un alt motiv pentru a-şi ironiza iubita în poemul *Sfielnicei sale iubite*: „De-am avea răgaz şi vreme destulă,/ Această sfiiciune, doamnă, n-ar fi un bai./ Am sta şi ne-am gîndi pe ce cărare/ Să o luăm şi cum să petrecem ziua lungă-a dragostei./ (…) Te-aş iubi/ Zece ani pînă la diluviu/ Şi tu, dac-ai vrea, m-ai tot refuza/ Pînă cînd s-or converti jidovii/ Dragostea mea ar creşte încet ca o plantă,/ Mai vastă decît imperiile şi mai molcomă/ O sută de ani aş petrece ca să îţi slăvesc/ Ochii, şi încă pe atît ca să-ţi admir fruntea;/ Două sute de ani ca să-ţi ador fiecare sîn,/ Şi treizeci de mii de ani pentru restul;/ Cel puţin un mileniu-aş petrece pentru fiecare mădular/ Iar în ultimul mileniu ţi-aş descoperi inima./ Căci tu, doamnă, meriţi această adorare,/ Şi nici eu n-aş putea iubi mai puţin abitir."[4]

Insistînd pe aceeaşi idee a efemerităţii vieţii şi fiinţei umane, poetul îşi ironizează iubita pentru reticenţa ei de a da curs sentimentului de iubire, reticenţă ce vine, probabil, dintr-un conservatorism al vremii. De fapt, cei doi se află la antipozi: el este un tînăr non-conformist şi dezinvolt ce se manifestă

[1] *Antologie de poezie engleză de la începuturi pînă azi*, volumul I, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 153
[2] *Ibid*.
[3] *Ibid*.
[4] Acest poem, care în varianta lui originală a fost publicat în limba engleză, provine de pe site-ul www.poemhunter.com.

provocator faţă de iubita sa căreia îi face declaraţii şi promisiuni înflăcărate, în timp ce ea rămîne încremenită în tăcere. Niciuna din declaraţiile lui nu îşi găseşte ecou în inima fetei. Ea este prezentă numai în gîndurile şi în vorbele lui, nu şi în realitatea vieţii acestuia. Întîlnim aici o altă tipologie a femeii iubite decît cea pe care o prezintă John Donne în poemul *Cîntec* – iubita frivolă şi superficială gata oricînd să-şi înşele iubitul.

Chinuit de obsesia curgerii rapide şi ireversibile a timpului, discursul poetului este rostit în cheie ipotetică. Nu este scris în datele umanităţii ca omul să stăpînească timpul. Tot ce poate face acesta este să îşi imagineze că ar fi nemuritor şi că astfel ar avea tot timpul din lume. În acest sens, îşi asigură iubita că dragostea lui s-ar manifesta în ritmul lent pe care presupune că şi-l doreşte ea, iubita lui sfielnică. Ideea frumuseţii iubitei este sugerată de anii şi mileniile pe care poetul le-ar petrece admirînd-o şi slăvind-o.

Cu toate acestea, obsesia curgerii rapide şi ireversibile a timpului îl trezeşte pe poet la realitate: „Dar în urma mea aud mereu cum se apropie/ Caleaşca-naripată a Timpului;/ Şi în faţa noastră se întinde/ Deşertul eternităţii nesfîrşite./ Frumuseţea ta va păli în curînd;/ Şi nici cîntul meu nu va mai răsuna/ În cavoul tău de marmură; apoi viermii vor gusta/ Din îndelung păzita feciorie,/ Iar admirabila ta onoare se va preface în ţărînă,/ Şi în cenuşă dorinţele mele”.

Şi în acest poem, ca şi în poemul anterior, revine ideea efemerităţii frumuseţii iubitei şi a timpului care distruge fizic fiinţa umană. Nu putem să nu remarcăm aici ironia îndrăgostitului referitoare la reticenţa iubitei care, în loc să se bucure de dragostea pe care acesta i-o oferă, amînă acest moment pînă cînd va cădea pradă morţii, iar mult rîvnita ei virginitate va ajunge hrană viermilor.

Trăind sub presiunea timpului vrăjmaş, e de la sine înţeleasă dorinţa ardentă a poetului de a-şi trăi năvalnic şi intempestiv povestea de iubire. Urmare a acestui fapt este îndemnul pe care acesta i-l adresează femeii iubite de a da frîu liber iubirii, renunţînd la orice oprelişte de ordin moral sau emoţional: „Aşadar, cît timp pe chipul tău/ Străluceşte tinereţea ca roua dimineţii,/ Cît timp în sufletul tău plin de dorinţi/ Vibrează focul prin fiecare por/ Să ne hîrjonim cît mai putem/ Ca nişte păsări de pradă îndrăgostite/ Şi să devorăm timpul cu repeziciune/ Decît să lîncezim/ Subjugaţi de-a lui vajnică putere.” (traducere Daniela Andronache)

Cristina RUSU

Eshatonul de pe cruce – o mare durere, o mare batjocură, o mare dragoste

În toate cele patru evanghelii, evangheliştii au consemnat patimile Mîntuitorului Hristos şi răstignirea Sa pe cruce. Dacă Ioan redă oarecum pe scurt faptele, evangheliştii Matei şi Marcu relatează mai detaliat decît el şi decît Luca despre împrejurările exterioare ale răstignirii. Evanghelistul Luca completează relatarea despre mersul spre locul de execuţie. În afară de evenimentele amintite de Matei şi Marcu cu privire la răstignire, Luca face cunoscută răstignirea Domnului împreună cu doi tîlhari, la stînga şi la dreapta Lui. Rugăciunea lui Iisus pentru vrăjmaşii Lui şi graţierea tîlharului care s-a căit, sînt fapte care dovedesc că El este împăratul împărăţiei lui Dumnezeu, care cu har şi dreptate, se roagă pentru vrăjmaşii Lui, atenţionează cu privire la judecată pe cei care nu se pocăiesc şi făgăduieşte primirea în rai a celor care se căiesc. „Şi pe când Îl duceau, au pus mâna pe un oarecare Simon Cireneul, care venea de la ţarină, şi i-au pus crucea, ca s'o ducă'n urma lui Iisus. Şi-L urmau mulţime multă de popor şi femei care se băteau în piept şi-L plângeau. Şi întorcându-se către ele, le-a zis: «Fiice al Ierusalimului, nu Mă plângeţi pe Mine, ci pe voi plângeţi-vă şi pe copiii voştri»". Manifestările participării sufleteşti feminine şi omeneşti ale fiicelor Ierusalimului arată clar suferinţa lor pentru El. Iisus a văzut că compătimirea femeilor nu se referea în aceeaşi măsură şi la ceilalţi doi condamnaţi, ci numai la El. De aceea Domnul nu spune: „Nu ne plângeţi!", ci: „Nu Mă plângeţi pe Mine!". Iisus le îndreaptă privirea spre viitorul lor făcînd o aluzie la blestemarea iudeilor, a cărei împlinire va lovi şi pe copiii acestor femei. „Şi când au ajuns la locul ce se cheamă Al-Căpăţânii, L-au răstignit acolo, pe El şi pe făcătorii de rele, unul de-a dreapta şi altul de-a stânga. Iar Iisus le-a zis: «Părinte, iartă-le lor, că nu ştiu ce fac!». Şi şi-au împărţit hainele Lui prin aruncare la sorţi! […] Şi Îl luau în râs ostaşii, apropiindu-se şi aducându-i oţet şi zicându-I: «Dacă Tu eşti împăratul Iudeilor, mântuieşte-te pe tine însuţi!». Şi deasupra Lui era scris cu litere greceşti, latineşti şi evreieşti: Acesta este împăratul Iudeilor." Cînd Mîntuitorul se roagă pentru ei spunînd: „Tată, iartă-i, pentru că ei nu ştiu ce fac!", El include în rugăciunea Sa pe executori şi pe iniţiatorii morţii Sale, pe păgîni şi guvernatorul lor şi pe iudei cu marele lor preot. Despre toţi aceşti oameni, chiar şi despre cei mai înverşunaţi vrăjmaşi, se putea spune că erau răi şi orbi. Chiar dacă această orbire era din propria lor vină, totuşi dragostea divină în Hristos vedea un motiv de rugăciune, de mijlocire, ca să implore har pentru toţi vinovaţii. Luca aminteşte despre împărţirea hainelor. Pentru hainele celor răstigniţi, care după legea romană aparţineau executorilor sentinţei, s-au

aruncat de două ori sorţii, mai întîi pentru manta, şapcă, cingătoare şi sandale, apoi pentru cămaşă sau tunică. Prezenţa şi privirea poporului este un contrast puternic cu rugăciunea de mijlocire rostită de Domnul. Luca arată că poporul a luat parte la batjocorire printr-o participare pasivă. La prezenţa şi privirea poporului se adaugă dispreţul şi batjocura mai marilor. Evanghelistul nostru aminteşte pe scurt batjocura mai marilor. Batjocoritorii vorbesc aici în text despre Domnul la persoana a treia, în timp ce Matei şi Marcu prezintă batjocura lor adresată direct Domnului. Solicitarea batjocoritoare de a se ajuta singur se referă la faptele Lui de vindecare şi la mărturisirea Sa înaintea lor. Remarca inscripţiei „Acesta este împăratul Iudeilor" explică conţinutul cuvintelor de batjocură ale soldaţilor: „Dacă Tu eşti împăratul Iudeilor, mântuieşte-Te pe tine însuţi!". Soldaţii, care au afişat acest titlu puteau şi să-l citească, şi prin aceasta au fost conduşi la batjocură.

În imnurile la Maica Domnului găsim frumoase versuri pline de tristeţe, în care Maica Sfîntă îşi plînge sufletul iubit: „Cum ai îndurat să fii scuipat/, Tu Care ai înnoit ochii prin scuipat?/ Cum ai suportat palme,/ Tu Care ai biciuit cu funia pe cei ce vindeau cele dumnezeieşti şi ai răsturnat mesele lor/ Cum ai suportat o moarte fără vină,/ Fiule fără păcat?/ Ţi-au fost rănite mâinile şi picioarele,/ dar piroanele Tale le-am cunoscut trimiţând durerile lor în mijlocul sufletului meu/. Ţi-a fost împunsă coasta,/ dar şi inima mea a fost împunsă împreună cu tine/ Am fost împreună răstignită/ o dată cu chinurile Tale/, am murit o dată cu patima ta/ Şi mă îngrop o dată cu îngroparea Ta/ Căci ce mai contează pentru mine viaţa mea dacă nu mai eşti Tu,/ Făcătorul meu şi Fiul meu dorit?/."

Şi cît de frumos îl plînge Maica Domnului pe Iisus: „O, creştet al meu dumnezeiesc, rănit de spini şi pe care i-ai înfipt şi în inima mea!/ O, cap sfânt şi împodobit, care odinioară n-aveai unde să te pleci şi să te odihneşti, acuma te-ai plecat numai spre mormânt şi te odihneşti, cum spunea Iacob ca un leu!/ O, capul meu drag şi iubit, lovit cu trestie, ca să îndrepţi trestia stricată de cel rău şi ajunsă departe de rai!/ O, obraji care aţi primit palme!/ O, gură asemenea unui fagure de miere, deşi ai gustat amărăciunea fierii şi ai băut oţetul cel iute/ O, gură, în care nu s-a găsit vicleşug, chiar dacă un sărut viclean te-a prădat morţii/ O, mâini, care l-aţi plăsmuit pe om şi acum sunteţi pironite pe cruce şi întinse-n iad, care atingeţi mâna care s-a atins odinioară de pom şi sculaţi din cădere pe Adam întreg!/ O, coastă străpunsă de suliţă, din pricina strămoaşei care a fost plăsmuită din coastă!/ O, picioare, care aţi umblat pe ape ca pe uscat şi aţi sfinţit curat firea curgătoare!". Nu există versuri de o durere mai mare nicăieri, în nici un imn închinat Maicii Domnului. Sfîrşită de durere, acolo, la picioarele crucii, prăbuşită aproape fără vlagă, Maica Domnului doreşte să moară alături de fiul ei iubit.

În imnul cosmologic al *Ceasului al nouălea*, jertfa lui Hristos este asimilată cu creaţia lumii din zorii de lumină veşnică ai iubirii treimice: „Astăzi S-a spânzurat pe lemn Cel ce a spânzurat pământul pe ape/ Cu cunună de spini S-a încununat Împăratul îngerilor/ Cu porfiră mincinoasă S-a îmbrăcat Cel ce îmbracă cerul cu nori/ Lovire peste obraz a luat Cel ce a slobozit în Iordan pe Adam/ Cu piroane S-a pironit Mirele Bisericii/ Cu suliţa s-a împuns Fiul Fecioarei/ Închinămu-ne Patimilor Tale Hristoase!/ Arată-ne nouă şi slăvită Învierea Ta/". Sfîntul Calinic explică: „Această capodoperă a metaforei mistice şi liturgice surprinde prăpastia înfricoşătoare şi abisul infinit dintre iubirea nebună a lui Dumnezeu şi neantul de simţire al umanităţii care răstigneşte pe Dumnezeu prin iubire de sine. Noianul de durere al Bisericii nu poate fi depăşit decât de abisul iubirii dumnezeieşti care umple intervalul spaţial şi temporal al finitudinii create". Tot el spune că: „Modul în care a murit Iisus, în public, ca un criminal, străpuns şi pe lemn, a îngăduit scriitorilor Noului Testament şi primilor părinţi ai bisericii, să-l vadă pe Hristos ca pe un miel pascal şi ca noul Adam (înjunghiat fără un os rupt)".

Pedeapsa răstignirii a apărut mai întîi în Orient şi face parte dintre născocirile barbare prin care s-au făcut vestiţi despoţii de acolo. Din Orient ea a ajuns la Roma şi a fost aplicată de romani peste tot unde apăreau acvilele victorioase ale legiunilor, pînă cînd, în cele din urmă, a fost desfiinţată de Constantin cel Mare**.** La evrei răstignirea nu exista. Pentru anumite crime, legea cerea să fie spînzuraţi pe lemn făptaşii, însă aceştia nu erau ţintuiţi cu piroane, iar la lăsarea serii trebuia ca trupurile să fie coborîte spre îngropare.

La Roma erau răstigniţi numai sclavii, care aproape că nu erau socotiţi oameni. Cetăţenii romani nu puteau fi supuşi acestei pedepse. Chiar şi Cicero, vestitul orator al antichităţii, a cerut ca execuţia prin răstignire să aibă loc departe de oraşe şi de drumurile mari, deoarece cumplita privelişte a răufăcătorilor răstigniţi şoca privirea romanilor nobili. În provincii erau pironiţi pe cruce numai tîlharii şi cei ce tulburau grav ordinea publică. Soldaţii executau sentinţele. Criminalul era obligat să-şi ducă singur crucea pînă la locul răstignirii, fiind supus în acest răstimp batjocurilor şi bătăilor.

În latină, cuvîntul „crucifer" înseamnă „purtător de cruce" - o expresie a dispreţului extrem. Mai ales la iudei, pedeapsa aceasta era considerată cea mai respingătoare şi ruşinoasă, fiindcă în Legea lui Moise scria: „Blestemat tot cel spânzurat pe lemn" (Deuteronom 21, 23).

Ducîndu-l să-L răstignească, de gîtul Mîntuitorului atîrna o tăbliţă pe care era scrisă vinovăţia Lui, iar pe umeri apăsa crucea, pe care trebuia s-o poarte pînă la locul execuţiei, aşa cum cerea obiceiul – şi trista procesiune a pornit la drum, însoţită de gloata privitorilor adunaţi. El S-a văzut pe cruce singur, părăsit de aproape toţi. A fost părăsit pînă şi de ucenicii cei mai apropiaţi, care, în afară de Ioan, se ascunseseră ca să nu fie arestaţi, pentru că nimeni nu înţelegea încă

lucrarea pentru care murea El. Împrejurul Lui era gloata ce Îl privea cu ură, chipuri nepăsătoare, ale numeroşilor gură-cască, pe faţa cărora era întipărită doar o curiozitate nepăsătoare plină de bucurie răutăcioasă. Aceşti oameni erau făţarnicii care de multă vreme voiau să se răzbune pentru toate umilinţele. Răutatea lor nu s-a îmblînzit nici măcar în faţa dureroasei privelişti a pătimirilor de pe cruce, ei continuînd prin observaţii zeflemitoare şi bătaie de joc la adresa muribundului.

„Huo! Tu, cel ce dărâmi templul şi'n trei zile îl zideşti, mântuieşte-te pe tine însuţi, coboară-te de pe cruce!" (Marcu 15 – 29,30). „[...] şi împletind o cunună de spini, I-au pus-o pe cap. Şi au început să I se închine zicând: «Bucură-te, împăratul Iudeilor!... ». Şi-L băteau peste cap cu o trestie şi-L scuipau şi, punându-I-se în genunchi, I se închinau".

Dacă cercetăm lucrurile imparţial şi atent ne putem întreba. De ce suferă Domnul pe cruce? Pentru păcatele noastre ar putea fi răspunsul. Noi L-am ridicat pe cruce. Iudeii n-au fost decît unealta planului dinainte de veci al lui Dumnezeu. Bineînţeles că şi ei sînt vinovaţi prin răutatea, ura şi orbirea lor.

Sfîntul Apostol Pavel spune despre asta. Că „cine a fost luminat şi a gustat din darul ceresc şi s-a făcut părtaş al Duhului Celui Sfînt, iar după aceea a căzut, Îl răstigneşte din nou" (Evrei 6 - 4, 6). „După ce am primit cunoaşterea adevărului, păcătuim de bunăvoie şi prin aceasta Îl călcăm în picioare pe Fiul lui Dumnezeu" (Evrei 10, 29).

Creştinul nu trebuie să uite niciodată aceste cuvinte ale apostolului, pline de înţeles adînc şi trist. Toate păcatele noastre se aşază ca o povară chinuitoare pe sufletul curat al Mîntuitorului, care trebuie să pătimească pentru ele şi să ne fie nouă iertate.

Note

Biblia, Editura Renaşterea, Cluj-Napoca, 2009

Biblia comentată, *Poezia Vechiului Testament*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2000

Naşterea, Viaţa şi Adormirea Maicii Domnului. Trei Vieţi bizantine, autori: Sf. Maxim Mărturisitorul, Sf. Simeon Metafrastul, Monahul Epifanie; Ed. Deisis, Sibiu 2007

Provocări ale gândirii şi vieţii ortodoxe astăzi, Ierom. Calinic, Ed. Deisis, Sibiu, 2012

Evanghelia pentru omul modern. Învăţături din Evanghelia după Marcu, Sfântul Vasile al Kineşmei, Editura Sofia, 2013

Tâlcuirea Sfintei Evanghelii de la Luca III, Teofilact al Bulgariei, Editura Sofia, 2015

E S E U

Leonida MANIU

Însemnări despre lirica japoneză arhaică şi medievală

Începuturile liricii japoneze coincid, ca şi la alte popoare, cu cele ale cântecului. Termenul utilizat pentru vechile producţii de acest fel, *uta* denumea atât *poezia* cât şi *cântecul.* Ele erau opera unor creatori anonimi, care cutreierând aşezările omeneşti ale arhipelagului nipon, le recitau şi le cântau totodată. „Sunt cântece primitive fără imaginaţie – scrie Ioan Timuş – ale unui popor care nu cunoaşte scrierea, uneori însoţite de dansuri cu sens poetic destul de palid”[1]. Alături de acestea, cercetătorii fenomenului literar nipon mai menţionează şi unele formule magice străvechi, menite să atragă bunăvoinţa zeilor, aşa-numitele cântece şintoiste (norito). În ciuda elaborării lor în proză, elanurile lirice care le străbat, nu pot fi eludate:

După cum suflarea zeilor vânturilor împrăştie norii îngrămădiţi; după cum adierea dimineţii şi adierea serii împrăştie aburii dimineţii şi aburii serii; după cum o mare corabie legată într-un mare port, desface odgoanele sale la proră şi la pupă şi se avântă pe nemărginita câmpie a mării; după cum ascuţişul tăios al secerii călite în foc loveşte şi seceră mărăcinii deşi, tot astfel sunt pe de-a-ntregul iertate toate păcatele”…[2]

Introducerea scrisului, prin adoptarea puţin inspirată a ideogramelor chineze (400 e.n.), care nu corespundeau structurii morfologice şi nici sistemului fonetic al limbii japoneze, a făcut totuşi posibilă fixarea în scris nu numai a evenimentelor importante din istoria ţării, ci şi a unor tradiţii poetice orale încă vii, ca şi a întregii creaţii literare care se va ivi de acum înainte. Ulterior, asimilarea budismului va determina o neobişnuită efervescenţă a vieţii spirituale nipone, în cuprinsul căreia poezia va cunoaşte o mare înflorire.

Cele dintâi cronici japoneze, *Kojiki (Cartea întâmplărilor străvechi)* şi *Nihongi (Analele nipone)*, ambele de la începutul sec. al VIII-lea al e.n., cuprind în paginile lor cele mai vechi poezii care s-au creat în această parte a lumii. Prima dintre ele, opera lui Susanowo, zeul oceanului şi al furtunii, este o tanka (adică un poem de treizeci şi una de silabe), foarte obscură, care celebrează un zid de apărare, menit să-i apere soţia, o prinţesă pe care el o salvase de curând din ghearele unui balaur fioros:

Zid de apărare-nalţ

[1] Ioan Timuş, *Note despre poezia japoneză,* în *Secolul XX*, nr. 9, (anul III, septembrie, 1963, p. 262.

[2] Idem, p.262.

În jurul vetrei din Izumo,
Ţara-nvelită de nori,
Un zid ce-mi apără soţia…
Ah, zidu-acela de-apărare…[1]

Concepţia despre obârşia divină a poeziei nu-i va determina însă pe poeţii japonezi să apeleze la ajutorul zeilor pentru a le spori puterile creatoare. „Japonezii – scrie Donald Keene - au crezut prealabil că poezia, ca orice lucru din ţara lor, se trăgea de la zei, dar poeţii japonezi nu s-au adresat niciodată vreunei muze sau vreunei alte divinităţi spre a-i ajuta în meşteşugul versurilor. Cu toate puterile de excepţie ce i se atribuiau, arta nu era văzută dincolo de talentele – considerate în alte părţi insuficiente – ale omului"[2].

Dacă multe din poeziile apărute la începutul antichităţii nipone[3] – este vorba de perioada arhaică şi prima parte a perioadei Nara – nu au nici o valoare artistică, întrucât nu erau decât jocul gratuit al fanteziei unor împăraţi, soţii de împăraţi, prinţi, prinţese ş.a., nu acelaşi lucru se poate spune despre cel mai vechi şi mai amplu florilegiu liric nipon, *Manyoshu (Culegerea celor zece mii de foi),* adevărat „monument naţional"[4] al acestei literaturi. Alcătuită probabil de Otomo no Yakamochi, antologia înmănunchează creaţia a peste cinci sute de autori, care reprezintă aproape toate mediile sociale, împăraţi, prinţi, curteni, preoţi budişti, meseriaşi, ţărani ş.a. Prestigiul lucrării este asigurat de prezenţa creaţiei poetice a celor „cinci oameni mari": Kakinomoto no Hitomaro, Yamabe no Akahito, Yamanoue no Okura, Otomo no Tabito şi Otomo no Yakamochi.

Fundamentul estetic al acestor bijuterii lirice, cele mai numeroase fiind poeme scurte, *tanka,* îşi are obârşia în contemplarea sentimentelor umane vizavi de înfăţişările veşnice şi mereu noi ale naturii:

Foşniţi, foi de bambus,
În van stârnind voioasă zarvă

---

[1] Ion Acsan, Dan Constantinescu, *Antologie de poezie clasică japoneză*, Buc. Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p.35.

[2] Donald Keene, *Literatura japoneză,* Buc., Ed. Univers, 1991, pp.31-32.

[3] În Asia, din cauza unei evoluţii lente a proceselor sociale şi economice, durata etapelor istoriei japoneze nu coincide cu cea existentă în Europa. Respectând însă modul în care japonezii înşişi îşi împart istoria, se pare că primele trei perioade ale acesteia, perioada arhaică (660 î.e.n.-710 e.n.), perioada Nara (710-794) .şi perioada Heian (794-1185), corespund cu ceea ce se înţelege, în istoriografia noastră, prin epoca antică a umanităţii, iar perioadele Kamakura (1186 – 1332), Muromachi (1392-1603) şi parte din perioada Edo sau Tokugava (1603 – 1868) aparţin lumii feudale.

[4] Kuni Matsuo, Ryuko Kawaji, Alfred Smoular, *Histoire de la littérature japonaise des temps archaïques à1935,* p.41. (Informaţia este luată din *Prefaţa* lui Ion Acsan, la volumul deja menţionat, *Antologie de poezie clasică japoneză,*pp. 9 -1o).

Pe dealul din preajmă !
Gândul meu rămâne-n veci la cea
De care chiar acum m-am despărţit ![1]
(Kakinomoto no Hitomaro)

Floarea de prun mi-a spus,
Arătându-mi-se-n vis:
– Vezi ce frumoasă sunt ?
Pentru ce m-aş spulbera ?
Voi pluti în cupa ta… [2]
(Yamanoue no Okura)

De te-aş rupe să te duc,
Aş da dovadă de cruzime.
O, floare de cireş !
Sub purpuriile petale
Voi sta privind, până te scuturi[3]
(Yamabe no Akahito)

Pe paragini se târăsc
Primăvăraticele pâcle
Şi inima mi-e tristă,
Dar în penumbra înserării
Începe-o pasăre să cânte…[4]
(Otomo no Tabito)

De cele mai multe ori însă, ultimele două versuri ale unui poem de acest fel reprezintă, aşa după cum se pare că pretindea structura unui veritabil *tanka*, un fel de comentariu la primele trei şi, din aceste raţiuni, ele ar putea fi publicate şi independent de celelalte.

Deşi preeminenţa formei scurte este evidentă în această epocă, totuşi existenţa poemului lung, de provenienţă chinezească, (naga-uta), nu este o raritate. Măreţia piscului Fuji, cel mai cântat munte din Ţara Soarelui Răsare, iradiază parcă aievea într-un astfel de poem, scris de Yamabe no Akahito:

Chiar de când s-a despărţit
Cerul de pământ,
Plin de fală şi trufie

[1] Ion Acsan, Dan Constantinescu, op. cit., p. 48.
[2] Idem, p. 54.
[3] Idem, p. 57.
[4] Idem, p.52.

În divina-i sihăstrie
Piscul Fuji se înalţă
În ţinutul din Suruga !
Când privirea mea colindă
Prin câmpiile cereşti,
Soarele urcând spre-amiază
După creasta-i se ascunde.
Noaptea chiar şi lunii pline
Nu i se zăreşte chipul.
Se sfiesc şi norii albi
Să-l atingă-n zborul lor.
Fără de răgaz zăpada
I se cerne peste tâmple
Eu voi pomeni de-a pururi,
Voi slăvi în veci de veci
Uriaşul munte Fuji !

Încheiere

Când mă duc de-acasă şi privesc
De pe plaja Tago către zare,
Văd cum ninge fără încetare
Peste piscul falnic Fuji,
De un alb imaculat ![1]

Încheierea acestuia, o veritabilă *tanka*, ce are menirea de a sintetiza întreaga poezie, pune totodată în lumină, virtuţile şi insuficienţele de ordin estetic ale poemului scurt. Căci, dacă, pe de o parte, o atare concizie înaripează imaginaţia lectorului, pe da altă parte, lipsa detaliilor goleşte imaginaţia artistică de concreteţea şi savoarea realităţii.

În linii mari, „cuvântul care caracterizează eflorescenţa lirică a perioadei Nara (710-794), este makoto – sinceritatea. Arta poeţilor nu atinge frecvent desăvârşirea – suntem oricum într-o epocă preclasică - dar ea ne convinge şi azi prin spontaneitatea şi dezinvoltura ei”[2].

Poezia care se scrie în perioada Heian (794-1185), este expresia unei epoci pentru care cultul rafinat al plăcerii a reprezentat cea mai înaltă valoare. În pofida acestui fapt, principalele tendinţe care o animă, consfinţite de altfel şi de *Prefaţa* lui Ki no Tsurayuki, la cea mai de seamă antologie de versuri alcătuită acum, *Kokinshu (Culegere din trecut şi de azi),* sunt cu precădere clasice. Astfel, „imitaţia naturii”, „concordanţa formă-conţinut”, „excelenţa

[1] *Din lirica japoneză,*(Antologie şi note de Ion Acsan), Buc.,Ed. Univers, 1970, pp.30-31.
[2] Citat din *Prefaţa* lui Ion Acsan, la volumul deja menţionat, *Antologie de poezie clasică japoneză,* p. 11.

ideii, a gândirii", „perfecţionarea limbajului în acord cu substanţa poeziei","perfecţionarea stilului" constituie, după I. Constantinescu, puncte de convergenţă cu „unele idei estetice ale clasicismului european"[1].

Dintre autorii de seamă ai vremii, Ki no Tsurayuki menţionează, în primul rând, nu cu puţină exagerare pe „cele şase genii ale poeziei": Ariwara no Narihira, episcopul Henjo, doamna Ono no Komachi, Bunya no Yasuhide, Otomo no Kuronushi şi bonzul Kisen. În realitate, dintre toţi aceştia numai Ariwara no Narihira şi doamna Ono no Komachi merită calificativul de „genial". Viaţa plină de aventuri galante a celui dintâi şi sinceritatea cu care, în vis sau aievea, doamna Ono no Komachi şi-a trăit iubirea, i-a condus pe amândoi spre poezia de dragoste:

Dacă în lume
Nu s-ar mai afla deloc
Cireşi în floare,
Inimile-n primăvară
Poate-ar fi mai liniştite[2]
(Ariwara no Narihira)

În noaptea fără lună
Ce-nchide drumul meu spre tine
Arzânda patimă mi-e trează
Şi-n pieptul răvăşit de flăcări
Inima mea e un tăciune…[3]
(Ono no Komachi)

Nu rareori însă, transformarea unei astfel de poezii într-un joc de societate sau utilizarea ei cu funcţie de intermediar în intrigile amoroase îi conferă acesteia un pronunţat caracter artificios. Astfel, dorinţa lui Otomo no Kuronushi de a-şi revedea iubita devine, în asemenea condiţii, nu o poezie veritabilă, ci un simplu bilet de dragoste. Trecând pe lângă casa ei şi auzind ţipătul unei gâşte sălbatice, poetul asociază neîmplinirea „dorului" său cu strigătul păsării şi scrie o poezie pe care i-o trimite numaidecât femeii dragi :

Mă-ntreb dacă-ai aflat :
Când mă răzbeşte dorul, vin
La casa ta, să strig
Ca gâsca sălbatică toamna
În zbor străbătând firmamentul…[4]

[1] I. Constantinescu, *Introducere în literatura clasică*, Iaşi, Ed. Junimea, 1978, pp.73-75.
[2] Ion Acsan, Dan Constantinescu, op. cit.,p.74.
[3] Idem, p.81.
[4] Idem, p.85.

În secolele XI şi XII, fenomenul ce conferă liricii japoneze nota sa specifică rezidă în proliferarea unei veritabile mode literare, cea a dialogului poetic, *renga*, care a devenit foarte curând sursa de amuzament a unor categorii sociale extrem de diverse, soldaţi, preoţi, nobili ş.a. Numeroasele antologii întocmite în această perioadă*, Kin'yoshu (Culegerea frunzelor de aur), Shinkokinshu (Nouă culegere din trecut şi de azi etc.),* atestă existenţa unei impresionante efervescenţe creatoare, dar nu şi pe cea a unor autentice genii poetice.

Obârşia noii forme literare, numită şi *poezie legată* sau *poem-în-lanţ,* trebuie căutată în libertatea de alcătuire a unor mai vechi poeme *tanka*: o persoană elabora primele trei versuri, iar alta le adăuga pe celelalte două. Astfel, după ce scrisese aceste trei versuri,

Se plantează orez –
Undele râului Saho
Sunt zăgăzuite ;

o călugăriţă rămase descumpănită şi, nemaiştiind cum să-şi continue poemul, apelează la bunăvoinţa poetului Otomo Yakamochi, care îi răspunde numaidecât, întregindu-l cu distihul corespunzător:

Atunci când lanul va da rod
N-ai să-l împarţi cu cineva ?[1]

Treptat însă din cauza popularităţii de care s-a bucurat printre curteni şi oamenii de rând, dar şi din pricina regulilor draconice, impuse de poetica structurii sale, *poemul în lanţ* a intrat în sfera diletanţilor şi, depărtându-se de perceperea proaspătă a lumii, şi-a pierdut întreaga sa vigoare. Poeţii autentici au reuşit chiar şi în aceste condiţii să creeze opere de mare vibraţie lirică.

Astfel, întâlnirea[2] reputatului poet Sogi cu doi dintre discipolii săi în locul numit Minase (1488), unde se spune că ar fi compus peste o sută de dialoguri, rămâne, sub acest aspect, memorabilă. Citǎm, spre exemplificare, primele trei piese ale unui astfel de poem :

Zăpada mai stăruie,
Sub ceaţă stau coastele munţilor
Seară-i aici.
(Sogi)
Departe curg apele
De satul cu miresme de prun.
(Shohaku)

[1] Faptul este relatat de Ion Acsan în *Prefaţa* la volumul deja menţionat, *Antologie de poezie clasică japoneză,* p.21.

[2] Întâlnirea aceasta este relatată de Donald Keene în lucrarea sa menţionată mai sus, *Literatura japoneză* pp.21.

În boarea râului
Un mănunchi de sălcii –
Se face primăvară
(Socho)
O barcă împinsă cu prăjina
Zvon clar în lumina clară a zorilor.
(Sogi)

După cum se poate constata, versurile care deschid seria „ne vorbesc despre o primăvară timpurie, când ceaţa pluteşte încă peste munţii acoperiţi de zăpezile iernii (…) Poezia a doua o completează pe cea care deschide seria, continuând tema primăverii timpurii prin menţionarea florilor de prun, primele flori ale anului. Ea ne ajută, mai departe, să identificăm cadrul (râul Minase) prin menţiunea privitoare la apa curgătoare, aluzie la alt poem pe acelaşi subiect. Poezia a treia menţionează din nou primăvara, respectând întocmai regula, şi dezvoltă imaginea apei. Poezia a patra abandonează imaginea primăverii, dar duce mai departe imaginea apei împlinind un ciclu de trei, satisfăcând astfel şi condiţia efectului curgător. Mai sunt multe alte subtilităţi pe care cu greu le-am putea explica aici, însă lucrul cel mai important este că, în ciuda regulilor stânjenitoare, se naşte un poem de un farmec şi frumuseţe fără egal. Un poem deosebit de tot ce s-a scris vreodată în Europa, după câte ştiu, prin faptul că unitatea lui se manifestă exclusiv de la o piesă la alta. Fiecare poezie este legată de cea de dinainte şi de cea de după ea… [1]

Astfel, începutul, adică prima unitate de trei versuri, care conţine în mod obligatoriu o referinţă la unul din cele patru anotimpuri, imprimă textului tonalitatea sa fundamentală şi stabileşte direcţia dezvoltării lui imagistice. Din aceste raţiuni, dar şi din altele, cum ar fi tendinţa de eliberare a fluxului dialogic din lanţul unei astfel de serii, în secolul al XVI-lea, primele trei versuri ale acestuia s-au desprins de celelalte şi au format un poem de sine stătător de şaptesprezece silabe, numit *haiku*. Pentru japonezi, părintele acestuia rămâne Yamazaki Sokan (1458- 1546),.ale cărui lucrări, aidoma tuturor celorlalte cuprinse în prima culegere de poezie *haiku* întocmită de el, se caracterizează printr-o uşoară tonalitate umoristică :

Potriveşte-i un mâner lunii :
Ce evantai frumos ![2]

Abia în secolul următor, geniul lui Matsuo Basho (1644-1694) va aduce *haiku*-ul în albia unui lirism grav şi profund care respiră însă într-o atmosferă de inocenţă cvasicopilărească: „căutaţi-mi un copil de trei ani – se

[1] Donald Keene, *Literatura japoneză,* pp. 43-44.
[2] *Din lirica japoneză, p.*81.

pare că ar fi spus poetul – să-mi scrie un *haiku".* Ivit dintr-o experienţă poetică fundamentală, un atare poem este produsul unei clipe de sublimă iluminare când, în procesul contemplaţiei, subiectul şi obiectul se identifică într-o asemenea măsură, încât unitatea fundamentală dintre eu şi lucrurile care-l înconjoară se restabileşte devenind realitate estetică, a cărei existenţă se datorează cuvintelor, dar a cărui semnificaţie se istoveşte dincolo de ele. „Sensul profund al unui poem – observă orientalistul Georges Bonneau – poate să nu datoreze nimic sensului cuvintelor care îl compun"[1].

O aură de inefabil învăluie această lume de frumuseţi încremenite, cu reverberaţii multiple şi oculte, ce nu-şi dezvăluie codurile decât cu greu lectorului european :

O creangă pustie
străjuită de-un corb.
Toamnă, târziu.[2]

Se află aici, filtrate în esenţe tari, viziuni asupra lumii, sugestii şi procedee artistice dintre cele mai diverse :filozofia Zen, budism indian, taoism, tehnici picturale etc. Din atari considerente, „o lectură superficială, neavizată, ar putea desprinde din această succesiune de tonuri umbrite, crepusculare, o atmosferă de depresiune, de tristeţe, înrudită cu aceea a lui Bacovia, reverberând cosmic, atotcopleşitor. Dar aici e vorba, în primul rând, de a simţi *inefabilul* perfectei armonii a tuturor elementelor care, oferită constatativ, fără imixtiunea vreunui comentariu personal, sugerează o condiţie unde uscăciunea crengii e o *reducere la esenţial, o desfacere* senină a corbului de toate *lucrurile lumii, iar* înfrăţirea penajului său cu blândeţea înserării vestind noaptea, cu toamna ce taie toate punţile şi dă tâlc ontic morţii, adânceşte acest sentiment"[3].

Totodată, poemul citat mai sus permite relevarea principiilor fundamentale ale poeticii acestei specii lirice, care prezidează elaborarea structurii sale :*permanenţa* şi *schimbarea.* Elementul constant, „creanga pustie", din primul vers, situat în afara timpului şi a devenirii, este intersectat, în cel de al doilea vers, de ceea ce aparţine clipei şi mişcării, popasul unui corb. În aceste condiţii, cromatica sumbră a toamnei şi a târziului devine punctul lor de întâlnire. Fără existenţa unei astfel de dispuneri a termenilor, ca şi a pauzei dintre ei, n-ar fi posibilă apariţia instantanee a unei înţelegeri superioare a

[1] Georges Bonneau, *Anthologie de la poésie japonaise,* Paris, 1935, p.30. (Citatul este reprodus din *Cuvântul înainte* al lui Dan Constantinescu care figurează ca un fel de prefaţă la cea de a doua parte a *Antologiei de poezie clasică japoneză* dedicată poemului *haiku*, p. 177).
[2] *Din lirica japoneză,* p.88.
[3] Dan Constantinescu, *Cuvânt înainte* la cea de a doua parte a *Antologiei de poezie clasică japoneză* dedicată poemului *haiku.* p.176.

lucrurilor, adică iluminarea fulgerătoare a celui care citește sau ascultă poemul. Natura elementelor variază – scrie Donald Keene – dar trebuie să apară neapărat cei doi poli electrici între care să țâșnească scânteia electrică, pentru ca *haiku*-ul să fie reușit; în caz contrar, el nu-i decât o scurtă cugetare. Tocmai asta lipsește unor imitatori ai formei *haiku*"[1].

Alte câteva exemple la fel de revelatoare, aparținând aceluiași mare poet, nu fac decât să confirme, cu puterea evidenței, constatările de mai sus:

Lac străvechi.
Broasca sărind
Și plescăitul apei.

Liniște:
țârâit de greier
perforând stânca.

Lună plină.
Am bătut toată noaptea
Lacul de jur-împrejur.[2]

Născut din versurile care deschideau un poem în lanț, *haik*-ul a devenit, la rândul său, punctul de plecare al unor astfel de alcătuiri poetice. În jurnalul său de călătorie, *Drumul cel strâmt din Oku,* Basho mărturisește cum el însuși, aflându-se în localitatea Oishida, a colaborat la elaborarea unui poem de acest fel. În același timp, *tanka*, deși este departe de a se bucura de popularitatea *haik*-ului, continuă să existe.

După Basho, iluștrii săi discipoli, Onitsura și Buson au dus mai departe tradiția, ultimul din ei îmbogățind-o chiar cu lucrări inspirate din evenimentele istorice, însă, în ciuda străduinței și a talentului lor, nici unul nu a mai atins înălțimea artistică a maestrului.

În esență, poezia care se creează în arhipelagul nipon este cu totul deosebită de aceea cu care este obișnuit lectorul european. Geniul limbii și propensiunea spre esențial, miniatural și pictural, au condus în mod necesar la apariția unei lirici de o mare concizie, densitate și putere de sugestie. „Semețul munte – scria Ki no Tsurayuki, în *Prefața* antologiei *Kokinshu* – își are obârșia în pulberea de la poalele lui și se înalță până la norii care plutesc în văzduh: întocmai a crescut și poezia[3].

Altminteri spus, avându-și rădăcinile în „inima omenească", unde ecourile celor mai diverse simțiri ale acesteia răsună mereu proaspete,

[1] Donald Keene, *Literatura japoneză,* p. 88, 89 și 94.
[2] *Din lirica japoneză,* p. 88, 89 și 94.
[3] Ion Acsan, Dan Constantinescu, op.cit., p. 87.

(vâlvătăile unei iubiri nestinse, „asemenea flăcărilor vulcanului Fuji", contemplarea florilor care se scutură într-o dimineaţă de primăvară, înfiorarea pe care o produce căderea frunzelor într-o seară de toamnă, deznădejdea care se desluşeşte pe chipul celui care privindu-se în oglindă se vede acoperit de albul zăpezilor, deziluzia unei iubiri fără de speranţă, cutremurarea pe care o produce vederea boabelor de rouă pe iarbă şi unduirea spumei pe valuri, „tristeţea inspirată de un nod de bambus chinezesc" etc.[1]), poezia se încheagă din aceste „pulberi" de sentimente şi de impresii şi, prin decantări şi transfigurări succesive, se înalţă, cu o forţă care-i este proprie, până la un punct de maximă concentrare. Faptul devine posibil întrucât, fără să manifeste o predilecţie deosebită pentru metafizică şi problematica socială, tematica liricii japoneze gravitează în jurul iubirii şi a naturii, iar lipsa accentului tonic, a rimei şi a ritmului face ca „singurul element posibil în alcătuirea unei poezii" să fie „metrica :numărul silabelor şi eventual al versurilor"[2]

În linii mari, procesul acesta de esenţializare care se produce în cazul elaborării unui poem are multe similitudini nu numai cu arta perfecţionării detaliului în pictura niponă, unde câteva trăsături de penel sugerează o întreagă lume, ci chiar cu tehnica pictorului de a reprezenta realitatea. Căci pentru a înfăţişa infinitele forme ale naturii în veşnica lor devenire, el nu le poate reda în desfăşurarea lor, ca romanul bunăoară, ci trebuie să se oprească asupra celui mai important sau mai caracteristic segment din evoluţia acestora. *Mutatis mutandis*, sentimentele de dragoste, de nostalgie şi de admiraţie, ca şi numeroasele atitudini şi impresii extrem de diverse, nu sunt surprinse în mişcarea lor firească, ci numai în unul din punctele de vârf ale acesteia, spre a fi întrupate în câteva imagini revelatoare. În această situaţie, lipsită de discursivitatea şi metaforismul liricii europene, restul poeziei se întregeşte în imaginaţia cititorului, mărind farmecul ei. Astfel, ca într-o mişcare cu sens reversibil, fiecare imagine de acest fel deşteaptă, la rândul său, în mintea celui care citeşte sau ascultă poemul şi cunoaşte aluziile (la obiceiuri, moravuri şi credinţe etc.), pe care le face autorul lui, o lume de sentimente, atitudini şi tendinţe mai mult sau mai puţin similare cu cele ale creatorului său, fapt ce contribuie în mod activ la îmbogăţirea textului.

În concluzie, din cauza specificităţii limbii şi a particularităţilor sufletului nipon ("vocaţia delicat demiurgică de a esenţializa elementarul, familiarul natural, voinţa de sublimare a întregului în simbolul său, de a da durată şi eternitate efemerului"[3]), centrul de greutate al liricii cade în sfera iubirii şi a naturii. Din aceste raţiuni, „lipsa de complexitate a subiectelor

[1] Idem, p. 89.
[2] Ion Timuş, op. cit.,p. 262.
[3] Vasile Nicolescu, *Cuvânt înainte* la volumul menţionat mai sus, *Din lirica japoneză*, p. III.

preferate de poeţii japonezi este poate rezultatul simplităţii formei poetice, sau poate că, tocmai simplitatea ideii a impus forma[1] Prezidată de un asemenea *nisus formativus,* lirica aceasta a sfârşit, după un inevitabil şi antrenant *respiro* în poezia legată, prin a crea, în secolul al XVI-lea, o formă poetică numai de şaptesprezece silabe, *haiku*-ul, ca incontestabilă biruinţă a spiritului nipon asupra imperfecţiunii şi infinităţii materiei.

Anastasia DUMITRU

Zen – O cale a luminii

,,Adevărul ultim este dincolo de cuvinte.”
(Bodhidharma)
,,Treziţi-vă la Realitate, nu fiţi legaţi de aparenţe, căutaţi Mintea pură.”
(Huang Po)
,,Haikuul este o cale de a fi mai aproape de propriile gînduri.”
(Sayumi Kamakura)

Haiku este un poem de sorginte niponă, iubit de unii, contestat de alţii. Cei din urmă nu sînt adepţii acestei poezii a esenţelor, din simplul motiv cu nu ştiu sau nu înţeleg învăţătura orientală, în special Zen. Nu vom intra în polemici şi nici în hăţişurile teoretice ale acestor noţiuni, ci vom avea în prim-plan două cărţi: prima este *Zen. Transmisia luminii tăcute,* Editura Herald, Bucureşti, 2002, (trad. Stela Tinney, Gabriel Matei, Radu Duma), iar a doua este o carte de haiku, aparţinînd autoarei nipone Sayumi Kamakura, *Furată de lumina lunii,* Editura Fundaţiei Culturale Poezia, apărută în colaborare cu *Kado, Calea poeziei,* revistă de poezie, cultură poetică şi spiritualitate eurasiatică/ Review of Eurasiatic Poetry, Poetic Culture and Spirituality, Iaşi, 2012 (editor, prefaţă şi traducere de Marius Chelaru).

Zen. Transmisia luminii tăcute conţine învăţătura a patru maeştri zen: Bodhidharma, Hui Neng, Hui Hai şi Huang Po. Din prefaţa lui Deitaro T, Suzuki aflăm că originea Zenului şi a tuturor celorlalte forme de budism trebuie căutată în Suprema şi desăvîrşita Iluminare atinsă de Buddha, atunci cînd s-a aşezat sub arborele Bodhi, în vecinătatea oraşului Gaya. Zenul, în chineză,

[1] Donald Keene, op.cit. p.36.

Ch'an, termen derivat din sanskritul *dhyăna,* însemnînd contemplaţie, a fost dus în Japonia, unde a cunoscut o mare popularitate. Buddha îşi instruia discipolii prin tăcere. Iniţial, aceştia nu au înţeles de ce Buddha nu le-a vorbit, ci a preferat să îi instruiască prin necuvinte, prin gestul privirii unei flori, prin contemplarea lui *aici* şi *acum,* a interiorităţii, a experienţei spirituale autentice, în consecinţă, zen se mai numeşte şi „transmisia tăcută", „învăţătura tăcută" a luminii.

Bodhidharma (470-532) a fondat Zenul, fiind un iniţiat care a lăsat mai multe tratate sau predici. Enumerînd titlurile cărţilor sale putem să intuim tema preocupărilor acestui maestru: „Principiile Practicii", „Dincolo de gîndire", „Despre trezire", „Contemplarea minţii", „Analele transmisiei Lămpii", fiind „măduva învăţăturii tăcute" a primului patriarh Zen. O minte calmă este una iluminată care tinde spre nirvana. Aşa explică el de ce omul trebuie să fugă de iluzii şi să-şi descopere propria natură. „Oricine îşi vede propria natură este Buddha"[1], consideră înţeleptul. Vorbind despre sensul cuvîntului „Buddha", susţine că termenul sanscrit pentru el este „trezit", „trezit într-un mod miraculos". Cel care ia Calea Zen îşi înţelege mintea, este conştient că mintea este vidă. „Adevărul ultim este dincolo de cuvinte," susţine maestrul, de aceea refuză doctrinele care nu sînt altceva decît cuvinte. „Calea este fără cuvinte. Cuvintele sînt iluzii." Înţeleptul ne îndeamnă să nu ne agăţăm de aparenţe pentru a nu ajunge în puterea diavolilor. „Oriunde veţi afla plăcere, veţi afla sclavie. Dar de îndată ce vă treziţi la mintea şi la corpul vostru originare, nu veţi mai fi multă vreme înlănţuiţi de ataşamente," continuă el, citînd o sutra: „Detaşarea este iluminare pentru că ea neagă aparenţele."[2] Zenul ne îndepărtează de cele trei otrăvuri: lăcomia, mînia şi ignoranţa, ne păzeşte de „noroiul senzaţiilor" sau de iad. Bodhidharma aminteşte de tîlharii noştri, de: „ochiul-tîlhar", „urechea-tîlhar", „nasul-tîlhar", „limba-tîlhar" – trupul-tîlhar şi de „mintea-tîlhar". Pîngărirea şi răul ne ţin legaţi de lumea materiei, dar a intra pe Porţile Zenului înseamnă a găsi tărîmul iluminaţilor, a creşte sămînţa înţelepciunii. La fel ca şi în creştinism, zenul îndeamnă la suferinţa purificatoare şi la contemplarea minţii, la găsirea rădăcinilor arborelui vieţii. Învăţatul ne iniţiază în pătrunderea sensurilor unor simboluri religioase, să nu acceptăm doar practicile exterioare, ci să meditäm asupra rolului lor interior. „Cînd Buddha vorbeşte despre înălţarea de mănăstiri, aceasta înseamnă locuri pure,"[3] alungarea celor trei otrăvuri şi purificarea neîncetată a simţurilor. „Înălţarea de mănăstiri" coincide cu iluminarea. „Tămîia arzîndă" simbolizează tămîia intangibilei Dharma. Mireasma ei are acelaşi rol purificator, curăţind

[1] *Zen. Transmisia luminii tăcute*, p. 21.
[2] *Idem.,* p. 33.
[3] *Idem.,* p. 47.

faptele relele şi ignoranţa, aducînd conştiinţa trezită. Tămîia este un simbol al desăvîrşirii, al desprinderii de lumesc. În acest sens, maestrul aminteşte de Buddha, care a cerut discipolilor să aprindă focul înţelepciunii şi să ardă această nepreţuită şi minunată tămîie în chip de ofrandă adusă tuturor iluminaţilor din cele zece direcţii. Referindu-se la un alt simbol, cel al florilor, susţinea că adunarea florilor este acumularea faptelor meritorii ce decurg din predicarea Adevăratei Dharma întru folosul fiinţelor vii, udîndu-le cu apa Adevăratei Naturi şi dăruindu-le drept podoabă tuturor. „Lampa pururi strălucitoare" este mintea perfect iluminată, fiindcă pătrunderea înţelepciunii este asemenea unei lămpi ce străluceşte cu o lumină constantă. Am exemplificat numai trei simboluri explicate de maestrul zen pentru a ne face să înţelegem corelaţia dintre obiectul vizibil şi rolul său în sugerarea iluminării pentru cei porniţi în căutarea „luminii veşnice". Iniţiatul este convins că fiinţele ignorante nu pricep înţelesul adînc al învăţăturilor lui Buddha, de aceea ei rămîn în lumea profană. Ataşîndu-se de materie, falşii practicieni aprind lămpi umplute cu ulei lumesc ca să lumineze o cameră goală, uitînd că Buddha este „Luminatorul Lămpii".

Hui Neng (637-713) ne-a lăsat Sutra rostită de pe înaltul Scaun despre „Nestematele Legii", scriind despre: importanţa meditaţiei sau contemplaţiei (Dhyăna), prajna (înţelepciunea transcendentă), căinţă, Şcoala Iluminării Spontane şi Şcoala Iluminării Treptate etc. Cunoaşterea adevărului duce la transcenderea dualismului. Hui Neng era adeptul anamnezei, el spunea „mergeţi şi căutaţi înţelepciunea supremă (prajna) în propria voastră minte, îndemnînd la căutarea adevăratei naturi a omului. Una dintre stanţele lui sună astfel: „Corpul nostru este arborele *bodhi*,/ Mintea noastră – o oglindă strălucitoare,/ Cu grijă le scuturăm şi le ştergem întruna,/ Ca pulberea pe ele să nu se aşeze." Bodhi este smochinul sacru din Gaya, sub care Buddha a cunoscut iluminarea şi de unde a început să predice, să pună în mişcare „Roata Legii" sau Cunoaşterea supremă. Acest maestru, adept al transmiterii învăţăturii esoterice, de la inimă la inimă (inima fiind sediul minţii), a fost numit „Marea Oglindă".

Deţinătorul înţelegerii depline a învăţăturii Şcolii Zen este asemenea soarelui ce străluceşte în înaltul cerului, „un astfel de om nu v-ar învăţa decît dharma realizării proprii naturi", scrie el într-o ştanţă. Un alt sfat este acela de a nu ne făli „cum se făleşte iacul cu coada sa", ci de a fi smeriţi pentru a căuta iluminarea şi „Înţelepciunea-Oglindă",[1] care eliberează mintea de toate opreliştile. O minte impură este incapabilă de a reflecta Adevărul. Hui Neng, după ce şi-a îndrumat discipolii, s-a retras spre o stîncă, numită „Stînca

[1] *Idem.,* p. 130.

Refugiului", unde se pot vedea urmele genunchilor patriarhului în postură de meditaţie.

Hui Hai (720-814) este un alt maestru Zen, cunoscut în japoneză sub numele de Hyakujo Ekai, care a fost numit „Marea Perlă". Acesta a fost unul din descendenţii spirituali ai celui de-al şaselea patriarh, Hui-Neng, autor al tratatului „Poarta esenţială spre Adevăr prin Iluminare spontană". Învăţăturile lui ne iniţiază în eliminarea spaţiului şi a timpului pentru a ne bucura de libertatea deplină a spiritualităţii omniprezente. Recunoaştem că astfel de practici sînt total străine materialistului occidental, care vrea să intre în posesia spaţiului, să acapareze cît mai multe proprietăţi şi să-şi satisfacă imediat dorinţele din ce în ce mai multe. La fel ca şi călugării ortodocşi sau budişti, Marea Perlă ne îndeamnă la contemplare şi la „tăria răbdătoare a Increatului", condiţie esenţială a iluminării şi a pătrunderii Adevărului Sfînt. Hui Hai ne învaţă cum să renunţăm la dualismul opoziţiilor prin concentrarea minţii pentru a nu fi afectaţi de fenomenele din jur. „Realizarea Minunată este realizarea absenţei opoziţiilor"[1], „puritatea desăvîrşită", intrarea în Tezaurul Iluminaţilor, scrie el. „Răbdarea este cea mai bună cale;/ Dar mai întîi trimite-i la plimbare pe „eu" şi „celălalt", este un alt gînd al celui care predică adevărul şi modestia, „nu vă lăudaţi cu propriile voastre virtuţi şi nici nu invidiaţi".

Hui Hai îi numeşte pe semeni „rătăciţii din Kaliyuga," din era declinului spiritual, de aceea pledează pentru lepădarea „fiecărui pai lipsit de noimă", alegerea tihnei şi a libertăţii pentru a fi pironiţi numai de Numen (esenţă). El este convins că, privind Calea, sîntem acasă, „neafectaţi de roata Samsarei" şi urmăm „tainicul drum al lui Rahula, al iniţiatorului budismului esoteric. Întrebat ce înţelege prin purificarea minţii, maestrul explică „purificarea ei pînă se atinge punctul purităţii extreme", starea dincolo de puritate şi de impuritate.

Al patrulea maestru inclus în carte este Huang Po (?-850), cunoscut în niponă ca Obaku Kuin, discipolul lui Hui Hai. Învăţătura lui Huang Po reprezintă transmisia autentică a tuturor Iluminaţilor numită „Comoara Ochiului Adevăratei Legi". Înţeleptul a scris *Mintea Universală*, carte cu răspunsurile sale la întrebările prefectului împăratului, fiind un mod de a apăra budismul de marea persecuţie. Paradoxal, în timpurile de restrişte, cînd numeroase temple au fost arse şi zeci de mii de călugări condamnaţi, atunci au fost transmise posterităţii predicile lui Huang. De mic, maestrul şi-a părăsit familia pentru a vizita mănăstirile în căutarea Căii. Sfaturile sale sînt: „Treziţi-vă la Realitate, nu fiţi legaţi de aparenţe (…) căutaţi Mintea pură, care e obîrşia tuturor, izvorul a toate, ce străluceşte pururi peste toate prin strălucirea

[1] *Idem.,* p. 200.

propriei sale desăvîrşiri."[1] El recunoaşte că puţini sînt cei care o descoperă, fiind orbiţi de iluzii, de lăcomie, mînie şi ignoranţă. Neavînd calmul şi înţelepciunea, nu pot percepe strălucirea spirituală a substanţei-sursă. Huang Po a predicat Oglinda Minţii, a concentrării şi a înţelepciunii. Gîndirea contradictorii şi folosirea cuvintelor nu pot cuprinde vidul, de aceea maestrul afirmă că „Vidul nu poate fi transmis prin cuvinte… Transmiterea şi primirea transmiterii ţin amîndouă de o misterioasă înţelegere de un fel foarte subtil, aşa încît foarte puţini au fost cu adevărat în stare s-o primească".[2] Unele stanţe nu pot fi explicate prin cuvinte, ci trebuie pătrunse de lumina minţii, pentru că spiritul este ca soarele, aflat în vid, strălucind de la sine. Învăţătura lui Huang Po cuprinde, în esenţă, eliberarea de vremelnicie prin „Marea Trezire" şi prin Iluminarea subtilă pentru a pătrunde în Mintea Universală, de aceea i s-a spus „Maestrul Zen care distruge toate limitările".

Ne referim în continuare la o carte de haiku pentru a înţelege cum sînt transpuse în creaţia lirică unele învăţături zen. Titlul volumului, *Furată de lumina lunii,* trimite direct la stanţele unor maeştri care ne îndeamnă să activăm creierul central, care să rezoneze cu întregul univers, pentru a alege Calea Cerului şi comuniunea cu miezul cosmosului. Sayumi Kamakura s-a născut în Japonia, la 24 ianuarie 1953, începînd să scrie haiku din perioada studenţiei, la universitatea Saitama. Autoarea s-a afiliat grupului de creatori haiku „Oki" în 1975, studiind sub îndrumarea lui Toshiro Nomura şi Sho Hayashi, devenind Dojin (membru senior) al grupului în 1979. În 1990, a stat un an la Paris cu soţul ei, Ban'ya Natsuishi, a participat la mai multe festivaluri şi întîlniri pe teme de haiku (inter)naţionale. În 2001, a cîştigat premiul Modern Haiku Association, este (co)autoare a mai multor volume *Gendai Haiku Panorama, 1994, Gendai Haiku Handbook,* 1995, *Gendai Haiku Shusei Zen 1 Kan/ Contemporary Haiku Anthology in One Volume,* 1996 etc., poemele regăsindu-se în numeroase antologii. În calitate de membru al *World Haiku Association*, în 1998, a fondat, împreună cu Ban'ya Natsuishi, revista de haiku „Ginyu/ Trubadurul". Fiind întrebată de Kan'ichi Abe ce înseamnă haikuul, ea a spus că „este o cale de a fi mai aproape de propriile gînduri". În prefaţa cărţii, Marius Chelaru face un scurt istoric al „adopţiei" poemului haiku de către autorii europeni (amintind, în diverse chei, despre William George Aston, diplomat britanic în Japonia şi Coreea; B.H. Chamberlain, care a publicat în 1902, studiul *Basho and the Japanese Poetical Epigram;* Rainer Maria Rilke, Gheorghios Seferis, Paul Eluard, Giuseppe Ungaretti ş.a., dar şi de scriitorii români: Hasdeu, Alexandru Vlahuţă, Octavian Goga, Traian Chelariu, Al. T. Stamatiad ş.a.)

[1] *Idem.,* p. 288.
[2] *Idem.,* p. 299.

Cu toate că Marius Chelaru semnalează dificultăţile traducerii din cauza rigorilor haikuului, necesitînd respectarea formulei 5-7-5 „silabe" şi a „cîntăririi" şi „transportării" versului în limba română, poemele selectate din revista *Ginyu* sînt sugestive pentru a înţelege viziunea zen. Sayumi Kamakura surprinde interferenţa dintre efemer şi etern, dintre plin şi gol, dar şi trecerea timpului prin versurile: „Pălăria de vară/ uitată atîrnată într-un cui/ - absenţă".[1] Este greu să descrii haikuul, poezia esenţelor, care este o pledoarie pentru tăcere şi inefabil. Cum poţi comenta poemele „Vîntul n-are chip-/ te rog acceptă trandafirii/ galbeni şi roşii"; „Iubirea e fum…/ ca praful stelar,/ dar fum" sau „Gheaţa subţire a rîului/ şi amintirile lui/ topindu-se împreună", haikuuri ce surprind înălţarea prin iubire sau disoluţia trecutului? În loc de sentimentul cumplit, aşa cum este perceput de europeni, moartea înseamnă „o cursă spre soare", o întoarcere „acasă" pentru că „Dumnezeu este soarele", fiind acelaşi cerc etern spre care se reîntorc pelerinii din gările terestre. În acest sens, este impresionant haikuul „Din glaciara Calea Laptelui/ o voce spune:/ „Bun venit acasă!"[2] Mişcarea şi staticul sînt într-o relaţie osmotică prin captarea în text a fugii unui iepure sau a plimbării unui îndrăgostit, admirînd orizontul. Legătura dintre cerul masculin şi pămîntul feminin, care se reunesc şi se îmbrăţişează în rod, este redată prin zborul seminţelor spre înalt sau prin cugetarea unei broaşte rîioase care spune „Eu sînt pămîntul!", prezentîndu-se aici o întreagă concepţie cosmogonică, a naşterii lumii din ou. Tot o viziune cosmogonică este evidenţiată în textele despre frumuseţea femeii, avînd rolul de perpetuare şi continuitate: „Trupul femeii:/ promontoriu marin/ ce reflectă toate luminile," „Mama e un izvor-/ bem apă din conţinutul/ inimii ei." Admirînd o violetă, eul liric simte cum înfloreşte, contopindu-se cu albastrul cerului. Privind moartea crizantemelor, se întreabă cum de ele continuă să viseze. Pentru a înţelege veşnicia, surprinde vidul unei „bule din ambră", admiră florile de cireş, simte „porţile paradisului" – ca o tainică pătrundere a esenţei. Avînd parte de calmul clipei, misterul se lasă revelat sau/ şi adîncit, „Pisicile ascultă/ misterioasele sunete/ ale cireşilor înfloriţi", limitele dispar „fortăreaţa inimii dispare şi apare" la vederea unui nor. Gîndirea autoarei nipone este mitică. Văzînd „culorile curcubeului" i se pare că par un „şarpe în căutarea solzilor"; culorile frunzelor de toamnă sînt semănate de temerile omului.

Prin cele 55 de pagini, cu cîte unul sau trei haikuuri pe fiecare, autoarea transmite o profundă sensibilitate, conţinînd esenţa înţelepciunii zen. Sayumi Kamakura percepe strălucirea spirituală a substanţei-sursă, folosind cele patru elemente fundamentale, de exemplu motivele acvatice prin care se face

[1] *Furată de lumina lunii,* p. 10.
[2] *Idem.,* p. 52.

legătura dintre micro şi macrocosmos: „Pînă nu mă prăbuşesc/ nu înţeleg/ sînt un strop de rouă”.[1]

Chiar dacă unii scriitori resping haikuul, considerîndu-l neadaptabil culturii europene, totuşi sînt numeroşi iubitori ai acestei specii aderînd la asociaţiile internaţionale de haiku: *World Haiku Association, Modern Haiku Association, Haiku International Association, World Haiku Club,* printre care sînt şi autorii români, prezenţi în antologiile lumii. Haikuul rămîne o tentaţie lirică a celor ce vor să exprime „sentimentele adevărate,” ale poeţilor însetaţi de Calea Cerului. Încheiem citînd versurile lui Sayumi Kamakura: „Vom trece munţii/ şi traversa marea/ pînă vom găsi *speranţa*”[2], speranţa de a fi în armonie cu noi şi cu universul, de a abandona era Kaliyuga şi de a ne lăsa *Furaţi de lumina lunii* pentru a pătrunde Mintea Universală prin „învăţătura tăcută” a luminii, după cum ne învaţă maeştri Zen sau unii autori de haiku.

[1] *Idem.,* p. 21.
[2] *Idem.,* p. 17.

CRONICI ŞI RECENZII

Ioan HOLBAN

Poezia ca o rugăciune profană

Profesor la Cotnari şi în comuna botoşăneană Ungureni, absolvent al Facultăţii de Teologie „Dumitru Stăniloae" din Iaşi, Vasile Simon este autorul unor cărţi de poezie-*Îngerul cu o aripă* (2011), *Cîntec la porţile iubirii* (2013) şi *Iubirea îngerilor* (Editura Vasiliana, 2014) – unde se vede distinct, aşa cum, inspirat, spune Nicolae Busuioc într-o caldă şi comprehensivă prefaţă, „darul exprimării emoţionale", formulînd poezia ca pe „o cale de exprimare afectivă a unor trăiri, sentimente şi bucurii sufleteşti demne de un poet dublat de teolog". În adevăr, Vasile Simon scrie poezie într-un imaginar liric „naiv", asemeni pictorului icoanelor pe sticlă, despre Geneză, un „neîntrerupt război de flăcări" (*Geneza*), despre Eden, cu mierea şi „marea de fiere" de după săvârşirea păcatului (*Eden*), în sfârşit, despre căderea din Rai (*Căderea*): o naraţiune în versuri despre ceea ce s-a spus în Vechiul Testament: „Fîşii de soare cern grădina/ Şi-argintul rîului din ea,/ Ce curge-ncet, întruna,/ Pe el plutind o pace grea./ Sub umbra aripilor verzi,/ Cu braţul nins de puritate,/ E dalba Eva, raiul crezi/ C-aşa va fi tot mai departe./ E doar un vis plutind pe ape/ Şi aburii, în şoapte, la urechi;/ În taină i-au vorbit că poate/ Gusta din fructul dulce-ochi./ Şi pacea cea întinsă şi adîncă,/ În cursul ei pe-argintul cel curat,/ S-a izbit de marea, greaua stîncă,/ A neascultării fiicei de-mpărat./ Ademenit, la fel, şi Adam, fiul,/ El de femeie s-a lăsat orbit/ Ca să se lepede de Domnul,/ Mîncînd din fructul cel oprit./ Şi rîsul pe înşelător cuprinde,/ Un rîs de moarte rece, crud,/ Cînd omul ce, căzut, s-aprinde,/ Iar plînsul-n valuri cade surd,/ Din cer, oştimea, Heruvimii/ Trandafirii lacrimi revarsă;/ Suspină-n şir alb Serafimii:/ Păcat, că au căzut din Slavă!/ Şi cerul dimpreună cu pămîntul/ În plîns greoi îşi clatină privirea/ Spre cei ce-au părăsit Stăpînul/ Ducînd în Iad eternă fericirea". Sînt, apoi, fixate în versuri episoade din Noul Testament – Galileea şi Apostolii (*Apostolii*), Cina cea de Taină (*Cina*), rugăciunea lui Iisus din Grădina Ghetsimani (*Ruga din Ghetsimani*), Învierea, într-unul dintre cele mai frumoase poeme ale cărţii: „Plîng/ clipele din toamna/ tinereţii,/ Plîng cu ele/ şi dorurile,/ pietre ale vieţii,/ Cînd încă razele/ de sărbătoare/ curg în plete,/ Plîng/ stoluri de vise/ ce coboară în trepte./ Plîng genele,/ frumoasele flori,/ La geamul sufletului/ în culori,/ în seara sfintei, lină,/ a iertării,/ Adunate la prăznuirea/ Învierii" (*Plîng clipele*).

Între aceste repere esenţiale ale ceea-ce-va-fi-fost şi ceea-ce-va-fi-fiind, omul purtător al Duhului scrie o radiografie lirică a *ispăşirii* păcatului originar: tinda vieţii se sparge, frigul se aşază pe suflet, *trezvia* pare tot mai improbabilă într-o lume apăsată de imaginea obsedantă a Jertfei, dar, mai ales, *clipele de fier*

dintr-un poem precum *Frigul pe suflet* marchează prăpastia de necuprins pe care are a o traversa fiinţa pustiei, purtîndu-şi „dorul nesătul" pentru Edenul pierdut. Figura lirică în jurul căreia pivotează poemele din *Iubirea îngerilor* este *sihastrul*, ca un semn al despărţirii de lume, în orizontul pustiei unde Cain lasă în urmă „chipul blînd al zeiţei" pentru a se apropia de Divin: „Cu glasu-ţi dulce, aromit,/ Îmi tot şopteai, scumpă zeiţă,/ Pînă ce valul s-a-îmblînzit,/ La susuru-ţi de hulubiţă./ Iar doru-mi de sihastru, plin,/ Cată înaltul cerului albastru/ Ca pe o apropiere de Divin,/ În dulce amor al lunii astru./ Cu lacuri de smarald plutea/ Deasupra noastră luna-far,/ Spre ea zbura visarea mea/ O, sfinte înger, plin de har!/ În ochii tăi luceau duios/ Valuri de argint sclipitor,/ Păstrate-n versuri tînguios,/ O, tainice clipe de amor!/ Acum, tot mai sihastru poate,/ Mă-ncearcă jalnic crudul dor,/ Iluziile-mi rămîn departe/ Urmînd al fulgilor dalb zbor./ Pe sufletu-mi bătrîn de rime,/ S-a aşezat oceanul de ninsori,/ Dar tot te văd, a mea minune,/ Cînd dorul mă înalţă-n sori./ Te-aş lua în braţe, amăgire,/ Şi ţi-aş şopti un ultim gînd,/ Să mă-nsoţeşti la Despărţire,/ Zeiţa mea cu chipul blînd!" *(Seri cu ea*). Simbolurile Euharistiei, pîinea şi vinul, structurează o poezie ca o rugăciune profană, ca un colind („O, Iubite Fulg,/ Din cer coboară,/ În inima-mi topeşte-Te/ În miez de iarnă,/ Şi umple-mă/ Cu sufletul de primăvară!/ Coboară/ Din Oceanul nepătruns/ Iubitul meu, de Sus,/ Iubitul meu,/ Prunc Sfînt Iisus!" – *Fulg din cer*), în secvenţe lirice care se reţin („Umbra mea e ninsă,/ Viscolul de foc/ Prinsu-m-a în cursă") ori în definiţii surprinzătoare („Eşti duh, nu oase îmbrăcate-n haine"; „În infinituri Domnul se restrînge,/ Iar infinitu-ncape-n strop de vin"); Vasile Simon trebuie să distileze încă mai mult expresia lirică, să caute în lectura poeziei înalte nu neapărat un model, ci un relansator textual şi, poate, atunci, va reuşi un volum cu poeme cel puţin de calitatea acestuia: „Noaptea păgînă alungă/ Inelele flori de stele,/ Fug paseri, speriate de iele,/ E noapte păgînă şi lungă./ Întunecă luciul de argint,/ Marea îşi răstoarnă oglinda,/ Tremură din temelii tinda,/ Doina e mută, cu păr despletit./ E semn de doliu pentru sărman,/ În casa pustie, pitită sub nuci./ Cîndva era plină grădina de cuci,/ Bufniţa cîntă acum, an după an./ Umbre-s sub negrele-mi pleoape/ Adîncesc păgîna lume eternă,/ Toate dispar în cruda beznă,/ Nu se văd nici licuricii pe ape" (*Păgînă eternă*). Despre poetul Vasile Simon, nu mă îndoiesc, vom mai auzi.

Dumnezeu îşi are în noi făptura

Dumitru Brăneanu pune *Desträmarea lumii* (Editura Ateneul Scriitorilor, 2016), cea de-a zecea sa carte de poezie, sub semnul unui text al părintelui Dumitru Stăniloaie, care deschide o pistă de lectură, structurînd în profunzime lirismul său: „Împătimirea atrage după ea spre exterior toate puterile noastre sufleteşti. Ea e cleiul care ne leagă de suprafaţa lumii

exterioare!". Urmînd învăţătura, în ceea ce poetul Ioan Pintea numea „admiraţie ortodoxă", Dumitru Brăneanu se vindecă, cu greu, cum spune, de melodramele trăirii în curgerea unui cotidian aparent viu şi polimorf, identificînd „strigoiul lunatec" al patimei care „încinge", salvîndu-se, în „temniţa" cuvîntului, într-o altă viaţă: „Azi mă întorc din patimi rătăcite/ În temniţa cuvîntului mi-e bine/ Cum n-am mai fost! Speranţe împlinite/ Sub tăceri de stea se arvunesc regine!/ Pribeag străin sub plaiuri întristate/ Să închid ochii nopţilor bătrîne,/ Tîrziu în sfinţi pustiul ne desparte/ Cînd destrămarea lumii ne rămîne;/ Îmi mor sub pleoape lacrimi deşarte/ Şi ochiul meu se va trezi mirare/ De tine, deşertăciune, să n-am parte./ Mistuiesc ani cu buzele de ceaţă,/ Cînd mă urlă lupii din zare-n zare/ Înveşnicindu-mă-ntr-o altă viaţă" (*Azi mă întorc din patimi*): cuvîntul, temniţa sa e lumea interioară unde se împlinesc speranţe „sub tăceri de stea", în vreme ce patima e cea care agită lumea exterioară, plaiurile ei „întristate", chemînd, în cîntecele sale de sirenă, fiinţa pentru a o pierde în pribegia niciodată încheiată a altui Cain. Nu întîmplător *pribeagul* e figura lirică semnificativă, metafora obsedantă a poemelor din *Destrămarea lumii*: nomad pierdut prin deşert (*Tu, cel ce eşti de-o veşnicie*), rătăcind pe drumuri „spînzurat de-o umbră" (*Îmi port pe umeri*), alergînd, „răstignit pe crucea de mirări", prin pîcla roşie a unor răspîntii pustiite (*Mai am puţin*), căutîndu-şi ascunzişul între spinii rugilor din selva întunecată (*Amînă secerişul, Doamne!, De dorul tău*), pribeagul din poezia lui Dumitru Brăneanu pendulează între „oarba rătăcire" şi o mistuitoare nostalgie a zariştii lui Blaga, a zării, în ceea ce aş numi o *poetică a departelui*: „Cerurile amurguri împrumută/ Cu boabe de lumină-ntreţesute/ Aş vrea să scap din ham o noapte mută/ Şi să mă-ndrept spre ţărmuri neştiute,/ Bătrîn ca veacul, simt cum depărtarea/ E mai presus de mine, cu mult mai mult,/ E ca vinul bun cînd îl bea uitarea/ Şi veşnicia cu întregul ei tumult./ Nebănuit cum mi se-apropie finalul/ Vrea cineva pe sfoară să mă tragă/ Amurgul putrezeşte, a-nflorit migdalul/ Şi umbra morţii bîntuind beteagă/ Prin viaţă rătăcesc, printre ruine/ Din noaptea minţii mă pîndesc jivinei" (*Nebănuit cum*...).

Departele, zarea îşi asociază, în poemele lui Dumitru Brăneanu, simbolurile ascensionale venind, parcă, dintr-o altă viaţă, aceea *nouă* a unei alte geneze de după desprinderea de iadul patimii: „Cu fruntea spre cer şi taină în gînd/ Cu cugetul curat, sufletu-mi impur/ Nu merit povara amăgirii, cînd/ Vreau zborul liber prin tonuri de azur./ Nelinişti şi fantasme în taină sorb,/ Ostenită-i mintea, doruri mă surprind/ Un joc se repetă, jumătate orb,/ O clipă doar, de iad să mă desprind./ M-atinge timpul cu aripa humii/ Spre care ceruri să-mi înalţ privirea?/ Atunci voi părăsi poteca lumii,/ Şi în genunchi aştept mîntuirea;/ Părinte, dacă moartea va învinge/ Cu mine omenirea se va stinge?!" (*Părinte*?). Numai că dorinţa mistuitoare a înaltului se surpă, aripile sînt tocite, visele, năruite, departele, zborul sînt din ce în ce mai improbabile

pentru că, iată, în fiinţa interioară se instalează *tîrziul* („Tîrziul e-n mine. Rugă din urmă./ De cad pe gînduri mă fac depărtare/ Pleoapa lunii, taina nopţii polare,/ O pasăre de vis în mine scurmă/ Dezamăgit mă-ndrept spre o altă zare/ Cînd Domnul, copac bătrîn, mă curmă", constată, în dezamăgire şi spaime, pribeagul), *frigul* care urcă în sînge, *iarna* din „rouă rece" a lacrimilor, fiinţa regăsindu-şi palpitul tot mai slab al vieţii în soarta stejarului bătrîn; tonul elegiac potenţează atmosfera cernită din poeme care fixează vremea cînd în crugul vieţii se face seară: „În crugul vieţii se face seară/ Duhuri cernite se scurg din morminte,/ La uşi închise, bat suflete de ceară/ Candele arse, jurăminte sfinte./ Prezenţa Ta pe suferinzi alină/ Se lasă ceruri, cu geana le ating/ Prinde culoare ochiul de lumină/ Din suflet geruri pier, ploile înving./ Din vechea credinţă trag sevă nouă/ Adevăruri limpezi apă de izvor,/ Sunt iarbă, renasc din harul tău rouă/ Risipă-i viaţa în patimă şi dor;/ Mă spăl de păcate, adîncă-i jalea/ Doamne! Spre mîntuire, strîmtă-i calea" (*În crugul vieţii noastre se face seară*).

Într-o lume clădită în polaritate - înger şi demon, tîlhar şi sfînt -, poetul descoperă în substanţa poeziei sentimentului religios şi în forma psalmilor şansa (re)înfăptuirii, a re-în-fiinţării, oprind implozia, prăbuşirea în sine a fiinţei; psalmii care fac, în fond, sumarul volumului *Destrămarea lumii* respectă canonul speciei, păstrînd tonalitatea rugăciunii şi a odei, aşa cum s-a cristalizat aceasta încă de la *Psalmii* regelui David şi, apoi, la noi, în *Psaltirea în versuri* a mitropolitului Dosoftei: „Te-ai pornit, Doamne, viscol în furtună,/ Cosmosul pleacă-n noaptea veşniciei,/ Focuri albe fulgeră-n agonie,/ Pămînt, iad, ceruri dansează-mpreună./ În palma ta, Treime, cresc galaxii,/ Universuri dospire milenară/ Murind în frumuseţea lor de o seară,/ Cresc în adînc de eter, entropice beţii./ Geana nopţii, sclipiri crepusculare,/ Aripi de înger ţes armonii sublime/ Dincolo de ceruri, linişte divină,/ În tonuri largi, întunericul dispare/ Ochiul Tău, Doamne, trasează destine/ Dorim să fim veacul Tău de lumină" (*Psalm 6*). Oferind pribeagului şansa de a evada din lumea sa de lut, psalmii „de taină şi arvună" ai lui Dumitru Brăneanu, fixaţi, cel mai adesea, în forma sonetului „clasic" dar şi a celui „shakespearian", păstrînd, însă, cadenţa din *Cîntarea cîntărilor* îşi asumă, deopotrivă, caracteristicile şi tematica psalmului „laic" arghezian: „Patimă cresc sub grîul din priviri,/ Pîine dospită din gînd răzvrătit,/ Răpus de ale diavolilor uneltiri/ Ca Iona ajuns-am în gura marelui chit./ N-am ascultat de Tine cînd m-ai rugat,/ Cuvîntul Tău sfinţit l-am dat uitării,/ Liber, în valurile lumii m-am aruncat/ Din adînc mă chema sirena mării./ Dar în chit întunericul mă striveşte,/ De Tine, Doamne, mi-am adus aminte/ Mă sufoca adîncul, ştiu, mă pedepseşti! Din răsputeri strigat-am: mă sfinţeşte,/ Dă-mi o şansă de spui că mă iubeşti,/ în credinţa Ta voi merge-nainte!" (*Patimă cresc*).

Construind un filtru special de percepere a lumii şi sinelui, într-o coerenţă remarcabilă a gîndirii şi expresiei lirice, *Destrămarea lumii* este cea mai bună carte de poezie a lui Dumitru Brăneanu.

Paul ARETZU

Influenţa tradiţiilor şi a obiceiurilor populare în poezia creştină. Zona Călan

Sunt numeroase localităţile din Ţara Haţegului ancorate în timp, unde descoperi la aproape tot pasul frumuseţea datinilor şi a obiceiurilor lăsate din străbuni, chiar dacă şi-au mai pierdut din farmec în ultímele decenii. Pe teritoriul comunelor Boşorod, Bretea Română, Băcia, Mărtineşti, satele Grid, Călanul Mic, Valea Sângeorgiului sau Streisângeorgiu continuă să se menţină vii unele obiceiuri, cum ar fi „Dansul Căluşului", despre care se crede că datează din perioada ocupaţiei romane şi ar avea la bază tradiţii precreştine. Cea mai veche mărturie despre „Jocul Căluşarilor" se presupune că aparţine istoricului maghiar Dosza Daniel, care a descris acest dans tradiţional cu ocazia unui spectacol prilejuit de încoronarea principelui Sigismund Bathory al Transilvaniei, în anul 1599, la Piatra Caprei, lângă Alba Iulia. Pe data de 25 noiembrie, 2005, „Dansul Căluşului" a fost inclus în Lista Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanităţii (UNESCO), în urma depunerii dosarului de solicitare de către România în anul 2002.

Se cunoaşte că acest dans feeric conţine ritualuri care au puterea de a atinge forţe benefice văzute şi nevăzute care ajută la vindecarea celor aflaţi în suferinţă. Pentru a preîntâmpina sau a îndepărta forţele răului, grupul de călușari trebuie să depună un jurământ care trebuie păzit cu sfinţenie.

Strigătele, specifice dansului călușarului, sunt elemente care sugerează fără echivoc o influenţă folclorică, multe dintre strigăte reprezentând creaţii ale ţăranilor din Valea Streiului.

Pe lângă dansul călușarului, în majoritatea localităţilor de pe întreg cuprinsul Văii Streiului, continuă să dateze obiceiul colindului, a cântecelor de stea. În perioada ajunului, cetele de colindători care vestesc naşterea lui Isus, conform cu descrierea scriitorului, istoric al religiilor, Mircea Eliade, pornesc pe uliţe din casă în casă: „Ritualul se desfăşoară de obicei începând din ajunul crăciunului, până dimineaţa zilei următoare. Grupul de şase până la treizeci de tineri (colindători) aleg un vătaf, care cunoaşte obiceiurile tradiţionale şi

vreme de patruzeci sau optsprezece zile ei se adună de patru, cinci ori pe săptămână, într-o casă anumită, ca să primească instrucţia necesară. În seara zilei de 24 decembrie, îmbrăcaţi în straie noi şi împodobiţi cu flori şi zurgălăi, colindătorii fac urări mai întâi la casa gazdei, apoi trec pe la toate casele din sat. Chiuie pe străzi, cântă din trompete şi bat darabana, pentru ca larma făcută să alunge duhurile rele şi să-i vestească pe gospodari de sosirea lor. Ei cântă prima colindă la fereastră şi după ce au primit învoirea celor ai casei, intră în casă şi îşi continuă repertoriul, dansează cu fetele tinere şi rostesc urările tradiţionale. Colindătorii aduc sănătate şi bogăţie, reprezentate de o rămurică de brad pusă într-un vas plin cu mere şi pere mici. Exceptând familiile cele mai sărace, de la celelalte primesc daruri: colaci, plăcinte, fructe, carne, băutură etc."

Unul dintre obiceiurile întâlnite pe Strei este acela ca în timpul postului negru, ziua de Brumariu, localnicii să meargă la biserică, să ducă pomană colac, struguri, untdelemn şi un buchet de flori în mijloc cu o lumânare de ceară curată, făcută de o femeia vrednică de milă sau de fata fecioară întru iertarea păcatelor, obicei descris de folcloristul şi învăţătorul Ioan Pop Reteganul în manuscrisul *Datini, credinţe, obiceiuri, descântece şi bocete din Ardeal*, păstrat în arhivele Academiei Române.

Alte credinţe întâlnite la Grid, Călan, apărătoare de rele şi durere, „difuze, ca practici magice şi oraculare", în concepţia etnografului Marcel Lapeş, sunt reprezentate de faptul că atunci „când iera de „vărsat de bube" (Sf. Varvara) nu se ţăsea, nici cosea, cu toate că era voie de şezătoare, pentru ca bubele să puteau făcea dease ca iţele la război iară la prunci să dădeau ceai de tei să n-aibă gâlci", Şerbănescu Elena, Grid. Tot pe Valea Streiului, în localităţi ca Grid, Batiz, Strei, Gânţaga, Covragiu, bătrânele sfătuiesc pe fetele de măritat ca în ziua de ajun să mături casele până la amiază, de la prag spre răsărit, ca peţitorii să se adune la casă, „iar de nu-ţi plac, ca să-i alungi, să nu arunci gunoiul afară până după sărbători", conform aceleiaşi surse. De asemenea, se obişnuia ca de fiecare dată când interveneau perioade lungi cu ploi, grindină sau trăznete, în ziua Sfântului Teodosie (a nu se confunda cu Sfântul Cuvios Teodosie cel Mare, prăznuit de Biserica Ortodoxă în fiecare an pe date de 11 ianuarie), cunoscut între ţărani ca protector al grâului, celebrat în satele noastre pe data de 29 mai, să se facă „sfinţirea holdelor pârguite", cu „apă sfinţită şi grâu curat", punând-se un ban de argint în vasul cu apă, ca speranţă a unei recolte mai bune.

Ion Pop Reteganu, care a reuşit să adune o operă imensă din creaţiile, tradiţiile sau credinţele populare din Ardeal, în anul 1875 mutat în satul Vâlcelele-Rele, de lângă Călan, lasă ca moştenire încântătoare strigăte, colinde populare, doine culese din aceste locuri. Multele dintre peregrinările sale prin Ardeal, afirmă unii cercetători ai operei sale, „nu au fost numai pentru

asigurarea unui trai mai bun sau datorate unor neplăceri cauzate de unele autorităţi opace propăşirii învăţământului", ci trebuie înţelese dintr-un alt unghi de vedere, acela relevat de Vasile Netea cu patru decenii în urmă: „setea de a cunoaşte cât mai mult pământ românesc" şi care s-a transformat într-o „adevărată odisee a vieţii de învăţător".

În aceeaşi perioadă de timp, la fel de intens implicat în culegerea creaţiilor din popor s-a dovedit a fi folcloristul Oszkár Mailand, născut la 30 iunie 1858 în Geoagiu. A fost printre primii folclorişti maghiari care au cules versuri populare din rândul ţărănimii şi au studiat cultura poporului român. A început activitatea de culegător de folclor, în jurul anului 1884, reuşind să strângă mai multe sute de cântece lirice, multe din localităţi hunedorene, printre care Streisângeorgiu şi Călan (a se vedea *Poezii populare româneşti din Transilvania*, ediţie îngrijită. de Ana Soit, Editura Minerva, 1981.

O contribuţie substanţială în culegerea poemelor populare a deţinut-o Ion Marinescu (n. 09.02.1927 – d. 06.05.1991), poet, prozator, culegător de folclor şi publicist. Profesor de limba şi literatura română la şcoala generală şi liceul din oraşul Călan. Fost director al şcolii generale din localitate. Este coautorul, printre multe altele, a unor antologii semnificative de folclor din regiunea Hunedoara precum: *Tinereţe fără bătrâneţe*, culegere coordonată de Clemente Constandin, Casa regională a creaţiei populare, 1961; *Ceteră cu glas de foc*, Casa regională a creaţiei populare, 1965; *Strigături din Hunedoara* (culegere întocmită şi îngrijită de Clemente Constandin şi Aurelian Sârbu), Deva 1972. În toate lucrările amintite se regăsesc bogate poeme cu tematică religioasă, originare din inima satului.

În studiul său asupra muzicii românilor din Hunedoara, prezentat de revista *Ethnographia* din Budapesta, pianistul Béla Bartók (n. 25.03.1881, Sânnicolau Mare, Austro-Ungaria – d. 26.09 1945, New York), care a scris şi a publicat cele mai frumoase prelucrări din folclorul autentic românesc, a remarcat existenţa în muzica noastră a „dialectelor" şi „subdialectelor", varietatea stilurilor regionale.

Din culegeri care însumează circa 3000 de cântece, Béla Bartók a alcătuit colecţii ca: Melodiile colindelor româneşti din vechile judeţe Alba, Arad, Bihor, Cluj, Hunedoara, Mureş, Satu Mare, Someş, Timiş-Torontal, Turda. Primul său studiu teoretic: *Dialectul muzical al românilor din Hunedoara*.

Perpetuarea din străbuni pe Valea Streiului, zona Călan, a obiceiurilor şi a tradiţiilor populare moştenite reprezintă o zestre de nepreţuit pentru cultura etnografică a regiunii. Învăluite în elemente de misticism, datinile statornicite şi-au lăsat dâra peste importante creaţii tradiţionale în versuri.

Note: Radu Georgescu, *De la Călușari la armonizatorul biologic*, în *Viața Liberă*, anul XXIV, nr. 7338, 22 noiembrie 2013, p. 2; Ioan Bocșa (coord.), *Colinde*

românești, Media Musica, Cluj-Napoca, 2003, p. 7; Marcel Lapteș, *Anotimpuri magico-religioase*, Editura Corvin, Deva, 2011, p. 218. - Liviu Păiuș, *Pagini Someșene. Studii de folclor și nu numai*, vol. 1, Editura Eikon din Cluj Napoca, 2011, p. 159; Virgiliu Florea, *Ion Pop Reteganul. După 90 de ani*, în *Anuarul Arhivei de Folclor*, XV-XVII (1994-1996), Cluj-Napoca, 1997, p. 561; Béla Bartók, *Dialectul muzical al românilor din Hunedoara. Însemnări asupra cântecului popular*, București, 1956, pp. 146, 147.

O recuperare binevenită

Cu mai bine de douăzeci de ani în urmă, într-o discuție cu Mircea Ciobanu, acesta mi-a spus că poetul nu trebuie să fie izolat de lumea în care trăiește, că trebuie să fie un luptător. Poetul Daniel Lăcătuș face o adevărată explorare antropologică, în sensul cel mai larg, angajându-se într-un proiect amplu (*Să ne cunoaștem Istoria – Călan*), de salvare a „patrimoniului cultural, istoric, etnografic, natural și turistic al zonei, creionarea unor profiluri ale oamenilor de seamă ai localității, precizarea locului și rolului ce l-a avut și îl deține localitatea Călan în istoria țării, de la consemnarea primelor norme de locuire pe această vatră și de la atestarea ca așezare în epoca medievală până în perioada actuală, alcătuirea unui album foto [...] care să conserve fotografii-document relevante pentru identitatea localității". O parte din acest proiect a și fost realizată. Scriitorul și-a propus să contrazică imaginea unidimensională din perioada comunistă prin care orașul Călan era cunoscut numai ca important centru siderurgic.

De data aceasta, are ca țintă recuperarea poeziei creștine din prima jumătatea a secolului al XX-lea, având în vedere că în zonă a existat o puternică aderență la mișcarea duhovnicească Oastea Domnului. În realitate, este vorba de o perioadă mult mai mare, având în vedere că în antologie este inclusă și literatura populară, adunată de unul dintre fiii localității.

N. Georgescu culege „colinde religioase, sociale și urări" din Călanul mic, publicate în 1914 de folcloristul Alexiu Viciu. *Ce sară-i* este o frumoasă colindă de Ajun, conținând și o legendă despre facerea cerului, a pământului și a munților. În alte texte folclorice, prezente în culegere, apar gingașe teofanii: „De-asupra pe masă/ Șezău de mătasă/ De asupra'n șezău/ Dragul Dumnezeu/ Șede și privește,/ Din gură grăește" (*Trei flori*). O nuntă incestuoasă (între frate și soră), cu prezență cosmică, așa cum există și în *Miorița* („Sfântul soare nănaș mare,/ Sfânta lună mare nună,/ Stelele fetele/ Luceferii feciorii/ Și fușteii starostele"), atrage reprehensiunea sfinților și a Maicii Precistei (în *Sora*

Salomie): „Şi-n biserică intrară,/ Toţi sfinţii se aplecară,/ Icoanele lăcrămară;/ Dar icoana Precestii/ Din fundul bisericii/ Tot plângea şi lăcrima".

Gheorghe Muntean a făcut parte din mişcarea creştină Oastea Domnului, înfiinţată în 1923, la Sibiu, de către preotul Iosif Trifa, având ca scop principal apărarea sfintei credinţe şi întoarcerea oamenilor la virtuţile creştine. El este unul dintre primii poeţi din zona Călan. În bună măsură, preia în creaţiile sale modelul stilistic popular. Poezia are însă un fond teologic, aspirând la îmbunătăţirea duhovnicească: „Dezbrăcând omul cel rău/ Să-l primim pe Dumnezeu/ În a Domnului veşmânt/ Să ne 'mbrăcăm pe pământ/ Prin credinţă şi iubire/ Să trăim tot în frăţire/ La coarnele plugului/ Ca şi-n casa Domnului/ Haina noastră creştinească/ Prin fapte să strălucească/ Că e haină purtătoare/ Nu-i cojoc de sărbătoare" (*O poezie*). La credinţa, reînviată de Oastea Domnului, se adaugă lealitatea faţă de rege, păstorul neamului, precum şi obligaţia de împlinire a aspiraţiilor pentru care şi-au dat viaţa eroii neamului. Poetul declară că nu are altă identitate etnică decât pe Iisus Hristos: „O, ţara mea! O, Domnul meu!/ O, veşnicule Dumnezeu!/ Prea sfântă împărăţia Ta/ Voiesc să fie ţara mea!" (*O, ţara mea! O, Domnul meu!*). Poezia religioasă a lui Gheorghe Muntean este scrisă cu toată convingerea, de către un oştean aflat în slujba Domnului. El se întreabă dacă este vrednic de misiunea sa: „Prin rugăciune şi prin post,/ Prin limba mea şi prin cuvânt/ Sunt vrednic eu de-acum să port/ Şi sabia Duhului Sfânt?" (*Sunt eu creştin adevărat?*). Scriitorul îşi dăruieşte în totalitate viaţa slujirii regulilor mişcării bisericeşti. El susţine şi transmite şi altora dulceaţa virtuţilor creştine şi dezavueză păcatele de care sunt ispitiţi zilnic oamenii slabi: necredinţa, viaţa fără griji, crâşma, lenea, fariseismul: „Lumea de azi e un iad/ Atât de mult s-a stricat/ Pe semne mult nu va fi/ Până când se va sfârşi." (*Lumea de azi*).

Gheorghe Muntean, căruia îi aparţin cele mai multe texte din antologie, scrie o poezie religioasă genuină, mai puţin performantă estetic, dar pătrunsă de adevărul de credinţă. El este un comiliton al devoţiunii, exprimându-şi imnic iubirea pentru Hristos: „Fericirea şi iubirea/ E Iisus Biruitorul!/ Deci întreaga omenire/ Lui să-I ceară ajutorul.// [...]// Prin Iisus Biruitorul/ Şi Biserica sa sfântă,/ Ca ostaş tot muritorul/ Va 'nvinge orice ispită."(*Prin Iisus Biruitorul*).

Alt autor selectat este Ioan Opriş, de asemenea, membru important al Oastei Domnului. Convertirea acestuia a fost una exemplară (din crâşmar s-a transformat într-un luptător arzător pentru credinţă). A fost arestat, în regimul comunist, asemenea celor mai mulţi credincioşi aflaţi în Oaste. Din creaţia sa a fost selectat poemul *La Iisus Biruitorul*, pus pe muzică şi cântat la adunările mişcării duhovniceşti. Din antologie mai face parte şi *Maria Petresc*, autoarea unei singure poezii. Şi ea a făcut parte din mişcarea Oastea Domnului (care număra peste 300 000 de membri). În *Iată un loc fericit*, ea îşi află

liniştea sufletească alături de misionarii asociaţiei ortodoxe, unde doreşte să se veselească, împreună cu sufletul său, „Nu în locuri şi plăceri, ci'n duhovniceşti cântări,/ Nu în desfătări lumeşti/ Ci în imnuri creştineşti// Că nu-i loc bun pe pământ/ Ca-n Oastea Domnului sfânt,/ Unde poate orişicine/ Să se veselească'n sine./ Că cei din Oaste trăiesc,/ Cum spune Tatăl ceresc,/ După fapte şi credinţă/ Care îi duc la biruinţă."

Poezia religioasă din Călan, prezentă în volum, provine fie din sursă populară, fie de la misionari ai Oastei Domnului. Ideea de a-i reuni într-o carte pune în evidenţă importanţa unei asemenea mişcări religioase, capabilă să-şi propage ideile într-un mod sincretic, întrunind credinţa şi poezia. Prin proiectul său cuprinzător, poetul Daniel Lăcătuş salvează de la uitare scriitori creştini circumscrişi oraşului Călan şi poemele lor delicate, pornite din ardenţa ideii religioase. Se confirmă astfel alegaţia lui Mircea Ciobanu, aceea că poetul este un luptător petulant.

Christian W. SCHENK

DANA BORCEA ŞI... UN BOB DE LUMINĂ
– Un argument –

Fiecare nouă carte tinde spre frumos, încearcă să străpungă marginile esteticului, să le depăşească asemenea unei raze de soare străpungând în zori de ziuă liniştea infinitului nopţilor.

Biografia Danei Borcea poate constitui materialul unui roman întreg, prin ataşamentul ei faţă de problemele sociale, sacrificiul personal pe care-l aduce faţă de nevoiaşi, faţă de cei marginalizaţi, faţă de cei pe care soarta nu i-a alintat.

Iată ce ne spune într-o mărturisire de credinţă:

„Activitatea mea de 13 ani, de ajutorare a bătrânilor abandonaţi, reprezintă cel mai bine idealul meu de vieţuire- ajută dezinteresat, dăruieşte-te celor în nevoie ca să atingi plinătatea sufletului! Sunt convinsă că şi binele contaminează, nu numai răul, tocmai de aceea îmi doresc să dau un ton în acest sens. O parte din poezia pe care am scris-o este legată de apropierea de suflet ce s-a creat între mine şi bătrânii din stradă de-a lungul anilor. Natura, cerul, omul, timpul, veşnicia şi Dumnezeu sunt preocupări constante în versul meu. Ce reprezintă poezia pentru mine? Deşi am renunţat la ea cu 15 ani în urmă, după

o coabitare profundă începută din clasele primare, a revenit acum în forță. Când scriu poezie rup din lăuntrul meu, versul mă împarte și mă adună din nou pentru a da mai mult din mine celorlați."

Acum, cu această carte, „Pe genunchii luminii" – titlu pe cât se poate de reprezentativ – Dana Borcea se află la debutul editorial, cu toate că mai publicase sporadic în câteva reviste și într-o antologie.
Poezia ei ritualică, de continuă sugestie, provoacă stări metaforice de o adâncă trăire lirică, implicit sentimentală, și nu în cele din urmă profund socială.

Ridică-mi ochii către Tine Doamne
Sau vino Tu sub pleoapele-mi greoaie
În Bărăgan este festin de toamne
Și mintea mea s-a-ntunecat a ploaie
Și mi s-au stins cuvintele-n cenușă
Aleanul mi-a încărunțit pe cale
E noaptea-ndoliată după ușă
Iar zorile scriu cântece cu jale
Desprinde-mă din coasta lumii Tale
Să nu mai calc morminte de petale

Modalitatea de a se situa într-o expresie modernă este conjurația dintre o reflecție de tip heideggerian (aș spune chiar noician), glisată însă pe formulări modulare, care invită pe alocuri- prin construcțiile artizanale – mandalele, în care fragmentul articulează întotdeauna întregul, ca de exemplu în ultima strofă a poemului „La margine de an":

Cu cât murim mai des se vede cerul
Sclipind în mii de lacrime căzute
Iar în pustiul iernilor misterul
Zvâcnește către rosturi nevăzute

Analiza poate fi extinsă, dorința de înnoire trebuie apreciată oricând și în orice condiții, chiar dacă dincolo de bunele intenții problema poeziei nu ține doar de lupta cu vitregiile impuse de destin, de dinamica proiectelor poetice, ci de faptul condiției apropierii poeziei de cea a ființei.
Poezia se naște întotdeauna din relații interumane, sociale, și nu în cele din urmă psihologice, în cele mai firești condiții; la urma urmelor, creatoarea săvârșește un act cosmogonic, demiurgic, căutând prin frământări noi valențe:

Din frământările atâtor gânduri
Cu greu se mai desprinde o idee
Tot caută în inimă intrânduri
Să-i dea tristeții iz de orhidee

Tonul general al poeziilor, chiar dacă la prima vedere nu pare, este elegiac, ca o neliniște totală a existenței în care singura bucurie umană sunt cuvintele, cu care se pot scrie poeme, cu care se pot întocmi – deopotrivă – rugăciuni și blesteme.

Poezia nu se face numai din emoții și din cuvinte, materia primă fiind mici fraze intercalate într-un global liric de un rafinament divin, fie prin „*toamne de umbrele rupte*", fie prin „*zări învăluite în singurătate*". Căutătoare de himere topice, Dana Borcea aduce prin poezia ei un elogiu atât literaturii în general, cât și limbii române în special, căreia îi descifrează unele taine pe lângă care trec indiferenți atâția oameni, atât de mulți poeți contemporani:

Dacă peste iarnă vom scăpa muririi
Care înălțime ne va rechema
Suntem ca și iarba supuși putrezirii
Sau întindem aripi dincolo de nea

Se cuvine să mai scoatem în evidență o trăsătură a poeziilor din această carte, și anume faptul că uneori poezia este cromatică, vizuală, senzuală, palpabilă, constând în sinteze de culori, parfumuri, stări materiale și imateriale. Arhitectura imaginii poetice, chiar dacă pare câteodată că starea eului stă în centrul atenției, putând fi vorba de subiectivizare în poezia autoarei, mai adânc privită apare ca un proces de obiectivare, de maturizare biologică și spirituală, o aură de înțelepciune și de înțelegere superioară a lumii.

Tonalitatea dominantă a poeziei Danei Borcea este în primul rând descriptivă cu câteva elemente elegic-misterioase. Alteori însă, în mod surprinzător – în sensul pozitiv al cuvântului – versurile sunt de o naivitate dezarmantă, scoțând în evidență înclinația poetei spre ludic.

De menționat că poeta despre care vorbim scrie o poezie pragmatico-filozofică, psihologico-socială, pornind de la realitatea imediată și de la experiența de viață, ajungând la generalizări conceptuale căptușite într-un bogat limbaj metaforic.

Versurile sunt adesea o pendulare între natural, firesc și artificial, fără sofisticări, înclinația poetei fiind, fără discuție, spre social.

Există și sentimentul unei terori a istoriei (după expresia lui Mircea Eliade), sau o teroare a timpului care trece, însoțit de un destin implacabil, deopotrivă un destin al omului și al cuvintelor. Senectutea cu consecințele ei funeste nu prea stă în atenția poetei.

Se mai zice că o altă dramă a omului pornește de la faptul că cere probe materiale lumii spirituale, divinității, și le obține prea arar. Poezia este, cu siguranță, o asemenea probă materială care se obține cu efortul minții, al cugetului, al inimii.

Oricât mă-ndepărtez mai mult mă adâncesc

Fără puteri înot în lutul omenesc
Mă strânge noaptea-n chingi și veacul zbiară-n gând
Am sângele chircit cad visele plângând
Nu știu decât un leac al sufletului ars
Orbirea minților pe drumul către Tars
Când voi vedea din nou prin ochii zorilor
Cu lacrimi să plivesc poiana florilor

Poeta pare să aibă „combustie" pentru un destin poetic întreg, iar „combustia poetică" nu se adună prin zgârcenie, ci se obține numai și numai prin risipire aidoma dragostei.

Poezia Danei Borcea refuză spectacolul. E un „non-combat" pe toate fronturile, cuvintele nu iau în posesie lumea, doar se descarcă de ea ca să devină șoaptă, eventual grea „șoaptă de plumb" socială. Iar șoaptele se pierd apoi în vacarmul lumii. Viața e o nepotrivire de idealități, de aspirații, numai frica este cea care ne face asemănători.

Autoarea a ales să iubească lumea, măsurând-o în cuvinte. Uite, așa, o iei din aproape în aproape, din cuvânt în cuvânt, până descoperi că totul din jur îți aparține. Dai nume lucrurilor din preajmă, spui florilor pe numele lor intime, îmblânzești orice fiară cu un cuvânt pe care îl trezești din visarea lui.

Între gând și irișI
Un perete mut
În cameră toarce
Timpul cu-mprumut
Prin crengile verii
Năzuințe-n pârg
Stau la soare norii
Teii strigă-n târg
Ies pe brânci din mine
Chiar dacă mă dor
Cântecul și țepii
Trandafirilor

Poemele din „Pe genunchii lumii" ne arată că autoarea are o bogăție de lecturi asimilate într-un excepțional fond de sensibilitate, până la subtilele armonii ale unui curcubeu materializat în vers.

În carte apare ideea de sublim, dezvoltată de un Fiedrich Schiller, unde aflăm un autentic imn dedicat omului, fizic atât de ușor destructibil, dar cu o invincibilă putere morală în fața nesfârșitelor primejdii. Sublimul nu se întemeiază nicidecum pe învingerea sau suprimarea unei primejdii ce ne amenință, ci pe eliminarea ultimei condiții, singura în care poate exista primejdia pentru noi; căci sublimul ne învață să considerăm partea fizică a ființei noastre ca pe un lucru natural exterior, care n-are nimic și în niciun fel

de a face cu adevărata noastră personalitate, cu eul nostru moral. Catharsis-ul e cel care prin lacrimi ne purifică, ne curăţă sufletul întru sublimul şi frumosul care prin poem ne desparte de patimi, de invazia acaparatoare contingentului. Iată de ce fel de sublim dă dovadă Dana Borcea!

La Boppard pe Rin, ianuarie 2017

Mihai PĂSTRĂGUŞ

Iubire şi transcendenţă

Prin lecturarea volumului *La porţile iubirii*, semnat de teologul (preotul pofesor) Vasile Simon, putem afirma că sîntem pe terenul unei lirici diferite de cele cunoscute în general în literatura beletristică - lirica transcendentului cu accent pe divinitate. Mari teologi din perioade istorice mai îndepărtate, cît şi din perioada interbelică, au creat precedentul, pentru a fi întrerupt cu brutalitate de perioada comunistă. Între predecesori îi vom aminti cu veneraţie pe Nichifor Crainic cu a sa „Nostalgie a Pradisului" şi, cu mult timp în urmă, secolele IV şi V, în perioada formării şi consolidării creştinismului, pe Aureliu Augustin şi Paseudo-Dionisie Areopagitul, pe Vasile cel Mare ş.a.

Temele şi simbolurile care fac obiectul poemelor lui Vasile Simon, circumscrise în orizontul esteticii creştine, sînt prefigurate în linii mari la gînditorii invocati. Scrierile lui Pseudo- Dionisie Areopagitul sînt rezultatul interpretării textelor lui Plotin cu privire la *teoria emanaţiei (*în care prima dată se diferenţiză calitativ tipurile de existenţă) şi se găsesc în *Corpus Dionisiacum*. Acestea se ocupă de frumos ca unul din atributele lui Dumnezeu - Frumosul arhetipal, din care se desprind interpretări despre Natură, Cosmos, Om, morală etc., pentru ca ceva mai tîrziu şi Aureliu Augustin să se preocupe în *Confessiones* de Doctrina iubirii.

Pentru epoca noastră, inspiratul Nichifor Crainic va fi cel care, plecînd de la bogata moştenire a creştinismului bizantin, va elabora concepte şi simboluri, puse în acord cu viziunea modernă despre existenţă şi artă, ca: Ideea revelaţiei naturale cu frumuseţea naturii, în care intră şi viziunea cosmică; Negativismul modern; Teologia şi estetica cu orientare spre Sensul teologic al frumosului şi sublimului, implicit drumul spre poezie etc.

Cîntec la Porţile Iubirii este de fapt o metaforă creată şi folosită de autor pentru a-şi exprima gratitudinea faţa de Marele Creator într-o formă penitentă, interogînd, totodată, divinittea şi asupra unor îndoieli personale, fie

provocate de viaţa dual㠹 a omului, fie de logica transcendentalului, care uneori îmbracă forme paradoxale pentru o fiinţa angelică - ce vrea să trăiască într-o lume fără de prihană. Prin poemele care alcătuiesc placheta sa, Vasile Simon converteşte, prin sensibilitatea sa aprinsă, în plan poetic, interogaţiile asupra existenţei, uneori cu „răspunsuri" spontane reieşite din viziunea sa doctrinară. În *Psalmodie*, cu vădită smerenie, cultivă starea de pioşenie: „Adînc de cuvinte/ Le pipăi în minte/ Citesc din Scriptura/ Sacră a lumii/ învăţătură... Pleoapele grele/ Se-nchină şi ele./ Mâini împreunate,/ În smerenie, adînc/ aplecate". sau în *„Semnele Tale, rănile mele",* poate mai mult ca oriunde, se identifica cu suferinţa nevinovată a Mântuitorului:" ...Că semnele Tale/ Sînt răni pentru mine/ Şi teama din adîncul inimii mele/ Este ubirea din Tine./ Privesc cu durere/ semnele Tale,/ Mă-ncumet să-ţi multumesc;/ Le pipăi pe ale mele...."

Aşa cum se constată de-a lungul volumului, iubirea are două dimensiuni, una de metafizică transcendetală, cealaltă fizică şi vizează în oarecare măsură lumea pământească - desigur in dimensiunile canoanelor creştine, aşadar, iubirea în două sisteme de referinţă. Iubirea de Dumnezeu şi tot ce în genere transcende lumea materială, constituie obiect al adoraţiei divine şi formă a iubirii transcendentale. În poemul *Lupta aştrilor*, cosmicitatea este altfel percepută de fantezia poetului teolog decît se obişnuieşte în sistemul lumesc: „Alunecă pe cer o stea/ Şi-n urmă-i fulger de lumină,/ În Ochi, luminile din ea/ Unite-n steaua cea divină/ ...Tăcerea nopţii tot suspină,/ Iar susuratul de pe cer/ E cînt din steaua cea divină,/ Picuri, lumină şi mister./ ...Oceanul ochilor albaştri,/ Cînd cele două stele pier,/ Se-ncununa printre aştri,/ În Univers, fagur de cer..." Sau, aceeaşi viziune, dar într-o altă formă privind lumina in *Psalm euharistic*: „Coboară din cer aurita lumină,/ Pe aripi de heruvimi - serafimi;/ S-aude-o cîntare zeiască - lină;/ Se zguduie-n pămînt mii de inimi/ ....Pe pînza cu moaşte de sfinţi,/ Întins stă sfîntul Prea iubit./ Cu ochi de jale, Tu îl alinţi,/ Privind la acul morţii tocit" ...Desfăşurarea viziunii cosmice continuă într-un stil apocaliptic cu *Într-o stea:* „Din cer străbat precum un far,/ Sclipesc lumini de aur./ Cad pe pămînt bucăţi de jar,/ Cu gure mari ca de balaur. / Se pierde-n grabă o lumină,/ Cu ochii-n lacrimi de durere;/ Se zbate-n noaptea cea senină;/ E Steaua mea făr'de putere... / Săraca Stea, blînd luminată ! Ar mai fi strălucit o noapte,/ Cu mii de aştri dimpreună,/ Nici gîndul nu i-a fost de moarte."

Poetul, străpuns de anumite îndoieli, nu se aruncă in surprinderea tainelor iubirii terestre decît după ce, în urma unui dialog imaginar cu divinitatea, „clarifică" unele aspecte paradoxale ale existenţei. Unul ar fi, de ce Marele Creator nu a început Creaţia lumii cu moartea!? idee surprinsă în poemul *Început, Nimic (paradox).* Autorul nu ia în calcul o posibilă diferenţă dintre logica divinităţii şi logica omului! „De ce ai început cu viaţa spre întuneric/ Şi nu cu moartea spre lumină?/ Căci este-a atinge scump jertfelnic,/

Spre a săvîrşi din moarte zi lumină...../ M-ai construit din sacra Ta ţărînă,/ Ca să devin ce la-nceput am fost,/ O pulbere de vînt mînată către Lună,/ Cu ochi de stele-n lumea fără rost...../ Dacă lumina aş fi cunoscut,/ Cînd marea m-a îmbrăţişat,/ Născut din bulgăr sfînt de lut,/ Din trup aş fi ieşit nesfîşiat." Din frumuseţea şi profunzimea gîndului teosofic în veşmînt literar-artistic, în interogaţia retorică a poetului, răzbate şi un gînd trist de negare chiar a „logicii" creaţiei divine: *lume fără rost,* sau întrebarea*:* de ce s-a început cu viaţa, şi nu cu moartea? Sau: de ce am plecat din ţărînă, ca să ajungem tot în ţărînă?!

Astfel de interogaţii, avînd un şarm ludic, sînt justificate în logica poeziei teologale, sau într-un fel de paralogică metafizică, construită după alte criterii şi cu alte valori de adevăr în diegeza poetului. În lumea pămîntească însă, explicată prin sistemul ştiinţelor, acestea sînt lipsite de sens. Moartea este percepută ca o nonexistenţă, ca un repaus absolut. Nonexistenţa nu poate genera existenţă, şi cu atît mai mult o existenţă vie, deci nici mişcare, ori fără mişcare, nu exista viaţă şi nu avem ce „inversa" cum cere poetul. Chiar moartea nu se justifică decît dacă ceva, un dat, există şi apoi sfîrşeşte într-un lanţ cauzal, altfel e un joc de termeni, o simplă speculaţie metafizică într-o exaltare parmenidiană.

Se pare că aprehensiunea faţă de „lumesc" a mai fost întucîtva învinsă, mai ales după ce poetul s-a explicat îndeajuns în viziunea sa transcendentală, ca un fel de mărturisire de credinţă. În această ultimă parte îşi dezăluie treptat sensibilitatea lumească, începînd cu poemele *Poame, Pustie, Născuţi pentru iubire, Te vreau* sau *Una-i jumătatea:* „În lume-s zeiţe-femei,/ Nurlii şi darnice cadîne,/ Nu-ţi poţi alege tu ce vrei,/ C-acolo sus e scris cu cine...../ (nuanţă fatalistă n.n) Fecioare scumpe, ochi de miei./ În răsăritul dimineţii,/ Rămîi cu florile de tei...../ Calcă prin cer subţirică,/ Cu părul de stele vîlvoi,/ Zeiţa lumină din scoică/ Ce-aşteaptă nuntirea în doi...../ Cu faţa-i sărută înaltul,/ Vîntul ce vrea să o prindă,/ Ascunsă de-un nor sau de altul,/ În braţe, pe veci s-o cuprindă". După o uşoară plutire în zona sensorialului material - sursa păcatelor, poetul simte nevoia de a se întoarce repede la serafic. Totuşi, tentaţia, curiozitatea sau poate chiar obligaţia misionară, îl îndeamnă pe poetul teolog să rămînă şi în arealul lumescului, să-l deruleze cu precauţie şi să-l sancţioneze moral, atunci cînd nu intră comod în logica sa, ca în *Spectacol:* „Se trage cortina,/ Jocul începe./ E goală tribuna,/ Dar cine pricepe ?... / Sună din trîmbiţe,/ Pe sunet coboară/ Ostaşii cu suliţe,/ Cu focul de ceară...../ În văzduh, bulgări,/ Rîuri de foc şerpuiesc,/ Se-aprind către zări,/ Apusuri, ceruri vuiesc."

Coborînd în zona sublunară, poetul ne reţine atenţia şi cu o frumoasă descriere a naturii, *Furtuna*: „În goană, norii se adună,/ Se zbat în văzduhul încins,/ Mugesc trăsnete în spumă:/ Război în cer, pămîntul e-nvins... / Săgeţi

de ani lumină/ Se-nfig în trup de zări,/ Se taie-n noaptea plină/ Şi suflă foc din nări.../ Se-nchină la cer pomii,/ Lăsînd roada bogată,/ Din aripe bat corbii,/ Pîndind prada furată."

Un alt gen de poezie, plăcută autorului, sînt troparele - scurte cîntări bisericeşti de laudă în cinstea unui sfînt sau a unui eveniment religios. Poetul deschide volumul cu o *Psalmodie* şi continuă cu: *Semnele Tale, rănile mele,Tropare; Tropar de îngropare* etc., în care groapa sau mortul apar ca un simbol al sfîrşitului, al intrării în timpul repausului absolut. În ultimul tropar poetul: „Zidiţi de El, se-apropie de mine/ Groapa grea şi mormîntul./ Palate zugrăvite de El, Cuvîntul,/ Veşnicesc în Timp. Dar e Timpul/ Cînd adîncul e negru ca fiara./ Se-ncuie-n groapă Dumnezeu./ Cu lanţ de piatră se leagă seara./ Şi seară-i seară glasul Lui de curcubeu,/ Mormîntul lui luminat e şi al meu".

Din punct de vedere metaforic şi lingvistic, volumul *La porţile iubirii* aduce în planul creaţiei artistice un plus de prospecţime în poiein (tehnica construcţiei poetice) şi invită cititorul la momente de reflecţie asupra unor tipuri de existenţă diferite, angajează o morală de sorginte metafizic-transcendentală, care îl conduce pe cititor într-o sferă supramundană, mai puţin familiară , dar utilă prin efectele în planul educaţiei morale. Frumosul în dimensiune supraumană, bazat pe un gen de metaforă metafizică, este cultivat constant de autorul poet cu carismă de misionar convins; fumosul divin este subliniat cu reflief devenind vizibil ca gen de frumuseţe vagă dar şi aderentă, potrivit gîndirii kantiene – *pulhritudo vaga* şi *pulhritudo adherens*.

Marius CHELARU

Paşi spre intrarea într-o „grădină japoneză"

În ultimii ani, crescînd şi posibilităţile de informare, şi, cel puţin în unele oraşe, şi activităţile în domeniu, s-au apropiat de lirica niponă un număr de autori români. Între aceştia îşi caută locul acum şi Mariana Cuşa, care, după cum ne mărturiseşte la finele volumului, a purces să scrie aceste texte după ce a stat ore în şir „în faţa calculatorului, citind din şi despre poezia japoneză", a participat şi la o serie de colocvii şi ateliere de creaţie organizate de Societatea de Haiku din Constanţa, dar şi după ce a „dezbătut pe internet probleme teoretice spinoase" ale acestui tip aparte de lirică, care cere o anume exigenţă, nu doar în ce priveşte aspectele formale.

După ce, pînă acum, a abordat alte formule literare, în această „grădină japoneză" autoarea a adunat diverse tipuri de texte, tip haiku, tanka, haibun, dar, în unele situaţii, a preferat „o tratare liberă a categoriilor amintite", pornind de la dorinţa mărturisită de a da „prioritate expresivităţii textului în transmiterea unui gînd şi a unei emoţii, şi nu rigorilor formei literare". E drept că, în siajul ideilor de „modernizare" şi al „experimentelor" de tot felul, multă lume se raportează mai dificil la ceea ce înseamnă aceste tipuri de scrieri în forma lor „clasică", cel puţin în accepţiunea curentă a acestui termen, preferînd/ alegînd din diverse motive să se situeze în trendurile „actuale/ moderne".

Dorinţa autoarei de a publica un astfel de volum este şi „acoperită" uneori de faptul că sînt şi texte în care relevă înţelegerea cerinţelor genului.

Astfel, de pildă, dacă luăm în discuţiile textele tip haibun din carte, dincolo de cerinţele despre care am vorbit cu varii prilejuri, subliniate, de pildă, între alţii, şi de Jim Norton[1] (caracterul autobiografic, felul în care trebuie să se completeze proza (concisă) cu haiku, economia de cuvinte ş.a.), constatăm, ca la foarte mulţi autori contemporani (care nu ajung pînă la experimente, însă) că şi în acest caz, aşa cum spunea Bruce Ross[2], la ideea că, într-un fel, „sintaxa e dominată de imagistică", aici însă, uneori, chiar de limbajul metaforic.

Azi, în general, se acceptă, pe scurt vorbind, că un haibun este o combinaţie/ o îmbinare între „haiku şi secvenţele de proză haiku", că modul în care cele două se îmbină dau forţa textului; dacă secvenţele de proză sînt menite să faciliteze, adîncească înţelesurile poemului, poemele trebuie să confere o mai mare „energie" (Nobuyuki Yuasa) prozei.

Şi în textele Marianei Cuşa versurile (la fel, în pendulare între stilul „liber" şi căutarea exigenţelor/ „regulilor"), în mai multe cazuri, „completează" proza, relativ concisă. Sigur, „concis" are varii conotaţii de la autor la autor, azi. Pe de altă parte, în discuţia despre „obiectiv – subiectiv" în haibun (după Masaoka Shiki, ca şi în cazul haiku, şi a scrie un haibun echivala cu a trasa în gen „shaseibun" – un desen, o schiţă prin/ cu ajutorul cuvintelor, considerînd – spre deosebire de Bashō care miza pe detaliile subiective – că trebuie să reflecte detaliul obiectiv), autoarea mizează, deşi nu în toate cazurile, mai curînd pe „subiectiv" (uneori în tuşe descriptive/ confesive), uneori uşor spre „tradiţional" din anumite puncte de vedere, ţinînd mai puţin de formal.

În ce priveşte poemele haiku/ în stil haiku (unele intitulate dintru început „tristihuri"), putem discuta relativ la aspectele formale de un balans între „clasic" (în accepţiunea unor exigenţe/ rigori formale/ interioare) şi

[1] Recenzie la *Wedge of Light*, în "Blithe Spirit", V10, No 3, Sept. 2000.
[2] În *North American Versions of Haiku*, din "*Modern Haiku"*, Winter-Spring 1997.

„modern". Nu găsim totdeauna căutarea cu rigurozitate a acelui „5-7-5", de pildă (exemplu: „Lacul Bîlea -/ ochiul muntelui/ scrutează cerul"), sînt folosite mai multe semne de punctuaţie ca elemente de cezură/ „delimitare" (exemple: „De sus, de pe creastă,/ în ocru şi aur -/ Transilvania"; „Străzi fără timp,/ minarete de praf -/ urcînd, coborînd"), dar se începe cu literă mare rîndul incipient. Din exemplele citate se poate observa şi cum apare sau nu kigo ori posibile tendinţe spre utilizarea de „keywords" în aceste texte, altfel spus şi o raportare la unele din trendurile actuale şi în acest sens. Dar, nu trebuie uitat, autoarea vorbeşte din start despre „o tratare liberă". În aceeaşi manieră putem discuta şi despre poemele tanka/ în cinci versuri.

În altă ordine de idei, dincolo de secvenţele, nu puţine, cu amprenta locului unde vieţuieşte autoarea, anume plaiurile dobrogene/ „lumea deltei"/ Constanţa şi cu prezentul, dar şi cu istoria lor aparte, avem diversitate şi din punct de vedere tematic, şi în vers şi în proza din haibun, de la „tablouri" „clasice" la eoliene, florie/ „limba florilor", viaţa pisicii Muni, relaţia profesor-elev, peisaj citadin, „evul postindustrial" („Sub stratul de nori/ griul furnalelor dezafectate -/ ev postindustrial") sau „migranţi" („Pe buza falezei,/ farul genovez - acum,/ alţi migranţi").

Un alt aspect asupra căruia insistă autoarea este acela al publicării cărţii în limba română şi atît, deşi admite că, în general, „echivalenţele" în limbi străine sînt „obişnuite în acest tip de cărţi", pentru că „lectorii ideali" ai săi i-ar dori să fie românii, şi înţelege „abordarea speciilor literare străine drept un catalizator de poezie românească". Acestea fiind dorinţele şi viziunea sa, traducerile nu ar fi decît „frumoase infidele", dacă nu de-a dreptul inutile, spune autoarea. E o opţiune personală, cu argumentele amintite, şi în concordanţă cu tipul de cititori pe care şi i-ar dori.

Este, una peste alta, un volum „de contact", un pas în dorinţa apropierii de lirica niponă, dar care relevă, totodată, o autoare care a ales în cunoştinţă de cauză formulele literare dorite. Sînt, dincolo de abordările libere, asumate, cum este şi modul de aşezare al textelor în volum, şi semne că, poate, „trupul de silabe al unui haiku", cum spune Mariana Cuşa, atunci cînd îşi va dori, ar putea, pas cu pas, „să devină palpabil" în viitoarele sale creaţii de gen.

Mariana Cuşa, *Grădina japoneză*, lirice, Editura Ex Ponto, Constanţa, 2016, 76 p.

Maci roşii, aripi de îngeri şi calea spre lumina dinlăuntru

În galeria autorilor propuşi cititorilor de editura constănţeană Ex Ponto se înscrie, de la finele anului trecut, şi Oana Calusa.

Nu am alte date despre activitatea literară a autoarei, nu ştiu dacă este vorba despre un volum de debut sau nu. Această carte e alcătuită ca un fel de grădină interioară, un univers particular. Dar, înlăuntrul acestuia, sînt aşezate, la locul menit de autoare, dragostea, tristeţea/ poate chiar disperarea („înveţi să te pierzi/ şi uiţi/ să cauţi lumina/ spre sufletul tău"), moartea (mai curînd ca metaforă), pasiunea, şi un pic din acea „rutină" (care poate fi minunată dacă e construită pe iubire, şi „mărunţişurile" dăruie forţa cuplului, plăcere – „bucătăreala prin viaţă,/ dragostea cu care mesteci în mîncare/ mă atrage", şi distrugătoare dacă dragostea lipseşte sau e rănită) a vieţii în doi, aşteptarea.

E o şi o luptă cu sinele care călătoreşte, funcţie de meandrele prin care îl poartă şi viaţa şi gesturile celuilalt între Eros şi mîngîierea mai apropiată sau mai de departe a sfîrşitului/ înstrăinării („inima ta a sărăcit brusc./ S-a înstrăinat") sau, tinzînd la extrem, metaforic, a umbrei lui Thanatos („mi-am invitat toţi prietenii/ să îmi sărbătoresc moartea").

Dar, peste toate, în hăţişul rătăcirilor şi aşteptărilor/ dorinţelor, e mai ales căutarea luminii, fie că este una care ţine de prezenţa/ iubirea celuilalt, care o poate chiar „defini"/ transforma („Citesc şi scriu invers/ de cînd m-ai desenat cu capul în jos"), fie de a echilibrului interior, asta şi pentru că, scria Oana Calusa, nu numai, dar poate mai ales „cînd sîntem răniţi,/ aproape dezintegraţi,/ simţim lumina în noi". Alteori viaţa e ca o „cutie de carton", un labirint de constrîngeri (deziluzii, poate) din care trebuie găsită ieşirea tot prin această „călăuză" a căutării „luminii", într-o formă sau alta. Autoarea nu recurge la un vocabular sofisticat, dar nici simplist, nici tropii nu sînt „stridenţi", dar are adesea imagini nu neapărat surprinzătoare, dar personale. De pildă, în poemul *Triunghi*: felul în care curge timpul prin tine, felul tău de a fi şi cine ştie ce fapte/ gesturi/ gînduri (ale tale sau nu) care se răsfrîng înăuntru... altfel, duc – poate şi curgînd prin vîrful penelului „pictorului", la imaginea unei lumi altfel, „cu capul în jos", cînd privindu-se în oglindă se vede „albastră/ cu părul roşu,/ ochii verzi şi privirea mov". Apoi, brusc, versul următor, se trece la o altă stare: „M-a cuprins vraja mării/ pe care o văd mereu/ de la fereastra casei".

Nu este un volum „monoton", şi la asta contribuie şi felul în care Oana Calusa îmbină ilustraţiile cu textul.

Într-o carte comentată în epocă[1], René Huyghè scria: „Textul cedează imaginii! – Fotografie, tipar: imagine, carte! Dublă opoziţie ce rezumă traiectoria culturii noastre", vorbind şi despre şi alt fel de a vedea imaginea, de a o îmbina cu litera/ cartea. Şi Oana Calusa, în felul propriu, îmbină, din această perspectivă, într-un volum nici parcimonios, nici în exces de figuri de

[1] René Huyghè, *Dialog cu vizibilul*, traducere de Sanda Rîpeanu, prefaţă de Valeriu Rîpeanu, Editura Meridiane, Bucureşti, 1981, p. 23.

stil, şi culorile şi metafora în construcţii imagistice, uneori originale, uneori reuşite. Un exemplu nimerit pentru a „ilustra" cele spuse mai sus ar putea fi chiar primul text din carte („însoţit" de o ilustraţie), *Cactus înflorit* (în care culorile – cu roşul în prim plan, dar şi albastrul, apoi un verde abia, vag, „dungile" negre „subliniază" cuvintele): „Aripi de înger peste sufletul de fier/ părăsit în şanţul adînc al visului pierdut./ lacrimi de sînge pe obrazul Fecioarei,/ picături de rouă peste macii verzi./ Ţepii limbii aspre înfipţi în trupul fraged,/ picioarele goale ating ţărîna uşoară./ Plăcerile carnale se ridică la cer".

Sînt şi unele căutări (parte amintite şi de Nastasia Savin –„motive blagiene"), dar nu apăsătoare. Dincolo de rigorile critice/ calitative ş.a., poezia, ca orice formă de artă, privită din punctul de vedere al receptorului, ţine şi de formaţia estetică a acestuia, de „gust". Poate „place" sau satisface anume exigenţe critice ori nu. În cîteva cuvinte, concluzionînd, acest volum (construit şi după o viziune „complementară", cuvînt-imagine, la care Oana Calusa s-a gîndit, evident), încheiat cu o „poveste" despre a patruzecea toamnă, relevă o autoare atentă la felul în care se prezintă în faţa cititorilor, şi care are un fel al ei de a vedea lumea în vers, pe care şi-l va defini mai apăsat, e de aşteptat, în eventualele volume viitoare.

Oana Calusa, *Obsesie/ Obsession*, prefaţă (*Echilibru şi armonie*) de Nastasia Savin, ediţie bilingvă română engleză, versiunea engleză de Maria Onea şi Andreas Calusa, ilustraţii interior: Oana Calusa, ilustraţie copertă: Andreas Calusa, Editura Ex Ponto, Constanţa, 2016, 148 p.

Îngeri cu aripi de ceaţă

Cu Menahem Falek, care s-a născut în România (de altfel pomeneşte meleagurile natale, ţara noastră, adesea şi în discuţii, şi mai ales în poemele/ scrierile sale), dar locuieşte de ani buni în Israel, am colaborat la diverse proiecte, în ani. Parte dintre antologiile/ cărţile sale le-am semnalat în diverse reviste, inclusiv în „Poezia".

La începutul acestui an a publicat, la Editura Eked, din Tel Aviv, Israel, un volum intitulat *Îngeri cu aripi de ceaţă*, o antologie a poeziei române în limba ebraică. Selecţia şi traducerea în limba ebraică sînt sub semnătura lui Menachem M. Falek.

Antologatorul a selectat poeme semnate de patruzeci de autori cu care, din ce am discutat, în cea mai mare parte dacă nu cu chiar cu toţi, s-a întîlnit în diverse împrejurări. Sînt autori din toate colţurile ţării; amintim, cu regretul că spaţiul nu îngăduie a menţiona sumarul complet, cîteva nume: George

Vulturescu, Ion Mureşan, Mihaela Albu, Ioana Crăciunescu, Liubiţa Raichici, Victor T. Rusu, Robert Şerban, Nicolae Silade, Dan Mircea Cipariu, Ruxandra Cesereanu ş.a.

Bună parte dintre aceştia sînt din zona Moldovei (între care amintim, în ordine alfabetică, pe: Corneliu Antoniu, Daniel Corbu, Ion Drăguşanul, Carmen Veronica Steiciuc, Andrei Velea, Sofia Vicoveanca, Alexandru Ovidiu Vintilă şi, în final, subsemnatul).

Semnalăm doar, aşadar, apariţia acestei antologii alcătuită cu inima de Menahem Falek, care nu cred că se va opri aici cu transpunerile creaţiilor autorilor români în limba ebraică.

Diana Dobriţa BÎLEA

Alchimii lirice

Volumul **E plin de petale paharul uitat...** (Editura Napoca Star, ediţia a doua, 2015) al cunoscutului scriitor Iulian Dămăcuş (născut la 27 iulie 1949, în satul Cătina, judeţul Cluj) se prezintă ca o îngemănare de alchimii lirice, gîndite cu nerv de samurai şi scrise după un popas prin esenţele tari ale tăcerilor. Profund, sensibil, observator atent şi sincer, pălmaş al scrisului cu accente antonpannești uneori, un fel de „fin al Pepelei, cel isteţ ca un proverb", domnul Iulian Dămăcuş nu ezită să rîdă printre rînduri, invitîndu-şi cititorii să devină spectatori, ori să se lase cu naturaleţe în voia tristeţii, a qvasicontemplării sau a visării, oferind cititorilor, chiar avizaţi, tablouri lirice surprinzătoare.

Haiku-urile ocupă cel mai mare spaţiu în economia volumului *E plin de petale paharul uitat...* Urmează cîteva *tanka*, apoi autorul inserează o serie de *tanrenga* şi *rengay* scrise la patru mîini cu mai mulţi comilitoni, prieteni de nădejde care fac dovada, în virtutea aceloraşi principii de comunicare, că rezonează în mod admirabil cu *haijinul* Iulian Dămăcuş: Dan Doman, Radu Patrichi, Bogdan I. Pascu, Manuela Miga. Titlul este o metaforă cu multiple conotaţii, o imagine incompletă, care obligă cititorul să nu se oprească la nivelul de suprafaţă şi să caute un răspuns în cuprinsul cărţii. Misterul asigurat deja de piesa ascunsă este accentuat de punctele de suspensie. Cele patru componente cu denumiri simple şi precise (**Primăvara, Vara, Toamna** şi **Iarna**) ale părţii reprezentate de *haiku* sînt subordonate aceleiaşi teme,

timpul. Anotimpurile sînt configurate în ordine firească, primul apel îndreptîndu-se către primăvară, iar ultimul, spre anotimpul în care „Călătorul -/ mîngîie sînii albi/ ai troienelor“. Aceste pretexte temporale dezvoltă adevărate nuclee lirice cu imagini vizuale („La uşa crîşmei/ noua bicicletă/ ruginind încet“), auditive („Paşi depărtaţi -/ lîngă sticla goală/ cîntă un greier“) şi olfactive („Lichior aromat/ la sticla beţivului/ musafiri nepoftiţi) de bună factură, cele dinamice fiind ţinute în frîu de verbele la modul gerunziu ori participiu: „Berze plutind -/ bucuroase/ doar babele satului“; „În pagina nopţii/ strîmb decupaţi/ vechii mesteceni“. Chiar şi atunci cînd verbele sînt folosite la moduri personale, acestea nu au rolul de a stimula mişcarea, de a da o turnură cinematografică imaginii, ci asigură o tuşă mai groasă tabloului în care natura şi/sau omul contează altfel: „Obosiţi -/ omul şi ţînţarul/ dorm alături“; „Primul fulg -/ se aşază/ pe mîna zbîrcită“. **Primăvara** debutează cu o imagine despre natura care nu doar că renaşte, ci pune stăpînire, omnipotentă, pe infinit şi, se subînţelege, pe Dumnezeu: „Văpaie albă -/ cireşii înflorind/ pînă la cer“. Viaţa este potenţată de această „văpaie“, imaginată ca o lumină strălucitoare, fierbinte, care circulă, precum sîngele ce întreţine viaţa, prin tot corpul spaţiului, de la pămînt „la cer“. Seva acestui anotimp are puterea de a anihila, între hotarele unei proiecţii onirice sau nu, o infirmitate umană: „Fetiţa infirmă/ dă şi ea fuga/ după porumbei“. Observăm că omul/eroul în această imagine este o fetiţă, un copil, corespondentul uman al primăverii, ceea ce sugerează încredere, speranţă, metafizică şi trăire mai presus de condiţiile pereţilor fizici între care îşi duce existenţa pînă la capăt o făptură umană. Bucuriile simple transcend miracolul şi îl transformă: „Un corn de lună – restul a fost împărţit/ de îndrăgostiţi“; „Privind pe geam -/ savantul descoperă/ zborul buburuzei“. Ludic, dar lucid, nonconformist, dar ireproşabil, ironic şi critic, dar apreciind corect calităţile umane, domnul Iulian Dămăcuş poate fi intuit, pînă la un punct, în spatele unui *haiku* aparent banal: „Neavînd mărunt/ vînzătoarea-mi oferă/ un rest... de zîmbet“. Deşi în **Primăvara** primează motivul florilor, al fluturilor, al ierbii etc., cel al beţivului şi al grasei nu lipsesc nici din acest „anotimp“, aşa cum nu lipsesc din toate celelalte trei: „Vechea uliţă -/ beţivul îşi salută/ amintirile“; „Grasa-n viteză -/ şaua bicicletei/ nici că se mai vede“. În **Vara**, anotimpul cu pricina domoleşte spiritul, veghea şi dinamismul a toate cîte sînt ca efect al soarelui arzător, ce poate tăinui astfel trecerea ireversibilă a timpului. Nu întîmplător regăsim titlul volumului într-un *haiku* sub semnul verii: „Hangiul rîde - / e plin de petale/ paharul uitat...“ Timpul creează omului (hangiului) senzaţia că s-a oprit, iar imaginea este un superlativ absolut al binelui şi al frumosului. Argumentele în acest sens sînt fiinţa umană care „rîde“ – ceea ce denotă un univers interior optim – şi petalele ce umplu universul exterior al hangiului, simbolizat de pahar – instrument ce şi-a pierdut rolul ignobil de a face ca

alcoolul conţinut în el să afecteze sau să împiedice perceperea realităţii de către cel ce îl consumă. Paharul devine în acest caz un *graal* al naturii aflate în punctul ei cel mai înalt de elevare. Starea de bine contaminează totul şi orice dorinţă pare îndeplinită ori îndeplinibilă fără să comporte riscuri. Redau, la întîmplare, trei *haiku*-uri aflate unul sub altul la pagina 27: „Stropi de ploaie –/ bucuroase şi rufele/ puse la uscat"; „Cum stau pe prispă -/ îmi odihnesc mîinile/ pe Carul Mare" (revelator acest *haiku* şi de o mare frumuseţe!); „Pretenţios –/ păianjenul pozează/ pe luna plină". **Toamna** penetrează toate gamele existenţiale şi apar pregnant motive precum: ploaia, ceaţa, vîntul, bătrînul, sticla goală a beţivului, spinii, zidurile, viermele ş.a. Tîrziul este marcat de rugina instalată în obiectele din jur, de pînda elementelor naturii gata să se dezlănţuie împotriva tuturor, de urîtul pe care poetul îl descoperă acolo unde ar fi trebuit să lumineze frumosul: „Pe lîngă fata/ cu picioare urîte/ trec îngîndurat". Totul pare perimat, culminînd cu moartea, din cauza unui fulg de zăpadă, a „ultimei frunze". **Iarna** este văzută ca o recesiune, ca o neconcordanţă între elementele aceluiaşi sistem, ceea ce determină clipa de meditaţie a factorului uman tînăr („În noul dulap - / gutuile bunicii/ par stinghere") sau ca un prilej pentru păcălirea, uneori, a timpului („Cu-acest ziar/ bătrînul cumpără/ încă o zi"), moartea fiind alungată în derizoriu: „Prea lungă-nmormîntarea -/ pe furiş groparul/ trage o duşcă".

Român sadea, poetul Iulian Dămăcuş se opreşte după a noua *tanka*, sfidînd superstiţia japonezilor care cred că cifra nouă este aducătoare de ghinion (aşa cum este la noi cifra 13, la italieni, 17, la chinezi, 4 etc.). Sub cupola românismului, *tanka* este convertită cu măiestrie, rezultatul fiind, ca şi în cazul celorlalte poezii cu formă fixă abordate de domnia sa, spectaculos. Iată un exemplu elocvent, cu iz mioritic: „La marginea nopţii/ coliba păstorului/ luminată de-o stea -/ pluteşte pe valurile/ neclintite ale turmei"; şi un alt exemplu în care vocabula „pita", regionalism ardelenesc, anulează aproximarea asimptotică şi face ca poemul domnului Dămăcuş să fie unul pitoresc-românesc: „Cu sînii lor mici/ aspri ca pita neagră/ sparg ţigăncile -/ sticla subţire a apei/ argintate cu soare".

Sînt sigură că vocaţia polivalentă a domnului Iulian Dămăcuş (este poet, prozator, eseist), ce i-a asigurat deja un loc de onoare în elita scriitorilor ardeleni şi nu numai, va scoate la lumină alte latenţe consistente, care nu mai trebuie să-i demonstreze harul şi complexitatea artistică, ci să contribuie la continuarea deprinderii domniei sale de a-şi surprinde plăcut cititorii.

Ionuţ CARAGEA

Cu trenul de marfă spre vămile cerului

Cel mai recent volum de poeme al constănţeanului Mircea Lungu, publicat în 2015 la editura Ex Ponto, poartă un titlu care stîrneşte din start curiozitatea: *Trenul de marfă*. Prima copertă elucidează un pic din mister, deoarece autorul, urcat într-un astfel de tren, priveşte undeva în urmă. Evident, ne întrebăm de ce trenul este de marfă, în loc să fie de călători. Iar răspunsul îl putem intui chiar şi fără să deschidem cartea: poetul a lăsat în urmă oameni şi locuri, iar „marfa" pe care o ia cu el în acest tren sînt amintirile sale. Această călătorie către vămile cerului de pe coperta a patra presupune şi o nevoie firească de intimitate şi identificare cu sinele (nu întîmplător, prima parte a volumului se numeşte „Devino ceea ce eşti"), iar prima confirmare în acest sens o obţinem în poemul „Şi-un copil", în care poetul ne mărturiseşte că „acesta nu va fi un poem/ de citit în public/ oricît de uman l-aş dori/ şi de povestit celor ştiuţi de mine".

Aidoma unui psiholog care foloseşte regresia hipnotică pentru a rezolva cauzele unei probleme existenţiale, Mircea Lungu se întoarce în copilărie „pentru a-şi cerne existenţa prin sita semnificativului" (aşa cum spune Gabriel Rusu în prefaţă). Sînt sugestive poemele „Urma unui creion", „Avionul de hîrtie", „Aici am copilărit" şi „Semn de carte", în care poetul îşi lasă sensibilitatea şi sufletul său de copil la vedere. După lectura acestor poeme înţelegem, pe deplin, de ce „eu sînt copilăria,/ partea preţioasă a vieţii tale iar tu, suflete,/ chiar dacă n-ai fi dat drumul/ greierilor în sala de lectură,/ tot vîntul/ care poartă şoimul prin miezul de aer, rămîi".

Ştim foarte bine că trenul copilăriei accelerează neobosit, fiind flămînd de timp şi distanţe. Şi chiar dacă el ne poartă prin gările unor iubiri sau prin „gările marilor studiouri/ pline de suflecători de mîneci", lăsîndu-ne să admirăm peisajul viitoarelor nostalgii, tot către depoul fatalităţii se îndreaptă: „locomotivele/ mai au acea curiozitate devastatoare/ pînă la a fi înghiţite, cu tot cu şine,/ de iarba linearităţii/ sau experienţelor temporale,/ semn că nu întinerim în timp ce călătorim/ dar că putem vorbi/ despre vîrsta călătorului". Aşa că nu putem decît să ne conformăm regulilor şi să deschidem uneori ferestrele unei fericiri iluzorii, ca „să respirăm, prieteni, aerul libertăţii unor comedianţi". Sau să trăim cu impresia că „Era să fie", dar tot ce am obţinut a fost „Nimic prea mult" (acestea fiind şi titlurile celei de-a doua şi a treia părţi ale volumului).

Ajunşi la poemul foarte consistent şi inspirat ce dă titlul cărţii, constatăm că intuiţia noastră de la începutul acestei scurte cronici a fost aproape corectă. Poetul ne mai precizează că „- Uite! în spatele tău pare a fi o umbră" sau „un înger", iar apoi, în stilul vişniecian al personificării poemului din „Înţeleptul de la ora de ceai", simte că „trebuie să-i fac loc trenului în viaţa mea" sau că „mă hrăneam cu personalitatea acelui tren/ care transporta încărcătura genetică a lumii". Cu acest poem s-ar fi putut încheia volumul în forţă, în loc să citim „Şi alte 8 poeme" din ultima parte, care nu prea se potrivesc din punct de vedere tematic.

Oricum, *Trenul de marfă* este o carte demnă de luat în consideraţie, scrisă de un autor serios şi matur, aflat la vîrsta propice a marilor întrebări existenţiale, dar şi la vîrsta călătoriilor care îi poartă sufletul pur şi sensibil pe drumul de fier al imaginaţiei. Îi dorim ca şinele trenului să nu fie ruginite de amare speranţe şi să ajungă acolo unde şi-a propus.

RAFTUL CĂRŢILOR DE POEZIE

Emanuela ILIE

Maria Olteanu, *Infinitul singurătăţii*,
Colecţia Opera omnia, Tipo Moldova, Iaşi, 2011

Cea mai recentă operaţie de selecţie şi implicit ierarhizare a poeziei Mariei Olteanu, avînd drept rezultat antologia *Infinitul singurătăţii*, dă seama de coerenţa unui întreg articulat pe cîteva mari teme: poezia şi logosul, singurătatea şi erosul, în sfîrşit, sacralitatea universului şi nevoia de iluminare a fiinţei. Adesea, autoarea încearcă să le aglutineze, într-o textură de sorginte modernistă: „Voi deschide fereastra/ Îngerului din copilărie,// Voi alunga tristeţea/ Şi voi lăsa vîntul/ Să-nvîrtă roata stelelor,// Voi răsfira/ Ramurile cuvîntului,/ Poezia va alina suspinul/ Şi-o liniște albă/ Va năvăli-n odaie" (*O liniște albă*). Majoritatea textelor din volum seamănă cu această *liniște albă* a meditaţiilor Mariei Olteanu: ele se hrănesc dintr-o deplină încredere în semnificaţia esenţială a epifaniilor (fie ele doar propriu-zis poetice!) într-o lume ce şi-a pierdut de mult fiorul religios. A se citi, din această perspectivă, poeziile de o mai scurtă respiraţie, precum *Mă-ntreb, Un zeu se plimbă, Poezia I, Poezie II, Singurătate II, Poetul, Timpul* şcl. Cînd nu „ascultă cîntecul unei lacrimi", oprită „la marginea clipei" revelatorii („fiecare clipă e-o sfîntă liturghie", se declamă în catrenul numit *În satul copilăriei*), poeta preferă să descrie crîmpeie de real ori să gloseze pe marginea tragismului existenţei, plecînd de la realităţi de regulă urbane, avînd consecinţe percepute drept catastrofale: „Durerea bîntuie ca o molimă/ Şi fluturii mor pe genunchii lui Dumnezeu" (*Ne numărăm rănile)*. După logica metaforizantă pe care i-o cunoaştem din volumul *Speranţe sub ghilotină*, Maria Olteanu comprimă însă chiar şi dezastrul ontologic în construcţii stilistice acordate mistic. Iată, bunăoară, *Tristeţea* amplificată expresionist: „Tristeţea/ Îşi întinde aripa peste oraş.// În zori/ O fată s-a sinucis/ Aruncîndu-se de la etajul 10./ La autopsie/ În uterul ei au găsit un înger/ Ce strîngea între dinţi un fir de iarbă./ Sub piele avea tatuate poveşti triste/ Şi-n pieptul ei o pasăre ţipa". Hotărît lucru, poeta se obstinează a descoperi, chiar şi în solfegiul *singurătăţii* pure, acea notă transcendentă mîntuitoare...

Liviu Georgescu, *Ziua de dinainte*, *Poezii*
prefaţă de Mircea Martin, Colecţia „Biblioteca românească",
Editura Paralela 45, Piteşti, 2012

În cel mai recent volum de versuri, Liviu Georgescu dă impresia că refuză cu tărie derizoriul în profitul esenţialului. Chiar şi atunci cînd pare a radiografia „frici mortale" intrate într-o „firească rutină" sau varii tulburări

diurne, crescute din drojdia monotoniei – un poem emblematic se şi intitulează, de altfel, *Între patru pereţi (convorbiri oarecare)* –, poetul nu face altceva decît să ateste iluminări şi să instaureze viziuni. De regulă, iluminări întunecate şi viziuni aspre, contorsionate, hrănite din conştiinţa aşa zicînd elementară a unei captivităţi perpetue. Deloc întîmplător, undeva se detaliază suferinţele unui actant schizoid, căci *Sfîşiat* de obsesia dedublării demonice şi prin urmare „vulnerabil şi trist, negru de trist", incapabil „să se roage cu adevărat decît chircit/ peste scînduri,/ în întuneric şi-n cămaşă de forţă". Probabil că, la rigoare, sumbrul inventar diagnostic din *Sfîşiat,* acest admirabil poem al întunecării lente, dar definitive a fiinţei, poate avea o justificare medicală. Însă în majoritatea poemelor din carte se detaliază o altfel de patologie a spaimei. Pentru că la baza ritualurilor de esenţă şi uneori şi de coloratură expresionistă stă întotdeauna o patologie a spaimei, indiferent dacă aceasta este pusă pe seama unor alteri stranii ori este asumată de o instanţă auctorială specializată în disecţii şi ecorşee, aşa cum recunoaşte fără echivoc în *Jocul de pe o mînă pe alta:* „Totul în jur se derulează cu lentoare. Înregistrez totul,/ toate disecţiile pe care alţii nu le presimt. (...) Agăţat de un fir invizibil – o voinţă legănată încă,/ un copil încă viu// în teritoriul interior cucerit turnir după turnir,/ eu, scos cu forcepsul din mine/ din vibraţiile infinit întrepătrunse –, / dureroasă acuitate". Chiar atunci cînd pare că se epurează de lesturile expresioniste, versurile îşi conservă un fior tragic, pe care îl trec totuşi prin filtrul unei ironii fine, dar mordante. Forfotelile demonice din *Exorcism I,* sîngerările teatrale din *Exorcism II,* „drojdiile", „pîclele", „gîndurile pîndind din pădurea cu arbori de sticlă", urletele, „gemetele celor suferinzi", „ceţurile" şi „potopul de dincolo", în sfîrşit, „vîrtejurile" din *Zile tulburi, El cîntă la flauţii mici, Înălţare, Fără credinţă, Podul* sau *Nirvana* pot fi citite astfel şi ca un avertismente asupra riscurilor po(i)etice inerente „cînd realitatea nu mai poate să se prefacă/ pe ea însăşi,/ cînd sarea se goleşte pe limbă, devenind o grotă/ unde liliecii şi-au făcut culcuş în găvanele scobite/ ale sfinţilor,// cînd cuvintele şi ochii pot vătăma, întuneca,/ pot sparge drojdii şi pîcle din stîncă/ sub care lumea moare încet, pot/ transfuza fiecare lucru cu limfe părelnice" etc. Din fericire, transfuziile poematice marca Liviu Georgescu au întotdeauna efecte benefice...

Virgil Leon, *3*,

Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2011

Cel mai nou produs poetic semnat de echinoxistul Virgil Leon stă închis între două coperte negre, pe care cele cîteva informaţii peritextuale par scrijelite, în litere mici şi albe ce anticipează triumful strident al doliului interior. Neîndoielnic, austerul *3* este, în întregime, scris cu cernelurile scrîşnetului, ale repulsiei şi iritării extreme de a fi – verb sinonim cu a coborî

în „bolgiile de pucioasă disimulate-n/ circumstanţe" şi aparenţe. Autorul are, de altfel, o certitudine esenţială: „Dreptul la scîrbă – întîiul". La o primă vedere, opul constă într-o radiografie a răului nostru cel de toate zilele, din carnaţia căruia ameninţă să crească, monstruos, marasmul existenţial. Anticipîndu-i efectele, autorul îi preferă mîniile violente şi delirurile, apostrofele şi invectiva. Turnate uneori în tipare de sorginte suprarealistă („Ţipătul secţionează obiectele serii,/ cîtimea se mistuie în tremur./ În ceaun sînt peşti ce delirează, atomii/ scuipă pleavă, un căruţaş cadaveric/ te transportă pe-o nimica toată/ pe sărătură"), feliile de viaţă pe care le oferă drept probe ale exasperării alcătuiesc întotdeauna topografia unei nelumi urbane terifiante. Căci în „Negrul, Oraşul, Valea Plîngerii" au loc practic tot felul de crime împotriva umanităţii esenţiale: „Tu, în faţa mea, copiliţă, dormind/ în picioare în toate autobuzele,/ chiuretînd japiţe, bărbierind muribunzi/ – înger al apocalipsei domestice./ Blocul mizeriei, priveşte-l, cîmpul/ de plastic al idilei moderne, haidamacii". Şi-n această *lume fără retur, pe cant,/ în huruit de glande – hîrca razei*, individul e silit să suporte nu numai iadul reprezentat de ceilalţi, ci şi asediul propriei biologii, convertită din semn al fragilităţii extreme într-o alteritate ostilă: „În menghina cărnii eşti, propriul călău./ Instrumentele clinchetesc/ în turnul negru al zilei,/ în focul torenţiale, lumea/ de lucruri te negociază/ în şuvoiul de scîrnă, în halucinaţia/ ce răstălmăceşte, în răul descumpănit/ ce ghirţăie în urmă, printre chiştoace". Între atîtea „trenţe", „şuvoaie de scîrnă", „poşirci", „cocleli" şi alte „bulboane" mustind de murdărie, se ascund şi cioburile unui autoportret în care se reflectă şi se amestecă, pînă la indistincţie, toate sfîşierile şi rupturile exterioare: „Pensulă ciopîrţită pe retină – noua/ formă de diezmerdare. Acela eşti/ tu – şi imaginile duhnesc./ Mască pe figură, precizie în durere,/ echilibristică vicioasă a infirmităţii/ - damful excitant al capătului". Estropierea nu devine însă niciodată herb existenţial. Şi nu numai din cauza acestei ascuţite, sîngerînde conştiinţe a sfîrşitului continuu, care îl încadrează pe autorul *3*-ului, fără drept de apel, în familia neobacovienilor autentici. Ci şi pentru că, la fel ca maestrul absolut al universului său, Virgil Leon este preocupat de uzura formelor poetice intrate în jocul pe viaţă şi pe moarte al poeziei. Între altele, de tot ceea ce poate deveni un „Text interpolat, retorică boantă, debil/ idiom". Miza de adîncime a poeziei întunecate din *3* este una pur poietică.

Virgil Panait, *Arhitectura cenuşii*
Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2011

Arhitectura cenuşii, iată un volum cît se poate de reprezentativ pentru posibilităţile poetice ale băcăuanului Virgil Panait. Textele – în general, de respiraţie scurtă – nu sînt intitulate sau poartă, simplu, titlul volumului, plus o notaţie numerică, în cifre romane. Tematic vorbind, diferenţa dintre ele nu

este sensibilă, cu toate că organizarea mai riguroasă a fragmentelor denumite *Arhitectura cenuşii, I-XXXIII* (în majoritatea lor covîrşitoare, ritmate şi rimate) ar putea sugera şi o schimbare de perspectivă auctorială. Între obsesii textualiste mai mult sau mai puţin reciclate, ele ascund cîteva schiţe de portret amar, obligatoriu conţinînd mici ironii nepretenţioase: „Eu sînt un poet straniu/ însingurat şi livid/ ca o icoană exilată urlînd/ într-o catedrală de vid// aşadar ce-ar fi doamnă/ doamnă divină/ să-mi închiriezi un sărut/ pînă la chenzină" – *Arhitectura cenuşii (XVIII)*. În ciuda tonalităţii ludice cvasigeneralizate, o amprentă mai gravă lasă cele cîteva arte poetice tăiate în severe construcţii de semn modernist. Probabil şi pentru că în ele apare o conştiinţă a limitelor – deopotrivă existenţiale şi poetice – care îi face cinste lui Virgil Panait: „Dar iubirea e un templu/ dar iubirea e o vrere/ şi e fardul recenlăcrimînd/ şi speranţa cu durere// (P.S.: din lipsă de inspiraţie/ poemul se încheie aici...)". La fel ca acest fragment de *Arhitectura cenuşii (XX)*, mai multe texte din carte se încheie cu note (auto)ironice despre iluzoriu, efemeritate şi imanenţa literarului, trecute între paranteze şi eventual introduse prin sintagma „nota cititorului". Ultima construcţie poetică de acest tip este şi cea mai reuşită: „Hei Melani dar cum îţi spuneam/ titlul poemului nu face altceva decît// să excite textul să-l demaşte să-l/ înfieze arenei hipnozei decît să-i limiteze// vibraţia nu face altceva decît să/ sfideze realul substituit al autorului// (nota cititorului: titlul poemului este singur/ viclean şi sîngeră)...". Nu pot decît să mă declar de acord cu finalul acestei lucide *ars poetica*: uneori, titlul unui poem sau al unui volum întreg stă, *singur*, *viclean* şi sîngerînd, ca mărturie a talentului genuin al unui poet. Dilatarea sau detalierea *vibraţiei* autentice în versuri „ce din coadă au să sune" poate dăuna grav, într-un asemenea caz, răbdării cititorului...

Î n s e m n ă r i

Florentina NIŢĂ

POEZIA DIASPOREI (III)
Fără de cer, convieţuind într-o limbă străină

Cînd am aflat de existenţa şi rigoarea în selecţia editorială a colecţiei „Poeţi fără cer”, am ştiut că primul meu volum de versuri în italiană, aflat deja în pregătire, trebuia să apară sub astfel de auspicii. Demersurile ulterioare, sprijinul competent şi necondiţionat din partea celui care conduce această colecţie pentru Editura Genesi din Torino, poetul Menotti Lerro, m-au convins de justeţea alegerii.

Întîlnirea cu Menotti a avut loc sub semnul poeziei, la o serată româno-italiană organizată de Ziua Mondială a Poeziei. Colaborarea noastră a continuat sub aceleaşi auspicii cu ocazia altor evenimente culturale, prezentări de carte, traduceri în şi din italiană, în care fiecare şi-a adus propria contribuţie. Venit şi el la Milano în urmă cu cîţiva ani din sudul Italiei, un fenomen migrator de amploare şi care acolo este mult accentuat datorită discrepanţelor economice, lingvistice şi culturale dintre regiunile Italiei, a fost nevoit să asume, în parte, ca şi noi, străinii, greutăţile inerente condiţiei de „emigrant”.

Pentru sensibilitatea unui poet a se afla într-o asemenea condiţie e debusolant şi poate avea multiple conotaţii, lipsa speranţei în perspectivele de viitor, pierderea încrederii în sine, obsesia unui gol interior permanent, sentimentul alienării, aşa cum el însuşi evoca propriile trăiri şi delimita conceptul de ”fără cer” în introducerea de prezentare a cărţii mele la Bookcity 2016 Milano:

„Am fost fericit să includ volumul intitulat «Strisce di carta/ Fîşii de hîrtie» în colecţia pe care o îngrijesc pentru Editura Genesi din Torino şi care se numeşte «Poeţi fără cer». Această colecţie apare ca urmare a unei cărţi ale mele de versuri scrise la Milano şi publicate în 2006 care se intitula întocmai «Fără cer», aşa cum mă simţeam eu în acea perioadă. Această senzaţie puternică care mă încerca atunci s-ar putea exprima sub trei planuri: lipsa unui cer propriu interior, lipsa unui cer fizic, deoarece cel din Milano îmi apărea cenuşiu şi plin de smog, precum şi o lipsă de sfera celestă, de Dumnezeu.”

Puţinele titluri apărute în colecţie demonstrează consecvenţa în aplicarea unor principii de selecţie riguroase, bazată pe criterii bine definite. Circumscriindu-se acestei orientări şi pentru a nu face notă discordantă, am pornit cu intenţia fermă de a publica volumul doar în limba italiană. De altfel nici nu eram o adeptă convinsă a cărţilor bilingve. Pe lîngă versuri inedite, am

luat în considerare o selecţie de teme abordate mai vechi, traduse şi adaptate într-o manieră drastică, abătîndu-mă de la traducerea fidelă, în căutarea unei exprimări mai adecvate în limba italiană. Acolo unde exista o umbră de dubiu, amprenta editorului şi mai ales a poetului Menotti Lerro a fost decisivă. Care s-a dovedit deschis şi generos în abordarea acestui experiment şi în prezentarea lui publicului italian:

„Florentina Niţă e o poetă care trăieşte în Italia de mai mulţi ani, drept care a început să absoarbă şi în poezia sa influenţe din cultura italiană, fără a-şi uita, totodată, originile. Cînd un poet trăieşte pe alte meleaguri, în mod firesc, începe să devină uneori nostalgic în privinţa trecutului, iar în poezia sa să se resimtă sentimentul depărtării de ţara natală."

Pe parcurs, la sugestia editorului, a apărut ideea de a alătura şi textul în limba română, în completare. De aceea, cele două versiuni, în română şi italiană, care apar în carte sînt pe alocuri discordante, au evoluţii paralele şi independente. Aşa precum decurge şi viaţa multora din noi, mai cu seamă pe plan literar, în străinătate.

P A R O D I I d e Lucian Perţa

„Poezia", nr. 1 (79), primăvară 2017

PASSIONARIA STOICESCU

Către sus

Am fost nefericită când am fost obligată
să pun rouă şi scrum în poemele mele,
crezându-se că doar aşa spre stele
către sus, vor ajunge vreodată…

Asiduu Opera am frecventat
şi prin operă şi eu m-am înălţat
şi paralel, ca să pot comunica,
am frecventat şi Filarmonica,
ba, pentru un însufleţitor duş,
am vizionat şi teatrele de păpuşi,
pe apa sâmbetei şi la Chişinău am ajuns,
dar înălţarea nu-mi era de ajuns

De aici până la a fi profesoară de iluzii,
închisă în cuşca de aer a cuvântului,
n-a mai fost,să nu fac confuzii,
decât transformarea avântului
literar în peste 60 de cărţi,
multe dintre ele fără egal,
răspândite prin multe părţi
de-al cititorilor val.
Ca nişte fluturi mutanţi au zburat
peste acoperişurile lumii, îndată,
în lumea mare, o lume mic-au creat,
multicoloră şi binecuvântată.
Cele mai năstruşnice păţanii
hrană ochilor de copil au fost,
fără să se termine cu anii
ce, mai cu rost, fără rost,
au trecut pic cu pic în ideea
că mă-nalţă prin scris, cum v-am spus.

Ei, dar gata, îmi ajunge şi de aceea
mă opresc. Nu mai vreau şi mai sus!

DAN MINOIU

Parcurs
N-o să mai merg cu trenul de-acum niciodată,
Că-n tristă amintire roţile lui mă poartă…
Eram pe-atunci puber, poet pornit la drum,
Din anonimat chiar ieşit cu un volum.

Bilet de clas-a doua aveam, ca de-obicei,
Când întâlnit-am fata, în drum spre Bucureşti,
Am tremurat de-emoţii, deşi printre femei
Eram văzut „de gheaţă", şi nu vă spun poveşti.

Gândeam să merg cu dânsa în gara fără nume
De-unde spunea că este, acasă, la peţit,
Simţeam că jumătatea-mi ea îmi va fi anume,
Dar nu ştiu cum se face că-n tren am aţipit.

Când m-am trezit, degeaba,iubirea mea departe
Era, în altă lume, dar sufletu-mi pustiu,
Mereu o cheamă-n versuri, scot carte după carte,
Că-n cârciuma din gară ades mă duc şi scriu.

IOANA DIACONESCU

ÎN RAZĂ
În cer şi pe pământ e ceaţă.
Nu văd să merg la piaţă.
Dumnealui,destinul,
Deasupra-mi se arcuieşte
Şi din ceţurile oarbe pândeşte.
Poemele mele cu părul alb toate
Îl văd ca pe-un om şi-şi dau coate.
Numai că eu ştiu bine

Cine e și de unde vine.
Îi cunosc până și umbra,încă de când furam trandafiri,
Tu,cititorule,te rog fierbinte să nu te miri!
Am despre el amintiri neverosimile
Și dacă tu-mi vei spune: zi-mi-le!
Eu o să ți le desfac în raze pe loc,
Trecute prin al lumii vârtej de foc,
Ca și nevăzutul să se vadă în ele,fioros ca un leu,
Neîmblânzit decât de sunetul trupului meu.
Dar gata, ceața se ridică.
O să merg la piață, la o adică!

MARIN IFRIM

Sufletul tău are nevoie de un pian acordat
Ți se închidea o ușă de câte ori intrai pe o poartă. Te durea sufletul.
Toți cei din jurul tău vedeau numai suprafața lucrurilor. Însă atunci Poetul
A țâșnit din sufletul tău cu strunele gata acordate. Gata de cântat.
La început,după un alfabet de tranziție. Dorurile și lacrimile ce s-au adunat
Pe meleaguri buzoiene. Și nu erau lamentații de mucava. Nici pe departe.
Erau poeme curate,savant asortate,cu porții de suflet,demne de orice carte.
Acum ți se deschid toate ușile. Încă înainte de a intra pe poartă,
Fiind o glorie locală. Niciodată nu ești singur. Toți se poartă
Cu tine cum nici într-un vis n-ai apucat să visezi
Fiindcă între timp, zi cu zi, ai învățat și piane să acordezi!

MARIAN HOTCA

poem la geam
la geamul meu dinspre grădină
nu e lumină

frunzele nucului se-ntind
și o cuprind

eu stau cu o ceașcă plină
de cafea în decor la geam,

aşteptând să-mi vină
muza la scris,după program

dar mă sună la telefon
muza mea cu suflet de rouă:
dragul meu, nu pot veni,ghinion!
afară prea tare plouă!

VITALIE RĂILEANU

*** * ***
(fragment)
în acest remuu de acum
din poezia română
îndrăznesc să-mi asum,
cu cheile pentru labirint în mână,
misiunea de critic luminator

îmi fac o cruce
şi m-arunc în vârtejul năucitor
al literaturii caduce
şi ca poet ludic şi/sau ironic

vreau să editez cât mai multe cărţi pe motivu'
oricât ar părea el,în epoca internetului,de anacronic,
că trebuie să îmbogăţesc Biblioteca "Onisifor Ghibu"!

IANOŞ ŢURCANU

METODOLOGIE
Chiar şi atunci când scriem poezii,
deşi nimeni nu ne obligă,
e bine s-o facem dup-o metodologie la zi,
verificată verigă cu verigă.
Am avut poate până acum
deprinderea inutilă de a versifica,

dar dacă vom merge pe al Europei drum,
e obligatoriu registrul de a-l diversifica.

Un poem, dacă vrea să existe,
necesită gânduri printre rânduri,
să înlăture imaginile şi cuvintele triste
şi să bată cu forţă în scânduri
(obligatoriu cu piroane
sau nituri bine fixate)
toate uşile ce dau spre prostie,
spre oglinzile stranii importate,
conform deprinderii, din est.
Acolo nu e nicidecum poezie,
chiar dacă vreo muză obosită,
te mai îmbie cu cioara vopsită.

Vorba aceea, apropo:
dacă vrei să înveţi carte,
nu te duce aşa departe,
că şi-n Chişinău ai parte!

PRIMA VERBA

Carmelia LEONTE

Svetlana Cîrlan
O domnişoară cu dichis din Republica Moldova ne trimite versuri revoluţionare şi extrem de sincere! Nici domnişoara nu-i mai prejos. Avem la redacţie şi o fotografie. Anunţăm cu părere de rău că imaginea nu şi-a găsit locul în această rubrică, ar fi stîrnit interesul spontan şi unanim al publicului, mai ales al celui masculin. Cînd standardele europene sînt îndeplinite din toate punctele de vedere, viaţa devine şi mai frumoasă!
Cît priveşte poeziile, sînt şi acestea interesante, pătrunse de dor, amor şi fior. Nu citãm din ele pentru că ambiţiile tinerei autoare depăşesc cu siguranţă cadrul modest pe care îl oferă poşta redacţiei. Ne mulţumim deocamdată să-i transmitem urări de mai bine, succes şi inspiraţie.

Şi o concluzie: poezia trece Prutul, înainte şi înapoi, sfidînd orice politică.

Dan Mihalache
De cînd cu protestele anti-guvernamentale, toată lumea vorbeşte în versuri, ceea ce nu-i rău. Într-un fel, astfel a fost reabilitată poezia, care, trebuie să recunoaştem, are o faimă proastă peste tot în lume. De ce? Pe de o parte, pentru că imaginea romantică a poetului încă trăieşte printre noi, fiind văzut precum greierele din cunoscuta fabulă, un fel de neica nimeni, taie frunze la cîini, deci în totală contradicţie cu mentalitatea pragmatică a lumii în care trăim. Pe de altă parte, pentru că receptarea poeziei depinde de educaţie şi de gust, doi factori care se întîlnesc foarte rar. Adică pînă şi cititorii foarte informaţi au voie să spună: Da, ştiu că acest poet e foarte valoros, dar mie nu-mi place.
În cazul dumneavoastră, domnule Mihalache, vă spun sincer: e posibil să aveţi talent, e posibil ca versurile pe care le scrieţi să fie bine prizate în anumite cercuri, dar mie nu-mi plac, am impresia că sună a gol. Pentru a fi în rezonanţă cu protestatarii din pieţe, declar şi eu, în rime, că pornografia nu ascunde inerţia, adică toate aceste cuvinte tari, nejustificate estetic, nu

salvează textul propus de dumneavoastră, ci dimpotrivă, se încadrează într-un val prea mare pentru a mai putea fi distinse.
Asta este părerea mea. Dar nu fiţi îngrijorat, există mulţi alţii care vă vor da dreptate!

Ionela Untu
Gînd la gînd! Îmi trimiteţi versurile onctuoase şi luminoase pe care le aşteptam. De această dată, am voie să comentez în rubrică! (Mică explicaţie pe care o datorez cititorilor: mulţi poeţi se tem să intre în ghearele mele şi prefer să le răspund pe email, dar continuînd aşa, ce mai scriu în revistă?!)
Epitetul ”onctuoase” nu este o glumă proastă, ci consider că se potriveşte de minune cu versurile pe care le scrieţi, alunecoase şi… remanente ca nişte pete de ulei. Conotaţiile afirmaţiei mele par a fi mai curînd negative, dar nu e aşa. Este doar o imagine, în lipsa alteia mai inspirate, prin care vreau să sugerez modul fericit cum reuşiţi să creaţi un univers obsesional, care se separă spontan de balastul liric produs din prea mare entuziasm la fel cum uleiul se separă de apă. Şi bineînţeles, la fel cum talentul autentic devine evident în raport cu mimarea lui, care se practică pe scară largă, la noi şi aiurea.
Felicitări, stimată poetă, şi să auzim de bine!

O, rămîi

„O, rămîi, rămîi la mine,
Te iubesc atît de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu ştiu să le-ascult;

În al umbrei întuneric
Te asamăn unui prinţ,
Ce se uit-adînc în ape
Cu ochi negri şi cuminţi;

Şi prin vuietul de valuri,
Prin mişcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cîrdului de cerbi;

Eu te văd răpit de farmec
Cum îngîni cu glas domol,
În a apei strălucire
Întinzînd piciorul gol

Şi privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri."

Astfel zise lin pădurea,
Bolţi asupră-mi clătinînd;
Şuieram l-a ei chemare
Ş-am ieşit în cîmp rîzînd.

Astăzi chiar de m-aş întoarce
A-nţelege n-o mai pot...
Unde eşti, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?